

	పుట	పు
మౌర్యతైలం ...	107	బాలచాంగేయపుత్రం ... 14
కానీసాదితైలం ...	108	అష్టమంగళపుత్రం ... 14
మహాభంగరాజతైలం ...	109	ఫలకల్యాణపుత్రం ... 14
కుంకుమాదితైలం ...	110	సోమపుత్రం ... 14
విడంగుడితైలం ...	111	గోధూమాదిపుత్రం ... 14
హింగాద్దితైలం ...	111	రోహితకపుత్రం ... 14
కనకతైలం ...	112	మహారోహితకపుత్రం ... 14
శ్రీగోపాలతైలం ...	112	
రాన్నాపూతికతైలం ...	114	
అశ్వగంధాబలాబాహుతైలం	116	

* క జ్జ లీ ఔ ష థా లు *

* పుత్రాలు *

కల్యాణపుత్రం \ ...	118	శ్రీజయమంగళరసం ... 15
ఫలపుత్రం ...	119	బ్రహ్మత్క-స్తూరీభైరవరసం 15:
కుమారకల్యాణపుత్రం \ ...	120	వసుంతకుసుమాకరం ... 15:
జగత్కపుత్రం ...	121	యోగీంద్రరసం ... 15:
బృహదశ్వగంధపుత్రం \	122	బ్రహ్మద్వాపదింతామణి ... 15:
ఛాగలాదిపుత్రం ...	123	రసరాజరసం ... 15:
బృహచ్చాగలాద్యపుత్రం	124	భాగవద్విమలశక్తిలాసరసం 15:
పునర్మతాపుత్రం ...	125	బాలనూకోగ్ధరసం ... 15:
ఛాగాదిపుత్రం ...	129	బృహత్సోమనాథరసం ... 15:
కుంకుమాదిపుత్రం \ ...	130	సువర్ణక్రవాదరసం ... 16:
సారస్వతపుత్రం \ ...	131	అభ్రకపంచామృతరసం ... 16:
వ్యాఘ్రీపుత్రం ...	133	పూర్ణచంద్రరసం ... 162
పంచదిక్తపుత్రం ...	133	బృహద్వంగేశ్వరరసం ... 164
పంచదిక్తగుగ్గులుపుత్రం ...	134	కుమారకల్యాణరసం ... 165
భూనింబాదిపుత్రం ...	135	మహాయోగ రాజగుగ్గులు ... 165
బృహత్సంచగవ్యపుత్రం ...	136	బృహత్సర్వజ్వరహరలోహం 167
మహాదాడిమాదిపుత్రం ...	137	హేమామృతరసం ... 169
అమృతపాకపుత్రం \	138	స్వర్ణపర్వతి ... 169
మహాత్రిఫలాదిపుత్రం ...	139	వసుంతమాలతీరసం \ ... 170
కుంకుమాదిపుత్రం \ ...	140	ఇచ్చాభేదీరసం ... 170
కుమారకల్యాణపుత్రం ...	141	కామసంతామణి ... 171
అశ్వగంధపుత్రం \ ...	144	బృహత్కాంచనాక్షరసం 171
		అగ్నితండ్రికటి ... 172
		చతురశనరసం ... 173
		కర్పూరరసం 173

	పుట		పుట
ఆధిపత్యరసింహంసం ...	174	సంక్రమణము ...	201
అపృథక్సం ...	174	కైశోరసం ...	202
బృహచ్చంద్రపుటావతి ...	175	స్వచ్ఛందభైరవీయం ...	204
సిత్యాంధరం ...	177	కాలదానానందం ...	205
శ్రీపదగజకేసరి ...	179	బృహత్సంభవతీరం ...	205
తారకేశ్వరం ...	179	యశ్వదంతం ...	206
ప్రదరానిహం ...	180	కాలకుటారం ...	206
కమినీనిదానం ...	180	కమలాదామజీరం ...	207
మన్మథాంధ్రం ...	181	మందామృతం ...	208
త్రిభువనకీరం ...	181	కన్యారంజనం ...	210
సూర్యావర్తి ...	181	విమానాద్భవం ...	210
రజఃపరివర్తం ...	182	అగ్నిమూర్తి ...	211
వాతవిధ్వంసం ...	184	సువర్ణసింధు ...	212
వాతగజాంశం ...	185	అనందభైరవి ...	212
అశ్వరథం ...	186	మహామూర్తి ...	213
క్రిష్ణాంధ్రం ...	187	వైశ్యాంశం ...	213
సింధురథం ...	188		
తమకూరం ...	188	* వంతుల పాటలు *	
చిత్రకావ్యకలు ...	189	పూర్ణాంధ్రం ...	214
ముస్తకం ...	189	కాంతిమల్లం ...	216
స్వయంమగ్నిం ...	190	మకరధ్వజం ...	218
శంఖచంద్రం ...	190	షడ్గుణాబలి ...	218
అగ్నిమూర్తి ...	190	పుటపక్షి ...	220
అదిత్యం ...	191	స్వయంభూతం ...	221
సగ్నిపాత్రభైరవం ...	191	మహాకేశవం ...	225
శీతాంశుం ...	192	సువర్ణకాంతిభైరవం ...	227
పంగేశ్వరం ...	194	మహాలక్ష్మీవిలాసం ...	228
పంచలోహసాముం ...	194	కనకకాలాంశుం ...	229
చంద్రాంధ్రం ...	195	సువర్ణవాతాంశుం ...	230
కనకసుందరం ...	195	సువర్ణనూరాంశుం ...	231
లోహపర్వతి ...	196	సువర్ణమేహంశుం ...	232
పంచమృతపర్వతి ...	197	రజతచంద్రాంశుం ...	233
బాహుమూర్తి ...	198	సువర్ణలోహరసాంశుం ...	233
మహాదేవతాంశుం ...	199	తైలంశుం ...	234
గోమతాంశుం ...	200	మహామృతం ...	235

	పుట		పుట
రసమాణికం ...	236	అమృతారిష్టం ...	261
అష్టాక్షరం ...	237	గానానకం ...	261
స్వర్ణసింహారం ...	238	కోపితకారిష్టం ...	262
స్వర్ణవంగం (హేమనందారం) ...	239	అగ్రయానం ...	263
హారాక్షం ...	240	పుష్పహారం ...	264
వ్యాధిహారం ...	241	ఉదారానం ...	265
హేమనందారం ...	241	హారాక్షం ...	266
తామరహారం ...	242	కనకానకం ...	267
సహస్రకరణం ...	243	హారాక్షం ...	267
పూర్ణచంద్రాచార్యం ...	244	మృతకారిష్టం ...	268
కనకాక్షం ...	245	కర్పూరానం ...	269
హేమనందారం ...	246	కలహారిష్టం ...	270
హేమనందారం ...	247	అహారిష్టం ...	271
హేమనందారం ...	248	అమృతారిష్టం ...	272
రజకహేమనందారం ...	249	బలారిష్టం ...	273
అహారిష్టం ...	249	అగ్రయానం ...	274
కలహారిష్టం ...	250	కేవలారిష్టం ...	275
అహారిష్టం ...	251	అగ్రయానం ...	276
వంగారం ...	252	అగ్రయానం ...	277
రజకహేమనందారం ...	252	అగ్రయానం ...	278
హేమనందారం ...	253	అగ్రయానం ...	279
రసరాజం ...	254	అగ్రయానం ...	280
సహస్రం ...	255	అగ్రయానం ...	281
అహారిష్టం ...	255	అగ్రయానం ...	282
		అగ్రయానం ...	283
		అగ్రయానం ...	284
		అగ్రయానం ...	285
		అగ్రయానం ...	286
		అగ్రయానం ...	287
		అగ్రయానం ...	288
		అగ్రయానం ...	289

	పుట		పుట
అభియంతరసింహాసనం ...	174	సంగ్రహప్రభావతి ...	201
అవ్యుత్తాగస్థం ...	174	తైత్తిరీయసంహిత ...	202
బృహచ్చంద్రప్రభావతి ...	175	స్వప్నాదభైరవగణం ...	204
సత్యానందగణం ...	177	శాలదానాలరసం ...	205
శ్రీపదగజకేశరి ...	179	బృహత్కేశకేతురసం ...	205
తారకేశ్వరసం ...	179	యశ్యదలహం ...	206
ప్రదరానిహం ...	180	కాలకుటరసం ...	206
కామినీవిదానజగసం ...	180	లఘుచూడామణిరసం ...	207
మన్మథాస్రంసం ...	181	మందామృతగణం ...	208
త్రిభువనశ్రీరసం ...	181	కీర్తిరకంఠరసం ...	210
నూర్భావశ్రీ ...	182	విమాచిక్షణసగసం ...	210
రజఃప్రవర్తకరసం ...	183	అగ్నిమఖరసం ...	211
వాతవిధ్వంసరసం ...	184	సుకగిందూరభూషణం ...	212
వాతగజాంశశం ...	185	అనందభైరవి ...	212
అజీర్ణబలకలానలగణం ...	186	మహామతారం ...	213
క్రివాద్దంసం ...	187	వైత్యాంశికగణం ...	213
సిందూరభూషణం ...	188		
తెమకుతారం ...	188	* వలటబొప్పాయి *	
చిత్రకాదినటికలు ...	189	పూర్ణచంద్రాదయం ...	214
ముస్తకావతి ...	189	కాలితల్లభరసం ...	216
మృదయమగ్నిరసం ...	190	మకరధ్వజం ...	218
శిఖిమాండరసం ...	190	పద్మబలిశాసితమకరధ్వజం ...	218
అగ్నికుమారరసం ...	190	పుటపక్ష్యవృక్షజ్వరాంతికలాసం ...	220
అదిత్యరసం ...	191	సిద్ధమకరధ్వజం ...	221
సన్నిపాతభైరవరసం ...	191	మహాకేశవంవరరసం ...	225
శివాంశురసం ...	192	సుకగిందూరభూషణం ...	227
వంగేశ్వరరసం ...	194	మహాత్మ్యవిలాసరసం ...	228
పంచలోహరసాయనం ...	194	కేశవాలమూర్త్యదయం ...	229
చంద్రాదయరసం ...	195	శంఖరవాతరాక్షసం ...	230
కేశవసుందరరసం ...	195	సువర్ణనూర్భావశ్రీ ...	231
లోహపర్వతి ...	196	సువర్ణమేహవంగరాజీయం ...	232
పంచాక్షరపర్వతి ...	197	రజితచంద్రాదయం ...	233
బాహుమణిపరహం ...	198	సువర్ణలోహరసాయనం ...	233
మహాచంద్రకళారసం ...	199	తైత్తిరీయశ్రీనివాసాది ...	234
గోకులరాజగణం ...	200	పూర్ణమృగరసం ...	235

	పుట		పుట
రసమాణిక్యం ...	236	అమృతారిష్టం ...	261
అమృతతరంగం ...	237	అమృతనామ ...	261
స్వర్ణసింహారం ...	238	అమృతకారిష్టం ...	261
స్వర్ణవరంగం (పామనందరంగం)	239	అమృతానందం ...	262
వాణిరాత్నం ...	240	పుష్పవాణి ...	264
వాణిహానికం ...	241	ఉదారానందం ...	265
వాణిహానికం ...	241	వాణిహానికం ...	265
తామ్రహానికం ...	242	కనకానందం ...	266
సహస్రకరజారంగం ...	243	పార్వతీనందం ...	267
పూర్ణచంద్రావళి ...	244	మృగనాథం ...	268
రసభూతి ...	245	4 రూపరాశి ...	268
పామనందం ...	246	కటాక్షం ...	269
అమృతానందం ...	247	అమృతానందం ...	270
మేహవంగరాశి ...	248	అమృతానందం ...	270
రజితమేహవంగరాశి ...	249	అమృతానందం ...	271
అమృతానందం ...	249	అమృతానందం ...	272
శిలావంగరాశి ...	250	అమృతానందం ...	273
శిలావంగరాశి ...	251	అమృతానందం ...	274
శిలావంగరాశి ...	252	అమృతానందం ...	275
రజితమేహవంగరాశి ...	252	అమృతానందం ...	277
చూడామణి ...	253	అమృతానందం ...	278
రసరాజు ...	254	అమృతానందం ...	280
నమ్రాపి ...	255	అమృతానందం ...	281
అమృతానందం ...	255	అమృతానందం ...	281
		అమృతానందం ...	283
		అమృతానందం ...	285
		అమృతానందం ...	287
		అమృతానందం ...	288
		అమృతానందం ...	289

అ స వ లూ - అ రిష్టా లూ

అసనానీహాని కల్పన ...

257

దాక్షిణ్యం ...

260

తొమ్మిది నూచిక

(అక్షరాలాదిగా)

	పేజీ		పేజీ
అక్షరాలాదిగా	100	అక్షరాలాదిగా	215
అక్షరాలాదిగా	100	అక్షరాలాదిగా	180
అక్షరాలాదిగా	100	అక్షరాలాదిగా	250
అక్షరాలాదిగా	211	అక్షరాలాదిగా	170
అక్షరాలాదిగా	180	అక్షరాలాదిగా	80
అక్షరాలాదిగా	171	అక్షరాలాదిగా	260
అక్షరాలాదిగా	10	అక్షరాలాదిగా	40
అక్షరాలాదిగా	203	అక్షరాలాదిగా	14
అక్షరాలాదిగా	161	అక్షరాలాదిగా	67
అక్షరాలాదిగా	183	అక్షరాలాదిగా	27
అక్షరాలాదిగా	171	అక్షరాలాదిగా	112
అక్షరాలాదిగా	201	అక్షరాలాదిగా	229
అక్షరాలాదిగా	13	అక్షరాలాదిగా	195
అక్షరాలాదిగా	255	అక్షరాలాదిగా	266
అక్షరాలాదిగా	41	అక్షరాలాదిగా	85
అక్షరాలాదిగా	289	అక్షరాలాదిగా	173
అక్షరాలాదిగా	26	అక్షరాలాదిగా	263
అక్షరాలాదిగా	200	అక్షరాలాదిగా	119
అక్షరాలాదిగా	116	అక్షరాలాదిగా	5
అక్షరాలాదిగా	144	అక్షరాలాదిగా	216
అక్షరాలాదిగా	43	అక్షరాలాదిగా	207
అక్షరాలాదిగా	67	అక్షరాలాదిగా	180
అక్షరాలాదిగా	274	అక్షరాలాదిగా	206
అక్షరాలాదిగా	15	అక్షరాలాదిగా	108
అక్షరాలాదిగా	145	అక్షరాలాదిగా	210
అక్షరాలాదిగా	237	అక్షరాలాదిగా	130
అక్షరాలాదిగా	270	అక్షరాలాదిగా	140
అక్షరాలాదిగా	33	అక్షరాలాదిగా	110
అక్షరాలాదిగా	191	అక్షరాలాదిగా	70

	పుట		పుట
కుటుంబము	269	అతిపూర్వముగా	45
కుమారకల్పము	111	అవకాశము	192
కుమారకల్పము	120	అవకాశము	244
కుమారకల్పము	195	అవకాశము	40
కుమారకల్పము	74	అవకాశము	7
కుమారకల్పము	202	అవకాశము	285
కుమారకల్పము	167	అవకాశము	12
కుమారకల్పము	272	అవకాశము	276
కుమారకల్పము	8	అవకాశము	11
కుమారకల్పము	65	అవకాశము	260
కుమారకల్పము	46	అవకాశము	15
కుమారకల్పము	118	అవకాశము	285
కుమారకల్పము	15	అవకాశము	52
కుమారకల్పము	200	అవకాశము	17
కుమారకల్పము	201	అవకాశము	31
కుమారకల్పము	218	అవకాశము	61
కుమారకల్పము	195	అవకాశము	177
కుమారకల్పము	50	అవకాశము	101
కుమారకల్పము	166	అవకాశము	16
కుమారకల్పము	277	అవకాశము	134
కుమారకల్పము	288	అవకాశము	133
కుమారకల్పము	42	అవకాశము	194
కుమారకల్పము	169	అవకాశము	197
కుమారకల్పము	293	అవకాశము	17
కుమారకల్పము	55	అవకాశము	10
కుమారకల్పము	123	అవకాశము	37
కుమారకల్పము	129	అవకాశము	47
కుమారకల్పము	151	అవకాశము	267
కుమారకల్పము	83	అవకాశము	246
కుమారకల్పము	281	అవకాశము	15
కుమారకల్పము	242	అవకాశము	41
కుమారకల్పము	179	అవకాశము	271
కుమారకల్పము	20	అవకాశము	220
కుమారకల్పము	44	అవకాశము	12
కుమారకల్పము	11	అవకాశము	128

పునర్జన్మవాదచూర్ణం ...	38	బృహత్సామ్యము సాధకము ...	159
పునర్జన్మవాదితైలం ...	87	బృహత్సామ్యమురాక్షతైలం ...	94
పునర్జన్మవాదము ...	264	బృహత్సామ్యమురాక్షతము ...	9
పుష్పాగ్రచూర్ణం ...	27	బృహత్సామ్యమురాక్షతము ...	95
పుష్పచంద్రిక ...	164	బృహత్సామ్యమురాక్షతము ...	100
పుష్పచంద్రికాయంత్రం ...	214	భౌగోళికవిశేషములు విలాసరసం ...	157
పుష్పచంద్రికాయంత్రము ...	244	భౌగోళికవిశేషములు ...	22
ప్రతివృద్ధిరసం ...	213	భౌగోళికవిశేషములు ...	135
ప్రతివృద్ధిరసం ...	180	భౌగోళికవిశేషములు ...	13
ప్రతివృద్ధిరసం ...	105	భౌగోళికవిశేషములు ...	39
ప్రతివృద్ధిరసం ...	244	భౌగోళికవిశేషములు ...	86
పుష్పాగ్రచూర్ణము ...	145	మంజుశ్రీమండకము ...	12
పుష్పాగ్రచూర్ణము ...	119	మంజుశ్రీమండకము ...	218
ఋష్యాగ్రచూర్ణం ...	270	మంజుశ్రీమండకము ...	69
ఋష్యాగ్రచూర్ణం ...	273	మంజుశ్రీమండకము ...	73
ఋష్యాగ్రచూర్ణం ...	198	మంజుశ్రీమండకము ...	181
ఋష్యాగ్రచూర్ణం ...	144	మంజుశ్రీమండకము ...	14
ఋష్యాగ్రచూర్ణం ...	241	మంజుశ్రీమండకము ...	225
ఋష్యాగ్రచూర్ణం ...	158	మంజుశ్రీమండకము ...	102
ఋష్యాగ్రచూర్ణం ...	75	మంజుశ్రీమండకము ...	199
ఋష్యాగ్రచూర్ణం ...	205	మంజుశ్రీమండకము ...	189
ఋష్యాగ్రచూర్ణం ...	152	మంజుశ్రీమండకము ...	137
ఋష్యాగ్రచూర్ణం ...	171	మంజుశ్రీమండకము ...	28
ఋష్యాగ్రచూర్ణం ...	80	మంజుశ్రీమండకము ...	98
ఋష్యాగ్రచూర్ణం ...	175	మంజుశ్రీమండకము ...	109
ఋష్యాగ్రచూర్ణం ...	124	మంజుశ్రీమండకము ...	165
ఋష్యాగ్రచూర్ణం ...	63	మంజుశ్రీమండకము ...	7
ఋష్యాగ్రచూర్ణం ...	136	మంజుశ్రీమండకము ...	93
ఋష్యాగ్రచూర్ణం ...	142	మంజుశ్రీమండకము ...	149
ఋష్యాగ్రచూర్ణం ...	164	మంజుశ్రీమండకము ...	228
ఋష్యాగ్రచూర్ణం ...	156	మంజుశ్రీమండకము ...	17
ఋష్యాగ్రచూర్ణం ...	18	మంజుశ్రీమండకము ...	1
ఋష్యాగ్రచూర్ణం ...	167	మంజుశ్రీమండకము ...	37
ఋష్యాగ్రచూర్ణం ...	49	మంజుశ్రీమండకము ...	59
ఋష్యాగ్రచూర్ణం ...	104	మంజుశ్రీమండకము ...	188

	పుట	పుట
ముస్తకాద్యరివ్వం ...	263	వారతారాక్షసం ... 240
వృక్షముదానం ...	287	వారతాద్యుని ... 184
వృక్షాద్యచూర్ణం ...	39	వానాపూర్వాద్యలేహ్యం ... 58
మేధామోదకం ...	63	వానాచందనాద్యతైలం ... 88
మేహవంగరాజీయం ...	213	వానాద్యమయం ... 13
యకృతరసోహం ...	206	వానాద్యం ... 266
యోగేంద్రరసం ...	155	విడుగుగాద్యతైలం ... 111
రక్షప్రసక్తకరసం ...	153	విడుగుగాద్యతైలం ... 89
రజతిచంద్రోదయం ...	233	విషాద్యుద్ధ్వనరసం ... 210
రజతిమేహవంగరాజీయం ...	213	వివిధగంధాద్యచూర్ణం ... 23
రజతిహంసాయనం ...	232	విష్ణుదాడియాషికచూర్ణం ... 25
రక్షభూతి ...	245	విష్ణుదాడియాషికచూర్ణం ... 40
రసమాణిక్యం ...	236	విష్ణుదాడియాషికచూర్ణం ... 133
రసరాట్నం ...	251	విష్ణుదాడియాషికచూర్ణం ... 241
రసరాజరసం ...	156	విష్ణుదాడియాషికచూర్ణం ... 91
రాజమృగాద్యరసం ...	235	విష్ణుదాడియాషికచూర్ణం ... 190
రాసాపూర్వాద్యతైలం ...	111	విష్ణుదాడియాషికచూర్ణం ... 38
రామతామరచూర్ణం ...	50	విష్ణుదాడియాషికచూర్ణం ... 278
రాహిత్యకృత్తం ...	140	విష్ణుదాడియాషికచూర్ణం ... 281
రాహిత్యకృత్తం ...	262	విష్ణుదాడియాషికచూర్ణం ... 250
లఘుదాడియాషికచూర్ణం ...	25	విష్ణుదాడియాషికచూర్ణం ... 64
లవంగచంద్రానచూర్ణం ...	52	విష్ణుదాడియాషికచూర్ణం ... 192
లవంగచంద్రానచూర్ణం ...	35	విష్ణుదాడియాషికచూర్ణం ... 213
లవంగచంద్రానచూర్ణం ...	53	విష్ణుదాడియాషికచూర్ణం ... 92
లవంగచంద్రానచూర్ణం ...	53	విష్ణుదాడియాషికచూర్ణం ... 205
లోకనాధరసం ...	247	విష్ణుదాడియాషికచూర్ణం ... 71
లోహపర్ణిణి ...	196	విష్ణుదాడియాషికచూర్ణం ... 60
లోహపర్ణిణి ...	261	విష్ణుదాడియాషికచూర్ణం ... 112
వంగరాజీయం ...	202	విష్ణుదాడియాషికచూర్ణం ... 91
వంగేశ్వరరసం ...	194	విష్ణుదాడియాషికచూర్ణం ... 179
వర్షికాద్యమయం ...	14	విష్ణుదాడియాషికచూర్ణం ... 171
వర్షికాద్యమయం ...	121	విష్ణుదాడియాషికచూర్ణం ... 218
వసంతకృత్తం ...	153	విష్ణుదాడియాషికచూర్ణం ... 191
వసంతకృత్తం ...	170	విష్ణుదాడియాషికచూర్ణం ... 100
వారతారాక్షసం ...	185	విష్ణుదాడియాషికచూర్ణం ... 47

పుట	పుట
పునర్ముఖాదిచూర్ణం ...	38 బృహత్సామి సాధనసం ... 159
పునర్ముఖాదితైలం ...	87 బృహత్సామి సాధనతైలం ... 94
పునర్ముఖాదిమం ...	264 బృహత్సామి సాధనమయం ... 9
పునర్ముఖాదిచూర్ణం ...	27 బృహత్సామి సాధనతైలం ... 95
పునర్ముఖాదిచూర్ణం ...	164 బృహత్సామి సాధనతైలం ... 100
పునర్ముఖాదిచూర్ణం ...	214 బృహత్సామి సాధనతైలం ... 157
పునర్ముఖాదిచూర్ణం ...	244 బృహత్సామి సాధనతైలం ... 22
పునర్ముఖాదిచూర్ణం ...	213 భూమిచూర్ణతైలం ... 135
పునర్ముఖాదిచూర్ణం ...	180 భూమిచూర్ణతైలం ... 13
పునర్ముఖాదిచూర్ణం ...	105 భూమిచూర్ణతైలం ... 39
పునర్ముఖాదిచూర్ణం ...	249 భూమిచూర్ణతైలం ... 86
పునర్ముఖాదిచూర్ణం ...	145 మంజువర్ణతైలం ... 12
పునర్ముఖాదిచూర్ణం ...	119 మంజువర్ణతైలం ... 218
పునర్ముఖాదిచూర్ణం ...	270 మంజువర్ణతైలం ... 69
పునర్ముఖాదిచూర్ణం ...	273 మంజువర్ణతైలం ... 73
పునర్ముఖాదిచూర్ణం ...	193 మంజువర్ణతైలం ... 181
పునర్ముఖాదిచూర్ణం ...	144 మంజువర్ణతైలం ... 14
పునర్ముఖాదిచూర్ణం ...	241 మంజువర్ణతైలం ... 225
పునర్ముఖాదిచూర్ణం ...	158 మంజువర్ణతైలం ... 102
పునర్ముఖాదిచూర్ణం ...	75 మంజువర్ణతైలం ... 199
పునర్ముఖాదిచూర్ణం ...	205 మంజువర్ణతైలం ... 139
పునర్ముఖాదిచూర్ణం ...	152 మంజువర్ణతైలం ... 137
పునర్ముఖాదిచూర్ణం ...	171 మంజువర్ణతైలం ... 28
పునర్ముఖాదిచూర్ణం ...	40 మంజువర్ణతైలం ... 98
పునర్ముఖాదిచూర్ణం ...	175 మంజువర్ణతైలం ... 109
పునర్ముఖాదిచూర్ణం ...	124 మంజువర్ణతైలం ... 165
పునర్ముఖాదిచూర్ణం ...	63 మంజువర్ణతైలం ... 7
పునర్ముఖాదిచూర్ణం ...	136 మంజువర్ణతైలం ... 93
పునర్ముఖాదిచూర్ణం ...	122 మంజువర్ణతైలం ... 149
పునర్ముఖాదిచూర్ణం ...	164 మంజువర్ణతైలం ... 228
పునర్ముఖాదిచూర్ణం ...	156 మంజువర్ణతైలం ... 17
పునర్ముఖాదిచూర్ణం ...	18 మంజువర్ణతైలం ... 1
పునర్ముఖాదిచూర్ణం ...	167 మంజువర్ణతైలం ... 37
పునర్ముఖాదిచూర్ణం ...	49 మంజువర్ణతైలం ... 59
పునర్ముఖాదిచూర్ణం ...	104 మంజువర్ణతైలం ... 188

	పుట	పుట
మున్నకాద్యరివ్వం ...	268	వారరాక్షసం ... 240
మృగమదానం ...	287	వారాధ్యుని ... 184
మృగాఽకచూర్ణం ...	39	వాసాటామృదలేహ్యం ... 58
మేధామోహం ...	61	వాసాచందనాద్యతైలం ... 88
మేహవంగరాజీయం ...	213	వాసాదామయం ... 13
యక్యదరిలోహం ...	208	వాసాదేవం ... 266
యోగేంద్రరసం ...	155	విడుగుగద్యతైలం ... 111
రక్షప్రపిరక్తరసం ...	158	విడుగుగద్యతైలం ... 89
రజతిచంద్రియం ...	233	విషూచిపిష్టరసం ... 210
రజతిమేహవంగరాజీయం ...	233	వివిగలగలధుచూర్ణం ... 23
రజతిహంసాయనం ...	233	విష్ణుదాడివిష్ణుచూర్ణం ... 25
రక్షభూతి ...	245	విష్ణునాచూర్ణం ... 40
రసమాణిక్యం ...	256	విష్ణుమృతం ... 133
రసరాట్నం ...	251	విష్ణుహరిశం ... 241
రసరాజరసం ...	156	విష్ణుహరిశం ... 61
రాజమృగాఽకరసం ...	233	విష్ణుహరిశం ... 190
రాసామృతాతితైలం ...	111	విష్ణుహరిశం ... 33
రామతామృతం ...	50	విష్ణుహరిశం ... 278
రాహితిఃస్థుతిం ...	140	విష్ణుహరిశం ... 281
రాహితికాఽష్టం ...	262	విష్ణుహరిశం ... 250
లఘుదాడిమాష్టకచూర్ణం ...	25	విష్ణుహరిశం ... 64
లవంగచక్షుస్సూచూర్ణం ...	51	విష్ణుహరిశం ... 192
లవంగాఽకచూర్ణం ...	33	విష్ణుహరిశం ... 213
లవంగాఽకచూర్ణం ...	53	విష్ణుహరిశం ... 92
లవంగాఽకచూర్ణం ...	53	విష్ణుహరిశం ... 205
లోకనాధరసం ...	247	విష్ణుహరిశం ... 71
లోహపర్ణిటి ...	195	విష్ణుహరిశం ... 60
లోహరసం ...	261	విష్ణుహరిశం ... 112
వంగరాజీయం ...	252	విష్ణుహరిశం ... 91
వంగేశ్వరరసం ...	194	విష్ణుహరిశం ... 179
వర్ణికాఽఽఽయం ...	14	విష్ణుహరిశం ... 171
వర్ణికస్థుతిం ...	121	విష్ణుహరిశం ... 218
వసంతిమహాకరం ...	153	విష్ణుహరిశం ... 191
వసంతిమాలశ్రీరసం ...	170	విష్ణుహరిశం ... 100
వారాఽఽఽయం ...	185	విష్ణుహరిశం ... 47

	పుట		పుట
సర్వాప్రసాదానమాళం ...	53	మూగ్యాగ్ని ...	182
సహస్రకీర్తనార్కం ...	243	సేవనమాళం ...	48
సారస్వతపుత్రం ...	141	సోమపుత్రం ...	146
సారస్వతమాళం ...	48	స్వచ్ఛందైకవిరసం ...	204
సారస్వతాంశం ...	184	స్వయమగ్నిరసం ...	190
సేవనాధిపతి ...	183	స్వయంభూత ...	169
సేవనపూజమాళం ...	21	స్వప్నగం ...	239
సేవనాధిపతి ...	211	స్వప్నసేవనం ...	238
సుగంధాదిలిహ్యం ...	70	త్వయితారం ...	251
సువర్ణమాళం ...	23	త్వయితైం ...	107
సువర్ణకాంచనం ...	160	హింసామాళం ...	30
సువర్ణకాంతకల్పలిరసం ...	247	హింసామాళం ...	34
సువర్ణవాతరాత్నం ...	230	హింసాత్వయితైం ...	111
సువర్ణసేవనాధిపతి ...	212	హింసాత్వయితైం ...	96
సువర్ణసూర్యవర్తి ...	231	హుతాశరసం ...	173
సువర్ణమేహవంశరాజీయం ...	232	హేమసూరసం ...	233
సువర్ణలోహరసాయనం ...	233	హేమ-స్వయితరసం ...	169

ఉ పా డ్ధ త మ

ఈ గ్రంథం ప్రకటించా అని పదేళ్ళుగా నంకల్పించి వున్నాను. ముఖ్యము సంవత్సరాల నా జిజ్ఞాసా అనుభవము యందులో క్రోడీకరించాను. శ్రీ అద్వైతలీల త్కృతిస్సామినాయకుగారు చేపట్టినవల్ల ఇప్పుటి రీతిగా యిది ప్రకటన అయింది.

సంప్రదాయసిద్ధంగా వ్యవహరించు వృద్ధ బౌద్ధయోగాలే నేనిందులో చేర్చాను. వాటికి టీకలున్న వృద్ధవైఖరిల సుప్రదాయం అనుసరించే రాశాను. వాటిలో అనేకాలు నేను నాగార్జున ఘోషానిలో తయారుచేసి వాడినీ వున్నాను.

దేశంలో నాడుకలో వున్న అనేక యోగాల మూలార్థం వేయూ, అచరణలో వున్న ఆర్థం వేయూగా కవటకుతోంది. మూలాత్మికారణం అయిన యీ వ్యవహారం ఎప్పుడు ఎలాగ ప్రారంభం అయిందో చెప్పలేము; కాని వైద్యకాస్త్రపరిచయం అయినా లేని సంస్కృతపండితులు టీకలు రాయడమూ, సంస్కృతబోధావసరమ అయినా లేనివారు బౌద్ధభాషలు తయారుచేస్తూవుండడమూ టీక కారణం అయి వుండవచ్చు. ఏమయినా మూలాత్మికమనం ముందిది కాదుగదా! అనేకయోగాలలో నేను మూలాలు అనుసరించి అచరణను వ్యతిరేకంగా యిందులో టీకలు రాయ వలసివచ్చింది. ఈ గ్రంథరచనకు గల కారణాలలో యిది కూడా వొకటి.

నా నంకల్పంగా ప్రయత్నమూ ఇది. నా శక్తి కీటికి చాలించి కాదు. అయినా తెలిసినంతవఱకు నా గ్రంథస్వచ్ఛందస్వయం ఆగస్టో అనిపించింది. సామానించాను. ప్రమాదాలు పడివుండవచ్చు. నిద్దుకుంటాను.

దేశంలో ఒక్కొక్క బౌద్ధభాషకి చాలా యోగాలు కనబడుతున్నాయి. అన్నీ నాడుకలో వున్నాయేమో నాకు తెలియదు; కాని పెద్దలు చాలామంది వాటిలో ఒక్కటే చేస్తున్నట్లు కనపడింది. ముఖ్యము సువత్సరాలగా నేను తెలుసుకున్న అయోగాలే యిందులో చేర్చారు. కాస్త్రీయమూ, సంప్రదాయ సిద్ధమూ అయిన యోగం కావా అని తాపత్రయపడేవారికి అలాంటి వన్నీ ఒకచోట ఉండడం అగత్యం అన్న ఉద్దేశంతో యిది కూర్చాను. అయితే వాటి టీకలలో అవ్యవస్థమయితో నాకు కొన్ని అభిప్రాయభేదాలు కలసిపోయాయి. భారతదేశంలో ఇతరసాంశాల అనుసారమైనవైఖరిల సాంప్రదాయాలు కొన్ని తెలుసుకోడం వల్లకూడా యిది కలసిందింది. ఈ గ్రంథంలో అలాంటి నా భిన్నాభిప్రాయాలు వృథాగా ప్రతిపాదించాను. అవి నేను నమ్మి అచరణలో పెట్టిచూసినవి. వృద్ధవైఖరిలు. ఈ గ్రంథం చూసినవారు అవి బాగా పనికిలిస్తారని వమ్ముకున్నాను.

ఈ గ్రంథం కొత్తగాటి ఉపయోగపడితేనూ, పండితవైద్యులకు అవరసాగ్రం అయితేనూ నాకు ధన్యత. ఇందులో చేర్చవలసిన యోగాలు ఇంకా కొన్ని వున్నాయి; కాని యుక్తకాలంలో అవి నాకు దొరకలేదు; ముందుకుం దయనా అవి చేరుస్తాను.

ఇందులోవున్న కొన్ని యోగాలు నాకు నామిత్రులు వైద్యరాజ శ్రీవీణావల్లం వెంకటేశ్వర్లుగారు దయచేశారు. అందుచే నాకు సాంప్రదాయం చెబు తున్నవారున్నా వారే. వారికి నాకృతజ్ఞత విన్నవించు కంటున్నాను. విశేషం దేమిటంటే? కొన్ని స్థలాలలో వారిలో నున్నా నాకు అభిప్రాయభేదాలు కలి గాయి. వారు నన్ను మన్నించారు. ఇంకా మన్నిస్తారన్నీ నమ్మకున్నాను.

నా అభిప్రాయాలతో విడిచించనివారు ఇంకా అనేకులు ఉండవచ్చు. ఉన్నారనే నిశ్చయం. వారికిన్నీ నా సారథ్యం యిదే. నచ్చితేనే వారు నా అభిప్రాయాలు స్వీకరించవచ్చు. నచ్చనివోట్లు నన్ను మన్నిస్తే చాలు. విచారణ చేస్తేనే చాలు. నేను, వారికి నాకృతజ్ఞత విన్నవించుకుంటాను.

ఇది చేపట్టి అన్నిటి ధరలూ అకాశం అంటివుండేన ఈ సమయంలో ప్రకటించి శ్రీ లక్ష్మణస్వామినాయుడుగారు నాకు చాలా మేలు చేశారు. వారికి మరీపరీ కృతజ్ఞత విన్నవించుకుంటున్నాను.

అచ్చునోవులు కద్దడంలో నాకు శ్రీరామర్తి గోపాలకృష్ణశర్మగారు నిక్కొలి సాయంచేశారు. వారికిన్నీ నామిత్రులు.

గంధర్వపూర్వసీ

రాజమండ్రి 1-12-47

ఇల్లు

శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి

ఆయుర్వేదయోగముక్తావళి

మాన పరిభాష

స మానేన వినా యుక్తి ద్వివ్యాజాం జాయతే క్వచిత్
ఆతః ప్రయోగకార్యార్థం మాన మత్రోచ్యతే మయా ॥

ద్రవ్యాలకు పరీమాణ నిర్ణయం లేకుండా యోగకల్పన చెయ్యగూడదు. అంచేత, యిక్కడ మానపరిభాష వివరిస్తున్నాను.

పట్నర్షపై ర్యవ స్తో గుంజై కా తు యవై ప్రీభిః
మాష స్తు పంచభి వ్షడ్భిః తథా సప్తభి రష్టభిః
దశభి ర్ద్వాదశభి శ్చ రక్తిభి వ్షడ్విధో మతః
చరకస్య తు మాష స్తు దశగుంజాభి రేవ చ
చరకస్య తు చార్ధేన సుశ్రుతస్య తు మాషకః ॥

ఆరు అవగంజలైతే ఒక యవ. మాడు యవలు గాని, నాలుగు వ్లగింజలు గాని ఒక గుంజ. ఇదే రక్తి. 5 రక్తులు ఒక మాషం. అంటే రెండణాల యెక్కు అవుతుంది, 5, 6, 7, 8, 10, 12 రక్తులు ఒక మాషం అని భిన్నాభిప్రాయాలు అరున్నాయి. చరకుని అభిప్రాయం ప్రకారం 10 గుంజలు ఒక మాషం. సుశ్రుతుని అభిప్రాయం ప్రకారం అయితే అయిదు గుంజలే ఒక మాషం.

మాషై శ్చతుర్భి శ్శాణ స్యా ధరణం త స్నిగద్యతే
టంక స్స ఏవ శథిత స్తద్వయం కోల ఉచ్యతే -
క్షుద్రకో వటక త్తైవ ద్రక్షణ స్స నిగద్యతే ।

నాలుగు మాషాలు ఒక కాణం. అంటే అరతులం. దానికి ధరణం అనీ టంకం అనీ మరో రెండు పేర్లు. రేండు కాణాలు ఒక కోలం. కోలానికి క్షుద్రకం, వటకం ద్రవ్యణం అనిష్టు పేర్లు. ఇది తులం.

కోలద్యయః తు కర్షన్యో త్రోక్షకః పాణిశ్చ మాణికా
అక్షం పిచుః వాణితలం కించితాస్పణిశ్చ తిందుకమ్
బిడాలపదకం చైవ తథా షోడశికా మతా
కరమధ్యో హంసపదం సువర్ణం కవళగ్రహః
ఉదుంబరం చ పర్యాయైః కర్షన్ వవ నిగద్యతే ॥

రెండు కోలాలు ఒక కర్షం, అంటే రెండుతులాలు. పాణిమాణిక, అక్షం, పిచు, పాణితలం, కించితాస్పణి, తిందుకం, బిడాలపదకం, షోడశిక, కరమధ్యం, హంస పదం, సువర్ణం, కవళగ్రహం, ఉదుంబరం—ఇవి కర్షానికి మరికొన్ని పేర్లు.

స్యో త్కుర్వాభ్యా మర్థవలం శుక్తి రష్టమికా తథా
శుక్తిభ్యాం చ పలం జ్ఞేయం ముష్టి రామ శ్చతుర్థికా
ప్రమం చ షోడశీ బిల్వం పల మేవాత్ర కీర్త్యతే ॥

రెండు కర్షాలు అర్థవలం. దీనికి శుక్తి, అష్టమిక అనిన్నీ పేర్లు. రెండు శుక్తిలు, అంటే యెనిమిది తులాలు ఒక పలం. ముష్టి, ఆననం, చతుర్థిక, ప్రమంచం, షోడశి, బిల్వం— ఇవి పలానికి పేర్లు.

పలాభ్యాం ప్రస్పతి ర్జ్యేయో ప్రస్పతం చ నిగద్యతే
ప్రస్పతిభ్యా మంజలి స్యా త్కుడవో అర్థశరావకః
అష్టమానం చ సజ్జేయః కుడవాభ్యాం చ మాణికా
శరావోష్టవలం తద్వ ద్జ్యేయ మత్ర విచక్షతైః ॥

రెండు పలాలు ప్రస్పతి. దానికే ప్రస్పతం అనిన్నీ పేరు. రెండు ప్రస్పతులు అంజలి, కుడవం, అర్థశరావం, అష్టమానం అనిన్నీ దానికే పేర్లు. రెండు కుడవాలు ఒక మాణిక. అదే శరావం. అష్టవలం అనిన్నీ దానికి పేరు.

శరావాభ్యాం భవే త్ప్రస్థ శ్చతుః ప్రస్థై స్తథాధకిమ్

భాజనం కంసం చాత్రం చ చతుష్షష్టివలం చ తతః ॥

రెండు శరావా లొక ప్రస్థం. నాలుగు ప్రస్థా లొక అధకం. అధకానికి భాజనం, కంసం, చాత్రం అని పేర్లు. అది అర్జునాకు పలాలు.

క పా యాలు

క పా య క ల్ప న

పానీయం పోడశగుణం క్షుణ్ణే ద్రవ్యపలే షి పేత్
 మృత్వాతే క్వాథయే ద్ద్రాహ్య మప్తనాంశావశేషితమ్
 కర్షాదా తు పలం యావ ద్దద్యాత్ పోడశికం జలమ్
 తత స్తు కుడవం యావ త్తోయ మప్తగుణం షి పేత్
 చతుర్థం మత శోర్చ్యం యావ త్ప్రస్థానికం జలమ్
 తజ్జలం పాయయే ద్ధీమాక్ కోష్ణం మృద్వగ్ని సాధితమ్
 శృతః క్వాథః కషాయ శ్చ నిర్యూహ స్స నిగద్యతే
 మాత్రో త్రమా పశేన స్యా త్త్రిభి రత్యై స్తు మధ్యమా
 జఘన్యా తు పలార్థేన స్నేహక్వాథోవధేషు చ॥

కషాయం కాచవలసిన ద్రవ్యం పచ్చిదైనా ఎండుదైనా ముందు మెత్తగా చితక
 కొట్టాలి. ఆ ద్రవ్యం ఒకపలం గ్రహించి 16 రెట్లు నీళ్ళలో కలిపి ఎనిమిదో వంతు మిగి
 లేటట్లు కాచి వడబోసుకొనెడి. కషాయం మట్టివాత్రలో కాచడం మంచిది.

ఆ కషాయద్రవ్యం కర్షం మొదలు పలందా కావుంటే నీళ్ళు 16 రెట్లు చేర్చాలి.
 పలం మొదలు కుడవం దా కా వుంటే 8 రెట్లు జలం చేర్చాలి. కుడవం మొదలు ప్రస్థం
 దా కా వుంటే 4 రెట్లు జలం చేర్చాలి. కషాయం సన్ననిమంటమీద కాచాలి. అది
 గోరువెచ్చగా ఉండగా పుప్పుకొనాలి. కషాయానికి శృతిం అనీ, క్వాథ అనీ, నిర్యూహ
 హం అనీ పర్యాయపదాలు. కషాయం ఉత్తమమాత్ర ఒక పలం. మధ్యమమాత్ర
 6 తులాలు. అధమమాత్ర ఆరపలం, అంటే నాలుగు తులాలు.

అపిధానముఖే పాత్రే జలం దుర్జలతాం వ్రజేత్

తస్మా దావగణం త్యక్త్వా క్వాథాదీనాం వినిశ్చయః॥

కషాయం కాచేటప్పుడు పాత్రమీద మూత ఉంచితే జలం చెడిపోతుంది కనక
 మూత వెయ్యకండా కాచాలి.

క షా యం లో శ ర్క రా దు లు

శ్వాధో ఊ పే త్రితా మంత్రై శ్చతుర్థాష్టమహాద్యైః

వాతపిత్తకఫాతంకే వివరీతం మధు స్మృతమ్ |

కషాయంలో చక్కెర చేర్చవలసిఉంటే, వాతవ్యాధులలో ఇచ్చే కషాయంలో నాలుగోవంతు, పిత్తవ్యాధులలో ఇచ్చే కషాయంలో ఎనిమిదోవంతు, కఫవ్యాధులలో ఇచ్చే కషాయంలో పదహారోవంతు చేర్చాలి. తేనె అయితే యిందుకు తల్ల ఉండులుగా చేర్చాలి. అంటే, తేనె వాతవ్యాధిలోయిచ్చే కషాయంలో 16 వ వంతు, పిత్తవ్యాధిలో ఇచ్చే కషాయంలో యెనిమిదోవంతు, కఫవ్యాధిలో ఇచ్చే కషాయంలో నాలుగోవంతు చేర్చాలి.

ఉష్ణ తై త్య లు

శుద్ధపిత్తై శ్చతం శీతం ఉష్ణం వాతకఫామయో

స్నిగ్ధోష్ణం కేవలీ వాతే కదుష్ణం సర్వరోగనాశ్ ||

కేవల పిత్తరోగంలో యిచ్చే కషాయం చల్లగా వుండాలి. వాత కఫాలలో ఇచ్చే కషాయం వేడిగా వుండాలి. కేవలవాతంలో ఇచ్చే కషాయం గోరువెచ్చగా వుండాలి. గోరువెచ్చనిది సర్వరోగాలూ హరిస్తుంది.

కా గు పా త్ర లు

శ్రేష్ఠం విషమ్నం సౌవర్ణ్యే మధ్యమం రాజతే బలమ్

తామ్రపాత్రేథమం ప్రోక్తం స నింద్యం మృణ్మయేషు తు |

కషాయం బంగారపుపాత్రలో కాచడం చాలామంచిది. ఆ కషాయం విషాలు హరిస్తుంది. వెండిపాత్రలో కాచడం మధ్యమం. ఆ కషాయం బలకరం. రాగిపాత్రలో కాచడం మిక్కిలీ అధమం. నింద్యం. ఎలాంటి సందర్భంలోనూకూడా రాగిపాత్రలో కాచకూడదు. మట్టిపాత్రలో కాచడం చెడ్డది కాదు.

గమనిక :- ఈ కషాయాలు, ఇప్పుడు, శ్వాధ లనే సేరుతో కొన్ని కంపెనీల వారు అమ్ముతున్నారు. కషాయాలు నిలవ ఉండేటట్టు మంచి ఉపాయాలు అవలసి వుంటే వా రలా చెప్పున్నారు. అలా చెయ్యడం చెడ్డది కాదు; గానీ ఎప్పటికప్పుడు తయారు చేసుకోవడమే మంచిది.

కౌవళ చూర్ణాలు

మరిస్తే, కొన్ని కంపెనీలవారు కపాయద్రవ్యాలు అన్నీ కలిపి గుండకొట్టి ఉంచి అమ్ముతున్నారు. వస్తుసంపాదనకు ఇందువల్ల కష్టం లేకపోవచ్చు గాని, రెండు మాసాలు రాటిలే చూర్ణాలు శక్తిహీనా అయిపోతాయి. ఈ సందర్భంలో అలాటి క్వాధచూర్ణాలు కొని వాడుకోవడం దండుగే కాదు, అపాయకరమున్ను కనక, వైద్యులూ, రోగులూ కూడా మూలికలు ఎప్పటికప్పుడే చేర్చి, గుండకొట్టుకుని వాడుకోవడం శ్రేయస్కరం.

౧ ద శ మూ ల క పా య ౦

కాలిపర్ణి పృశ్నిపర్ణి బృహతీద్వయగోక్షురైః
 బిల్వగ్నిమంథస్యోనాకకాశ్మరీ పాటలాయుతైః
 దశమూల మితి ఖ్యాతం కృథితం తజ్జలం పిబేత్
 పిప్పలీచూర్ణసంయుక్తం వాతశ్లేష్మజ్వరాపహమ్
 సన్నిపాతజ్వరహరం సూతికాదోషనాశనమ్
 శోష శైత్యం భ్రమస్వేదకానశ్వాసవికారనుత్
 హృత్కంఠగ్రహపాచ్ఛాత్తితంద్రామస్తకహూన్యైః ।

కాలిపర్ణి, పృశ్నిపర్ణి, వాళడు, పెద్దముతక, పల్లెరు, మారెడు, కెల్ల, మండిలం పెగుమ్మడు, కలిగొట్టు—ఇవి దశమూలాలు. వీటిక మాయం పిప్పలీచూర్ణం కలిపి పుచ్చుకుంటే వాతశ్లేష్మజ్వరాలు తగ్గిస్తుంది. సన్నిపాతజ్వరాలు, సూతికాదోషాలు, శోష, శైత్యం, భ్రమ, చెమట, దగ్గు, ఎగబు, హృద్రోగం, కంఠగ్రహం, పక్కలనొప్పి, తంద్ర, తలనొప్పి తగ్గించేస్తుంది.

౨ మ హా రా స్నా ది క పా య ౦

రాస్నా ద్విగుణభాగా న్యై దేకభాగా స్తతఃపరే
 ధన్వయాన బలైరంశ దేవదారు శటీ వచా
 వాసకో సాగరం పథ్యా చవ్యా ముస్తా పునర్నవా
 గుహూచీ వృద్ధదారు శ్చ శతపుష్పా చ గోక్షురః

అశ్వగంధా ప్రతివిషా శ్మశముల శ్మతావరీ
 శ్మష్టా సహచర శ్మైచిన ధాన్యకం బృహతీద్యయమ్
 ఏభిః శ్మతం పిబే త్వాంధం శురీచూర్ణేన సంయుతమ్
 శ్మష్టాచూర్ణేన నా యోగరాజగుగులునాఽఞ్చవా
 అజమోదాదినా వాపి తైలై నైరిండజేన వా
 సర్వాంగకంపే కుబ్జత్వే పక్షాఘాతేఽపశాహుకే
 గృధ్రస్యా మామవాతే చ స్తీపదే చాపతానకే
 అంత్రవృద్ధౌ తథాధ్మానే జంఘాజానుగ తేదీ తే
 శుక్రామయే మేధ్రరోగే వ.ధ్యామోన్మామయేషు చ
 మహారాస్నాది రాఖ్యాతో బ్రహ్మణా గర్భకారణమ్॥

సన్న రాస్న రెండుభాగాలు. మాలగొండి వేళ్లు, 21ల, అముదపువేళ్లు, దేవదారు, కచ్చు
 రాలు, వస, అడ్డసరపుట్ట, సొంటి, కరకమాలపు, చవ్వం, తుంగముస్తలు, గలిజేగు,
 తిప్పతీగ, వృద్ధదారు, సదాప, పల్లెరువేళ్లు, పెన్నేరు, అతివస, కేలగుడ్డ, పిల్లితేగలు,
 పిప్పళ్లు, పచ్చగోరింట, ధనియాలు, వామడు, పెద్దములక, — ఇవి ఒక్కొక్కభాగం
 ఈ మాలిక లన్ని యెంతయెంతో అంత కనిమిదిరెట్లు నీళ్లు పోసి నాలుగోవంతు మిగి
 లేటట్టు కాచి వడబోసి పుచ్చుకునేది.

ఈ కషాయంతో సొంటిచూర్ణంగాని, పిప్పళ్ళచూర్ణం గాని, అజామోదం
 గాని, అముదంగాని, మహాయోగరాజగుగులుగాని, (రోగప్రకృతి ననుసరించి) కలిపి
 పుచ్చుకుంటే సర్వాంగకంపవాతం, కుబ్జత్వం, పక్షవాతం, అపశాహుకం, గృధ్రస్య, అమవాతం, స్తీపదం, అపతానకం, అంత్రవృద్ధి, అధ్మానం, జంఘాజానుపు వీటినాశ్ర
 యించిన వాతం, శుక్రవాతం, మేధ్రరోగం, వంధ్యారోగం, పోగొడుతుంది.

౩ ఖ ధ్మ రా ది క షా యం

ఖర్జూర యష్టి కాశ్మీర మృద్వీకా పద్మకేసరమ్
 ధాత్రీ పరూషం వ్యాఘ్రీ చ బలాయుగ్మం చ చందనమ్
 మధూకపుష్ప కాశ్యోర్యం తోయై శ్మైచ చతుర్గుణైః
 పక్వం పర్యుషితం రాత్రౌ స్థితం భాంజే నవే ధృఢే
 లాజాచూర్ణ ప్రతీవానం శర్కరౌ మధుసంయుతమ్

తృష్ణాదాహహరం పానే జాతీపుష్పాధివాసితమ్

మూర్ఛాదాహ భ్రమం వాంతి దీప్తం గృహ మివాంబునా ||

భిక్షూరపుపండు, యష్టిమధుకం, కుంకుమపువ్వు, ద్రాక్షపండు, పద్మకేసరాలు, ఉసిరిక పప్పు, చిట్టికేపండు, వాకుడు, బల, అతిబల, చందనం, ఇప్పపువ్వు, పెగ్గమ్మడు, — ఇవి సమభాగాలు. వీటికి నాలుగురెట్లు నీళ్ళు చేర్చి నాలుగోవంతు మిగిలేట్లు తాచి వడబోసి పుచ్చుకునేది.

ఇది కొత్తకుండలో నోసి అందులో కొంచెం పేలపిండి, పంచదార, జాపత్రి వేసి ఒకరాత్రి ఉంచి మర్నాడు పుచ్చుకుంటే దప్పి, తాపం, మూర్ఛ, భ్రమ పోగొడు తుంది.

ఋ బృ హ స్ప ం జి ష్ఠా ది క పా య ం

మంజిష్ఠా ముస్త కుటజ గుడూచీ కవ్వ నాగరైః

భార్గ్వత్సద్రా వచా నింబ నిశాద్వయ ఫలత్రికైః

పటోల కటుకా మూర్ఛా విడంగానన చిత్రకైః

శతావరీ త్రాయమణా కృష్ణేంద్రయవ వాసకైః

భృంగ రాజ మహాదారు పాతా ఖదిర చందనైః

త్రేన్మ ద్వరణ కై రాత వాకచీ కృతమాలకైః

శాఖోలక మహానింబ కిరంజాతివిషా జలైః

ఐంద్రవారుణికానంతా శారిబా వర్షపై న్నమైః

ఏభిః కృతం పిబే త్కృష్ణం కృష్ణా గుగ్గులునంయుతమ్

అష్టాదశసు కుష్మేషు వాతరక్తార్తితే తథా

ఉవదంశే స్త్రీవదే చ ప్రసుప్తౌ పక్షుఘాత కే

మేదోదోషే నేత్రరోగే మంజిష్ఠాదిః ప్రశస్యతే ||

మంజిష్ఠ, తుంగమస్తల, కొడికపాలపట్ట, తిప్పతీగ, చెంగల్వకొవ్వు, సొంటి, గంట్లు భారంగి, వాకుడు, వస, వేపపట్ట, పసుపు, మానుపసుపు, కరకవొలుపు, తాడికాయ బెరడు, ఉసిరికపప్పు, చేదుపొట్ట, కటుకరోహిణి, చాగనార, విడంగాలు, వేగిసపట్ట, చిత్రమూర్తి, పిల్లికేగలు, కలుగానుగ, పిప్పళ్లు, పాలకొడికవిత్తులు, అడ్డనరం, గుంట

కలగర, దేవదారు, పాశ. చంద్రచేన, గత్తచందనం, తెగడ. ఉలిమిరిపట్టు, నేల వేము, బావంచాలు, రెలగట్ట, కేకుపట్ట, పెనువేప, గానుగుచెక్క, అతివస, కరువేరు. చేగు పుచ్చ, సుగంధి, పాలసుగంధి, పర్పాటకం—ఇవి సమభాగాలు.

ఇవన్నీ మెత్తగా చితకగొట్టి ఎనిమిదిరెట్లు నీళ్ళలో కలిపి, ఎనిమిదోవారు మిగిలే టట్లు కాచి వడబోసుకుని, పిప్పళ్ళచూర్ణ మైనా, మహిషాక్షిగుగ్గిలం అయినా కలిపి పుచ్చుకుంటే యిష్ట కృష్ణలోగాలూ, వాతిరక్తమూ, అర్ధితవాతిరక్తమూ, ఉపద్రవమూ, క్లిష్టదమూ. పక్షవాతమూ, స్పర్శజ్ఞానం లేకపోవడం, కొవ్వ, నేత్రలోగాలూ పోగొడు తుంది.

౨ ప థ్యా ది క షా యం

పథ్యాక్షధాత్రీభూనింబ నిశాంబామృతాయతైః
కృతః క్వాథః షడంగాయం నగుడ శ్శీర్ష సూలహః
భూశంఖకర్ణసూలాని తథార్థశిరసోరుజస్మి
సూర్యావర్తం శంఖకం చ దంతసాతం చ తద్రుజమ్
నక్రాంధ్యం పటలం శుక్రం చక్షుఃసీహం వ్యపహతి ||

కరకవొలుపు, తాడికాయలెరడు, ఉసిరికపప్పు, నేలవేము, పసుపు, వేపనట్టి, తిప్ప తీగ—ఇవి సమభాగాలుగా గ్రహించి కషాయం కాచి లెల్లం కలిపి పుచ్చుకుంటే తలనొప్పి, కనుబొమ్మలలోనూ, చెవులలోనూ కలిగే పొట్టనా, పెడ నిలనొప్పి, నూర్యావర్తమూ, శంఖకమూ, దంతాలూడిపోడమూ, పళ్ళపోటనూ, నేటికటి, కంటి జబ్బులూ పోగొడుతుంది.

౩ అ భ యా ది క షా యం

అభయా ముస్త ధాన్యాక రక్తచందనపద్మకైః
వాసకేంద్రయవోశీరా గుడూచీశృతమాలకైః
పాతానాగరతిక్తాభిః పిప్పలీచూర్ణయ కృతమ్
విచే త్త్రిదోషజ్వరజి త్ప్రసానా దాహా శాసనతే
ప్రలాప శ్వాస తంద్రాఘ్నం దీపనం సాచనం పరమ్

విజ్ఞాతానిలవిష్టాభ వమీ శోమా రుచిచ్ఛిమ్ ।

కరకవోలుపు తుంగముస్తలు, ధనియాల, రక్తిచందనం, పద్మకావ్యం, అడ్డసరం, కొడిశపాలవిత్తులు, వట్టివేరు, తిప్పతీగ, రేలగుడ్డ, పాత, సొంటి, కటుకరోహిణి, — ఇవి కమాయం కాచి పిప్పళ్ళచూర్ణం కలిపి పుచ్చుకుంటే త్రిదోషజ్వరాలు పోగొడుతుంది. దప్పిక, మంటలు, దగ్గు, ప్రలాపం, శ్వాసలు, తంద్ర, మలమూత్రవాయుబంధం, నాడులు, శోష, అరుచి తగ్గించేస్తుంది. ఆమపచనం చేస్తుంది. ఆకలి పుట్టిస్తుంది.

౭ దే వ దా ర్వా ది క మా యం

దేవదారు నచా కవ్యం పిప్పలీ విశ్వభేషజమ్
కట్టలం మున్న మానింబ తిక్తా ధ్వ్యా హారీశకీ
గజకృష్ణా చ దిస్సర్కా గోక్షుగో ధ్వయానకమ్
బృహ త్యతివిమా చ్ఛిన్నా కర్కటం కృష్ణజీరకమ్
శ్వాథ మస్తావశేషం తు ప్రసూతాం శాయయే త్త్రిజమ్
హాలకానజ్వరశ్వాసమూర్ఛా కంపశిరోర్దిజితమ్ ॥

దేవదారు, వస, చెంగల్యకోళ్ళు, పిప్పళ్లు, సొంటి, కాయఫలం, తుంగముస్తలు, నేల వేము, కటుకరోహిణి, ధనియాలు, కరకవోలుపు, గజపిప్పళ్లు, దురదగొండి, పల్లెరు, పెద్దములక, అతివస, తిప్పతీగ, కర్కటకశృంగి, నల్లజీలకర్ర. — ఇవి మెత్తగా చితక గొట్టి, నాలుగురెట్లు నీళ్ళుచేర్చి ఎనిమిదోవంతు మిగిలేటట్లు కాచి మదవోసి పుచ్చుకోవలసింది.

ఇది ప్రసవించిన స్త్రీలకు చాలా మంచిది. హాల, దగ్గు, జ్వరం, వగర్పు, మూర్ఛ, మమకు, తలనొప్పి పోగొడుతుంది.

౮ త్రి ఫ లా ది క మా యం

త్రిఫలా దేవదారు శ్చ ముస్తా మూషకకర్ణికా
శిగ్రు రేతైః కృతః శ్వాథః పిప్పలీచూర్ణసంయుతః
విదంగచూర్ణయుక్త శ్చ క్రిమిఘ్నః కృమిరోగహః ॥

కరక, తాడి, పునీరికలు, దేవదారు, తుంగముస్తలు, ఎలుక చెవియాకు, మునగ చెక్క—
 ఓటి సమభాగాలతో కషాయం కాచి అందులో పిప్పళ్ళిగుల్లం అయినా, వాయు
 విరోగాల చూగ్గం అయినా కలిపి పుచ్చుకుంటే కృమలు నశిస్తాయి. కృమిరోగాలన్న
 తగ్గిపోతాయి.

౯ పు న ర్ని వా ది క షా యం

పునర్నవా దారునిశా నిశా శుంతీ హరితకీ

గుడూచీ చిత్రకో భార్గదేవదారు చ త్రై శ్శుతః

పాణిపాదోదరమఖ ప్రాప్తం శోఫం వినాశయేత్ |

గలిజేరు, మానుపసుపు, పసుపు, సొంటి, కరక్కాయ, తిప్పరీగ, చిత్రమూలం, గంటలు
 భారంగి, దేవదారు—ఇవి సమభాగాలుగా కషాయం కాచి పుచ్చుకుంటే చేతులు
 కాళ్ళు, కడుపు, మొగం—ఈ స్థలాలలో పుట్టే ఉబ్బు తగ్గిపోతుంది.

౧౦ దా ర్వా ది క షా యం

దార్వీ రసాంజనం ముస్తం భల్లత శ్రీఘం వృషః

కైరాత శ్చ పిబే దేహం క్వాథం శీతం సమాక్షికమ్

జయే త్సకరాలం ప్రదరం వీతశ్వేతాసితారుణమ్ ||

మానుపసుపు, రసాంజనం, తుంగముస్తలు, జీడిగింజలు, మారేడు, అడ్రసరం, నేల
 జేము,—ఇవి సమభాగాలుగా కషాయం కాచి పుచ్చుకుంటే పసుపు, తెలుపు,
 నలుపు, ఎరుపు ప్రదరం కూలతో కూడా పున్నది తగ్గిపోతుంది.

౧౧ మం జి షా ది క షా యం

మంజిషా త్రిఫలా తీక్తా వచా దారునిశా మృతాః

నింబ శైవమాం కృతః క్వాథో వాతరక్తవిनाశనః

పామూ కాపాలికాకుష్ఠ రక్తమండలజన్మతః ||

మంజిష్ఠ, కరక, తాడి, పునీరికలు, కలుకరోహిణి, వన, మానుపసుపు, తిప్పరీగ,
 వేపపట్ట—ఇవి సమభాగాలుగా క్షుద్రించి కషాయం కాచి పుచ్చుకుంటే వాతరక్తం

పోగొడుతుంది. పాప, కపాలిక, రక్తమండలం—ఇత్యాది కుష్టురోగాలన్నీ నశించి
చేస్తుంది.

౧౨ అ మృ తా స్త క క షా యం

అమృతాన్తకటుకా ముస్తేంద్రయవనాగ్రైః
పటోలచందనాభ్యాం చ పిప్పలీచూర్ణయు కృతమ్
అమృతాన్తక మేత చ్చ పిత్తశ్లేష్మజ్వరాపహమ్
ఛర్ద్యరోచకహృల్లానదాహత్మస్థానివారణమ్॥

తిప్పలీగ, వేపపట్ట, కటుకరోహిణి, తుంగముస్తలు, కొడిశపాలవిత్తులు, సాంటి, చేడు
పొట్ట, రక్తచందనం—ఇది అమృతాన్తకం. ఇది కషాయం కాచి, అందులో పిప్పళ్ళ
చూర్ణం కలిపి పుచ్చుకుంటే పిత్తజ్వరాలూ, శ్లేష్మజ్వరాలూ, పోగొడుతుంది ఛర్ది,
ఆరోచకం, హృల్లాసం, తాపం, దష్టికయి న్నూ, తగ్గించేస్తుంది.

౧౩ వా సా ది క షా యం

వాసా ద్రాక్షా భయా క్వాథః పీత సృక్షాద్రశర్కరః
ః హంతి రక్తపిత్రార్తిం శ్వాసకాసాన్ నుదారుణాన్॥

అడ్డసరం, ద్రాక్షపండు, కరికివొలుపు, ఇవి సమభాగాలుగా గ్రహించి కషాయంకాచి
అందులో తేనె, చక్కెరా కలిపి పుచ్చుకుంటే రక్తపిత్తం, దగ్గు, వగర్పు పోగొడు
తుంది.

౧౪ భూ నిం బా ద్య స్థా ద శాం గ క షా యం

భూనింబ దారు దశమూల మహాషధాబ్జ
తిక్తేంద్రబీజధనికేభకణా కషాయః
తంద్రావ్రలాప కసనారుచిదాహమోహ
శ్వాసాదియుక్త మఖిలజ్వర మాశు హంతి॥

శేలవేము, మానుపసుపు, దశమాలాలు—అంటే మారేడు, దుండిగం, గుమ్మడి, కలి
గొట్టు, తక్కిల, మయ్యకుపాన్న, కొలపాన్న, వావడు, పెద్దములక, పల్లెర,
సాంటి, తుంగముస్తలు, కటుకరోహిణి, కొడిశపాలవిత్తులు, ఛనియాల, గజపిప్పళ్ళు,

ఇవి సమభాగాలుగా గ్రహించి కమాయం కాచి పుచ్చుకుంటే తృద్ర, ప్రలాపం, దిగ్గ, అరుచి, తాపం, మోహం, వగన్న మొదలైన దుర్లక్షణాల గల జ్వరం తగ్గిపోతుంది.

౧౫ వ త్పరాది కషాయం

సవత్సక స్సాతివిషః సబిల్వః
సోదీచ్చ ముస్తం చ కృత్తః కమాయః
సామే సకూలే సహ శోణి తీ చ
చిరప్రవృత్తేఽపి హితోతిసారే॥

కొడికిచెక్క, అతివస, మారేడు, కురువేరు, తుంగముస్తట—ఇవి సమభాగాలుగా గ్రహించి కమాయం కాచి పుచ్చుకుంటే అమశూల, ఆతిసారం, రక్తాతిసారం—ఎంత కాలంగా వున్నవైనా తగ్గిపోతాయి.

౧౬ కంటకార్యాది కషాయం

కంటకారీయుగద్రాక్షా వానా కర్పూరవాలకైః
నాగరేణ చ పిప్పల్యా క్వధితం సలిలం పిబేత్
శర్కరామధుసంయుక్తం పిత్తకానహరం పరమ్॥

వాకడు, ములక, ద్రాక్షపండు, అడ్డసరం, కచ్చారాలు, కురువేరు, సొంటి, పిప్పళ్ళు—ఇవి సమభాగాలుగా గ్రహించి కమాయం కాచి అందులో చక్కెరా, తేనె కలిపి పుచ్చుకుంటే పైత్యంవల్ల వచ్చిన దిగ్గులు హరిస్తాయి.

౧౭ మరీచ్యాది కషాయం

మరిచ భృంగి మహావధి కంఠలీ
కనసహ వృష పృశ్చిక భార్గభిః
క్వధిత మంబు కణారజసాన్వితమ్
శ్వసనహృత్క్షయకానవినాశకమ్॥

మిరియాలు, గంటకలగర, సొంటి, నల్లపుష్పి, కనీంత, అడ్డసరం, గలిజేరు, గంబుభో

రంగి.—ఇవి సమభాగాలుగా కషాయంపెట్టి పిప్ప్యూచార్ణం కలిపి పుచ్చుకుంటే వగర్లు, త్మయ, దగ్గు పోగొడుతుంది.

౧౮ ధా త్ర్యా ది క పా యం

ధాత్రీ చ మాగధీ శంతీ క్వాథ తైపాం సితాయతః

హింస్త్రి హృదయోద్భూతాం హిక్మాం ప్రాణాపరోదినీమ్॥

ఉసిరిపప్పు, పిప్పళ్లు, సాంటి—ఇవి సమభాగాలుగా గ్రహించి కషాయం కాచి అందులో చక్కెర కలిపి పుచ్చుకుంటే ఎంత ఆసాధ్యపు ఎక్కిళ్ళయినా పోగొడుతుంది.

౧౯ అ శ్ప త్థా ది క పా యం

అశ్వత్థోదుఃఖరస్థ్మ నట వేతనశశ్మః

వ్రణశోభోపదః శానాం నాశనః క్షూశనా త్స్మృతః॥

రావిపట్ట, వేడి (అత్తి) పట్ట, జువ్విపట్ట, మరిపట్ట, ప్రబల్లి—ఇవి సమభాగాలుగా కషాయంపెట్టి దాలో కడిగితే వ్రణాలు, ఉబ్బు, సవాయిపుండ్లు తగ్గిపోతాయి.

౨౦ గోక్షురా ది క పా యం

సమూలగోక్షురక్వాథస్త్రితామూక్షిక సంయతః

నాశయే మూత్రకృచ్ఛాణి తథా చోష్ణసమీరణమ్॥

పల్లెరు సమూలంగా కషాయం కాచి అందులో చక్కెర, తేనె కలిపి పుచ్చుకుంటే మూత్రకృచ్ఛాలు, ఉష్ణవాతమా హరించిపోతాయి.

౨౧ పి ప్ప ల్యా ది క పా యం

పిప్పలీ పిప్పలీమూలం చవ్యచిత్రకనాగరైః

వచా సాతివిషా జాజీ పాతా వత్సక రేణుకైః

కిరాతతిక్తకం మూర్వా నర్దపా మరిచాని చ

కటుకం పుష్కరం భార్గీ విడంగం కర్కటాహ్వయమ్

అర్క మూలం బృహత్సింహీ శ్రేయసీ సదురాలభా
 దీప్యకం చాజమోదా చ శుకనాసాది హింగుళిః
 ఏతాని సమభాగాని గణోష్ఠావినశో మతః
 కషాయ ముపభుంజీత వాతశ్లేష్మజ్వరాపహమ్
 హంతి వాతం తథా శీతం ఛేదజం ప్రబలం కఫమ్
 ప్రలాపం చాతినిద్రాం చ రోమహర్షారూచీ తథా
 మహావాతే-వతంత్రే చ నర్వగాత్రే చ శూన్యతామ్
 అయం సర్వజ్వరాన్ హంతి సన్నిపాతాం శ్రుయోదశః॥

పిప్పలు, పిప్పలిమూలం, చవ్యం, చిత్రమూలం, సాంటి, వస, అతివస, జీలకర్ర, వాత, కొడిశపాలవిత్తులు, రేణుకలు, నేలవేము, చాగవార, అవాలు, మిరియాలు, కటుక రోహిణి, పుష్కరమూలం, గంటుభారంగి, వాయువిడంగాలు, కటుకరోహిణి, జల్లేడు వేరు, పెద్దములక, కరకవోలపు, దూలగొండివిత్తులు, వాము, అజామోదం, దుండిలం, ఇంగువ—ఇవి సమభాగాలుగా గ్రహించి కషాయం కాచి పుచ్చుకుంటే వాత శ్లేష్మజ్వరాలు, వాతం, శైత్యం, కఫం, ప్రలాపం, అతినిద్ర, గగుర్పాటు, అరుచి, మహావాతం, అపతంత్రకం, స్పర్శజ్ఞానశూన్యత, సకలజ్వరాలు హరిస్తుంది. సన్నిపాత జ్వరాలు అమానుగా తగ్గింపజేస్తుంది.

౨౨ న్యగ్రోధాదిగణకషాయం

న్యగ్రోధ స్లక్ష కోశామ్ర వేతసో బదరీతుణిః
 మధుయష్టి ప్రియాళు శృ లోధ్రద్వయ ముదుంబరః
 పిప్పల శృ మధూక శృ తథా పారిసపిప్పలః
 నల్లకీ తిందుకీ జంబూద్వయ మామ్రతరు శ్శివా
 కదంబ కకుభా వైవ భల్లాతక ఫలాని చ
 న్యగ్రోధాదిగణక్వాథం యథాలాభం చ కారయేత్
 అయం క్వాథో మహాగ్రాహీ ప్రణ్యో భగ్నం చ నాశయేత్
 యోనిదోషహరో దాహ మేదో మేహ విషాసహః॥

మర్రిపట్ట, జువ్విపట్ట, తుమ్మెదమామిడి, ప్రభులి, రేగుపట్ట, నందిపట్ట, యష్టిమధుకం, మొరలిపట్ట, లొద్దుగుచెక్క, మేడిపట్ట, రావిపట్ట, ఇప్పపట్ట, గంగరావిపట్ట, అండుగుచెక్క, తుమికిచెక్క, నేరేడుపట్ట, అల్లనేరేడుపట్ట, మామిడిపట్ట, కరకవొలుపు, కడిమిపట్ట, మర్రిపట్ట, నల్లజీడిగింజలు,—ఇవి సమభాగాలుగా గ్రహించి కషాయం కాచి పుచ్చుకుంటే మలబంధం పుట్టిస్తుంది. యోసిదోషం, తాపం, మేదోరోగం, మేహరోగం హరిస్తుంది. దీనితో వ్రజాలూ, గాయాలూ కడిగితే త్వరితగా మానిపోతాయి.

౨౩ నా గ రా ది క పా యం

నాగరస్య పిబే దుష్టం కషాయం చాగ్నినధ్వజమ్
కానశ్వాసానిలహరం శూలవృద్ధోగనాశనమ్॥

/సాంటి కషాయంపెట్టి నడివేడిగా ఉండగా పుచ్చుకుంటే ఆకలి వృద్ధిచేస్తుంది. దగ్గు, వగర్పు, వాతం, కూల, వృద్ధోగాలు నశింపజేస్తుంది.

౨౪ ప టో లా ది క పా యం

సటోలం త్రిఫలా తిక్తా గుడూచీ చ శతావశీ

ఏషః శ్వాథో జయే త్ప్రీతో వాతానం చాహనయూశమ్॥

చేదుపొట్ట, కరకవలుపు, తాడికాయలెరడు, ఉసిరికపప్పు, కటుకరోహిణి, తిప్పతీగ, పిల్లితేగలు,—ఇవి సమభాగాలుగా గ్రహించి కషాయం కాచి పుచ్చుకుంటే మంటగల వాతరక్తం నశిస్తుంది.

౨౫ మ హా ష థా ది క పా యం

మహాషధామృతాభవః కషాయక శ్చ నేవితః

హింసన్తి చామమారుతం చిరాయ నంధి సంశ్రితమ్॥

సాంటి, తిప్పతీగ—ఇవి సమభాగాలుగా గ్రహించి కషాయం కాచి పుచ్చుకుంటే కీళ్ళవాతం త్వరితగా తగ్గిపోతుంది.

౨౩ బృహద్వాసాదికషాయం

వాసాహరిదాధనికాగుడూచీ

భార్గ్వకణాపౌష్కరరిగణీనమ్

క్వాథేనమారీచరజోన్వితేన

కాసఃక్షయంయాతినకస్యపుంసః॥

అజ్జనరం, పసుపు, ధనియాలు, తిప్పతీగ, గంజుభారంగి, పిప్పళ్ళు, పువ్వురమూలం.
వాసుడు—ఇవి సమభాగాలుగా గ్రహించి కషాయం కాచి అందులో మిరియాల
చూర్ణం కలిపి పుచ్చుకుంటే ఎలాంటి దగ్గులయినా తగ్గిపోతాయి.

చూర్ణ ప్రకరణం

—0—

చూర్ణ తల్పన

అత్యంతశుష్కం యద్ద్రీన్యం సుపిష్టం వస్త్రగాలితమ్
 తతస్య చూర్ణం రజః క్షోద స్తస్మాత్తా కర్షనమ్మితా
 చూర్ణే గుడ స్సమో దేయ శ్శర్కరా ద్విగుణా మతా
 చూర్ణేషు భర్జితం హింగు దేయం నోక్లేదకృ ద్భవేత్
 లిహే చూర్ణం ద్రవై సుర్వై ఘృతావై ద్విగుణోన్మితైః
 పిబే చ్చతుర్గుణై రేవ చూర్ణ మాలోడితం ద్రవైః
 చూర్ణావశేహగుటి కాకల్కానా మనుపానకమ్
 పిత్తవాత కఫాతంకే త్రిద్యౌకపల మాహశేత్
 యథా తైలం జలే ప్రాప్తం క్షణే నైవ ప్రసర్పతి
 అనుపానబలా దంగే తథా నర్పతి భేషజమ్
 ద్రవేణ యావతా నమ్య చూర్ణం సర్వపుతం భవేత్
 భావనాయాః ప్రమాణం తు చూర్ణే ప్రోక్తం భిషగ్వైః॥

చూర్ణంలో చేర్చే ద్రవ్యాలు బాగా ఎండినవై ఉండాలి. అవి మెత్తగా దంచాలి. అది వస్త్రగాలితం చెయ్యాలి. చూర్ణం యెప్పుడూ అతిమెత్తగా వుండాలి. అంచేత చిక్కని వస్త్రంతో గాలితం చెయ్యడమే మంచిది, ఎంతవరకూ చూర్ణం రాలతూ వుంటుందో అంతవరకూ మూలికలు దంచాలి, గాని కొంత చేసి మానగూడదు. మానేస్తే పాళ్లు సరిగా లేవు.

చూర్ణానికి రజస్సు దమా అని మారుజేర్లు, గుండె అని కూడా నాడకం వుంది.

చూర్ణం మోతాదు చినాసి కొక కర్ణం.

చూర్ణంలో బెల్లం కలుపుకోవలసివుంటే సమంగానూ, చక్కెర అయితే రెండు రెట్లు చేర్చుకోవాలి,

ఇంగువ చేర్చవలసివుంటే వేయించినది కావాలి. పచ్చిది చేర్చగూడదు. పచ్చిది గాభరా పెడుతుంది.

నెయ్యి మొదలైన స్నేహద్రవ్యాలతో చూర్ణం పుచ్చుకోవలసివుంటే చూర్ణం కంటే రెండురెట్లు కలిపి నాకాలి. పాలూ, నీళ్ళూ, గోమూత్రమూ మొదలైన ద్రవద్రవ్యా లైతే చూర్ణానికి నాలుగురెట్లు చేర్చి బాగా కలిపి తాగాలి.

చూర్ణం—అవలేహం—గుడిక—కల్కం—వీటికి అనుపానద్రవ్యాలు. పీత వ్యాధిలో మూడుపలాలు. వాతవ్యాధిలో రెండుపలాలు. కఫవ్యాధిలో ఒక్కపలం. ఇలా పుచ్చుకుంటే తైలబిందువు నీళ్ళలో వ్యాపించేటట్లు ఔషధం శరీరం అంతటా వ్యాపిస్తుంది.

భావన చెయ్యవలసివుంటే నిమ్మరసం మొదలైన భావనారసాలు చెయ్యిమునిగే టట్లు చేర్చుకోవాలి. అది యెండలో యెండబెట్టాలి. గడ్డకట్టి, ఎండి, మళ్ళీ చూర్ణం అయేదాకా ఎండబెట్టాలి. ఎన్ని రసాలతో భావనచేసినా, ఒక్కొక్క రసంతో ఎన్నిమాట్లు చేసినా యిదే విధం. భావనా ప్రమాణం యిది.

౧ తా శీ సా ది చూ ర్ణం

తాళీసం మరిచం శుంఠీ పిప్పలీ హశరోచనా

ఏక ద్వి త్రి చతుః పంచ కర్ణై రాభగాన్ ప్రకల్పయేత్

ఏలాత్వచో స్తు కర్వార్థం ప్రత్యేకం భాగ మాహరేత్

ద్వాత్రింశత్కర్తులితా ప్రదేయా శర్కరా మతా

తాళీసాద్య మిదం చూర్ణం రోచనం పాచనం స్మృతమ్

కానశ్వాసజ్వరహరం ఛర్ద్యతీసారనాశనమ్

శోషాధ్మానహరం స్లీహగ్రహణీహారుగణితే

పక్వా వా శర్కరాం చూర్ణం షిషే తస్య ధృటికా తతః

తానీసప్రతి ఒక భాగం, మిరియాలు రెండు భాగాలు, సాంటి మూడు భాగాలు. పిప్పళ్ళు నాలుగు భాగాలు. తవాక్షీరి ఐదు భాగాలు. ఏలకులు అర్థభాగం. దాల్చిని చెక్క అర్థభాగం. కలకండ్ 32 భాగాలు. ఇవి మెత్తగాదంచి వస్త్రగాలితం చెయ్యాలి. ఇందులో తవాక్షీరి పలుకులుగా వున్నదీ, కలకండ్ మద్రాసుదీ బెయ్యడం మంచిది. ఈ చూర్ణం ప్రత్యేకంగానూ, జ్వరమూ అనుపాన చూర్ణంగానూ వాడుకోవచ్చు. కలకండ్ లేదాకం పట్టి, తక్కిన వస్తువుల చూర్ణం అందులో కలిపి గుటి కలుగా కూడా వాడుకోవచ్చు. వయస్సు—బలం—ఆవస్థ—కీటి ననుసరించి చూర్ణానికి గుటికకూ మోతాదు నిర్ణయించుకునేది.

ఇది మంచి పుట్టిస్తుంది. ఆమపచనం చేస్తుంది. దగ్గు, వగర్మ, జ్వరమూ తగ్గిస్తుంది. వాంటి, అతిసారమూ కట్టుతుంది. శోష, కడుపుబ్బరమూ పోగొట్టుతుంది. ప్లవావ్యాధులూ, గ్రహణీ, పాండురూ వారిస్తుంది.

౨ సి తో ప లా ది చూర్ణం

సితోపలా షోడశ స్యా దష్టే స్యా ద్వంశరోచనా
పిప్పలీ స్యా చ్చతుశ్చ స్యా దేలాచ ద్వితార్షికీ
ఏకకిర్ష స్త్యచః కార్యం చూర్ణయే త్సర్వ మేకతః
సితోపలాదికం చూర్ణం మనునర్పియ్యతు లిహేత్
శ్వాస తాస త్రియహరం వాస్తపాదాంగదాహజిత్
మందాగ్నిం సుప్తజిహ్వాత్వం సార్వభూల మరోచకమ్
జ్వర మూర్ధ్వగతం రక్తం పిత్త మాశు వ్యపోవాతి॥

కలకండ్ పదహారు భాగాలు. తవాక్షీరి ఎనిమిది భాగాలు. పిప్పళ్ళు నాలుగు భాగాలు. ఏలకులు రెండు భాగాలు. దాల్చినిచెక్క ఒకభాగం. ఇవన్నీ కలిపి కొట్టి వస్త్రగాలితం చెయ్యాలి. తవాక్షీరి నుంచినకమూ. కలకండ్ మద్రాసుదీ వేస్తే చాలా మంచిది. సింధిగతులను బట్టి మోతాదు నిర్ణయించుకుని లేసేతోనూ నేతితోనూ కలపుకుని పుచ్చుకునేది.

ఇది వగర్మ, దగ్గు, త్రియా వారిస్తుంది. శాశ్యమంటలూ, చేగులమంటలూ, శరీరం మంటలూ పోగొట్టుతుంది. అగ్నిహూంధ్యం తగ్గిస్తుంది. నాలుక మొద్దుబారితే తగ్గిస్తుంది. సార్వభూల, అరుచి, జ్వరమూ, ఊర్ధ్వగతిరక్తపిత్తమూ వారిస్తుంది.

౩ వా స్పృశ ల వణ చూర్ణం

నానుష్ఠలవణం కార్ష మప్తస్వమితం బుధైః
 సంపదావర్తలం గ్రాహ్యం బిడం సైంధవధాన్యః సే
 వప్సలే విస్పృచిమూలం కృష్ణజీరకపత్రకమ్
 నాగకేసరతాపన హస్తాపానకం తథా
 ద్వికర్షమాత్రా జ్యేతాని ప్రత్యేకం కారయే గృహః
 మరీచం జీరకం పిశ్చం ఏకైకం కర్షమాత్రకమ్
 దాడిమం స్యా చ్చతుఃకర్షం త్వగేణ చార్థకార్షికీ
 ఏత చ్చూర్ణితం సర్వం లవణం భాస్కరాభిజన్
 శాణవమాణం దేయ తు మస్తుత్రక్రసుగానైః
 వాతక్లేష్కభవం గుల్మం ప్లిహాన ముదరం క్షయమ్
 అర్చాసి గ్రహణీం కుప్తం విబంధం చ భగం దరమ్
 శోఫ శూఠం శ్వాసకాస మామసోమం చ హృద్యజమ్
 మందాగ్నిం నాశయే దేత ద్దీపనం పాచనం పుష్
 సర్వలోకహితార్థాయ భాస్కరే ణోదితం పురా॥

వేచిన సముద్రలవణం ఎక్కుది భాగాలు. సోవర్ణలవణం ఐదు భాగాలు, కిణ్ణలవణము, సైంధవలవణము, ధనియాలూ, పిష్పియూ, మోడీ, నల్లజీల కర్రా, అమృతకము, నాగకేసరాలూ, తాళీసపత్రి, అష్టశతసము—ఇవి ఒక్కొక్కటి రెండు భాగాలు. మిరియాలూ, జీలకర్రా, సాంకీ—ఇవి ఒక్కొక్కటి ఒక్కొక్క భాగం. దానిమృతండు డెరడు నాలుగు భాగాలు. దాల్చినచెక్కా, ఏలకులూ ఒక్కొక్కటి అర్థభాగం. ఇవి మెత్తగా దంచి వస్త్రగాలితం చెయ్యాలి. ఇందులో పడే చిడాలవణం చాలా దుర్వాసనగా వుంటుంది. కొంద రది వెయ్యరు. అది తప్ప. తప్పకుండా వెయ్యాలి.

దీని మోతాదు దినానికి అరతులం. పూట కొకపావుతులం చొప్పున వాడడం వుంది. ఇది పెరుగుమీది తేటతోగాని, మజ్జిగతోగాని, మధ్యంతోగాని, బ్రాండ్ రికాంతో గాని, చివరికి మంచివిల్చితో గాని కలిపి భోజనం అయిన తరువాత పుచ్చుకునేది. భోజనంలో కూడా వాడవచ్చు.

ఇది వాతంవల్ల కఫంవల్ల పుట్టిన గుల్మరోగమూ, స్త్రీహవ్యాధి, ఉదరవ్యాధి, క్షయ, మాలశంకా, గ్రహణీ, కషురోగమూ, మలబంధమూ, భగంధరివ్యాధి, ఉబ్బా, కూటా, వగర్వా, క్షుణ్ణ, మువోపమూ, హృద్రోగమూ, అగ్నిమాంసమూ పోగొట్టుతుంది. ఇకలె పుట్టిస్తుంది. అమలచనం చేస్తుంది.

౪ వృద్ధగంగాధరచూర్ణం

మూత్రాలకణంభి ధాతకీలోధ్రవాలకైః
బిల్వమోచరసాభ్యాం చ సాశేంద్రయవత్సకైః
అనుబీజం ప్రతివిషా లక్షామితి చూర్ణితైః
క్షౌద్రశంకులపానైః, క్షితై ర్యాతి ప్రవాహికా
సర్వాతిసారం గ్రహణీ శ్రమం యాతి వేగతః
వృద్ధగంగాధరం చూర్ణం సరిజ్వేగవిబంధమ్॥

కుంకమస్తలూ, దుండిలమూ, సాంకీ, ఆరెపువ్వా, లొద్దగుచెక్క, వట్టివేళ్లూ, మారేమూ, బూరుకజగురూ, విషబాద్ధీ, కొడిశపాలవిత్తులూ, కొడశచెక్క, మామిడిపేడి, ఆతివసా, అత్తపత్తిచకూ- ఇవి సమభాగాలు. ఇవి తేనెతో గాని, కలితో గాని కలిపి పుచ్చుకునేది. ఇది ప్రవాహికా, (కలరా) సర్వాతిసారాలూ, గ్రహణీ తగ్గించేస్తుంది. నవీవేగం గల అతిసారాలన్నూ తగ్గించేస్తుంది.

౫ సుదర్శనచూర్ణం

త్రీఫలా రజనీయగ్గం కంటకారీయగం శలీ
త్రీకటు గ్రంథికం మూర్వా గుడూచీ ధన్వయానకః
కటుకా పర్పటో ముస్తం త్రాయమాణా చ వాలకమ్
నింజః పుష్కరమూలం చ మధుయష్టీ చ వత్సకః
యవానీంద్రయవో భార్గీ శిగ్రుబీజం సురాష్ట్రజాః
వచా త్వ కృద్గోశీరం చందనాతివిషా బలాః
శాలివర్ణీ పృశ్నివర్ణీ విడంగం తగరం తథా

ఇది అష్టపిత్రమూ, మలబంధమూ, మూత్రబంధమూ పోగొడుతుంది అగ్ని బాంధ్యమూ, అరుచి, అజీర్ణతగిస్తుంది. వింశతి ప్రమేహాలలోనూ చాలాపనిచేస్తుంది. ప్రహేళిక మందిది.

క కు భా ది చూర్ణం

కకుభత్స్వ గ్వచా రాన్నా బలా నాగబలా భయా
శటీ షష్కరమూలం చ పిప్పలీ విశ్వభేషజమ్
సర్వా క్షేతాని సంచూర్ణ్య సర్పిషా శాణమాత్రయా
భక్షయే త్ప్రిత రుత్థాయ సర్వహృద్రోగశాంతయే ||

అష్టమద్దిచెక్కా, వసా, సన్నరాన్నా, బలా, నాగబలా, కరకవాలూతూ, కచ్చు చాలా, పుష్కరమూలమూ, పిప్పళ్లూ, సాంటీ—ఇవి సమం.

ఇవన్నీ కలిపి మెత్తగా దంచి వస్త్రగాలితం చేసేది. ప్రాతఃకాలం అరకులం చూర్ణం నేతిలో కలిపి పుచ్చుకుంటే హృద్రోగాలన్నీ తగ్గిపోతాయి.

౧౦ పుష్పానుగచూర్ణం

సాతా జంక్వానుయో ర్మధ్యం శిలాభేదం రసాంజనమ్
అంబష్టతో మోచరస స్పరుగా పద్మకేసరమ్
బాన్స్లీ కాతివిషా ముస్తం బిల్వం లోద్రం సగైరికమ్
కట్టలం మడిచా శుతీ మృద్వీకా రక్తచందనమ్
కట్వంగవత్సకానంతా ధాతకీ మధుకార్జునమ్
పుష్పేణోద్భృత్య తుల్యాని శ్లక్షణ్ణచూర్ణాని కారయేత్
తాని క్షౌద్రేణ సంయోజ్య సాయయే త్తండులాంబునా
లర్కస్సు చాతిసారేషు రక్తం యచ్ఛేష వేశ్యతే
దోషాగంతుకృతా యే చ బాలానాం తాం చ నాశయేత్
యోనిదోషం రజోదోషం శ్వేతం నీలం సవీరకమ్
స్త్రీణాం శ్యావారుణం యచ్చ తత్ ప్రసహ్య నివర్తయేత్

చూర్ణం పుష్పాదుగం నామ హేత మ్మత్రేయపూజనై

అంబికా దక్షిణే భృతా గృహ్యం స్యచ్యేను లక్ష్మణాః ||

[నాకా, శిరఃకుంభం, పూ. ముడిదిబ్బి, కొంపిపండిచ్చెల్లా, కనాంజనమూ లక్ష్మణదండే. మూకుంజనమూ, మంజునా, తామోకేసరాలూ, కుంకుమపుష్పా. అతి వనా, కుంకుమస్తూ, లాన్దగుణెక్కా. మారేడుకేరూ, గైరికమూ, కాయఫలమూ, మిరియాలూ, వాంజీ, ద్రాక్షపండు, రక్తచందనమూ, పెరుమానుకెక్కా, కొడిసె చెక్కా, సుగంధి, అరెపుచ్చ, యష్టిదునుకవూ, తెల్లమద్దిచెక్కా—ఇవన్నీ నమ భాగాలుగా గ్రహించి మెత్తగా కుంచి వస్త్రగాలితం చేసిది.

ఇవన్నీ పుష్పాదుగం అనాడు సంపాదించాలని ఈయోగం నిర్దించిన ప్రతే యుని కాననం, ఇందుకు ద్యోతకంగా వుండా లనే దీనికి పుష్పాదుగం అని పేరు. ఇందులో చెప్పుబట్ట అంబికా పాత కొండరూ, లక్ష్మణపంజ కొండరూ వాడు తున్నారు.

ఇది తేనెతో కలిపి పుచ్చుకుని కడుగు అనుపానం వాడాలి. ఇలా పుచ్చు కుంటే యిది మూలశంక, ఆది సారం, రక్తపిత్తం, యోనివోషం, రజోవోషం, తెల్ల గానూ, ఎల్లగానూ, పసుపుపచ్చగానూ, తొగదురంగుగానూ స్త్రీలకు కలిగే స్రావమూ తగ్గిస్తుంది. చంటిపిల్లలకు వచ్చే రక్తవిరేచనాలున్నూ కడుతుంది.

శ్లోం మ హా ద్రాక్షా ది చూర్ణం

[ద్రాక్షా దాడిమ భుజూర చాతుర్దాత కటుత్రయమ్

తవక్షిరీ నారికేళం చందనం మధుకం శివమ్

ప్రియూలుమజ్జా హీదేరం ఉశీరం జాతివత్రకమ్

విదారీ గోక్షురం మోచా నపికచ్చాభవం తథా

జాతీఫలం చ తక్కోలం మజ్జాపా స్త్రీల వంశజమ్

యవమజ్జా లోధ్రపుష్పం ముస్తా నాగజలా శణా

ద్విజీరకే వ్యజామాదం మిశ్రా తాళీసవత్రకమ్

సైంధవం ధాన్యకం భార్గీ శృంగీ భృంగీ పునర్నవా

అరువ్క రామబీజం చ వమ్యజ్జానీత ముద్రాకమ్

పిరి త్తేర్వం నమం శృత్వా ద్విగుణం శుక్రం క్షిప్తే
 అన్య చూర్ణస్య కన్దాంశం ఘృతక్షిప్తే యతః పిబేత్
 దినపూర్వే తథా పానా దృతుకాలే విశేషః
 క్షయం చ రక్తపిత్తం చ వాదదాహ మస్మద్ధుమ్
 వినిహంతి ప్రమేహం చ నోమరోగం చ శుక్రరామ్
 మూత్రాఘాతం మూత్రకృచ్ఛం వాతకుండలికాం తథా
 వాంత్సరోచక మత్స్యగ్రం శ్వాసకాశజ్వరభ్రమమ్
 పీనసం చ ప్రతిచ్ఛాయం క్షీణానం చోదరాసయమ్
 అస్థిపిత్తాగదాహం చ ఘాతునాశం జరామయమ్
 చర్మం దుర్నామరోగం చ తథా పాండుం చ కామలామ్
 హృద్రోగం చ శిశ్మలం ఆనాహ మతిదారుణమ్
 కండూతిం శీతపిత్తం చ విబంధా ద్వివిధా నపి
 సగనేష్వం భేషజం చైవ వృద్ధోపి జనయే త్సుతమ్
 పుత్రం స్వగుహోకేతం శతాయుష మనామయమ్
 మృగైగర్భా చ యా నాశి యా చ గర్భావసారిణీ
 రాపి నూతే సుఖం తద్వన్నారాయణ వరాయణమ్
 వంధ్యాపి లభతే పుత్రం వృద్ధోపి తరుణాయతే
 తురంగ మివ సాదృశ్య మాతంగబలవిశవాః
 నదా భేషజ్యసేవీ యో భవే న్నారుతి విక్రమః
 మహాద్రాక్షాదిచూర్ణోయం సర్వరోగనికృంతనః ॥

| బ్రాహ్మపంచా, దానిమృజైరదమా, ఖర్జూరపుకాయలూ, దాల్చినచెక్కలూ, విలకులూ,
 అశుపత్రికచూ, నాగకేశరాలూ, సోటి, పెప్పర్లూ, మిరియాలూ; తవాక్షిరీ, కొబ్బరి,
 కరిడీ, చందనచూ, యష్టిమధుకచూ, కరికవోలుపూ, సారపప్పు, కరువేరూ, వట్టి
 వేల్లూ, జాషట్రి, నేలగుమ్మదూ, పల్లెరేకాయలూ, బూరుగుజిగురూ, చూరగొండి
 విత్తులూ, జాజికాయా, తక్కిలాలూ, చెంగల్వకోష్ఠూ, మినుములూ, నువ్వులూ,
 వెదురుచిమ్మచూ, యవలూ, లొద్దుగుపువ్వు, తుంగముగ్గలూ, నాగబల్లూ, జనప

అనా, జీలకర్రా, కల్లకర్రా, అజామోడయా, మెంతులూ, తాళిసపత్రి, సెం
కలకాయ, భగవంతులూ, గంబురొంగి, కర్కాటకశృంగి, గుంటకలగరసమూల
యా, డెల్లగోదేయా, కల్లజడిపప్పు, మామిడిజీడి, శతభుకృష్ణాద్రకభస్మయా—ఇవి
సమం. వీటి కన్నీటికే రెండురెట్లు కలకండ.

చీలో, కుములూ, నువ్వులూ, వేయించవం వృద్ధతైన్యాల సంప్రదాయం.
కలకండ మద్రాసుది వాడాలి, ఈయోగం చెప్పినట్లు పరిచెయ్యా అంటే నూరుపు
ల. అలా పడిన కృష్ణాధికం వాడాలి.

అన్నీ మెత్తగా దంచి వస్త్రగాలితం చేసేసి.

ఇది శ్రీలకు ప్రత్యేకానధం. పురుషులున్నా వాడవచ్చు.

వయస్సు, ౭౦యూ, స్థితి చూసి మోతాదు నిర్ణయించుకునేది. అది నేటితో
కలిసి పుచ్చుకుని వేడిపాలు తాగాలి, ఇది పొగున్నా సాయంత్రయా కూడా తప్ప
నండా వాడాలి, బుతుది నాలు మూడూ తప్పకుండా వాడాలి.

ఇది రక్తపీత్రయా, క్రియవ్యాధి. అరికాళ్ళనుంటలూ, తెల్లకుసుమ, ప్రమేహ
యా, సోమరోగయా. గుండ్రం లో వుండే శర్కరా, మాత్రాఘాతయా, మాత్రకృ
త్రయా, వాతకుంపి, దాగుణమైన వాంతి. ఆరుచీ. వగర్ప, దగ్గూ, జ్వరయా,
ప్రసూయా, వీనసా. పడిసెయూ, స్త్రీహవ్యాధులూ, ఉదరవ్యాధులూ, అష్టపిత్రయా,
రీడింఅంతటా వుండే నుంటలూ, ముసలితనంవల్ల వచ్చిన ధాతుక్షీణతా, మాలశం
కలూ, పొండువ్యాధి, కామెర్పూ, హృద్రోగాలూ, తలనొప్పి, కడుపుబ్బరయా,
దురదలూ, శీతపీత్రయా, మలబంధయా, మాత్రబంధయా పోగొడుతుంది. ఇది చాలా
కాలం పుచ్చుకుంటే వృద్ధునికైనా పుత్రచంతానం కలుగుతుంది. అకొడుకు ఏరోగాలూ
లేకుండా నూరేళ్లు బతుకుతాడు. గుణవంతుడున్నా అవుతాడు. కడుపులోనే బిడ్డలు
చనిపోయే శ్రీ, గర్భస్రావం కలిగే శ్రీ కూడా సత్సంతానలాభం పొందుతుంది.
గొడ్డాలన్నా సంతానవతి అవుతుంది, వృద్ధుడు పడుచువా దవుతాడు. బలకాలీ
వేగవంతుడున్నా కూడా అవుతాడు.

౧౦ హిం గ్వష్ట క మో ర్ణం.

తికటుక మజమోదా సైంధవం జీరకే ద్వే
సమధరణధృతానా మష్టమో హింగుభాగః

ప్రథమకబళభక్తం సర్పిషా చూర్ణ మేత
జ్వనయతి జ్వరాగ్నిం వాతరోగాం శ్చ హంతి ।

చంటి, పిప్పళ్లూ, మిరియాలూ, అజామోదమూ, నైంధవలవణమూ, జీలకర్రా, నల్ల జీలకర్రా, ఇంగువా—ఇవి సమభాగాలు. ఇంగువ ఆవునేతితో వేయించాలి, సచ్చిని వాడగూడదు.

ఇవన్నీ కలిపి మెత్తగా దంచి వస్త్రగాలితం చేసిది.

ఇది అనేకవిధాల వాడవచ్చు, వేడిఅన్నంమీద మూడువేళ్ళకి వచ్చే మోత వేసి, దానిమీద నలసల కాగుతున్న నెయ్యి పోసుకుని భోజనంలో అది ముందుగా తింటే ఆకలి పెచ్చుచేస్తుంది. గర్భవాతమున్ను హరిస్తుంది.

+ ౧౩ నా ర సి ం హ చూ ర్ణం

శతావరీరజః ప్రస్థం ప్రస్థం గోక్షురకన్య చ
వారాహ్స్ విశతీపలం గుడూచ్యాః పంచ వింశతిః
భల్లాతకానాం ద్వాత్రింశ చ్చిత్రకన్య దశైవతః
తీలానాం శోధితానాం చ ప్రస్థం దద్వా త్సుచూర్ణితమ్
త్ర్యూషణన్య పలా న్యస్తా శర్కరాయా శ్చ సప్తతిః
మాక్షికం శర్కరాధేన మాక్షికాధేన వై ఘృతమ్
శతావరీనమం దేయం విదారీకందజం రజః
ఏత దేకీకృతం చూర్ణం స్నిగ్ధే భండే సింధాపయేత్
పలాథ ముపయుంజీత యథేష్టం చాపి భోజనమ్
మాసైక ముపయోగేన జరాం హంతి రుజా మపి
వలీపలితఖాలిత్వం మేహసాండ్వాధ్యవీనసాః
హం త్యస్తాదశకుష్ఠాని తథాస్తా వృదరాణి చ
భగందరం మూత్రకృచ్ఛం గృధ్రసీం చ హలీమకమ్
క్షయం చైవ మహావ్యాధిం పంచ కాసాన్ సుదారుణాన్

ఇది ఏకొన్ని దినాలలో కాక: ఎప్పుడూ నేవిస్తూ వుండడం చాలా మంచిది. అలా పుచ్చుకుంటే శరీరానికి బంగారపు ఛాయవంటి కాంతివస్తుంది. మంచి బలపరా క్రమాలూ వేగమూ కలుగుతాయి. చాలామంది స్త్రీలను సంతోషపెట్టగలుగుతాడు. మంచిసంతానం కలుగుతుంది.

౧౪ ఆకారకరభాదిచూర్ణం

ఆకారకరభ శృంగీ కంకోలం కుంకుమం కణా
జాతీఫలం లవంగం చ చండనం చేతి కార్ది కాన్
చూర్ణా నిమాం స్తతః కుర్యా దహిఫేనం పతాన్మితమ్
చర్య మేకీకృతం చూర్ణం మూషైకం మధునా లిహేత్
శుక్ర స్తంభకరం చూర్ణం పుంసా మానందకారకమ్
నారీణాం ప్రీతిజననం సేవేత నిశి కాముకః ॥

అక్కలకర్రా, సొంటీ, కంకోలం, కుంకుమపువ్వు, పిప్పళ్ళూ. జాజికాయా, లవంగాలూ, చండనమూ—ఇవి ఒక్కొక్క కర్ణం, నల్లమందు ఒకపలం.

ఇవన్నీ మెత్తగా దంచి వస్త్రగాలితం చేసేది. మోతాదు 12 వడ్లగింజలయెత్తు. రాత్రిపూట తేనెతో పుచ్చుకోవాలి.

కొందరు ఇది తేనెతో మర్దించి మాత్రలు చేసినాడడం వుంది.

ఇది వీర్యవృద్ధి కలిగిస్తుంది; కాని వీర్యస్తంభనం దీని ముఖ్యగుణం. ఇది పుచ్చుకున్న రెండుగంటలలో చాలా గుణం యిస్తుంది. లేపనశక్తి సంభోగశక్తి బాగా హెచ్చుచేస్తుంది; కాని ఇది పుచ్చుకున్న నాటి రాత్రి భోజనం తగ్గించాలి. అప్పుడప్పుడు పాలు పుచ్చుకోవచ్చు. రాత్రి నిద్రవుండకపోవచ్చు; కనక, అపాలయినా తక్కువగానే పుచ్చుకోవాలి. ఇది దినదినమూ వాడగూడదు. ఇది తాత్కాలికమైన ఆనందం కలిగించడంలోనే చేరుపడింది. వారాని కొక్కనాడే వాడడం మంచిది. అంతకంటే తరుచువాడగూడదు.

౧౫ జాతీఫలదిచూర్ణం

జాతీఫలవంగైలాపత్రత్వజ్జగకేనరైః
కర్పూరచందనతైస్త్వక్షీరీతగరామరైః

తాళీసపిప్పలీ పథ్యా పూలజీరకచిత్రకైః
 శుంఠిదండంగమరివై స్సమభాగవిమూర్ణితైః
 యావం త్యేతాని సర్వాణి కుర్యా ద్భంగాం చ తావతీమ్
 సర్వచూర్ణపమా దేయా శర్కరా చ భిషగ్వైః
 కర్షమాత్రం తతః ఖాదే నృధునా స్థావితం సుఫేః
 అన్య ప్రభావా ద్ద్రావణీ కాసశ్వాసారుచి క్షయాః
 వాతశ్లేష్మప్రతిశ్యాయాః ప్రశమం యాంతి వేగతః ॥

1 జాతీకాయ, అవంగాలు, ఏలకులు, ఆకుపత్రికం, దాల్చినచెక్క, నాగకేసరాలు, హాళతికమ్మరం, నందనం, నువ్వులు, తవాక్షిరి, నందివర్ధనంజేరు, (ఇది దొరకక బోలే పిప్పలీమూలం) ఉసిరికపప్పు, తాలీసపత్రి, పిప్పళ్లు, కరకవొలుపు, జీలకర్ర, చిత్రమూలం, సాంఠి, వాయువిశంగాలు, మిరియాలు— ఇవి సమభాగాలు, వీటి కన్నీటికి సమం గుంబాయిఅకు. వీటికన్నీటికిసమం చక్కెర,

ఇవన్నీ కలిపి మెత్తగా దంచి వస్త్రుగాలితం చేసేది.

స్థితిగతులను పట్టి మోతాదు నిర్ణయించుకుని లేతనోళ్ళు వున్నవోవాలి, గ్రహణిక ఇది చాలా శక్తిగల ఔషధం. దగ్గు, వగర్పు, అరుచి, క్షయా, పడి సెమూ పోగొడుతుంది.

౧౬ హిం గ్వాది చూర్ణం

హింగుపారాభయా భాన్యం దాడిమం చిత్రకం శతీ
 అజమోదా త్రికటుకం హపుషా చాన్లువేతనమ్
 అజగంధా తిత్తిడికం జీరకం పౌష్కరం వచా
 చవ్యం క్షౌరవ్యయం పంచలవణా నీతి చూర్ణయేత్
 ప్రాగ్భోజనస్య మధ్యే వా చూర్ణ మేత త్ప్రయోజయేత్
 విభే ద్వా జీర్ణమధ్యేన తక్రేణోష్ణోదకేన వా
 గుల్మే వాతకఫాద్భూతే హృద్ద్యహేష్టీలికాను చ
 హృద్ద్యస్తిపార్శ్వశూలేషు శూలే చ గుడయోనితే

మూత్రకృచ్ఛే తథాధ్మనే పాంశురోగే దుచా తథా
హిక్మామాం చ యకృష్ణీహి కానే శ్వాసే గలగ్రహే
గ్రహణ్యోర్భోవికాశేషు మార్దవ మేత త్ప్రకన్యతే
భావితౌ మాతులుంగన్య బహుశ స్వరసేన వా
కన్యా చ్చ గుటికా బహోవ్యై వాతస్లేష్మామయావహః ॥

శ్వాసా దిన యింగువా. పాతా, కనకమోలపూ. ఫణియాలూ, దానిమ్మ దోడూ, చిత్ర
మూలమూ, కమ్మరాలూ, అజామోదమూ, సాంట్టి, కిప్పళ్లూ, మిరియాలూ, బోడ
తేరమూ, అస్తివేతగమూ, వాచింబాలూ, చింతపండ్లూ, జీలకర్రా, పుష్కరమూ
లమూ, వనా. చెవ్వమూ, సర్దిక్షరమూ, యవక్షరమూ, సైంధవలణమూ, సోవర్ప
లణమూ, కిడాలవణమూ, నేయించిన సముద్రలవణమూ, కాచలవణమూ— ఇవి
సమభాగాలు.

ఇవన్నీ కలిపి మెత్తగా దంచి వస్త్రగాలితం చేసేది.

ఇది బలానుసారంగా బ్రాందీతోగాని, మజ్జికతోగాని, వేడినీళ్ళతోగాని
పుచ్చుతున్నది. భోజనానికి ముందుగాని, భోజనంమధ్యగాని పుచ్చుతున్నది.

ఇది మాడిఫలరసంతో ఏడెనిమిదిసార్లు బాగా భావనచేసి, చివరిసారి బాగా
మర్దనాచేసి మాత్రల కట్టిన్నీ వాడవచ్చును.

ఇది వాతంవల్ల కఫంవల్ల పుట్టిన గుల్మాలు (బల్లలు) తిగిస్తుంది. హృత్రో
గమూ, ఆస్తిలి కావాతమూ తిగిస్తుంది. హృదయశూలా, వస్త్రీ (పాత్రికడుపు) శూలా,
వార్ధ్యశూలా, గుదశూలా, యోనిశూలా, మూత్రకృచ్ఛ్రమూ, కడుపుబ్బరమూ,
పొండురోగమూ, అగుచీ, ఎక్కిళ్లూ, యకృత్ప్రహవ్యాధులూ, దగ్గు, వగర్పూ,
గగగ్రహమూ, గ్రహణీ, మూలశంకా పోగొడుతుంది.

౧౭ క పి త్థా ప్త క చూ ర్ణం

అష్టా భాగాః కపిత్థస్య షడ్భాగా శర్కరా మతా
దాడిమం తింతిడికం చ శ్రీఫలం ధాతకీ తథా
అజమోదా చ పిప్పల్యః ప్రత్యేకం న్యు ప్రీభాగకాః
మరిచం జీరకం భాన్యం గ్రంధికం వాలకం తథా

సావర్చలం యమాసీ చ చాతుర్జాతం సచిత్రకమ్
నాగరం చైకభాగా న్యుః ప్రత్యేకం నూత్నచూర్ణితమ్
కపిత్థాప్తకసంజ్ఞ సన్న్య చూర్ణ మేత ధలామయాన్
అతిసారం క్షయం గుల్మం గ్రహణీం చ వ్యసోహతి !

శలగపండుగుజ్జా 8 భాగాలు. చక్కెర 6 భాగాలు. దానిమ్మబెరమా, చింత
పంమా, మారేడుపండువరుగూ, అరెపువ్వు, అజామోదమూ, పిప్పళ్లూ— ఇవి
మూడేసి భాగాలు. మిరియాలూ, జీలకర్రా, ధనియాలూ, గ్రంధితగరమూ, కురు
వేరూ, సావర్చలవణమూ, వామూ, దాల్చినిచెక్కా, ఏలకులూ, ఆకుపత్రికమూ,
నాగకేసరాలూ, చిత్రమాలమూ, సాంటీ—ఇవి ఒక్కొక్క భాగం.

ఇవన్నీ కలిపి మెత్తగా దంచి పస్త్రగాలితం చేసేది.

ఇది కంఠరోగాలూ, అతిసారమూ, క్షయ, గుల్మమూ, గ్రహణీ తగ్గించే
స్తుది. కోవ్రానికి సంబంధించిన బాధలలో ఇది చాలా పనిచేస్తుంది.

అలవంగాదిచూర్ణం

లవంగం శుద్ధకర్పూర మేలా త్వ జ్ఞాగకేసరమ్
జాతీఫలముఖీరం చ నాగరం కృష్ణజీరకమ్
కృష్ణాగురు మ్తగాక్షీరీ మాంసనీలోత్పలం కణా
చందనం తగరం వాలం కంకోలం చేతి చూర్ణయేత్
సమభాగాని సర్వాణి సర్వభ్యోర్ధ్వసితా భవేత్
లవంగాద్య మిదం చూర్ణం రాజార్హం వహ్నిదీపనమ్
రోశనం తర్పణం వృష్యం త్రిదోషఘ్నం బలప్రదమ్
హృద్రోగం కంఠరోగం చ కాసం హిక్మాం చ వీనసమ్
యక్ష్యాణం తమకశ్వాస మలీసార మురఃక్షతమ్
ప్రమేహారుచి గుల్మాదీ స్సహజే మపి నాశయేత్ !

లవంగాలూ, పచ్చకర్పూరమూ, ఏలకులూ, దాల్చినిచెక్కా, నాగకేసరాలూ, జాజి
కాయ, పట్టివేరూ, సాంటీ, శల్లజీలకర్రా, కృష్ణాగురూ, తవాక్షీరీ, జటామాంసీ,

శల్లకలఃపుష్పా, పిప్పళ్లూ, చందనమూ, గ్రంథితగజచూ, కురువేరూ, కంకోలమూ ఇవి సమభాగాలు. ఈమొత్తంలో సగం కలకడది.

ఇవి మెత్తగా దంచి వస్త్రగాలితం చేసేది.

ఇది అకలి వృద్ధిచేస్తుంది. రుచిపుట్టిస్తుంది. తృప్తికలిగిస్తుంది. వీర్యవృద్ధి చేస్తుంది. బలంకలిగిస్తుంది. త్రిదోషాలూ సహస్థితికి తెస్తుంది. హృద్రోగమూ, కంఠ రోగమూ, దగ్ధూ, ఎక్కిళ్లూ, పీచనా, త్వియా, తమకశ్వాసా, అతిసారమూ, శరక శ్మతమూ, ప్రమేహమూ, గుల్మాలూ, గ్రహణీ తగ్గిస్తుంది.

౨౬ పంచసమచూర్ణం

శుంఠి హరీతకీ కృష్ణా త్రివృత్సైవర్చలం తదా
సమభాగాని సర్వాణి నూత్నచూర్ణాని కారయేత్
జ్ఞేయం పంచసమం చూర్ణం ఏత చూర్ణాలహరం పరమ్
అధ్వానజిత రాస్కృష్ణు మామవాతహరం స్మృతమ్ ||

సాంటీ, కరకవొలుపూ, పిప్పళ్లూ, తెగడా, సోవర్చలవణమూ ఇవి సమభాగాలు. ఇవన్నీ కలిపి మెత్తగా దంచి వస్త్రగాలితం చేసేది. ఇది కూలా, కడుపుబ్బరమూ, అగ్నిమాంద్యమూ, మూలశంకా, ఆమవాతమూ పోగొడుతుంది.

౨౭ ముసల్యాదిచూర్ణం

ముసలీకందచూర్ణం తు గుడూచీనత్వసంయుతమ్
వానరీగోక్షురాభ్యాం చ శాల్మలీశర్కరామలైః
ఆలోఢ్య ఘృతదుగ్ధేవ పాయయే త్కామవర్ధనమ్ ||

కాశీలతాడీ, తిప్పనత్తూ, దూలగొండివిత్తులూ, పల్లెరుకాయలూ, బూరుగువేళ్లూ, చక్కరా, ఉసిరకపప్పు—ఇవి సమభాగాలు. ఇవి కలిపి మెత్తగా దంచి వస్త్రగాలితం చేసేది.

బలానుసారంగా మోతాదు నిర్ణయించుకుని నేటితో కలిపి పుచ్చుకుని వేడిపాలు పుచ్చుకోవాలి. ఇది వీర్యవృద్ధి చేస్తుంది. కామోదేకమున్నూ కలిగిస్తుంది.

శ్లో ౪ తా వ రీ చూ ర్ణం

శతావరీ గోక్షురం చ బీజం చ కపికచ్చభమ్
 గాంగేరుకీ చాకెటలా ఏజ మిక్షురకోదృభనమ్
 చూర్ణితం సర్వ మేకత్ర గోదుర్భేర పిబే నిశితే
 చ తృప్తిం యాతి నారీభి ర్నర శూర్ణప్రభావతః ।

పల్లితేగలూ, పల్లెరు కాడులూ, దూలగొండి పిత్తులూ, నాగబలూ, అతిబలూ, నీరుగొ
 డ్డివిత్తులూ—ఇవి సమం. ఇవన్నీ కలిపి మెత్తగా దంచి వస్త్రుగాలితంచేసేది.

ఇది రాత్రిపూట బోజనంతయినతరవాత బలానుసారంగా పుచ్చుకుని ఆప్రపాలు
 తేడివి తాగేది. ఆపసరం అని లోస్తే చక్కెర చేర్చుకోవచ్చు, ఆప్రపాలలో కలి
 పిస్తే పుచ్చుకోవచ్చు.

ఇది మిక్కుటంగా పీర్చవచ్చు చేస్తుంది. కామోద్రేకం కలిగించి రహావనసుఖా
 నందాలు అనుభవించజేస్తుంది.

శ్లో ౫ పు న ర్న వా ది చూ ర్ణం

పునర్నవా దార్ద్యభయా పాతా బిల్వం శ్వదంష్ట్రీకా
 బృహత్యో ద్వే రజన్యా ద్వే పిప్పలీ చిత్రకం వృషః
 సమభాగాని సంచూర్ణ్య గవాం మూత్రేణ వా-పిబేత్
 బహుప్రకారం శ్వయంభుం సర్వగాత్రవిసారిణమ్
 మాతి శోధోదరా ణ్యస్తో వ్రణాం తైచ వోద్ధతా నపి ।

తెల్లగలిజేరువేరూ, దేవదారూ, కరకవొలుపూ, పాతా, మారేడువేరూ, పల్లెరు
 తేగ్లూ, వాకుడూ. నేలములకా, పసుపూ, మాడుపసుపూ, పిప్పళ్ళూ, చిత్రమూ
 లమూ, అడ్డపరపువేరుచెక్కా—ఇవి సమభాగాలు.

ఇవి మెత్తగా దంచి వస్త్రుగాలితం చేసేది.

వయోబలానుసారంగా యిది గోమూత్రంలోకలిపి పుచ్చుకుంటే శరీరం అంతటా
 వ్యాపించిన ఉబ్బుకోగం—సర్వవిధాలదీ తగ్గిపోతుంది. ఉదరవ్యాధులున్నూ ఇది
 పోగొడుతుంది. పిటువంటి కురుపులనూ మాన్పుతుంది.

మహానాథత్రేణ పర్వహస్తేన వా
 కీలం జను త్యానువాతం గుల్ఫం హృద్యస్త్రీజాన్ గదాన్
 క్షేపణం గ్రంథిహస్తాద్ గంగాం న్యానాహ మేవ చ
 నిలంధం వాతకాన్ గోదాన్ తప్తచ మాస్త్రసాదజాన్
 వాతానుగోమన మింద మూర్ధం వై శ్యాపరం స్మృతేమ్ ॥

తైంధనలగాలం 2 భాగాలు. వాము 2 భాగాలు. అజామోరం 3 భాగాలు. సాంటి
 5 భాగాలు. కరికమొలుపు 12 భాగాలు.

ఇవన్ని మెత్తగా చూచి వస్త్రనాతితంజేసి.

ఇయోవానుసారంగా వాతాను నిర్ణయించి మజ్జగ తేట, పులికడుగు, మజ్జగ,
 నెయ్యి, కేడినీళ్లు—పిటిల్లో జేసిలో నైనా పుచ్చుకు నేసి. అనుసానద్రవం తాగడా
 నికి చాచేటట్లు ఉండాలి.

ఇది అనువాతమూ, గుల్మమూ, వత్రివ్యాధులూ, క్షేపవ్యాధులూ, గ్రంథులూ,
 రూలలూ, మూలకంకా, కడుపుబ్బరమూ, మలబంధమూ, వాతవ్యాధులూ పోగొడు
 తుంది.

వాతానుగోమనం చెయ్యడంలో ఇది సాటిలేసింది.

ఈయోగంలో. కొన్నిచోట్ల “యమాన్య స్తవ్యదేవ చ” అన్నచోట “యవ
 ష్టారం తతైవ చ” అని పాదాంతరం వుంది. అంటే కొన్ని గ్రంథాలలో వాముకి
 ఒమలు యవష్టారం చెప్పబడ్డది. అయితే, అంతఃపరిమార్జనం చెయ్యడంలో వాముకే
 మంచి శక్తి వుంది. ఏతావతా, వామూ, అజామోరమూ అని రెండుచోట్ల చెప్పడం
 వల్ల వాము 2 భాగాలు వేసుకునేది.

౨౭ పి ప్ప ల్యా ది చూ డ్డం

సింహా, త్రిఫలా దారు నాగరం సపునర్నవమ్
 భాగై స్సేరళిక్తే శేషా తత్సమం వృద్ధదారకిమ్
 కాంజీకేస సిబే చూర్ణం కర్షమాత్రవహూణతః
 జీర్ణే చ పరిహారం స్థా ద్భోజనం సర్వకామికమ్
 క్షీవరం వాశరోగాం చ హన్యా త్తీహాన మేవ చ
 అగ్నిం చ కురుతే ఘోరం భిన్నకం చ నియచ్ఛతి ॥

విష్ణుస్థా, కరకవోలుతూ, తాడివాడువోలుతూ, ఉసిరికపత్తూ, మాడుపసుతూ, సాంటి, తైలగిరితపసేతూ ఇవి రెండేసి పలాలు. వృద్ధబారకం 14 పాలలు.

ఇవన్నీ కలిపి మెత్తగా దంచి వస్త్రగాలితం చేసేది.

ఇది పురికడుగుతో పుచ్చుకునేది. బోదహోగం పోగొడుతుంది. వాతవ్యాధులూ, క్షీణవ్యాధులూ తగ్గించేస్తుంది. ఆలి వృద్ధిచేస్తుంది. ముఖ్యంగా క్షీణదవ్యాధులలో వాడతగ్గింది.

అల్ప విలాది చూర్ణం

ఏలూ లవంగ గజకేసర కోలమాజ్జ
లాజ ప్రియంగు ఘన చందన పిప్పలీనామ్
చూర్ణాని మూక్షికసితానహితాని త్రిఘ్నా
ఛర్దిం హరంతి కథమారుతపిత్తజ్వరం చ ।

ఏలకులూ, లవంగాలూ, నాగకేసరాలూ, కేగుంజిలూని పత్తూ, కేలాలూ, క్రేయకాలూ, తుంగమందలూ, చందనమూ, పిప్పసూ—ఇవి సమభాగాలు.

ఇవన్నీ కలిపి మెత్తగా దంచి వస్త్రగాలితం చేసేది.

ఈచూర్ణంలో సమంగా చక్కెర కలిపి మోతాదు నిర్ణయించుకుని తేనెతో కలిపి పుచ్చుకునేది.

ఇది కఫంవల్లూ, వాతంవల్లూ, పిత్తంవల్లూ పుట్టిన ఛర్ది పోగొడుతుంది.

అశ్మ చతుస్సమచూర్ణం

దీవ్యకం సైంధవం పథ్యా నాగరం చ చతుస్సమమ్
చూర్ణం శూలం జయత్యాశు మందస్యాగ్నే శ్చ దీవనమ్ ॥

వామూ, సైంధవంపథ్యమూ, కరకవోలుతూ, సాంటి—ఇవి సమభాగాలు. ఇది మెత్తగా దంచి వస్త్రగాలితం చేసుకునేది.

ఇది మోతాదు నిర్ణయించుకుని మంచినీళ్ళతో పుచ్చుకునేది. ఇది సకల శూలాలూ పోగొడుతుంది. ఆలి వృద్ధిచేస్తుంది.

వృక్కా, మిరియాలూ, పొంతి—ఇవి మూడూ సమభాగాలుగా కలిపి చూర్ణించి వస్త్రగాలితం చేసుకునేది. ఇది అగ్నిదీప్తి కలిగిస్తుంది. కఫమూ, కొవ్వు తగ్గిస్తుంది. పిష్టికా, పీచినా, అహోబిళిమూ, మేహాలూ, గుల్మాలూ గర్భరోగాలూ పోగొడుతుంది. ఆమలవనం చేస్తుంది.

+ త్రి ఫ లా ది చూ ర్ణం

కావాచకీ యోజ్యో, ద్వౌచ యోజ్యో విభీతకా
చత్వా ర్యామలకా న్యేన త్రిఫలా నా ప్రకీర్తితా
త్రిఫలా మేహకోశఫేషి నాశయే ద్విషమజ్వరాన్
దీపనైచ్చిపిత్తఫేషి కష్టహాత్రీనినాచునీ
వృక్కాధుభ్యాం సంయుక్తా సైవ సేత్రామయాన్ జయేత్ ||

ఈ కాయ ఒకటి, తాడికాయలు రెండు. ఉసిరికాయలు నాలుగు. ఈలెక్క చొప్పున భాగాలు వేసుకుని మెత్తగా చూర్ణించి వస్త్రగాలితం చేసుకునేది.

కిటి చొలుపులు మాత్రమే వాడుకోవాలి, గింజలు తీసేయ్యాలి.

ఇది మేహజబ్బు తగ్గిస్తుంది. విషమజ్వరాలు పోగొడుతుంది. దీపనకారి శస్త్రమూ పిత్తమూ తగ్గిస్తుంది. కఫ్యురోగం వదిలిస్తుంది. కలమూ పుష్టి చేస్తుంది. నెయ్యి తేనె కలిపి పుచ్చికుంటే కంటిజబ్బులున్నూ తగ్గిస్తుంది.

త్రై చా తు ర్ణా త క చూ ర్ణం

త్రిగంధ మేలా త్వక్ష్మత్రై శ్చతుర్జాతం సకేసరైః
త్రిగంధం సచతుర్జాతం యాక్షోష్ణం లఘుపిత్తకృత్
వర్ణ్యం రుచికరంతీక్ష్ణం పిత్తశ్లేష్మామయాన్ జయన్

ఏలమలూ, దాల్చినిచెక్కా, అకుపత్రికమూ—ఇవి మూడూ త్రిగంధం అని పేరు. వీటితో నాగకేసరాలు చేరిస్తే అది చాతుర్జాతం అనిపించుకుంటుంది.

ఈ త్రిగంధానికి, చాతుర్జాతానికి గుణాలు ఒకటే.

ఇది చూర్ణించి వస్త్రగాలితం చేసుకునేది.

ఇది హృత్. శుక్రశివ్యం, శివ్రకాది. ఇది శరీరానికి లేజన్సు కలిగిస్తుంది, రుచిపుట్టి
స్తుంది. ఉత్తవాధులతోనూ, శ్లేష్మవాధులతోనూ మిక్కిలి ఉపయోగకరమైనది.

ॐ గు డ పి ప్ప లి !

విదంగం త్రూపణం కుష్మం హింగు ర్ల వణిచుకమ్
త్రహారం కేసకం పహ్ని శ్చేయనీ చోపకుంబికా
తాలపుష్పపృథులం క్షారం నాడ్యా కూమ్మోడకస్య చ
అపామార్గస్య చించామూ చూర్ణాని చిక్కణాని చ
సర్వచూర్ణసమం దేయం చూర్ణ మత్ర కణోద్భవమ్
ఏతస్మా ద్విగుణా మ్మూర్ణాత్ పురాణో ద్విగుణో గుడః
వర్దయిత్వా దృఢేపాత్రే మోదకా నుపకల్పయేత్
భక్షయే దుష్టతోయేన స్లేహసం హంతి మనరమ్
యకృతం పంచగుల్మం చ ఉదరం సర్వరూపకమ్
జీర్ణజ్వరం క్షోణ శోథం కానం పంచవిధం తేనా
అశ్విఖ్యాం నిర్మితా శ్రేష్ఠా బాలానాం గుఢపిప్పలీ ||

*వాయువిడంగాలు, సాంటి, పిప్పళ్లు, మిరియాలు, చెంగల్యకోష్ఠ, ఇంగువ, సాము
ద్రలవణం, సైంధవలవణం, సోవర్పలవణం, కాచలవణం, బిడాలవణం, సర్జత్కారం,
యవత్కారం, టంకణత్కారం, సముద్ర సేనం, చిత్రమాలం, గజపిప్పళ్లు, నల్లజీలకర్ర,
తాళపుష్పత్కారం, కూమ్మోడనాడీత్కారం, అపామార్గత్కారం, చించాత్కారం ఇవి నమ
భాగాలు. వీటికి అన్నిటికీ సమానం పిప్పళ్లు ఇవన్నీ కలిపి మెత్తగా చూర్ణించి వస్త్ర
గాలితం చేసేది. మొత్తం యీమార్గం యెంతో అంత పాతలెల్లం, ఇవి కలిపి మెత్తగా
చేది.

పయోబలానుసారంగా మోతాదు కల్పించుకని ఇది వేడినీళ్ళ అనుపానంతో
వాడాలి.

ఇది పీచువృద్ధి తగ్గిస్తుంది. యకృద్వృద్ధిన్నీ హరిస్తుంది. పంచగుల్మాలూ,
ఉదరవాధులూ, జీర్ణజ్వరమూ, ఉబ్బూ, దగ్గు పోగొడుకులంది.

మఖ్యంగా చంటిపిల్లలకోసం ఇది అశ్వినీదేవతలు కల్పించారు.

నందులో టంకణియేరం అంటే వాంఛించిన వైశిగానం. తక్కిన తాళపుష్ప తాళమూ, కూష్మాండినాదీయేరమూ. ఆవామ్బూయేరమూ. చించాత్మేరమూ తయారు చేసుకోవాలి. యేరాలు చేసుకోవే విధం శార్దూలసహితలో ౧౧ వ అధ్యాయం చదివే ప్రకృతి, చూసుకోవేది.

౩౩ స మ చ ర్త ర చూ ర్ణ ౦

అంగజాతీశలవిప్పలీరాం

భాగా స్ఫోగల్వాప్యక్షనమాన మేవాన్

పలాథ్య పేకం చాచనస్య యద్యాత్

కూని చత్వాం మహామధస్య

శిశానం చూర్ణ మిదం ప్రసహ్య

లోగా నమా నాకు ఒలా నిహన్యాత్

కానజ్వరారోచసి మేహగుల్మ

శ్వానాగ్ని మాంద్యగ్రహణీప్రదోమాన్ ॥

అవంగాలు, జాచికాయ. ఉష్ణశ్లు—ఇవి ఒక్కొక్కటి రెండేసి తులాలు. మిరియాలు నాలుగు తులాలు. నూటి నాలుగుతులాలు. ఇవి అన్నీ కలిపి మెత్తగా చూర్ణించి వస్త్రగాలితం చేసుకునేడు. ఈచూర్ణానికి సమంగా కలకండి చూర్ణం కలిపి వాడు కునేది.

ఇది వస్థలూ, జ్వరాలూ, అరోచకమూ, మేహాలూ, గుల్మాలూ, వగర్నూ అగ్నిమాంద్యమూ, గ్రహణీ తగ్గిస్తుంది.

మూలంలో భాగాలు మరోవిధంగా వుండినా క్షేప్యరత్నావళి విశోదిసీటీకా కారుడు నిర్ణయించిన ప్రకారం యిక్కడ భాగాలు రాయడ మైనది.

౩౪ పా రా సీ యా ది చూ ర్ణ ౦ ✓

పారాసీయయమానిశా ఘనకణా శృంగీ విడంగారుణా

చూర్ణం శ్లేష్మతరం విలీధ మపి తత్ క్షాద్రేణ సంయోజితమ్

కానజ్వరారోచసి జ్వరం చ జమతి ప్రాధాతీసారం జయే

చ్ఛర్దిం హర్షయతి క్రిమీంస్తు నియతం కోవృన్ద మున్నూలయేత్

పాపశోభనము, తుంగముస్తలు, పిప్పళ్లు, కర్కాటకశృంగి, అతివస—ఇవి సమం. ఇవన్నీ కలిపి చూర్ణించి వస్త్రగాలితం చేసుకునేది.

ఇది తేనెతోపుచ్చుకుంటే దగ్గు, జ్వరం, అతిసారం, చర్ది తగ్గిస్తుంది. కోష్ఠంలో కేసుకుని వుండిన క్రిమిలను నాశనంచేస్తుంది.

కై నై ం ధ వా ది చూ ర్ణం

సింధూత్థపథ్యామగధోద్భవహిన్నా చూర్ణ
ముష్ణాంబునా పిబతి యః ఖలు సప్తసహస్రః
తస్యామిషేణ సమృతేన వగం ననాన్నం
భస్మీభవ త్యశితమాత్ర మిహ క్షణేన ॥

సైంధవలవణం, కరకవోలపు, పిప్పళ్లు, చిత్రమాలం—ఇవి సమం. ఇవన్నీ కలిపి మెత్తగా చూర్ణించి వస్త్రగాలితం చేసుకునేది.

ఇది వేడినీళ్ళలో కలిపి తాగేది.

ఇది పుచ్చుకుంటే మాంసమూ నెయ్యికలిసిన ఆహారం కూడా అప్పటికి ప్షుడై జీర్ణం అయిపోతుంది. ఇది భోజనం అయిన తరువాత వాడాలి.

+ కం సా ర స్వ త చూ ర్ణం ✓

కుష్మాశ్వగంధసైంధవశివులిమిచిచద్విజీరకం శుఠీ
పాతాజమోదసహితా సమభాగా చూర్ణితా చ వచా
ప్రాతర్మధునర్పిభ్యాం విడాలవదమాత్ర మేత దినిహ్య
సప్తాహం పథ్యాశీ కిన్నరగుధురవ్వరో భవతి ముద్గ్ర్యః
ద్విగుణీకృతే చ తస్మి శ్శేధావీ భవతి మృప్తవాక్య శ్చ
త్రిగుణీకృతే చ తస్మిన్ శ్లోకిసహస్రం పఠ త్యాశు
దుర్యోధనః కిలాయం భిక్షో రాజార్యలోకసేనేన
అప్రాధితేన దత్తో యోగవరో నందనవిహారే ॥

చెంగలవోష్ణా, పెన్నెయా, సైంధవలవణము, పిప్పళ్లు, మిరియాలూ, జీలకర్రా, నల్లజీలకర్రా, పొద్దుతి, పోకా, ఆడోడిమి—ఇవి సమభాగాలు. ఇవన్నీ యెంతో అంత వసు. ఇవన్నీ కలిపి మెత్తగా చూర్ణించి వస్త్రగాలితం చేసుకునేది.

ఇది ఉదయం రెండుతూటల చూర్ణం తేనె నెయ్యి—వీటితో కలిపి పుచ్చుకునేది.

(ఈ మోతాదు చాలా పెద్దది. స్థితిగతులను పట్టి బాగా యోచించి నిర్ణయించుకునేది.)

ఇది యీవిధంగా పేసుడిశములు మూలైం నేవించి పథ్యంగా వుంటే కిన్నరల కంఠస్వరం వంటి మధురస్వరం పుట్టుతుంది. రెండువారాలు నేవిస్తే మహామేధావీ మధురభాషీ అవుతాడు. మూడు వారాలు నేవిస్తే వెయ్యిలోకాలైనా ఏకసంధలో గ్రహించగలుగుతాడు.

నందనవిహారంలో ఆచార్యలోకి నేనభిషేకువు ఈయోగం కోరికుండానే ఒక బుద్ధిహీనుని కిచ్చాడు.

కంద్ర బృహత్సార స్వత చూర్ణం

కష్టాశ్వగంధే లవణాజమోదే

ద్వే జీరకే త్రిశి కటుని పాతా

మాంశ్యపుష్పీ చ సకూని చూర్ణం

కృత్వా తు చూర్ణేన వచోద్భవేన

తుల్యేన యుక్తం బహుకో రసేన

తన్భావితం బ్రహ్మవినిర్మితాయాః

సర్పిర్ముధుభ్యాం చ తతోక్షమాత్రామ్

లిహ్య స్నరః సప్తదినం హితాశీ

సౌస్వర్య మిచ్ఛక్ మనస శ్చ ధైర్యమ్

మేథాం తథేచ్ఛక్ ద్విగుణం చ కాలమ్

పఠే స్నరః శ్లోకసహస్ర మహ్న

తద్వత్ప్రియుక్తం ద్విగుణం చ కాలమ్

సౌస్వత మిదం చూర్ణం బ్రహ్మణా నిర్మితం పురా

జగద్ధితార్థం లోకానాం దుర్మేధసాం విచేతసామ్ ।

చెంగల్వకోష్ఠా, పెన్నేయా, సైంధవలకణమూ, అజామోదమూ. జీలకర్రా, నల్లజీల కర్రా, సాంఠీ, పిప్పళ్ళూ, మిరియాలూ, పాతా, శంఖపుష్పి—ఇవి సమభాగాలు. వీటి అన్నిటితోనూ, సమానం వస. ఇవన్నీ కలిపి చూర్ణించి వస్త్రగాలితం చేసి, ఆచూర్ణం చాలామాట్లు సరస్వతీఆకురంగంతో భావనచెయ్యాలి

తరవాత, అది, కర్షప్రమాణం లేనతోనూ శేతితోనూ ఏడుదినాలు సేవించేది. అయేడుదినాలూ పథ్యంగా వుండేది ఇలాచేస్తే సుస్వరం వుడుతుంది. మనస్సుక ధైర్యమున్ను కలుగుతుంది. ఇదే 14 దినాలు సేవిస్తే మహామేధావి అవుతాడు. 28 దినాలు సేవిస్తే ఒక్క దినాన జ్యోతిష్కాలు చదవగలడు.

(ఇందులో మాడ మోతాదు జాగ్రత్తగా నిర్ణయించుకోవాలి. కర్షం చాలా హెచ్చు)

౪౨ రా మ తా ది చూ ర్ణం

రామతం రుచకం వహ్ని ర్వచా జీరకనాగరమ్

విడంగం చిత్రకం కుష్మం కణా మఃచ నేతనమ్

దీప్తకః చేతి సర్వాణి సమభాగాని కార మేత్

చూర్ణ ముష్ణాబునా పీతం వహ్ని వృద్ధికరం పరమ్ ||

ఇంగువ, సోవర్షలవణం, చిత్రమూలం, వస, జీలకర్ర, సాంఠీ, వాయువిడంగాలు, చిత్రమూలం, చెంగల్వకోష్ఠ, పిప్పళ్లు, మిరియాల, అష్టనేతనం, వాము—ఇవి సమ భాగాలు. ఇవన్నీ మెత్తగా చూర్ణించి వస్త్రగాలితం చేసుకునేది. ఇది వేడినీళ్ళతో పుచ్చుకుంటే అకలివృద్ధిచేస్తుంది.

ఇంగువ వేయించాలి. చిత్రమూలం రెండుమాట్లు చెప్పడం రెండుభాగాలు వెయ్యనునడం.

౪౩ చం ద నా ది చూ ర్ణం

చండనం నలదం లోధ్రం ఉశీరం వడ్మకేసరమ్

నాగపువ్వుం తథాబిల్వం భద్రముస్తం సశర్కరమ్

ప్రీతీరం మైత్ర పాతా చ కుటజస్య ఫలం త్వచమ్

శృంగబేరం చాతిశయా ధాతకీ చ రసాజనమ్

ఆహ్లాది జంబూనానం చ తథా మోచరసోద్భవమ్
 నీలోత్పలం సమ.గా చ సూక్ష్మైలా దాడిమత్వచః
 దతుర్వింశతి రేతాని సమభాగాని కారయేత్
 తండులోదకసంయుక్తం క్షౌద్రేణ సహ యోజయేత్
 చలతాం చామగర్భాణాం స్తంభనం పరముచ్యతే
 అశ్వీభ్యాం విహితం పూర్వం రక్తపిత్తవిनाశనమ్
 హితం లోహితపిత్తీరాం అగ్నిచూ లోహితేషు చ
 మూర్ఖాశ్చ మోపస్మప్తానాం తృప్తార్తానాం చ దాపయేత్ ॥

చందనం, జటామాంసి, లొద్దుగుచెక్క, పట్టివేళ్లు, తామరపువ్వుకేసరాలు, నాగకేసరాలు, మారేడువేరూ, భద్రముస్తలు, కురువేరు, పాత, కొడిశపాలవిత్తులు, కొడిశచెక్క, సాంటి, అతివస, ఆరెపువ్వు, రసాంజనం, మామిడిబీడి, నేరేడుగింజలలోని పప్పు, బూరుగుజిగురు, నల్లకలవ, మంజిష్ఠ, ఏలకులు, దానిమ్మబెరడు—ఇవి సమభాగాలు. ఇవి అన్నీ మెత్తగా చూర్ణించి వస్త్రగాలితంచేసుకునేది.

చూర్ణానికి సమం చక్కెర కలపాలి.

ఇది కలితో గాని, తేనెతోగాని పుచ్చుకుంటే రక్తపిత్తం తగ్గిపోతుంది. రక్తం పడే మూలశంక కూడా పోతుంది. మూర్ఖులన్ను తగ్గిపోతాయి.

౪౪ వ్యోషాదిచూర్ణం

వ్యోషం వత్సకబీజం చ నింబ భూనింబ మార్కవమ్
 చిత్రకం రోహిణీ సాతాం దాగ్వీ మతివిషాం సమామ్
 శ్లేష్మచూర్ణీకృతం సర్వం తత్త్వాన్య వత్సకత్వచః
 సర్వ మేకత్ర సంయోజ్య పిబే త్తండులవారిణా
 సక్షౌద్రం వా లిహే దేత త్సాచనం గ్రాహి భేషజమ్
 తృప్తాదుచిప్రశమనం జ్వరాతీసారనాశనమ్
 ప్రమేహః గ్రహణీదోషం గుల్మం స్త్రీహాస మేవ చ
 కామలాం పాండురోగం చ శ్వయంఘ్రు చ వినాశయేత్ ।

సాంటి, పిప్పళ్లు, మిరియాలు, కొడిశపాలవిత్తులు, వేపపట్ట, నేలవేము, గుంటకల గర, చిత్రమాలం, కటుకకోహిణి, పాత, మానుపసుపు, అతివస—ఇవి సమభాగాలు. కొడిశపట్ట పీటికన్నీటికి సమం. ఇవి మెత్తగా కొట్టి వస్త్రగాలితం చేసుకునేది.

దీని కనుపానం బియ్యపుకడుగు, లేక, తేనె.

ఇది అనుపాచనం చేస్తుంది. విరేచనాలు కడుతుంది. దప్పిక, అరుచి తగ్గిస్తుంది. జ్వరాతిసారం పోగొడుతుంది. గ్రహణి తగ్గిస్తుంది. ప్రమేహం, గుల్మం, స్తీమాశ్మద్ధి, కామెర్లు, పాండుకోగం, ఉబ్బు హరస్తుంది.

౪౫ న వా య స లో హ చూ ర్ణం

త్రూషణం త్రిఫలా ముస్తం విడంగం చిత్రకం సనుమ్

నవాయో రజసో భాగా స్తచ్ఛూర్ణం మధుసర్పిషా

భక్షయే త్వాదుష్పాద్రోగకాస్తార్యః కాసులాపహమ్ ||

సాంటి, పిప్పళ్లు, మిరియాలు, కరకవొలుపు, తాడి కాయబెరిడు, ఉసిరికపప్పు, తుంగముస్తలు, వాయువిడంగాలు, చిత్రమాలం—ఇవి సమభాగాలు. లోహభస్మం పీటికన్నీటికి సమం—అంటే తొమ్మిది భాగాలు.

ముందు మూలికలన్నీ మెత్తగా చూర్ణించి వస్త్రగాలితం చేసి తరవాత లోహభస్మం బాగా కలిపేది. ఇది వయోనుసారంగా నేతితో గాని, తేనెతో గాని, వాడితే పాండుకోగం, హృద్రోగం, కుష్టు, మూలశంక, కామెర్లు పోగొడుతుంది.

౪౬ ల వం గ చ తు స్స మ చూ ర్ణం

జాతీఫలం త్రిదశపుష్పవచున్మితం చ

జీరం చ టకణయతం చరకైః ప్రయుక్తమ్

చూర్ణాని మాక్షికసితానహితాని లీడ్వా

సామాతిసార మఖిలం గురు హంతి శూలమ్ ||

జాజికాయ, లవంగాలు, జీలకర్ర, పొంగించిన కలిగారం—ఇవి సమభాగాలు. ఇది తేనెతో గాని చక్కెరతో గాని పుచ్చుకుంటే అతిసారమూ, అల్పమాతిసారమూ, శూలా పోగొడుతుంది.

౪౬ సర్వోష్ణచీన్నానచూర్ణం

మురానా నీవచా ౪ ఋషైశ్చేమం రజనీష్యయమే
శతీచంపకముంతం చ సర్వాషధిగణ స్మృతేః
సర్వాషధ్యంబునాన్నానం బాలానాం గదనాశనమ్
గ్రహరక్షిః ప్రశమన మాయుష్యం కాంతివర్ధనమ్ ॥

జటామాంసి, వస, చెంగల్వకోళ్లు, భద్రముస్తలు, పసుపు, మానుపసుపు, కమ్మ
రాలు, సంపంగెపువ్వు, తుంగముస్తలు—ఇది సర్వాషధిగణం. ఇవన్నీ సమభాగా
లుగా గ్రహించి మేత్తగా చూర్ణించి 20 తులాల మార్గం రెండుద్రోణాల నీళ్ళలో
తేసి పొంగులవచ్చే దాకా కొది సుఖోష్ణంగా వున్నప్పుడు ఈజలంతో పిల్లలకు
న్నానం (ఆభ్యంగం) చేయిస్తే పిల్లలకు గల సర్వవ్యాధులూ తగ్గిపోతాయి. ఇది ఏ
రోగాలూ రానివ్వదు. ఆయుస్సు వృద్ధిచేస్తుంది. శరీరానికి తేజస్సు కలిగిస్తుంది.
గ్రహబాధలు పోగొడుతుంది.

ఆయుర్వేదగ్రంథాలలో సర్వాషధిగణాలు మూడు కనపడతాయి. వాటిలో
సంప్రదాయం తెలిసిన వృద్ధతైమ్మలు ఈగణమే వాడుతున్నారు.

౪౭ ఏలాదిచూర్ణం

ఏలాశ్శేభేదకశిలాజతు గోక్షురాణా
ముర్వారీబిజలవణోత్తమకుంకుమానాం
చూర్ణాని తండులజలే లులితాని వీత్యా
ప్రత్యక్షమృత్యు రపి జీవతి మూత్రకృచ్చీ) ॥

ఏలకులు, కొండ్రిపండివేళ్ళు, గోమూత్రశిలాజతు, పల్లెరు, దోసవిత్తులు, సైంధవలవణం,
కుంకుమపువ్వు, ఇవి సమభాగాలుగా గ్రహించి చూర్ణించి వస్త్రగాలితంచేసి బియ్యపు
కడుగులా కలిపి పుచ్చుకుంటే వ్రాణాలతినే మూత్రకృచ్చం కూడా తగ్గిపోతుంది.

౪౮ లవంగాదిచూర్ణం

లవంగజాతీఫలపిప్పలీచాం భాగా శ్చ కల్పవృక్షసమానపూర్వః
ఫలార్థమానం మారీచం ప్రదేయం వలాని చత్వారి మహాషధస్య

సితా సమస్తేన నమాప్య చూర్ణం రోగా నిమా నాశు బలాన్నిహంతి
కానజ్వరారోచకమేహగుల్మశ్వాసాగ్నిమాంద్యగ్రహణీవికారాన్ ॥

అవంగాలు, జాజికాయ, పిప్పళ్ళు—ఇవి కర్ణం చొప్పున గ్రహించేది మిరియాలు
చెడుకర్ణాలు. సాంటి 4 పలాలు. వీటికన్నిటికీ సమం చక్కెర. ఇకన్నీ కలిపి
చూర్ణంచేసి పుచ్చుకుంటే దగ్గు, జ్వరం, ఆరోచకం, మేహం, గుల్మం, శ్వాస, అగ్ని
మాంద్యం, గ్రహణీ నశిస్తాయి.

లే హ్యోలు

లే హ్యో క ల్ప స

క్వాథాదీనాం పునఃపాకా ధ్వనత్వం సా రసక్రియా
సోవలేహ శ్చ లేహ శ్చ ప్రాశ ఇత్యుచ్యతే ఋధైః
సితా చతుర్గుణా కార్యా చూర్ణా చ్చ ద్విగుణో గుడః
ద్రవం చతుర్గుణం దద్యా దితి సర్వత్ర నిశ్చయః
సువర్ణే తంతుమత్సం స్యా దవలేహోఽస్య మజ్జతి
ఘ్రితత్వం నీటితే ముద్రాం గంధవర్ణరసోద్భవః ।

కషాయం, హిమం, ఫాంటం—అనే మూడురకాల కషాయమూ, చక్కెరతో పాకం పట్టితే అది అవలేహం, లేహం. ప్రాశం, రసక్రియ—అని పేరు. ఇందులో చక్కెర వేస్తే ప్రక్షేపచూర్ణాదు నాలుగింతలూ, బెల్లం అయితే రెండింతలూ, నీళ్లు, పాలు మొదలైన ద్రవాలు నాలుగింతలూ చేర్చుకోవాలి. అది సరిగా పాకంవస్తే తీగలాగ సాగుతుంది. ఉండచేసి నీళ్ళలో పడేస్తే మునిగిపోతుంది. చెత్తితో నలిపితే గట్టిగా ఉంటుంది. చక్కని రంగూ, చక్కని పరిమళమూ కూడా ఉంటుంది.

× ౧ చ్య వ న ప్రా శా వ లే హ్యో ౦

బిల్వాగ్నిమంథశ్యోనాక కాశ్మర్యః పాటలా బలా
పర్ణ్య శ్చతస్రః పిప్పల్యః శ్వదంప్రా బృహతీవ్యయమ్
శృంగీతామలకీ ద్రాక్షా జీవతీ పుష్కరాగురుః
అభయా చామృతా ఋద్ధి ర్జీవకర్ష భకా శతీ
ముస్తం పునర్నవా మేదా సూక్ష్మైలోత్పలచందనే
విదారీ వృషమూలాని కాకోలీ కాకనాళికా
ఏషాం పలోన్మితా భాగన్ శతా న్యామలకస్య చ

పంచ, దద్యా త్తదై కభ్యం జలద్రోణే విచచయేత్
 జ్ఞాత్వా గతరసా న్యేతా న్యోషధా న్యథ తం రసమ్
 తం చామలక ముద్భృత్స్ నిష్కలం తైలనర్పిషః
 పలద్వాదశకే భృష్టో దత్వా చార్థతులం భిషక్
 మత్స్యండికాయాః పూతాయాః లేహవ త్సాధు సాధయేత్
 పట్ఫలం మధున శ్చాత్ర సిద్ధశీతే ప్రదాపయేత్
 చతుష్పాం తుగాక్షిర్యాః పిప్పల్యా స్వలం తథా
 పల మేకం విదధ్యా చ్చ త్వగేలా పత్రకేసరమ్
 ఇత్యయం చ్యవనప్రాశః పరమక్తో రసాయనః
 కానశ్వానహః శైచైవ విశేషే ణోపదేశ్యతే
 క్షీణక్షతానాం వృద్ధానాం బాలానాం చాంగవర్ధనః
 సర్వక్షయే మురోరోగం హృద్రోగం వాతశోణితమ్
 పిచాసాం మూత్రశుక్రస్థాన్ దోషాం శైచవాపకర్షతి
 అన్య మాత్రాం ప్రయంజిత నోపరుధ్యా చ్చ భోజనమ్
 అన్య ప్రయోగా చ్చ్యవనః సువృద్ధోభూ త్వన ర్యువా
 మేధాం స్మృతిం కాంతి మనామయత్వం
 ఆయుఃప్రకర్షం బల మింద్రియాణామ్
 శ్రీఘ్న ప్రహర్షం పర మగ్నివృద్ధిం
 బలప్రసాదం పవనానులోమ్యమ్ ॥
 రసాయన స్యాస్య సరః ప్రయోగా
 ల్లభేత జీర్ణోపి క్షతీప్రవేశాత్
 జరాకృతం పూర్వ మపాస్య రూపం
 బిభర్తి రూపం నవమృతవనస్య
 సితామత్స్యండికాలాభే ధాత్యా త్వ మృదుభక్తనమ్
 చతుర్భాగజతే ప్రాయో ద్రవ్యం గతరసం భవేత్ ॥

మారేడు, నెల్లె, దుండెగం, పెగ్గమ్మడు, కలిగొట్టు, బల. మావపల్లి, ముద్దపల్లి, సాలపల్లి, పుల్లిపల్లి, పిప్పల్లు, పల్లెరు, వాకుడు, పెద్దమలక. కర్కాటకశృంగి, నేలఉసిరిక, ద్రాక్షపండు, మునుబాల, పుష్కరమాలం, అగురుచెక్క, కరక వొలుపు, తిప్పతీగ, ఋద్ధి, జీవకం, ఋద్ధి, కమ్పారాలు, తుంగముస్తలు, గల్లెజేరు, మేద, పిన్నయేలకుల, నల్లకిలవ, చందనం, నేలగుమ్మడు, అద్దనరంజేర్లు, కాకోలి, కాకిదొండ—ఇవి ఒక్కొక్కటి ఒక్కొక్క సలం బ్రహ్మచారి మెత్తగా చితకగొట్టి రెండువ్రాణాల నీళ్ళలో కలిపి 500 ఉసిరికాయలన్నా చేర్చి నాలుగోకంతు మిగిలే ట్టు కాచాలి. తరవాత, ఉసిరికాయలు తీసి కమాయ వడబోసుకుని ఉంచుకోవాలి. ఇప్పుడిది కాయలు చల్లబడ్డతరవాత గింజలుతీసి పాకెలి అగుళ్ళు, అరుపలాల అప్పు నెయ్యి, అరుపలాల నువ్వులనూనె కలిపి దాంతో వేయించి ఉంచుకోవాలి.

తరవాత అకమాయంలో నాలుగువందలకులాలు చక్కెర కలిపి లేహపాకం కట్టి, అందులో 48 కులాల లేసె, వేయించిన ఉసిరికగుడ్డా కలపాలి. మరీన్నీ, తిమ్మిరి నాలుగుపలాలు, పిప్పల్లు రెండుపలాలు, దాల్చినచెక్క, ఏలకులు, అకు పత్రికం, నాగకేసరాలు—అవి ఒక్కొక్కటి రెండేసి కులాలు—ఇవన్నీ కలిపి మెత్తగా చూర్చించి, వస్త్రగాలితంచేసి—ఇదిన్నీ అపాకంలో కలపాలి. ఇది చ్యవన ప్రాశం.

కమాయంలో చేర్చి ఉండక బట్టేటప్పుడు 500 ఉసిరికాయలన్నా విడిగా కాక ఒకగుడ్డలో మూటగట్టి అందులో వేసుకోవం మంచిది. అలాచేస్తే ఉసిరికాయలు సులభంగా వరువడతాయి. అఉసిరికాయలు చల్లబడినిచ్చి గింజలు తీసి వేసి గట్టిగుడ్డలో వేసి పినికిలే పైకి పెత్తని గుడ్డ వస్తుంది. ఈశలూ, నారా గుడ్డలో మిగిలిపోతుంది. పిండిజల్లెడలో పాచిన్నీ ఈశలుతీసెయ్యవచ్చు. ఎలాగయినా అందులో పీచు లేకుండా చేసుకోవం అవసరం.

ఇది దగ్గు, వగిన్న పోగొడుతుంది. వృద్ధులకు ఇది మిక్కిలీ మంచిది. రక్త మాంసాలు తీణించివవాణ్ణి, బాలరకూ కూడా మిక్కిలీ మేలుచేస్తుంది. మరిన్ని స్వరం తీణించడమూ, వ్యాధోగమూ, ఉరితమూ, వాతరక్తమూ, దప్పిక, మూత్రంలోనూ వీర్యంలోనూ ఉండే దోషాలూ పోగొడుతుంది. అతివృద్ధుడైన చ్యవనుడు ఇది నేపించి మళ్ళీ యువకుడై సకలసుఖాలూ ఆనందించాడు.

మేధ, జ్ఞాపకశక్తి, కాంతి, అశోగ్యం, ఆయువు, బలం, స్త్రీలతో రమించే శక్తి, మిక్కిలీ అకలి, వాతానులోవృం కలిగిస్తుంది. వృద్ధుడైన పురుషుడు కూడా

కట్టెః పశేతం చేసి తని పుష్పకులైః ముసలితనంబు కలిగే కాచ లన్ని పోయి మిక్కిలీ సుఖపడతాడు.

౨ వా సా కూ స్మాం ద లే హ్యం

పంచాశ చ్చ పలం గ్రాహ్యం కూష్మాండా త్ప్రస్థ మాజ్యతః
 గ్రాహ్యం పలశతం ఖండం నానాక్యాధాథ కే పచేత్
 ముస్తా ధాత్రీ శుభా భార్యే త్రిసుగందై శ్చ క్షావైః
 విలేయవిశ్వధన్యాక మరిచై శ్చ పలాంశికైః
 పిప్పలీ కడవం చైవ మధుమాసీం ప్రదాపయేత్
 కానం శ్వానం క్షయం హిక్మాం రక్తపిత్రం హలీమకమ్
 హృద్రోగ మప్లుపిత్రం చ పీనసం చ వ్యసోహతి ॥

బూడిదగుమ్మడికాయ, వైపెచ్చూ లోపలి గురుగుత్తినివేసిన ముక్క, యాభైపలాలు చిన్న చిన్న ముక్కలు చేసి ఒక్క ప్రక్క నేతిలో తేనెరంగు వచ్చేటట్లు వేయించేది. ఒక అధిక పరిమాణంగల అడ్డరకపుకాయలలో నూరుతులాల చక్కెర కలిపి బాగా పాకరిపట్టి, అందులో వేయించిన గుమ్మడిముక్కలూ,—

తుంగముస్తలు, ఉసిరికపప్పు, తవాక్షీరి, గంటుభారంగి, చాల్పినిచెక్క, ఏలకులు, అకుపత్రికం—ఇవి రెండేసి తులాలు. కూతురుబుడమ, సొంటి, ధనియాలు, మిరియాలు—ఇవి ఒక్కొక్కటి పలం. పిప్పళ్ళు 32 తులాలు. ఇవిన్నీ కలిపి చూర్ణించి వస్త్రగాలితంచేసి యీచూర్ణమూ,

ఎనిమిదిపలాల తేనే కలిపి దించుకుని జాగ్రత్తచేసుకునేది.

ఇది దగ్గు, వగర్పు, క్షయ, ఎక్కిళ్ళు, రక్తపిత్రం, హలీమకం, హృద్రోగం అమపిత్రం, పీనస పోగొడుతుంది.

౩ ల వం గా ద్య వ లే హ్యం

లవంగం పిప్పలీ శుంఠీ మరిచం జీరకద్వయమ్
 కేసరం తగేరం చైవ ఏలా జాతీఫలం తుగా
 కట్ఫలం కేజువ్రతం చ వద్నబీజం సచందనమ్

కొక్కిల మగుడుం చైవ ఉకీర మభ్రకం తథా
 కర్పూరం జాతికోషం చ ముస్తం మాంసీ యవ స్తథా
 ధాన్యకం శతపుష్పా చ లవంగం సర్వతుల్యకమ్
 సర్వసార్వద్విగుణితాం శర్కరం వినియోజయేత్
 సర్వరోగం నిహంత్యాశు అష్టపిత్తం సుదారుణమ్
 అగ్నిమాంద్య మజీర్ణం చ కామరూపాంశురోగనుత్
 బలరాష్ట్రకరం చైవ విశేషా చ్ఛుక్రవర్ధనమ్
 గ్రహణీం సర్వరూపాం శ్చ అతిసారం సుదుర్జయమ్
 అశ్వభ్యాం నిర్మితం హంతి లవంగాద్య మిదం శుభమ్ ॥

లవంగాలు, పిప్పళ్ళు, సాంటి, మిరియాలు, జీలకర్ర, నల్లజీలకర్ర, నాగకేసరాలు, గ్రంథితకరం, వీలకులు, జాజికాయ, తవాక్షిరి, కామఫలం, అశుపత్రికం, తామర గింజలు, చందనం, కంకోలాలు, అగురుచెక్క, వట్టికేళ్ళు, అభ్రకభస్మం, పచ్చక ర్పూరం, జాషత్రి, తుంగముస్తలు, జటామాంసీ, యవలు, ధనియాలు, పెద్దసోపు- ఇవి సమభాగాలు. వీటి కన్నీటికీ సమం లవంగాలు. ఇవన్నీ మెత్తగా చూర్ణించి వస్త్రగాలితం చేసి రెండురెట్లు చక్కెరతో పాకంపట్టి కావలసినంత తేనె కలిపి పుచ్చుకునేది.

ఇది సర్వరోగాలూ హరిస్తుంది. ముఖ్యంగా అష్టపిత్తమూ, అజీర్ణమూ, అగ్ని మాంద్యమూ, కామెల్లూ, పాండురోగమూ తగ్గించేస్తుంది. బలమూ పుష్టి కలిగిస్తుంది. వీర్యవృద్ధిచేస్తుంది సర్వవిధాల గ్రహణలూ, అతిసారాలు పోగొడుతుంది.

క ము స్త కా ది మో ద కం

త్రికలు త్రివలా చిత్రం లవంగం జీరకద్వయమ్
 యమాన్యా ద్వే మధురికా నాగవల్లీవళం తథా
 శతపుష్పావరీధాన్యం చాతుర్జాతం తథా తుగా
 మేఘీ జాతీఫలం గ్రాహ్యం ప్రత్యేకం కర్షసమ్మితమ్
 ముస్తకం వట్పలం దేయం సితా చ ద్విగుణా మత
 గ్రహణీం హంత్యతీసారం మందాగ్నితల్ల మరోచకమ్,

అజీర్ణ మామదోషం చ విషూచీ మసి వాహణమ్
పుష్టిం దేహస్య జనయే ద్భులచర్ణాగ్నివృద్ధిక్తే
వలీపలితదార్బల్యం క్షపయే త్కృశతా నుపి ।

శ సాంఘి, పిష్పశ్శ, మిరియాలు, కరక, శాడి పుసీకలు, చిత్రమాలం, లవంగాలు, జలకర్ర, నల్లజీలకర్ర, వాము, అజామోదం, సోపు, తమలసానులు, సదాస, పిల్లి తేగలు, ధనియాలు, దాల్చినచెక్క, ఏలనులు, అపవత్రికం, నాగ కేసరాలు, తివా క్షీరి, మెంతులు, జాజికాయ—ఇవి ఒక్కొక్కటి రెండేసి తులాలు. తుంగముస్తలు 48 తులాలు. ఇవన్నీ మెత్తగా చూర్ణించి వస్త్రగాతించేసి రెండురెల్ల చక్కరతో పాకంపట్టి తగినంత తేనె కలిపి పుచ్చుకుంటే గ్రహణి, అతిసారం, అగ్నిమాంద్యం, ఆరోచకం, అజీర్ణం, అమదోషం, విషూచి (కలరా) పోగొడుతుంది. శరీరపుష్టి కలిగిస్తుంది, బలం, కాంతి వృద్ధిచేస్తుంది ఆకలి పుట్టిస్తుంది. శరీరం ముడతల పడడం, జుట్టు నెరియడం, నరాల దర్బల్యం పోగొడుతుంది. చిక్కిపోయినవారికి చాలా మంచిది.

శ్రీ కా మే శ్వ ర మో ద కం

ధాత్రీ సైంధవ కుష్ఠ కట్ఫల కణా శుంఠీ యచూసీద్వయమ్
యష్టీ జీరయుగం చ ధాన్యక శబీ శృంగీ వచా కేసమ్
తాళీకం త్రిపుగంధికం నమరిచగ పథ్యాక్ష మేభి స్సరుమ్
చూర్ణీకృత్య మనాక్ స్వబీజసహితం భృష్టాతు శత్రాశనమ్
సర్వేషాం ద్విగుణాం సితాం సువిమలాం యత్నా ద్భివక్ నిక్షి ప్తే
క్షౌద్రం చాపి ఘృతం ప్రశస్తైవనే కుర్యా చ్చుభాన్ మోదకాన్
కర్పూరై రవచూర్ణితా సపి హితాన్ దత్వా తిలాన్ భర్జితాన్
గోమ్యం క్షితిమండలే మితధియాం పాడండినా మగ్రతః
అధివ్యాధిహరః పరం క్షయహరః కుష్ఠాపహో బృంహణః
ప్రీణాం తోమకరో ముఖద్యుతికరః శుక్రాగ్నివృద్ధిప్రదః
కానశ్వాసబలాసకోగనిచయ ప్రధ్వంసనః ప్రాణినామ్
ప్రాణో బ్రహ్మనుతేన సర్వముఖదః కామేశ్వరోమోదకః

గ్రహగణపరిహీనః సర్వశాస్త్రపవిత్రః
 కలితవిమలకీర్తిః ప్రాప్తకందర్పమూర్తిః
 విగతసకలభీతి గీతవాద్యాంగసీతి
 గృహతి భువి సదేవో యేన భుక్తః పయశ్నాత్
 రహసి యువతిభేలానంపుటాకర్షహర్షాత్
 గమయతి యువతీనాఁ కేళికాతూహలేన
 యది కథ మపి భుక్తో భోజనాదా వథాంతే
 సురతరభస ముచ్చై ర్నవ్వుకామం ప్రకామమ్
 యస్మా న్నవ్యభుహస్సతి స్తమధియా యస్మా త్పదా వీర్యవాన్
 యస్మా దున్మదదాక్షిణాత్య యువతీ సంభోగకాతూహలీ
 యస్మా త్కావ్యకుతూహలం సుకవితా సంజాయతే లీలయా
 శ్రీమద్భిః ప్రతివాసరం క్షితితలే సంసేవ్యతాం మోదకః ॥

ఈసిరికపప్పు, సైంధవలవణం, చెంగల్వకోట్టు, కాయఫలం, పిప్పళ్లు, సొంటి, వాము, అజామోదం, యష్టిమధుకం, జీలకర్ర, నల్లజీలకర్ర, ధరియాల, కచ్చారాలు, కర్కాటకశృంగి, వస, నాగకేసరాలు, తాళీసపత్రి, దాల్చిన చెక్క, వీలకులు, ఆకు పత్రికం, మిరియాలు, కరకవొలుపు, తాడి కాయచెరడు—ఇవి సమ భాగాలు. ఇవన్నీ కలిపి యెంతో కొద్దిగా వేయించిన కొడిశపాలవిత్తులు అంత. పచ్చకర్పూరంతో సువాసింపజేసి వేయించిన నువ్వులున్నూ అంత. ఇవన్నీ కలిపి మెత్తగా చూర్ణించి వస్త్రగాలితంచేసి కిండురెట్లు చక్కెరతో పాకం పట్టేది. ఆపునెయ్యా, లేనే తిగి నంత చేర్చుకునేది.

ఇది ఆధివ్యాధులను హరిస్తుంది. క్షయ, కుష్టు పోగొడుతుంది. రక్తమాంసాలు పెంచి శరీరానికి పుష్టికలిగిస్తుంది. శ్రీలను సంతోషపెడుతుంది. ముఖాలకు కాంతికలిగిస్తుంది. వీర్యం, జఠరాగ్ని వృద్ధిచేస్తుంది. కాస, క్యాస, బలాస మనే కంఠగతముఖరోగం పోగొడుతుంది. ఇది యెప్పుడూ వాడుతూ వుండే పురుషుడు ఎందరు శ్రీల నైనా సంతోషపెట్టగలడు. నూత్నబుద్ధి, బలశాలీ, కపి, అయి చిరకాలం జీవించగలుగుతాడు.

౬ మే థీ మో ద కం

త్రీకటు త్రిఫలా మున్న జీరకద్వయ ధాన్యకమ్
 నిల్ఫలం పొష్కరం శృంగీ యమాసీ సైంధవం బిడం
 తాళీశం కేసరం వత్రం త్వగేలా చ ఫలం తథా
 జాతీకోషం లవంగం చ మురా కర్పూర చందనమ్
 యావం త్యేతాని చూర్ణాని తావజేవ తు మేధికా
 సంచూర్ణ్య మోదకః కార్యః పురాతనగుణేన తు
 ఘృతేన మథునా కింది త్థాదే దగ్నిజలంప్రతి
 అగ్నిం చ కురుతే దీప్తం సామే మేదే మహాషధమ్
 బలవర్ణకరోహ్యేష సంగ్రహగ్రహణీహరః
 ప్రమేహాన్ విశతీం హంతి మూత్రాఘాతాం నైభాశ్శరీమ్
 పాండురోగం తథా కాసం యక్ష్మాణాం హంతి కామలామ్
 స్తనౌ తు పటితౌ గాఢౌ న్నాతౌ తాళఫలోహా
 దృష్టిప్రసాదాం చైవ నారీణాం చైవ పుత్రదః
 భాషితః కామదేవేన మేధీమోదకసంజ్ఞకః ॥

సోంటి, పిప్పళ్ళు, మిరియాలు, కరక, తాడి, వునీరికలు, తుంగమున్నలు, జీలకర్ర, నల్లజీలకర్ర, ధనియాలు, కొయ్యఫలం, పుష్కరమాలం, కర్కాటకశృంగి, వాము, సైంధవలవణం, బిడాలవణం, తాళీసపత్రి, నాగకేసరాలు, ఆకుపత్రికం, దాల్చిన చెక్క, మిఠకులు, జాజికాయ, జాపత్రి, అవంగాలు, మురామాంపి, పచ్చకర్పూరం చందనం—ఇవి సమభాగాలు. ఇవన్నీ కలిపి యెంతో మెంతులు అంత, ఇవన్నీ మెత్తగా చూర్ణించి వస్త్రగాలితం చేసి రెండురెట్ల పాతబెల్లంతో పాకంపట్టి తగినంత ఆవునెయ్యి, తేనె చేర్చి అగ్నిబలానుసారంగా పుచ్చుకునేది.

ఇది జ్వరదీప్తి కలిగిస్తుంది. అమదోషం తగ్గించేస్తుంది. గ్రహణి హరిస్తుంది. బలం, కాంతి కృద్ధిచేస్తుంది. వింశతి ప్రమేహాలూ, మూత్రాఘాతాలూ, ఆశ్మరీ, పాండురోగం, దగ్గ, తుషు, కామెర్లు తగ్గించేస్తుంది, స్త్రీలకు వాలిపోయిన సనాలు తాళఫలాలలాగ దృఢపడతాయి. చూపు కృద్ధిచేస్తుంది. స్త్రీలకు సంతాన ఫలం కలిగిస్తుంది.

౭ బృహజ్జీరకాదిమోదకం

జీరకం కృష్ణజీరం చ కృష్ణం శుంఠి చ విప్పలీ
 ముడిచం త్రిఫలా త్వక్ చ పత్ర మేలా చ కేసరమ్
 శుభా లవంగం శైలేయం చందనం శ్వేతచందనమ్
 కాకోళీ క్షీరకాకోళీ జాతీకోషఫలే తథా
 యష్టిమధురికా మాంసీ ముస్తం సచలకం శటీ
 ధన్యాకం దేవతాడం చ మురా ద్రాక్షా నఖితథా
 శతపుష్పా వన్మకం చ మేఘీ చ సురదారు చ
 నజలం నాలుకా చైవ సైంధవం గజపిప్పలీ
 కర్పూరం పవిత్రా చైవ కందభోటీ సమాంశకమ్
 లోహ మభ్రక పంగానాం ద్విభాగం తత్ర దాపయేత్
 ఏతాని సమభాగాని శ్లష్ణచూర్ణాని కారయేత్
 సర్వచూర్ణసమం దేయం భృష్ణజీరకచూర్ణకమ్
 సితా ద్విగుణితా దేయా మోదకం పరికల్పయేత్
 ప్పుతేన ఘృధునా మిశ్రం మోదకం చ భిషగ్వరః
 భక్షయేత్ప్రత్యుత్థాయ యథాదోషం యథాబలః
 గవ్యం సశర్కరం చైవ చానుపాసం ప్రయోజయేత్
 అశీతిం వాతజాన్ రోగాన్ చత్వారిశ చ్చ పైత్తికాన్
 సర్వాం స్సా న్నాశయత్వైశు పృక్ష మింద్రాశని ర్యథా
 నానావర్ణ మతీసారం విశేషా దామసంభవమ్
 శూల మప్టవిధం హంతి చార్శ్మరోగం చిరోద్భవమ్
 జీర్ణజ్వరం చ సతతం విషమజ్వర మేవ చ
 స్త్రీణాం చై వాసవత్యానాం దుర్బలానాం చ దేహినాన్
 పుష్కకృ త్పుత్రకృ చ్చైవ బలవర్ణకరం పరమ్
 సూతికారోగ మత్యుగ్రం నాశయేత్సాత్రసంశయః

ప్రదరం నాశయ త్యాశు నూర్య స్తమ ఇహోదితః
 నాహం నార్వాంగకం చైవ వాకిపిత్తోత్థితం చ యత్
 అనుం నర్వగదచ్ఛేనీ జీరకాద్యో హి మోదకః ॥

శబీలకర, నల్లజీలకర, చెంగల్యకోష్ఠ, సొటి, పిప్పళ్ళు, మిరియాలు, కరక, తాడి, పుసెరికలు, దాల్చిన చెక్క, ఆకుపత్రికం, ఏలకులు, నాగకేసరాలు, తవాక్షిరి, లవంగాలు, తుంగముస్తలు, చందనం, రక్తచందనం, కాకోలి, క్షీర కాకోలి, జాజికాయ, నాపత్రి, యష్టిమధుకం, మధురిక, జటామాంసి, ఛద్రముస్తలు, గోమూత్రశిలాజిత్తు, కచ్చురాలు, ధనియాలు, దేవదళి, ద్రాక్షపండు, ముర, నఖుచిప్పలు, సదాప, పద్మకావ్యం, మెంతులు, దేవదారు, కురువేరు, నళిక, సైంధవలవణం, గజపిప్పళ్ళు, సచ్చికర్పూరం, ప్రేంకణం, కుండభోటి—ఇవి ఒక్కొక్కభాగం. లోహభస్మం, ఆహారభస్మం. పంగభస్మం—ఇవి రెండేసిభాగాలు. ఇవన్నీ కలిపి మెత్తగా చూర్ణించి నీళ్లలో లిలించి చేసుకునేది. ఇవన్నీ కలిపి యెంతో దోరవేయించిన జీలకరచూర్ణం అది.

ఈచూర్ణం లన్నీ కలిపి రెండింతల చక్కెరతో పాకంపట్టి తగినంత తేనె, అవునెయ్యి కలిపి వడుమున్న ననుసరించి, అనన్ధ ననుసరించి మోతాదు కల్పించుకుని పుచ్చుకునేది దీనికి అనుపానం చక్కెర కలిపిన అవుపాలు.

ఇది అశీతివాతరోగాలూ, ఇరవైనాలుగు పిత్తరోగాలూ పోగొడుతుంది. రకగకాల అతిసారం, ముఖ్యంగా ఆమాతిసారం, అప్సవిధశూలలు, జీర్ణించిన మూలశంకలు, జీర్ణజ్వరాలూ, విషమజ్వరాలూ తగ్గించేస్తుంది. రజస్వల కానిస్త్రీలకు రజోదర్శనం కలిగిస్తుంది. సంతానం లేని స్త్రీలకు సంతానం కలిగిస్తుంది. కృశించిన స్త్రీలకు రక్తమాంసాలు పెంచి పుష్టి కలిగిస్తుంది. బలం కాంతి కూడా కలిగిస్తుంది. ఉగ్రమైన నూతికారోగమున్ను తగ్గించేస్తుంది. ప్రదరం, సర్వాంగతాపం పోగొడుతుంది.

౮ శి వా మో ద కం

శివా తామలకీ మూర్వా శతపుష్పా నిశాద్వయమ్
 ఆత్మగుప్తా బలా ల్లిప్సం దేవపుష్పం శతావరీ
 మురా మధురికా మాంసీ విచారీ విశ్వభేషజమ్
 అనంతామలకీ శ్వామా భార్గీ కరికణా కణా

నాకికే ఇది మంచి దౌషధం. మరిస్త్రి, ఇది, దగ్గు, వగర్లు, జ్వరాలు, ఎక్కిళ్లు, చర్ది, ఆరోచకం కూడా పోగొడుతుంది.

౧౦ క ం ట కా ర్యా ద్య వ లే హ్యు ౦

కంటకారీతులాం నీరద్రోణే పక్త్వా కషాయకమ్
సావకేషం గృహీత్వా చ తస్మిన్ చూర్ణాని దాపయేత్
పుథక్పలాని చైతాని గుడూచీ చవ్య చిత్రకాః
ముస్తం కర్కటశృంగీ చ త్రూషణః ధన్యచూనకః
భార్గీ రాస్నా శటీ చైవ శర్కరా వలవంశతిః
ప్రత్యేకం చ పలా న్యష్టౌ ప్రదద్యా ధృతతైలయోః
వక్త్వా లేహత్వ మానీయ శీతే మధువలాష్టకమ్
చతుష్పలం తుగాక్షీర్యాః పిప్పలీనాం చతుష్పలమ్
క్షీప్త్వా నిదధ్యా త్సుదృఢే మృణ్మయే భాజనే శుభే
లేహనీయం హంతి హిక్మార్తిశ్వాసకాసా నశేషతః ॥

వాసుడు సమూలం రెండువందల పలాలు రెండు ద్రోణాల నీళ్ళలో నాలుగోవంతు మిగిలేటట్టు కాచి వడబోసుకునేది. ఆకషాయంలో 20 పలాల చక్కెర పాకం పట్టి, ఎనిమిది పలాల ఆవునెయ్యి, ఎనిమిది పలాల నువ్వులనూనె అందులో చేర్చేది.

తిప్పసత్తు, చవ్యం, చిత్రమాలం, తుంగముస్తలు, కర్కాటకశృంగి, సాంటి, పిప్పళ్లు, మిరియాలు, మాలగొండిబేళ్ళు, గంటుభారంగి, సన్నరాస్న, కచ్చురాలు-ఇవి ఒక్కొక్క ఒం చొప్పున గ్రహించి మెత్తగా చూర్ణించి వస్త్రగాలితంచేసి అది ఆపాకంలో కలిపి దిలచుకునేది. చల్లబడ్డ తరవాత అందులో ఎనిమిది పలాల తేనె కలుపుకుని వాడుకునేది. నాలుగుపలాల తవాక్షీరీ, నాలుగుపలాల పిప్పళ్ళూ కూడా చూర్ణించి వస్త్రగాలితంచేసి అందులో కలుపుకునేది.

ఇది ఎక్కిళ్లు, వగర్లు, దగ్గు పూర్తిగా పోగొడుతుంది.

౧౧ అ శ్వ గ ం ధా ది లే హ్యు ౦

సజాతీఫలం వ్యోవసిందూరనేవ్యం
విడంగం చ కోష్ఠం లవంగం నుగంధి

ఖగా రాష్ట్రోచోరా వరాహీ ద్విజం +
 శతావ ర్యజామోదకం మాగధీ
 మూలకం కోమలీ వాలుకం స
 త్పనర్న వ్యమూలం సమం సర్వ
 వస్తూని తుల్యాశ్విగఁధీ
 సచూర్ణకృతం మాక్షికాశ్లే సీతై
 నూక్మపాకేన మృత్వగ్నినా పాచయే
 లేహ్య మంచ ద్వికాలం చ సేవ్యం
 మహామేహమూర్ఛాపురాణజ్వరం
 సర్వవాతాని గుల్మాని కాసాదికం
 శ్వాస ఛర్దిం చ పాండుం
 మహా నెశ్మరీరోగముఖ్యాఖిలారు
 గ్వివాశం మహాకాంతిదం పుష్టిదం దీపనం చ
 సుధాధామనం కాశయుక్తం సుమాంగల్య
 యుక్తం మనస్తైర్యదం బుద్ధిదం
 చాశ్వగంధాఖ్య లేహ్యం పురా
 శంభువా నిర్మితం పథ్య మిచ్ఛా కరోతి ॥

జాజికాయ, సాంటి, పిప్పళ్లు, మిరియాలు, రససింధూరం, చవ్యం, వాయువిడంగాలు,
 చెంగల్యకోస్తు, లవంగాలు, సుగంధి, వాము, సన్నరాన్న, కచోరాలు, నేలతాడి,
 జీలకర్ర, నల్లజీలకర్ర, పిల్లిలేగలు, అజామోదం, పిప్పలికట్టె, కన్నెకోమలి, కురు
 నేకు, తెల్లగలిజేరు—ఇవి సమభాగాలు. ఇవన్నీ కలిసి యెంతో పెన్నేరు అంత.
 ఇవన్నీ కలిపి మెత్తగా చూర్ణించి వస్త్రగాలితంచేసి రెండురెల్లు చక్కెరతో పాకం
 పట్టి, తగినంత అప్రనెయ్యి లేనే కలిపి వాడుకునే ఇచ్ఛాపథ్యం చేస్తే చాలు.

ఇది ప్రమేహాలు, మూర్ఛలు, పురాణజ్వరాలు, సర్వవాతాలు, గుల్మం, దగ్గు,
 మగర్మ, ఛర్ది, పాండువు, మూత్రాశ్మరి మొదలైన రోగాలు హరిస్తుంది, కాంతి,
 పుష్టి, పీర్వకృద్ధి కలిగిస్తుంది. మనస్తైర్యం, సూక్ష్మబుద్ధి, ప్రసాదిస్తుంది.

౧౨ మ ద న కా మే శ్చ ర లే హ్యుం

లవంగం చ త్వక్ష్వత్ర వలా మరీచం
 కణా కృష్ణ కస్తూరి జాతీఫలం చ
 అహీ ఘనజాపత్రతక్కిలచోరం
 మఘాకం సుతాళీశపత్రం చ సేవ్యం
 ద్విజీరే చ రాస్నా సుకర్కాటశృంగీ
 విళ గం చ దీప్య కరిపిప్పలీనాం
 సుతీక్ష్ణం మృతాగ్రం మృదస్పర్శన గా
 ప్రవాళం సుముక్తాగుహ చందనం చ
 విదాతీ వరీ వాళ వారాహి నూమా
 బలా శాల్మలీ సుర్కటీ చాశ్వగంధీ
 క్షితిశర్కరా త్వక్ష్వ గోమూర రంభా
 ప్రియాళు శ్చ ద్రాక్షాథ ఖర్జూరగ్రంధీ
 చణా కుంకుమా సింధుగాంధారపత్రం
 ఘృతం శర్కరా క్షౌద్రకం లేహ్యమిశ్రం
 ఇదం మాషమాత్రప్రమాణేన భుక్త్వా
 సితక్షీరపానా ద్రమంతే శతశ్రీః
 మహాపుష్పికారీ మహాజీర్ణకారీ
 చిరంవీర్యధారీ క్షణాధిక్యహారీ
 బలానశ్వానకానప్రసేకం సశూలం
 తనుక్షీణహ కాచుదండన్య వృద్ధిం
 శివం నిర్మితం మదనకామేశ్వరాఖ్యః ।

లవంగాలు, దాల్చినీ, అకుపత్రికం, వలకులు, మిరియాలు, పిప్పళ్లు, కృష్ణాగరు, కస్తూరి, జాజికాయ, నల్లమందు, జాపత్రి, తక్కిలాలు, కచ్చురాలు, యష్టిమూత్రకం, తాళీపత్రం, శేవ్యం, తెల్లజీలకర్ర, నల్లజీలకర్ర, రాతిపండు, కర్కాటక

శృంగి, నాయుపివంగాలు, వాము, గజపిష్టస్థు, లోహభస్మం, ఆద్రకభస్మం, సువర్ణ భస్మం, మంగభస్మ, స్రవశభస్మం, ముత్తిభస్మం, అగరుచెక్క, మంచిగంధపు పొట్టు, నేలగుమ్మడి, ఓలిలేగలు, అష్టసరపాకు, నేలతాడి, కాయమనుము, బల, బూయగుజిగురు, పెద్దమాలగొండ్డిగింజలు, పెన్నెరు, భూశర్కర, గొబ్బిపిత్తులు, పల్లెరుకాయలు, అరటిమంప, ఖర్జూరపుకేళ్లు, ద్రాక్షపళ్ళు, ఖర్జూరపుకాయలు, గ్రంధికగరం, కాయసెనగలు. సంకుమపూవు, సైంధవలవణం—ఇవి ఒక్కొక్కతులం చొప్పున గ్రహించి మేతగా చూర్చించి వస్త్రగాలితంచేసి పుంకునడి, 60 తులాల వెన్నలో 20 తులాల గంజాయి రెండుదినాలు వాసనిచ్చి తరవాత అవెన్న కాచి అ నెయ్యి లేహపాకంలో చేర్చుకోవాలి. గంజాయి పారేసేది. చూర్ణానికి మూడు రెట్లు చక్కెరతో పాకంపట్టేది తగినంత ఆవునెయ్యి లేనే చేర్చుకునేది. ఈ లేహ్యం మోతాదు పావుతులం. రాత్రి భోజనానంతరం నేపించి జెంటునే చక్కెర కలిపిన వడిపాలు పుచ్చుకోవాలి. ఇది దారుణంగా పులఃంధం కలిగిస్తుంది కనక రాత్రి మాత్రమే యిది పుచ్చునని, ఉదయం సునామభీ చేర్చిన ఖండాద్ధానం పుచ్చు కోవాలి.

ఇది రక్తపుష్టి వీర్యవృద్ధి, నరాలకు బింకమూ సంభోగ సౌఖ్యమూ కలిగిస్తుంది. వీర్యసంభవం చేస్తుంది. జీర్ణకారి. శ్వాసకాసలు, కూల, కార్యం పోగొడుతుంది. ఇది వైద్యుని సలహాతో వాడడం మంచిది.

౧౩ సు గం ధ్యా ది లే హ్యం

సంగృహ్య శారిబాం ప్రస్థం జలద్రోణే విసాచయేత్
 అష్టభాగావశిష్టం తత్కమాయం వస్త్రగాలితమ్
 త్రిప్రస్థం శర్కరా తస్మిన్ ప్రక్షిపే త్పాకసిద్ధయే
 ప్రక్షేపార్థం సుగంధ స్వా దేకప్రస్థం చుమార్జితం
 జీరద్గయం నాగరం చ త్వగేలా నాగకేసరమ్
 లవంగం ముస్తకం ధాత్రీ విడంగం చైలవాలుకమ్
 ఉశీరం చందనం ధాన్యం విషధారీ తుగా శటి
 పలమానం చోపచీనీ ద్రాక్షా ఖర్జూరకా మృథక
 పలద్వాదళకం సమ్యక్కుర్జితం వస్త్రగాలితమ్

★

మధుప్రస్థం ఘృతప్రస్థం నిక్షిపే త్కుశలో భివక్
భక్షయే త్తైలమానేన శుదిర్భాత్సా దినేదినే
రక్తదోషాః ప్రమేహం శ్చ పైత్తికాః మూత్రకృచ్ఛ)కాన్
సర్వప్రణాళం, శ్వేతకష్ఠం హృచ్ఛాలకం శథా
రక్తకాసం చోషదంశ మర్చాసి బహుమూత్రకమ్
వాశయే దవికల్పేన హ్యశ్వభ్యాం నిర్విశ్రా పురా ॥

ఒకప్రస్థం సుగంధి మెత్తగా చూర్ణించి ఒక ద్రోణం నీళ్ళలో కలిపి ఎనిమిదోవంతు మిగిలేటట్లు కాచి వడబోసుకునేది. అకషాయులలోమూడుప్రస్థాల చక్కెర కలిపి పాకం పట్టాలి. ప్రత్యేకంగా సుగంధి ఒకప్రస్థం, జీలకర్ర, సాంటి, చాల్పినిచెక్క, పీలకులు, నాగకేసరం. అవంగాలు, తుంగముస్తలు, ఉసిరికపళ్ళు, వాయువిడంగాలు, కూతురుబుడమ, వట్టిబేరు, చందనం, ధనియాలు, విషకంట్రుకాలు, తవాక్షిరి, కచ్చురాలు—ఇవి ఒక్కొక్కపలం, ఫిరంగిచెక్క, ద్రాక్షపండు, ఖర్జూరపుకాయలు— ఇవి ఒక్కొక్కటి పన్నెండేసిపలాలు. ఇవన్నీ మెత్తగా చూర్ణించి వస్త్రగాలితం చేసి అపాకంలో కలిపేది. ఒకప్రస్థం నెయ్యి, ఒకప్రస్థం తేనె కూడా చేర్చి దినాని కొక్క తులంచొప్పన వాడుకునేది.

ఇది రక్తదోషాలు, ప్రమేహాలు, పిత్తవ్యాధులు, మూత్రకృచ్ఛాలు, సర్వప్రణాలు, శ్వేతకష్ఠం, హృచ్ఛాల, రక్తకాస, సాయి, మూలశంకలు, బహుమూత్రం లోగొడుతుంది.

౧౪ శైలూషాదిరసాయనం

4.

శైలూషం మధుకం గ్రాక్షా ప్రస్థం ప్రస్థం పృథక్ పృథక్
ఖండయిత్వా భాండగర్భే జలద్రోణద్వయే పచేత్
అష్టభాగాపశేషం చ కషాయం సుపరిశ్రుతమ్
సర్పిషః ప్రస్థయుగ్మం చ పచేత్తత్పృథగూగ్నినా
చందనద్వితయం ధాన్యం వరాళం నాగకేసరమ్
కచోరం పత్రకం యష్టి ర్జాతీఘృకటుత్రయమ్
ద్రాక్షా ఖర్జూర రాస్నా చ భార్గీ మంజిష్ఠ శారిబా

త్రిశూల మోచ తక్కిన ముఖీరద్వితయం తథా
 ఏకైకం పలయుగ్మం చ సూక్ష్మచూర్ణం చ కారయేత్
 ఖండవ్రణ్యవ్యయం సక్వే మేళయిత్వా శనైశ్శనైః
 ఔద్రప్రస్థం ప్రదాతవ్యం శీతే చాపి ప్రమత్నతః
 ప్రాత రుత్థాయ సేవేత కర్ష మాత్రం దినేదినే
 రక్తమేహం సురామేహం మూత్రమేహం చ శిర్కరామ్
 ఇక్షుమేహం మహామేహం వసామేహం హరిద్రకమ్
 లాలామేహం తంతుమేహం మంజిష్ఠాం సికతాం తథా
 శుక్లమేహం శిలామేహం ఖజ్జలీం మేహదాహకమ్
 సర్వా స్వీకృతిమేహం శ్చ ప్రదరం రక్తవైత్తికమ్
 ఋతుశూన్యం చర్దుశూలం కరపాదవిదాహకమ్
 వ్రణం చ పిటకాః గ్రంథిం నాతమేహవిదాహకమ్
 పిపాసా కంఠశోషం చ హృత్తాపం పాదశోషకమ్
 కానశ్వాసం కఫోద్రేకం మూర్ఛాం సర్వాం చ విద్రధిమ్
 క్షయా స్వీకృతికా వ్యస్యా జ్ఞహ్వవదనశోషణమ్
 ఏతాన్ సర్వాన్నిహం త్యాశు నాత్ర కార్యా విచారణా
 అశ్వీభ్యాం నిర్మితం పూర్వం వై లూషాదిరసాయనమ్ ।

మారేడువేరుపట్ట, యష్టిమధుకం, ద్రాక్షపండు—ఇవి ఒక్కొక్కటి ఒక్కొక్క
 ప్రస్థం గ్రహించి మెత్తగా చిత్తిక గొట్టి రెండుద్రోణాల నీళ్ళలో కలిపి ఎనిమిదో వంతు
 మిగిలేట్టు కషాయం కాచి వడబోసి వుంచుకునేది. అందులో రెండుప్రస్థాల
 చక్కెరచేర్చి సన్నమంటమీద పాకం పట్టాలి. పాకం సిద్ధం అయిన తరువాత
 అందులో రెండుప్రస్థాల అవునెయ్యి చేర్చాలి.

చందనం, రక్తచందనం, ధనియాలు, లవంగాలు, నాగకేసరాలు, కచ్చు
 రాలు, అఖపత్రికం, యష్టిమధుకం, జాజికాయ, స్థాంఠి, పిప్పళ్ళు, మిరిమాలు,
 ద్రాక్షపండు, ఖమ్మరపుకాయలు, సన్నరాన్న, గంటుభారంగి, మంజిష్ఠ, ముగంధి,
 కరక నొలుపు, తాడి కాయచెరడు, ఉసిరికపప్పు, బూరుగజగురు, తక్కినలాలు

వట్టివేరు, కురుకేర — ఇవి లెండేలిపలాలు గ్రహించి మెత్తగా చూర్ణించి వస్త్రగాలితం చేసి అప్రసేయి కలిపిన పాకం వించి అందులో కలియబెట్టెడి. తరివాతి అందులో ఒక్కప్రస్తుం లేన కలిపి వయోవసానుసారం వాడుతు నేది.

ఇది రక్తమేహం, సురామేహం, మొదలైన వింశతిమేహాలు, ప్రవరం, రక్త పీఠం, ఋతుసూన్యత, ఋతుకూల, అరిచేతులు అరి కాళ్ళు మంటు, ప్రణాలు, ఓట కలు, గ్రంథులు, వాతమేహం, విదాహం, దప్పిక, కంఠంబుక్కుపోవడం, హృదయ తాపం, వాదశోష, శ్వాసకాసలు, కఫోదేకం, మూఝలు, విద్రధి, ఊయ, నాలుక అబ్బుకుపోవడం. ముఖం అబ్బుకుపోవడం పోగొడుతుంది.

౧౩ మ ఘ స్తు హీ ర సా య నం

ఫలత్రయం కలుత్రయం సుమోఽయే ద్భిషగ్వర
ప్రిహతకం యమానియుగ్మవహ్నిజీరకం తథా
రాన్న భర్ణి వహ్ని చవ్య ధాన్యయుగ్మజీరకం
మూసి కువ్త వజ్రకేశ్య శారిబా వకాహకం
అశ్వగంధినంయుతం పృథ క్చ కిర్వనంయుతం
మధుస్నుహీ చ తత్తమా సశర్కరా సయాక్షికమ్
గోఘృతం సుపక్వకం రనాయనం మనోహరమ్
మేహపైత్యవాతకుప్తగుల్మశూలహారకమ్
సప్తధాతువర్ధనా సుదీపనం యశస్కరమ్
పూజ్యపాదనిర్మితం రసాయనం సుపూజితమ్

కరికవోలుపు, తాడి కాయలెరుగు, ఉసిరికపప్పు, సాంటి, పిప్పళ్లు, ఖిరియాలు, దాల్చినెక్క, ఏలకులు, ఆకుపత్రికం, వాము, కురాసానివాము, చిత్రమూలరి, జీల కర్ర, సన్నరాన్ను, గంటుభాంగి, పిప్పళ్ళు, కవ్వం, ధనియాలు, మెంతులు, నల్ల జీలకర్ర, జటామాంసి, చెంగల్వకోష్ఠ, వట్టివేళ్లు, ముగంధ, నేలతాడి, పెన్నేరు— ఇవి ఒక్కొక్కటి ఒక్కొక్కరనం. ఇవన్నీ యంతో అంత ఫిగంగిచెక్క. ఇవన్నీ మెత్తగా చూర్ణించి వస్త్రగాలితం చేసి ఉంచుతు నేది.

రెండురెడ్డి చక్కెర వాడొక్కడొక్కడ అవుతేయ్యా. ఈమాట్లయ్యా ఆంధులలో పోని కళాపీఠేనాదా చేర్చి ఉన్నారనేది.

ఇది మేళము. వాగాలు, కన్నా, నల్లూరు, కాల వారపుది, కప్తనాతువు లకు పుట్టి కలిసియుంది. అకలి హెచ్చుచేయుచి

౧౬ కూష్మాండ వలే హృదయం

నిమ్మలీకృతకూష్మాండఖండం పలకతం పచేత్
నిక్షిప్త ద్విశుభం సీర మధ్యకర్షణ చ గృహ్యతే
తాని కూష్మాండఖండాని పీడయే ద్దృఢవాసనా
ఆతపే శోషయే త్కించి చూలాలై) ర్భవశోష్యథేత్
క్షిప్త్యా తామ్రకటాహే చ దవ్యా దప్తపలం ఘృతమ్
తేన కించి ద్భక్షయిత్వా పూర్వోక్తం తజ్జలం క్షిపేత్
ఖండా త్పలకతం దత్వా నర్వ మేకత్ర చాచయేత్
సుపక్వే పిప్పలీ శుంఠీ జీరాణాం ద్విపలం పృథక్
పృథక్పూర్ణం ధాన్యాకం పత్త్రే)లామరిచత్వచమ్
చూర్ణీకృత్య క్షిపే త్తత్ర ఘృతార్థం డ్రాగ్ర మాలిహేత్
ఖాదే దగ్నిబలం దృష్ట్వా రక్తపిత్తక్షయాయా జ్వరీ
శోష స్తప్తా తమచ్ఛర్దికానశ్వాసక్షతాతురః
కూష్మాండకావలేహోయం బాలవృద్ధేషు యుజ్యతే
ఉరస్సంధానకృ ద్వ్యప్యో బృంహణో బలకృ న్మతః ॥

శ్లోచెరమా, లోపలి గురుగూ తీసిన బూడిదగుమ్మడికాయ నూరుపలాలు గ్రహించి సన్నని నుక్కలుగా కొసి రెండువందల పలాల నీళ్ళలో కలిపి సగంమిగిలేటట్లు కాచి వడబోసుకునేది. బాగా వుడికిన ఆముక్కలు గట్టిగా పిడిచి కొంచెం ఎండబెట్టి ఎని మిదిపలాల అవుతేలితో దోరగావేయించి అకమామంలో వేసి, నూరుపలాల చక్కెర కూడా చేర్చి లేహ్యపాకం వచ్చేటట్లు కాచాలి.

పిప్పళ్ళు, సాంటి, జీలకర్ర—ఇవి రెండేసిపలాలు. ధనియాలు, ఆకుపత్రిక, పీఠములు, మిరియాలు, దాల్చిన చెక్క—ఇది ఒక్కొక్కటి అరపలం. ఇవి మెత్తగా

మొదటిది వస్త్రాభిరంచేసి అనాకంలో కలిపి నాలుగుపలాల లేనెకూడా కలిపి నాడుతున్నది.

జున్నెలలం పట్టించి మోతాదు నిర్ణయించుకోవాలి. రకపిత్తం, తుయ్య, జ్వరం, పేద, దిప్ప, కడుపుతిగడం పట్టి, శ్వాసకాశం, తుతక్షణం, పొగొడు తుం, అమృతం గుండెల కెగతన్ని లే అది కొంచుతుంది. ఇది పిగ్గవృద్ధి కలిగి న్తుంది. కలివాటి రక్తమాంసాలు పెంచి పుష్టి కలిగిస్తుంది. ఒలంచేస్తుంది.

౧౭ ఓల్పాది లే హ్యుం

క్రోత్తులం బిల్వమూలం అర్థకుంభాంభనా పచేత్
 అష్టభాగావశేషేస్మిన్ కషాయ మనతారయేత్
 త్రిశత్పులం గుడం బత్వా కిందిత్పక్వం చ కారయేత్
 త్రిపలం శృంగేరస్య మశిచస్య చతుష్పలమ్
 పిప్పల్యః కుడవార్థం చ చవికాయాః ప్రకుంచకమ్
 ముష్టిం తాలీనపత్రస్య ముష్ట్యర్థం కేసరస్య చ
 ద్విపలం పిప్పలీమూలం చిశ్రకస్య పలం తథా
 ప్లవీ క్రిహితకం వైవ కర్ణం జీరపలద్వయమ్
 మార్గం తస్మిన్ వినిక్షిప్త్య యుక్త్యా పాష్పరసం క్షిపేత్
 ఏత ద్విల్పాదికం లేహ్యం సర్వధర్మనివారణమ్
 హృద్రోగకాషలాగుల్మగ్రహణ్యరుచివీచనమ్
 హిక్మా కాన క్రిమి శ్వాస స్తీహనాహగరామయాన్
 అర్యాంసి పాండురోగం చ హన్యా త్కాలే నిషేవితః ।

మారేడు కళ్లు 30 పలాలు గ్రహించి మెత్తగా చితకగొట్టి ఒక ద్రోణంనీళ్ళలో కలిపి ఎనిమిదోభాగం మిగిలేట్లు కషాయం కాచి వడబోసుకునేది. అందులో 30 పలాలు పాతబెల్లం కలిపి పాకంపట్టి—సాంటి 3 పలాలు. మిరియాలు 4 పలాలు. పిప్పళ్లు 2 పలాలు. చవ్వం ఒకపలం. తాలీనపత్రి ఒకపలం. నాగకేసరాలు అరపలం. పిప్పలిమూడి రెండుపలాలు. చిత్రమూలం ఒకపలం. దాల్చిన చెక్క, ఏలకులు, లవణత్రకం, ఓక్కొక్క కర్ణం, జీలకర్ర రెండుపలాలు—ఇవన్నీ మెత్తగా చూర్చించి వస్త్రాభిరంచేసి అందులో కలిపి కలియబెట్టి తగినంత లేనె కలుపుకుని నాడుతున్నది.

ఇది సర్వస్వస్థలా త్కరించును. మృదోగం, కామెయ్య గుల్మములు, గ్రహణి, అనుచి, కేసర, ఎక్కిర్ర, క్షయములు, వగన్ను, క్షీణావృత్తి, అనాహం, కేసరీమలు, మూలశంకలు, వాంఛాశ్రు—ఇవ్వి పొగొడుతుంది.

అం కు ట జా ద్మ వ లే హ్మం

కుటజస్య క్షయశతం శతే ద్రోణే విపాచయేత్
 అష్టభాగావశేషం తు కషాయ మవతారయేత్
 వస్త్రపూతం పునః క్వాథం పచే ల్లేహత్వ ముగతమ్
 భల్లాతకవిడంగాల త్రికటు త్రిఫలా తథా
 రసాంజనం చిత్రకం చ కుటజస్య ఫలాని చ
 మచా మతివిషా చిల్వం ప్రత్యేకం చ పలంపలమ్
 త్రింశత్పలం గుడం చైవ చూర్ణీకృత్య నిధావయేత్
 మధునః కుడమ దద్యా ద్భృతస్య కుడమ తథా
 లేహనీయం శమయ త్యక్తో యస్య రక్తసముద్భవమ్
 వాతికం పైత్తికం చైవ క్షైష్మికం సాగ్నిపాతికమ్
 యే చ దుర్నామజా రోగా స్తాన్ సర్వా న్నాశయ త్యపి
 అష్టపిత్త మతీసారం పాండురోగ మరోచకమ్
 గ్రహణీ మార్తవం కార్యం శ్వయంధు కామలా మపి
 అనుపాసం ఘృతం దద్యా న్మధు తక్రం జలం పయః
 అనేకరోగనాశాయ కాటజో లేహ్య ఉచ్యతే ।

పచ్చికొడికచెక్క నూరుపలాలు గ్రహించి మెత్తగా చిత్తకగొట్టి రెండుద్రోణాల నీళ్లలో కలిపి ఎనిమిదో వంతు మిగిలేటట్లు కాచి వడబోసుకునేది. శుద్ధిచేసిన జీడి గింజలు, వాయువిరోధాలు, సాంబి, పిప్పళ్ళు, మిరియాలు, కరకతాడిపునీరికలు, రసాంజనం, చిత్రమూలం, కొడికపాలవిత్తులు, వస, ఆభివస, మార్కెడుగుజ్జా—ఇవి ఒక్కొక్కటి ఒక్కొక్క పలం గ్రహించి మెత్తగా చూర్ణించి వస్త్రగాలితంచేసి పుండుతునేది.

అక నామంలో 30 పదాల పాతపల్లం 'పాకంపట్టి అందులో యాచూర్ణమా, నాబగుపలా అప్రసేయ్యా, నాబగుపలా అ తేనే చేర్చి కలియబెట్టి వయోబలావస్థాను నారంగా నామం చేసి

ఇది సకలకాల మూలకం అని పోగొడుతుంది. అష్టపీఠం, అతిసారం' పాండురో, అహోమతి, శ్రీహరి, శ్రీమద్రామాయాంధంగా వచ్చిన కృతత్వం, తిబ్బ, రామైర్ పోగొడుతుంది.

తైలము

శ్లో ॥ ద్రవే సాధ్యం తస్య మాత్రా పలోస్మితా ॥

కర్మా చ్చతుర్థ్యచీకృత్స్య ఘృతం వా తైల మేవవా
చతుర్థ్యచీ ద్రవే సాధ్యం తస్య మాత్రా పలోస్మితా ॥

తైలంబోనా ఘృతంబోనా చేర్చే యాలికలు ముందుగా నూరి చుద్దగా చెయ్యాలి. అయినా అచ్యుతమేని కల్పించి. తైలమో ఘృతమో ఏది చెయ్యవలయునుంటే అది అకల్మషద్రవ్యాలను నాలుగురెట్లు చేర్చుకోవాలి. వాటిలో చేర్చే కషాయాలూ మొదలైన ద్రవద్రవ్యాలు అచమురుకి నాలుగురెట్లు చేర్చుకోవాలి.

నిత్యేష్య క్వాథయే క్త్తయం క్వాథ్యద్రవ్యా చ్చతుర్థణమ్
పాదశిష్టం గృహీత్వా తు స్నేహ స్తే నైవ సాధయేత్ ॥

అకషాయం చేసే విధానం - క్వాథ్యం అంటే కషాయంలో చేర్చవలసిన మూడికలు. వాటి మొత్తానికి నీళ్ళు నాలుగురెట్లు చేర్చి నాలుగోభాగం మిగిలేట్టుట కాచాలి. అకషాయం వడబోసుకుని తైలాదులలో చేర్చుకోవాలి.

క్వాథ్య మూ — అల మూ

చతుర్థణం మృదుద్రవ్యే కఠినేష్టగుణం జలమ్
తేథా చ మధ్యమద్రవ్యే దద్యా దష్టగుణం పయః
అత్యంతకఠినద్రవ్యే నీరం షోడశికం మతమ్
మృద్వాది క్వాథ్యసంయోగే దద్యాదష్టగుణం పయః ॥

తిప్పతీగ మొదలైనవి మృదుద్రవ్యాలు. వాటికషాయం చెయ్యాలంటే వాటికి నాలుగు రెట్లు జలంపోసి కాచి నాలుగోవంతు మిగల్పాలి. దశమాలాలు మొదలైనవి మధ్యమ ద్రవ్యాలు. వాటికషాయం చెయ్యాలంటే జలం వాటికి యెనిమిదిరెట్లు చేర్చి ఎని మిదోవంతు మిగిలేట్టుట కాచాలి. దేవదార మొదలైనవి కఠినద్రవ్యాలు. వాటితో

కపాయం చెయ్యాలంటే జలం వాటికి పదహారురెట్లు చేర్చుకుని పదహారోవంతుమిగిలే బట్టు కాచుకోవాలి. మృదుద్రవ్యాలూ కఠినద్రవ్యాలూ చేర్చి కపాయం చెయ్యాలంటే జలం వాటికి ఎనిమిది రెట్లు చేర్చుకుని ఎనిమిదోవంతు మిగిలేట్లు కాచుకోవాలి.

కౌష్ఠ్య ప రి మా ణా లు

కర్షాదితః పలం యాన త్క్షి పే స్త్విదశికం జలమ్

తదూర్జ్వలం కుడవం యావత్ క్షి పే దప్తగుణం జలమ్

ప్రథాదితః క్షి పే స్త్విరం భూతే యాన చ్చతుర్గుణమ్ ||

కౌష్ఠ్యద్రవ్యపరిమాణాన్ని పట్టి కూడా యీజలప్రమాణం మారుతుంది. కౌష్ఠ్యం, కర్షం మొదలు జలం దాకా వుంటే పదహారు రెట్లు నీళ్ళు చేర్చుకోవాలి. పలం మొదలు కుడవం దాకా వుంటే ఎనిమిదిరెట్లు నీళ్ళు చేర్చుకోవాలి. కుడవం మొదలు భూరిప్రమాణం దాకా వుంటే నీళ్ళు నాలుగురెట్లు చేర్చుకోవాలి.

క ల్క ప్ర మా ణం

అంబుకౌష్ఠసై ర్యత్ర పృథ క్షేహస్య సాధనమ్

కల్క స్యాంశం తత్ర దద్యా చ్చతుర్థం పప్త మప్తమమ్

దుష్టే దధ్ని రసే తత్రే కల్కా దేయోష్టమాంశకః

కల్కస్య సమ్యక్ కౌకార్థం తోయ మత్ర చతుర్గుణమ్ ||

కల్కద్రవ్యం గుణం తైలానికి ఘృతానికి పట్టా అంటే వాటితో పాలు శుద్ధజలమో, కపాయమో, రసమో, పాలుమొదలైనవో చేర్చి మరీ కావాలి. ఆకాశమోనీ, శుద్ధజలం మాత్రమే పోయ్యవలసివుంటే కల్కం అజలంలో నాలుగోవంతు ఉండాలి. కపాయం పోయ్యవలసివుంటే అందులో కల్కం ఆరోవంతు ఉండాలి. పాలు, పెరుగు, మజ్జిగ, మాంసరసము—ఇవి చేర్చవలసివుంటే వాటిలో కల్కం యెనిమిదో వంతు ఉండాలి. కల్కం చక్కగా పక్వం కావడానికి చమురుకి నాలుగురెట్లు జలం కూడా చేర్చుకోవాలి.

ద్ర వ ద్ర వ్య ప రి మా ణం

ద్రవాశ్చ యత్ర స్నేహేషు వంచాదీని భవంతి హి

తత్ర స్నేహేషు తా వ్యవృత్త్యైకావృత్తం చతుర్గుణమ్ ||

వైలంగాని, భూతిలలో గాని కాచేటప్పుడు ద్రవద్రవ్యాలు అయిపో అయిదింటికంటే యెక్కువో ఉండినట్లయితే, కవి, ఒక్కొక్కటి అచ్యుతం ఎంతో అంతరిత చేర్చుకోవాలి. అయిదింటికంటే తక్కువగా వుంటే అవిన్నీ కలిపి చమరుకంటే నాలుగు రెట్లు యెక్కువగా వుండాలి.

కల్కాదులు చెప్పకపోతే ?

ద్రవేణ కేవలే నైవ స్నేహపాకో భవే ద్యుతి
తత్రాంబుషిన్యః కల్కా స్యాన్యజ్జలం చాత్ర చతుర్గుణమ్
క్వాథేన కేవలే నైవ పాకో యత్రేతితః క్వచిత్
క్వాథద్రవ్యస్య కల్కోపి తత్ర స్నేహే ప్రయుజ్యతే ।

కొన్ని యోగాలలో క్వాథం (కషాయం) మాత్రమే చెప్పే కల్కాద్రవ్యాలు చెప్పక పోవచ్చు. అలాంటప్పుడు ఇక కషాయద్రవ్యమే స్థితిలో గాని కల్కాంచేసుకోవాలి. అలాంటి చమరువంట చేసేటప్పుడు అందులో నాలుగు రెట్లు నీళ్లున్నూ చేర్చుకోవాలి.

పుష్పాలే కల్కం అయితే ?

పుష్పకల్క స్తు యస్నేహ స్తత్ర తోయం చతుర్గుణమ్
స్నేహే స్నేహాష్టమాంశ శ్చ పుష్పకల్కః ప్రయుజ్యతే ॥

పుష్పాలతోనే కల్కం చెప్పవలె అందులో చమరగతి నాలుగురెట్లు జలం చేర్చుకోవాలి. పుష్పకల్కం చమరులో నాలుగోవంతు వేసుకోగూడదు. ఎనిమిదోవంతు వేసుకోవాలి.

జలాదులు చెప్పకపోతే ?

జలస్నేహావధానాం చ ప్రమాణం యత్ర నేరితమ్
తత్ర స్యా దావధా త్సేహ స్నేహా త్రోయం చతుర్గుణమ్
గంధద్రవ్యాణి చేచ్ఛంతి కల్కాస్యాథ్వాంశశాని చ
స్నేహపాకవిధా యత్ర క్షీర మేకస్తు కథ్యతే
తోయాదీనా మనిర్దేశే క్షీరమేవ చతుర్గుణమ్
ద్రవాంతరేణ యోగే తు క్షీరం స్నేహసమం విదుః ।

యోగంలో నైవా కల్పద్రవ్యాలు, చమురు, జలము చెప్పి వాటి ప్రమాణాలు చెప్పకపోతే, కల్పం యొక్క కొంత నిర్ణయించుకుని తైలమో ఘృతమో దానికి నాలుగు రెట్లు చేస్తుకోవాలి. అచమురుకంటే నాలుగురెట్లు జలం చేస్తుకోవాలి, కల్పంలో సుగంధద్రవ్యాలు చేస్తుకోవలెచితే కల్పంలో సగం చేస్తుకోవాలి. వీధైనా యోగంలో జలములు లేక బిక్కపాలే చెప్పి వాని ప్రమాణం చెప్పకపోతే, నాలుగు రెట్లు చేస్తుకోవాలి. మరికొన్ని ద్రవ్యద్రవ్యాలు కూడా చెప్పితే వాని చమురుతో సమంగా చేస్తుకోవాలి.

స్వరశక్తిరచూంగల్యైః పాకో యత్రేతితః క్వచిత్
జలం చతుర్గుణం తత్ర వీర్యాధానార్థ మావశేత్
సముంచిత రసం ద్రవ్యం క్షీరాదిభి రుపస్కృతమ్
సమ్యక్పాకో నజాయేత తస్మా త్ప్రాయం చతుర్గుణమ్ ।

స్వరశక్తి. పాలు, పెరుగు—వీటిలో యేదయినా తైలంలో గాని ఘృతంలో గాని చేప్పవలసివుంటే అందులో నీళ్ళు చమురుకంటే నాలుగురెట్లు చేస్తుకోవాలి. ఇలా చెయ్యడం అచమురుకి మూలికల శక్తి సంత్రమించడానికి, పాలుపెరుగు మొదలైన వాటిలో మునిగివుండిన మూలికాద్రవ్యాలలోవున్న రసం బయటికి రాదు. అంచేతనే నాలుగురెట్లు చేస్తుకోవాలి.

కల్కాదుల క్రమం

ఆదా కల్కః ప్రదాతవ్యో గంధద్రవ్యం తతఃపరమ్
తైల ముత్తార్య దాతవ్యం శిష్టకం కుంకుమం నఖమ్
గంధచందనకర్పూర మేలాబీజం లవంగాకమ్ ॥

తైలమో ఘృతమో కాచేటప్పుడు ద్రవద్రవ్యంలో ముందు కల్కం చేర్చి కావాలి. తరువాత పరిమళద్రవ్యాలు చేర్చాలి. దించిన వెంటనే శిలారసము, కుంకుమపువ్వు, నఖించిప్పలూ, గంధకము, చందనము, పచ్చకర్పూరము, ఏలకులూ, లవంగాలూ చూర్ణించి చేర్చాలి.

గంధద్రవ్యాలు

ఏలా చందనకుంకుమాగుగుమురాతక్కిలమాంసీశటి
శ్రీవాన చ్చంద్రాంధివర్ణ శశభృత్ షోణీధణశీరకమ్

కస్తూరీ నఖపూతితైలజలముక్ మేఘీలవంగాదిమ్

గంధద్రవ్య మిదం ప్రదేయ మఖిలం శ్రీవిష్ణుతైలాదిమ్ !

శ్రీవిష్ణుతైలం మొదలైనవాటిలో చేర్చుతగ్గ నుగంధద్రవ్యాలు—ఏలకులు, చందనం, కుంకుమపువ్వు, అనుచెక్క, మరువం, తక్కినవాలు, జటామాంసి, కచోరాలు, వడ్డిపాలు, భూర్జపత్రం, పచ్చాకు, పచ్చకర్పూరం, గోమూత్రశిలాజతు, వట్టిజేఱు, కస్తూరీ, నఖంబిప్పలు, పుసుగు, తుంగగడ్డలు, పెంతులు, లవంగాలు—ఇత్యాదులు.

ఘృతతైలపాకాలు తెలుసుకోవడం

వర్తివత్సేహకల్కస్యా ద్యదాంగుల్యా వివర్తితః

శ్చద్వహీనోగ్నినిక్షిప్తః స్నేహస్నిగ్ధో భవేత్తదా

యదా వేనోష్ణమస్తైలే ఫేనశాంతి శ్చ సర్విషి

గంధవర్ణరసోత్పత్తిః స్నేహస్నిగ్ధో భవేత్తదా ॥

తైలమూ, ఘృతమూ పక్వం అయినప్పుడు కల్కంతీసినదిపిలే వత్తిబాగ ఆప్రశుంది, అచమరు నిష్పమిద చిలేకిలే చిలపటశబ్దం లేకుండా మండుతుంది. అప్పుడు అచమరు సిద్ధంఅయినట్లు తెలుసుకోవాలి. మడిన్నీ తైలం సరిగా పక్వం అయితే అందులో నురగ పుట్టుతుంది. ఘృతం సరిగా పక్వం అయితే నురగ పోతుంది. దీన్ని బట్టిన్నీ తైలమూ, ఘృతమూ సిద్ధం అయినట్లు తెలుసుకోవచ్చు. మంచి సువాసనా మంచిరంగూ, రసమూ కలుగుతాయి. వీటిఃబట్టిన్నీ ఘృత తైలాలు సిద్ధం అయినట్లు తెలుసుకోవచ్చు.

పాకాలు మూడురకాలు

స్నేహపాక స్త్రీథా హోస్తో హృదు ర్మధ్యః ఖర స్తథా

ఈషత్స్వరసకల్క స్తు స్నేహపాకో మృదు ర్భవేత్

మధ్యపాకస్య సిద్ధి శ్చ కల్కే నీరసకోమలే

ఈషత్కఠినకల్క శ్చ స్నేహపాకో భవేత్థరః

తదూర్ధ్వం దగ్ధపాకస్యా ద్వాహకృత్త్విష్యయోజనః

ఆమపక్వ శ్చ నిర్వీర్యో వహ్నిమాండ్యకరో గురుః ॥

మృతపాకమూ, తైలపాకమూ, మృగుపాకమూ మధ్యపాకమూ ఖరపాకమూ అని మూడురకాలు. కల్మషద్రవ్యంలో కొంచెం స్వరసం మిగిలివుంటే అది మృదుపాకం. కల్మషద్రవ్యంలో ద్రవం కొంచెం మైచా లేకుండా అది మృదువుగా వుంటే అది మధ్యపాకం. కల్మషం కొంచెం గట్టిగా వుంటే అది ఖరపాకం. అంతకి ఎక్కువగా వుంటే అది దళపాకం అనిపించుకుంటుంది. అది కన్నయోజనం. స్వరసం బాగా ఎక్కివుంటే అది అమపాకం. అదిన్నీ చెడ్డదే. అది అగ్నిమాంద్యం పుట్టిస్తుంది.

మరో పద్ధతి

క్షేపాశాతో భవే త్కల్మే మృదు రంగుభిశేపిని

నన్మజ్జా త్వంగుళిం మధ్య శీర్శనూజే ఖరః స్మృతః ।

మృతమూ తైలమూ సిద్ధం అయిందో లేదో చూడా లంటే మరో ఉపాయం వుంది. కల్మషం మెత్తగా వుండి బేబ్బకు అంటుకుంటూ వుంటే అది మృదుపాకం. బేబ్బకు అంటుకోకుండా వుంటే అది మధ్యపాకం. నలిపితే పొడి అయిపోతే అది ఖరపాకం.

పాకగుణాలు

సస్యార్థే స్యా న్మృదుఃపాకః మధ్యమ స్వక్వకర్మసు

అభ్యంగార్థః ఖరః ప్రోక్త యుంజ్యా దేవం యథో దితమ్ ॥

ఉపయోగాల ననుసరించి ఈమూడురకాల పాకాలూ సిద్ధంచేసుకోవాలి, నన్యం కోసం అయితే మృదుపాకం మంచిది. లోపలికి పుచ్చుకోడాని కయితే మధ్యమ పాకం మంచిది. అభ్యంగానికి (తలంటుకూ, మద్దనకూ) ఖరపాకం మంచిది,

పా క కా లం

మృతతైలగుడాదీం శ్చ సాధయే నైకవాసరే

ప్రకుర్వం త్యుషితా స్త్యేతే విశేషా ధ్మణనంచయమ్ ।

మృతమూ, తైలమూ మొదలైనవి ఒక్కదినాన వంటచెయ్యగూడదు. కల్మషమూ, చమూ, కషాయాలూ, రసాలూ మొదలైనవి ఉన్నవి అన్నీ కలిపి రెండుమూడు దినాలు ఉరనిచ్చి తరువాత సన్నని మంటుమీద రెండుమూడుదినాలకు తక్కువ కాకుండా వంటచెయ్యాలి. ఇలా చేస్తేనే అవి బాగా గుణకరా లవుతాయి.

తైలాలి

నారాయణతైలం

అశ్వగంధా బలా బిల్వం పాటలా బృహతీద్వయమ్
 శ్వదంష్ట్రాతిబలా నింబ సోనాకం చ వసర్నవా
 ప్రసారిణీ మగ్గిమంథః కర్నా ద్దశపలం పృథక్
 చతుర్దశే జపి పక్త్వా పాదశేషం శృతం నయేత్
 తైలాభశేన సంయోజ్య శతావర్యా కసాధకమ్
 ఓషే త్తత్ర చ గోక్షీరం తైలా త్తస్మా చ్చతుర్థణమ్
 తనై ర్విపాచయే దేభిః కల్లైః ద్విపలికైః పృథక్
 కుష్మేలా చండనం మూర్కా పచా మాంసీ ససైంధవైః

అశ్వగంధా బలా రాన్నా శతపు ష్పేంద్రదారుభిః
 పట్టిచతుష్టయే నైవ తగరే జైవ సాధయేత్
 తత్తైలం నావనేభ్యంగే పానే వస్తే చ యోజయేత్
 పక్షుభూతం హనుస్తంభం మన్యాస్తంభం గళగ్రహమ్
 ఖల్లిత్వం బధిరత్వం చ గతిభంగం కటిగ్రహమ్
 గాత్రశోషేంద్రియభ్యంసా వస్పృక్చక్రే జ్వరక్షయే
 అంత్రవృద్ధాం కురండం చ దంతరోగం శిరోగ్రహమ్
 పార్శ్వశూలం చ పాంగుల్యం బుద్ధిహానిం చ గృధ్రసీమ్
 అన్యాయం శ్చ విషమాన్ వాతాన్ జయే త్వర్వాంగసంక్రమణాన్
 అన్య ప్రభావా ద్వంధ్యాపి నారీ పుత్రం ప్రమాయతే
 మర్త్యో గజో నా తురగ స్తైలాభ్యంగా త్సుఖభవేత్
 యథా నారాయణో దేవో దుష్టదైత్యవిनाశనః
 తదైవ వాతరోగాణాం నాశనం తైల ముత్తమమ్ ॥

పొన్నెరు. బల. మాశేడువేళ్లు, పాడివేళ్లు, వాకులు, నేలములక, పల్లెరుసమాలం, అతిబల. వేపవేరుపల్లు, దుండిలం, గుండేరు, ప్రచారిణి, నేల్లిపట్టు, ఇది కమాయ ద్రవ్యాలు. ఇవి ఒక్కొక్కటి పడేసిపలాలు కలిపి. మెత్తగా చూర్చించి ఎనిమిది ద్రోణాల నీళ్ళలో కలిపి చెడు ద్రోణాలు మిగిలేట్లు. దాని చల్లారిన తరువాత మడు బోసుకునేది.

చకపాయలో 2 కి అధికం తైలమూ, కిల్లితేగల రసం అడకమూ, నాలుగు అధికాలు (2 కి ద్రోణం) అవుపాలూ కలపాలి.

చెంగులకోష్టు, విలకు x, చిందనం, చాచారి, వన. జూమాంసి, సైంధవ లవణం, పెన్నెరు, బల, కన్నరాష్ట్ర, సహజ, దేవదారు, ముయ్యకుపాన్న. కోల పాన్న, కాదుమినుము, కాదునెర. గ్రంథితగరము—ఇది కల్పద్రవ్యాలు. ఇది ఒక్కొక్కటి చెండేసిపలాలు చూర్చించి, నీళ్ళతో రుద్ది తైలములు కలిపిన పైకపా యంతో కలిపి వలుచెయ్యాలి.

పైనిచెప్పిన విధంగా వంట పూర్తిచేసి మడుబోసుకునేది.

ఇది నశ్యంచెయ్యడానికి, మద్దనకూ, బోపలికి పుయ్యుకోడానికి, వస్త్రకర్మకూ కూడా మిక్కిలి శ్రేష్ట మైనది.

ఇది పక్షవాతమూ, వానర్పండిమూ, మన్యార్పండిమూ, గోగ్రహమూ, ఖల్లి వాతమూ, బధిరవాతమూ, గతిభంగమూ. కటిగ్రహమూ, గాత్రకోపా, ఇంద్రియ నష్టమూ, రక్తశుక్రవోషాలూ, జ్వరమూ, శ్మయ. అంత్రవృద్ధి, కురండమూ, వంత కోగాలూ, శిశోగ్రహమూ, పార్శ్వశూణ్య, పంగుత్వమూ, బుద్ధినాశమూ, గృభ్రసీ వాతమూ, ఇంకా శరీరం ఆశ్రయించుకుని వుండే అనేక వాతవ్యాధులూ పోగొడుతుంది. ఈతైలం ప్రభావవల్ల గోడ్రాలు కూడా సంతానవంతురాలు అవుతుంది. ఈతైలం మర్రిస్తే మనుష్యులకూ, గుర్రాలకూ, ఏనుగులకూ సంభవించే బెణుకులూ, కముకు చెట్లూ తగ్గిపోతాయి. ఇది సమస్త వాతవ్యాధులూ అమోఘంగా కుదురుస్తుంది.

౨ ఇ రి మే దా ది తై లం

ఇరిమేదత్వచం తుణ్ణం వచే చ్చశివలోస్థితామ్
జలద్రోణేన తత్సాధం గృహ్ణీయాత్సాధనశేషితమ్
తైలస్సార్థాథకం ధత్వా కన్దైః కర్షమతైః వచేత్

ఇది మేదలచంగా బ్యాం గై. కి కాగురుపద్మకైః
 మంజుషాలోక్తవ భుక్తై స్థాకాన్యగ్రోధము స్తకైః
 త్వష్టాత్కల కర్పూరం కంకోలఖదిరై స్తథా
 పశుంగభాతకేపుష్పం నూతై లా నాగ కేనరైః
 కట్టరేన చ సంసిద్ధం తైలం ముఖరుజం జయేత్
 ప్రదుష్టమాంసచక్షితం శీర్ణదంతం చ పౌషిరమ్
 శ్యావదంతం ప్రహర్షం చ విద్రధిం క్షిమదంతకమ్
 దంతస్ఫటం చ చార్గంధ్యం జిహ్వాతాలోన్మృశాం జయేత్ ॥

శిశువులకు పట్ట పచ్చిది నూనెపలాలు పెత్తగా చితికి గొట్టి చెండుద్రాజాల నీళ్లలో వేసి నాలుగవంటి మిగిలేట్టు కాచి వడబోసుకునేది. ఆకషాయంలో నువ్వులనూనె అర్థఅధికంపోసి శిశువులకు పట్ట లవంగాలు, కావరాయి, అగరుచెక్క, పద్మ కాష్ఠం, మంజిష్ఠం, బొద్దుసచెక్క, యష్టిమధుకం, లక్క, మర్రిపట్ట, తుంగ ముస్తల, దాల్చినచెక్క, జాబిళాయ, పచ్చికర్పూరం, కంకోలం, చంద్రచెక్క, పతంగచెక్క, ఆరెపువ్వు, నన్నవీలకులు, నాగకేసరాలు, కాయఫలం—ఇవి ఒక్కొక్కటి కర్ణంవోపున చూర్ణించి గుట్టె ఆకల్కమున్ను ఆకషాయంలో చేర్చి వంట చేసి వడబోసుకునేది.

ఇది ముఖలోగా అన్నీ పోగొడుతుంది. మాంసంచెడి కదులుతున్న దంతాలు గట్టిపరుస్తుంది. పళ్ళిపోట్లు తగ్గిస్తుంది. శ్యావదంతం, దంతహర్షం, విద్రధి, పుష్పి పశ్చు, దంతస్ఫటం, దుర్గంధం తగ్గిస్తుంది. నాలుక, తాళపు, పెదవులూ—వీటికి సంబంధించిన నకలలోగాలున్ను పోగొడుతుంది.

౪౩ భృంగ మ ల క తై లం

భృంగం చామలకం ప్రస్థం తైలం ప్రస్థం చ పాదశః
 రోహిణీ మధుకం కష్ఠం ఉకీరం చందనోత్పలం
 ముస్తా జీరః కుమార్యేకం క్షౌళితం మస్తునోద్వయమ్
 తైలం పక్వం శృతం నయ్య క్షాంగశీతం నముద్ధరేత్
 శిరోభ్యంజన నస్నాభ్యాం శిరోరోగనివారణమ్

అక్షిరోగ మపన్యారం కర్ణశూలం నివారయేత్
ఉన్నాదకఫరోగఘ్నం నర్వరోగనివారణమ్
శేశానాం భృంగనాదృశ్యం దేహకాంతివర్ధనమ్
నర్వరోగవినిర్మూల్యై నిత్యనాథేన వాషితమ్ ॥

గుంటకలఁ ద్వారకం ఒక ప్రస్తం. ఉచితకాయల కనం ఒక ప్రస్తం. నవ్వుల నూనె 25 ప్రస్తం. కిలుకరోహిణి, యష్టిమధుకం, చెంగల్వకోష్ఠ, వట్టివేళ్ళు, నందనం, నల్లకలవమంపులు, తుంగముస్తలు, జీలకర్ర—ఇవి ఒక్కొక్కటి నాలుగేసి శులాల. కలబందరకనం ఒక ప్రస్తం ముద్దగతేట రెండుప్రస్తాలు. ఇవన్నీ కలిపి, మూలికలు దంచి మెత్తగా నీర్చితో నువ్వి అందుచేర్చి వండి వహిబోసుకునేది.

హింతో తల అంటుకున్నా, నన్యంచేసుకున్నా శిరోరోగా లన్నీ పోతాయి కంటిజమ్మలూ, అపస్త్రావనూ, చెవిబొట్టూ, ఉన్నాదమూ, కఫప్రకోపమూ కూడా తగ్గిపోతాయి. శిరోజాలు తుమ్మెదరెక్కల్లాగ నల్లబడతాయి. దేహకాంతి వృద్ధి అవుతుంది.

N. B. నువ్వులనూనెకు బదులు ఇప్పుడందరూ కొబ్బరినూనె వాడుతున్నారు. నేనూ అలాగే చేస్తాన్నాను. నువ్వులనూనెతో చేస్తే చాలామందికి క్షుధిరేకఫలితాలు కలుగుతున్నాయి. ఇది చాలా అలోచించి చేసుకోవడం మంచిది

క పు స ర్న వా త్రై లం

పునర్నవాపలకతం జలద్రోణే విపాచయేత్
తేన సాదావశేషేణ తైలస్రస్థం విపాచయేత్
త్రికటు త్రిఫలా శృంగీ ధన్యాకం కట్ఫలం తథా
శటీ దారు ప్రియంగు శృ దేవదాసు హరేఃపభిః
కుష్ఠం పునర్నవామూలం యమాసీ కాశపీ తథా
ఏలా త్వచం పద్మకం చ పత్రం నాగర కేసరమ్
ఏషాం చ కార్షికం కలైః పేషయిత్వా వినిక్షిపేత్
కామలాం సాండురోగం చ హలీమక మథాపి వా
రక్తపిత్తం ప్రమేహం శృ కానం శ్వాసం భగందమ్

క్షేత్రమునందు చైతన్యము జీర్ణం నృపహార
 కారుణ్య చంద్రాం కాంతిం దీపయ స్థిరలం ద్రుతిమ్
 త్రైలం బొచ్చుచు నామ మువ్వారీ నిమగ్నతి ||

కేరళమునందు చురుకులు చిత్తమున మోహల నీళ్ళలో కలపి నాలుగో
 విధమున నున్నట్లు కాచి వివరింపబడినది. అందులో నువ్వలనూనె రెండు ప్రధాన
 కలిపేడి. మిరియి—పొంజు, పిప్పప్ప, మిరియలు, కలకపోలుపు, తాడికాయ
 పోలుపు, ఉసిరికపప్పు, కర్కాటకశృంగి, ధనియలు, కాయఫలం, కచ్చారాలు,
 మానుపసుపు, క్రేంకనాలు, దేవదారుచెక్క, రేణుకలు, చెంగల్యోష్టు, గలిజేరి
 తేరు, వాము, నల్లజీలకర్ర, ఏలకులు, దాల్చిన చెక్క, పచ్చకావ్తం, అనుపత్రికం,
 నాగకేసరాలు—ఇవి ఒక్కొక్క కర్ణం చొప్పున చూడ్చి నీటితో రుద్ది అముద్ద
 కమయంలో కలిపి వండివడబోసుకునేది.

ఇది కామెల్లు, పొండుపు, చాలీమకం, రిక్తపిత్తం, ప్రమేహలు, దగ్గు, వగర్పు,
 భగంబరం, స్త్రీహ, ఉదరవ్యాధులు, జీర్ణజ్వరములు, పోగొడుతుంది. దేహకాంతి
 వృద్ధిచేస్తుంది. అన్ని దీప్తి కలిగిస్తుంది. మలవ్యాధులను తగ్గిస్తుంది.

క వా సా చ ం ద నా వి త్రై ల రత్న

చందనం రేణుకా పూతి ర్మయగంధా ప్రసారణీ
 త్రిసుగంధి కణామూలం నాగకేసర మేన చ
 మేదే ద్వే చ త్రికటుకం రాసా మధుక శైలజమ్
 శటీ కుష్ఠం దేవదారు వనితా చ విభీతకమ్
 ఏతేషాం పల్లితై ర్భాగైః పచే త్తైలాశకం భిషక్
 వాసాయా శ్చ పలశతం జలద్రోణే విపాచయేత్
 లాక్షారసాశకం చైవ తతైవ దధిమస్తుకమ్
 చందనం చామృతా భార్గ్యే దశమూలం నిగ్ధికా
 ఏతేషాం వింశతిపలం జలద్రోణే విపాచయేత్
 పాదశేషే స్థితే క్వాథే త్రైలం తేనైవ సాధయేత్
 కాసాన్ జ్వరాన్ రక్తపిత్తం పాండురోగం హలీమకమ్

కానులం చ తుతీణం రాజయన్మృణ మేన చ
శ్వానాన్ మంచవిధాన్ మాంతి బలవర్ణాగ్నిపుష్టికృత్
తైలం వానాచంకనాది శృన్వాత్తేయేణ భాషితమ్ ॥

చందనం, కేణకం, గానుగుచెక్క, పెన్నేరు, బ్రహారణే, దాల్చినచెక్క, ఏల
కులు, ఉకపత్తం, ఉప్పులమకాలం, నాగకెనరం, మేద, మహామేద, సాంట్, పీప్పలి,
మిరియాలు, సన్నరాన్న, యష్టిమమకం, కమ్మరాలు, చెంగల్పకోస్తు, చేవదారు,
క్రేంకతాలు, తాడికాయ—ఇవి కలపగలద్రవ్యాలు. ఇవి ఒక్కొక్కసారి మెత్తగా
కరిచి, నీటితో గుచ్చి ఉప్పుకోవాలి. అప్పుడు ప్రక్క నూరుపలాలు చితికగొట్టి
రెండుద్రోణాల నీళ్లలో కలిపి నాలుగోవంతు మిగిలేట్టు కంచినబోసుకునేది. రికరా
నాల కక్కడియ్యం కరిచి రెండుద్రోణాల నీళ్లలో కలిపి నాలుగోవంతు మిగిలేట్టు
కాచి అదిన్నీ ఇవబోసుకునేది. చందనం 20 పలాలు, తిప్పతిగ 20 పలాలు, గంటు
నాంకి 20 పలాలు, కకమాలాలు ఒక్కొక్కటి 20 పలాలు, వాకుడు 20 పలాలు
ఇవన్నీ కలిపి మెత్తగా చితికగొట్టి రెండుద్రోణాలనీళ్లలో కలిపి నాలుగోవంతు మిగిలే
ట్టు కాచినబోసుకునేది.

ఈనూడుకసాయాలూ కలిపి, అందులో రెండు అడకాల పెరుగులేట కలిపి,
అద్రవద్రవ్యంలో రెండు అడకాల నువ్వులనూనె, వైనిచెప్పిన కల్కం ముద్ద కలిపి
వండి వడబోసుకునేది.

ఇది దగ్ధా, జ్వరాలూ, రక్తపిత్తమూ, పాండురూ, హలీమకమూ, కామెర్లూ,
తుతీణమూ, రాజయన్మృణ, వగర్పలూ పోగొడుతుంది. జలమూ, ఆగ్నిదీప్తి శరీరా
నికి కాంతి కలిగిస్తుంది.

౬ వి డ ం గా ద్య తై లం

తులూమానం విడంగస్య సోమవల్క్యః పలం శతమ్
జలద్రోణే విపక్తన్యం చతుర్థాగావశేషితమ్
ఏతత్కృతే పచే తైలం ద్వాత్రింశత్పలమానకమ్
విడంగో వారుణీ వహ్ని ర్దాంగలీ చ ప్రసారిణీ
దాసీ కురండకం చైవ కట్ఫల స్త్రూషణం వరా

రాన్నా చైవ సములం చ స్రవ్యేకం శుక్రసమ్మితమ్
కల్పాన్నం శీమలే తత్ర కన్తే ద్విమృద్ధగ్నినా పచేత్
కోతః తదా జ్వరా నాహ మృజ్జానాదుది పీడనాన్
ప్రహణీ చాంతా మూర్ఛాః క్రిమాం శ్చాంతృహృష్టగాన్
విశంకాన్మృషదం త్రైం నాశయే న్నాత్ర సశయః ॥

నూరుపలాల వాయుః పొగాలూ, నూరుపలాల బాంబాచాలూ మెత్తగా చితకగొట్టి
చెండుద్రోణాల స్పృశో కలిపి నాలుగోవంతు పుగిలేటట్టు కాచి వదబోసుకునేది.
అందులో నాలుగు ప్రసాల బువ్వులమాన చేర్చిది.

వాయువిషంగాలు, నారుణి, చిత్రిమూలం, పాత్తిమంప, ప్రసారిణి, పచ్చ
మలగోరింటు, గోరింటు, కాండపండు, సోడి, పిప్పలి, మిరియాల, కరకతాడిఉసిరి
కలు, సన్నరాన్న, ఆముప్పకలు—ఇవి ఒక్కొక్కటి నాలుగేసి తులాల. ఇవన్నీ
మెత్తగా దుచి నీళ్ళతోరుచ్చి అద్దివస్త్రవ్యంబో చేర్చేది ఇది కల్పం. ఇంతలా
సన్నని మంటమీద వండి వదబోసుకునేది.

ఇది కోతమా. మరదలూ, జ్వరాలూ, అనాహము, హృస్రోగాల, అరుచి,
పీనసా, గ్రహణీ, హంతుపూ, మూర్ఛా, కడుపులోవుండే క్రిమిలూ, వైసి ఉండే
చేలు మొదలైన క్రిమిలూ నాశనంచేస్తుంది.

౭ బృహద్బ్రహ్మ తే మి హి ర తై లం

తైలం ప్రథమితం గ్రాహ్యం తత్రం దద్యా చ్చతుర్థణమ్
కుటజం ధాన్యకం చైవ గ్రాహ్యం పలకేతి వృథక్
తయోః క్వాథం పచేద్దోణే అంబుపాదానకేషితమ్
ఏకీకృత్వ పచేద్వైద్యః కల్పం కన్తమితం వృథక్
ధాన్యకం ధాతకీ లోధం సమంగావిషా శివా
లవంగం నాలకం చైవ శృంగాటకరసాంజనమ్
నాగపుష్పం పద్మకం చ గుడూచీంద్రకుమం తథా
ప్రియంగు కటుకీ పద్మకోశీరం తగరం తథా

ఐఁముఁబం భృంగగఱఱ కేశరాజు కుచర్నవా
 అనుకుంబూకపంబాగాం వెల్లలాని చ దాసయేత్
 ప్రహరేం హం తత్ శీఘ్ర సువీరనివాసకమ్
 హంభి న స్మరేదాకా గ్రహణేం సర్వహానేమ్
 జ్వరం వృష్ణా తథా వ్యాపం కాపని హిక్మా నయం ప్రహమ్
 వాపద్రవం కొమ్మిదిం వాకయేత్ కద్య ఏదకా
 వశీకరణ మేత్త్య పుచ్చయోశేచ రాచ శేత్
 గ్రహణేమహిరం కా ను తైలం గురవ రంగిలమ్ ||

మారుమూల కొడిశిచ్చెక్క, నెట్టిది, వనియూల మారుమూలు—ఇవి మెత్తగా వంచి
 పెండుద్రోణం కొమ్మిదికల్ల నాలుగు బాగం యిశేటట్లు కాచి వడబోసుకునేది.

దనియూలు, అరెప్పప్పు, లొద్దుగునక్క, మంజుష్ఠ, ఆతివసు, కరక్కాయ,
 లవంగాలు, కుసుమేరు, సింగాడిమంపలు, (నాగుకుంపలు) రిశాంబనం, నాగకేస
 రాలు, పద్మకావ్యం, తిప్పతీగ, కొడిశిపాల, ప్రేంకణం, కటుకరోహిణి, పద్మకేస
 రాలు, గ్రంధిరంగం, వర్షశీఘ్ర, గుంటకలగరి, గలిజేక, మామిడిపట్ట, నెరేడుపట్ట,
 కడిసుపట్ట, ఇమిక్కలద్రవ్యాలు. ఇకన్న మెత్తగా వంచి నీటితోరుట్టి అకషాయంలో
 కలిపేది.

అందులో పెండు ప్రస్థాల సువ్వలనూనె, ఎఱుచి ప్రస్థాల మజ్జిగా కూడా
 కలిపి వండి వడబోసుకునేది.

ఇది సర్వాతిసారాలూ, అన్నివిధాల గ్రహణులూ, జ్వరములూ, తృష్ణ, వగ
 రూ, దగ్గు, ఎక్కిళ్ళూ, వాంతులూ, త్రిప్పటం, ఉదరబాధలూ నశింపజేస్తుంది.

౮ శ్రీ చిల్వ తైలం

బాలచిల్వం పలశతం జలద్రోణే విశాచయేత్
 పాదావశేషే తస్మిన్ స్తు తైలప్రస్థం విశాచయేత్
 ధాతీరసంతైలనమం ద్విగుణం ఛాగదుగ్ధకమ్
 కల్మీకృత్య పచేద్ధిక్వా ధాతీం లాక్షాం తథాభయామ్
 ముత్తకం చందనోదీచ్యే సరలం దేవదారు చ

మంజుషాం చురచం కృష్ణ మేలాం తగరవాదుకామ్
 మాంః శైలైః సుకం వత్రం ప్రియంసుం శాంతికాం వచామ్
 శతావళి మన్వగృహం శతశ్చ మాం పునర్నవామ్
 తత్తత్తత్తం స్థాపయే త్కుంభే మానమేకం సుప్తే తే
 విల్వైః మిదం శ్రేష్ఠం అమృషి త్తకులాంతకృతే
 శూల మష్టవిధం హంతి నాథ్యాచార్యం చ సుశయః
 సూతిగారోగశమనం గర్భదం శుక్రవృక్షనమ్
 హస్తినాదశోదాహం దౌర్బల్యం కృశతాం తథా
 గ్రహణీగుల్మ హిక్మాద్తి రస్తీపీ త్తజ్వరాన్ జయేత్ ॥

శూరపాల లేతమారేడుఁడెలు చితకగొట్టి చెండుద్రోణాల నీళ్ళలో కాచి నాలుగో వంతు మిగిల్చి వడబోసుకునేది. అందులో చెండు ప్రక్కల నువ్వులనూనే, నూనెతో సమంగా ఉసిరి కాయలరసమూ, నాలుగుప్రక్కల మేకపాలూ కలపాలి.

ఉసిరికపన్నం, లక్కపిద్యం. కాకవొలుపు, తుంగముస్తలు, చందనం, కురు తేరు, సుంకచాయ, కేరవాయ, మంజుష, చిక్తచందనం, చెంగల్యకోష్ఠు, ఏలకులు, గ్రంధితగరం, జూమాంసి, కిలాజతు, అకుషత్రికం, ప్రేంకణం, సుగంధి, వస, పిల్లి లేగలు, పెన్నేరు, సదాప, గలిజేరు—ఇవి కల్పద్రవ్యాలు. ఇవన్నీ మెత్తగా దంచి నీటితో రుబ్బి ఆద్రవద్రవ్యంలో కలిపి వండి వడబోసుకునేది.

ఇది మండిలో ఒక నెలక నాలు మాగనిచ్చి అప్పుడుమాడుకోవాలి.

ఇది, అమృషిత్తం పోగొడుతుంది. అష్టవిధకూలలూ, సూతికారోగమూ తగ్గి స్తుంది. గర్భాత్పత్తికలిగిస్తుంది. పురుషులకు పీఠ్యవృద్ధిచేస్తుంది. కాళ్ళుచేతులు మంట, దౌర్బల్యం, కృశింపు, గ్రహణీ, గుల్మం, ఎక్కిళ్ళు, రక్తపిత్తం జ్వరాలు పోగొడు తుంది.

౯ శూలగజేంద్రతైలం

ఏరండం దశమూలం చ ప్రత్యేకం పలవంచకమ్
 జలే చాష్టగుణే పక్త్వా తైలస్యాథాథకః పచేత్
 విశ్వం జీరం యమానీ చ ధాన్యకం పిప్పలీం వచామ్

ప్రేంభవం బదరీవశ్రం ప్రశ్నేకం చ వలద్వయమ్
యవక్వాభః పయశ్చైవ త్రైలా ద్వేయం గణద్వయమ్
త్రైల మేత చ్చక్వాభేజ్ నామ్నా చూలగ కేంద్రకమ్
నిహం శ్శ్చేష్టవిధం సూలం ఉపద్రవననున్వితమ్
అగ్నిప్రదం నిహారం శ్వాసకాసారుచీ ర్జితమ్
జ్యోత్స్నం కృత్తీత్తమ్నం స్థిహగుల్మవినిశనమ్
శ్రోమిద్గదాననాభేన నిర్మితం విశ్వసంపదే ।

అమృతపుత్రేష్టకే. ౩ పూల. దశయాకాబు బిక్కిక్కటి అనలం
చొప్పని మొత్తం రే పూల. ఎ చెంచూ మెత్తిగా చితికి పట్టి రెండు ద్రోణాల
శ్శ్చేష్టాకిలికి నాల గోళాని మిగిలేబట్టు కాచి వడబోసుకునేది. అందులో ఒక
అంగుళం చవులమాత్రం చేర్చేది. సొంటి, జీలికి, నామ, ధనియాలు, పిప్పళ్ళు,
వన, ప్రేంభవకదలి, శేగుతా—ఇవి కల్క ద్రవ్యాలు ఇవి బిక్కిక్కటి రెండేసి
పలాలు మెత్తగా దంచి నీటితో రుట్టి అద్రవద్రవ్యంలో చేర్చేది. యవలక పాయమా,
అప్రపాలా కూడా బిక్కిక్కటి రెండేసి అధికాలు చేర్చి వండి వడబోసుకునేది.

ఇది అష్టకూలలూ పోగొడుతుంది. అగ్నిదీప్తి కలిగిస్తుంది. వాంతులు కడు
తుంకి, శ్వాస, కాస, ఆరుచి జయిస్తుంది. జ్వరాలూ, రక్తికత్తిమూ, స్థిహవృద్ధి,
గుల్మాలూ హరిస్తుంది.

నిం మ హా రు ద్ర త్రై లం

వనర్షవా నిశా నింబా వార్తాకం దాడిమి ఖమ్
బృహత్స్వే పూతికామూలం నాసకం సింధువారకమ్
వటోలవశ్రం ధుస్తూర మపానూర్గం జయంతికా
దంతీ వరా పృథక్ సర్వం క్షద్వయమితం వనః
విషస్య ద్విపలం దేయం పృథక్ వ్యోషం పలత్రయమ్
వ్రద్ధం చ సార్షవం త్రైం వ్రద్ధాంబు వృషవశ్రజమ్
గుడూచ్ఛా స్తు చతుష్షష్టి పలక్వాధరనేన చ
వారిప్రస్థేన పక్షవ్యం మహారుద్ర మిదం శుభమ్

వానికైత్రం నింజాన్యాయం న వానోదనమున్ను
అన్యాయకేత్రం కత్తం హంతి వన్యోదనము
క్రీమం హస్తప్రణా. వైక దాహం క్రమాం నిహంతి చ
అన్యాయం హస్తప్రణా మన్యాయగా వేద నశ్యతి ।

అన్యాయం కమాయం రెండుకాళ్లు. విస్తృత 64 పదాలు (బోణానరశీల్ప) నాలుగు
గోమతు మగిలేటట్లు కాచి వదిలివేసినది. అన్యాయమునాళ్లు, అవనూనె రెండు
ప్రక్కల, ఇవన్నీ కలిపేది.

గలిజేరు, జనుపు, కేపపట్టు, వంగవట్లు, దానిమ్మ బెరడు, వాకుడు, పెద్ద
ములక, కల్తాన సువేరుపట్టు, అన్యాయంపట్టు, వావిలిపట్టు, చేమపాళ్లు, ఉమ్మెత్తతెలుగు
ఉర్రేకేణి, జయంతిక, నేపాళపుకేరు. క్రొవాయిలు, - ఇవి రెండేసి కర్వాయిలు. వసనాభి
రెండుకళాయిలు. సోటి, కిచ్చుకొమ్మ, మిఠాయిలు—ఇవి ఒక్కొక్కటి మూడేసిపదాలు.
ఇవన్నీ కల్పగవ్యాస. వాని మేత్రగా నంది నీళ్ళతో మిక్కిలి అనవద్రవ్యాలలా
కలిపి వండి వదిలివేసినది.

వాని మోచాకాళ్లు పుష్పం వారాత్తమూ అన్యాయకేత్రపులా ఇది ఆమోక్షం గా
వానిట్లుచూడ. శరీరం కాంతి ఎక్కువచేస్తుంది. అగ్నిదీప్తి కలిగిస్తుంది. క్రిములు,
దప్పివ్రణులు, పుండ్లు, గూదలు వాగొడుతుంది. అగలే చెమటపట్టుకపోవడం, చెమట
ఎక్కువగా పట్టడమన్నవి కలిగిస్తుంది. ఆభ్యంగాని కిడి చాలా మంచిది.

౧౦ ట్టు హా త్సో మ రా జీ త్రై లం

సోమరాజీతులాక్కాథే తథా ద్దమహాస్య చ
గోమూత్రిస్య తథా పాత్రే కల్కం దత్తా విచక్షణః
విపచేత్ కాన్తికై ర్భాగైః ప్రస్థం తైలం తు సాన్దిపమ్
చిత్రకం లాంగలాభ్య చ నాగరం కుష్ఠ మేవ చ
హరిద్రా నిక్షమాలు చ హంతాశం మనశ్శిలా
ఆస్ఫోతార్కకరవీరం సప్తసర్గం చ గోమయమ్
ఖదిరో నింబపుత్రం చ మరిచం కాసమృద్ధమ్
ఏతాన్ శత్రుపిష్టాని కల్కం దత్తా విచక్షణః

మాంతి సర్వాణి క్షప్తాని క్రిమిదుష్టవ్రణాని చ
 కీటిభం దగ్రహణిం చ గాత్రివైవిధ్య మేవ చ
 వికీర్ణచర్మియా చాగం ద్విసేవితా ము క్షయమ్
 వాంఛతోశం కథా కంఠింశం నెసర్వం హంతి వా రుణమ్
 యే చాక్ష్మ త్వంతా నోగః స్తా తు శీఘ్రం వ్యవహరే ।

జ్ఞానంచా... చామి... చిరిక గొట్టి రెండుద్రోణాల నిర్మల కలిపి నాలుగవంతు
 మిగిలేటట్లు కాచి మురిపేసుకునేది. తరికిత గింజలున్న చూరగంబు చిరిక గొట్టి
 రెండుద్రోణాల నిర్మలము... వంతులు ఉండెడివి. కాని చూరగంబునేచే. ఈ
 రెండు కనాకాయలను కలపి... నామాత్రము చెచ్చి ఉండుటలో రెండుద్రోణాల అం
 నునై కలపేడి.

చిత్రమాలం, పొత్తగుంప, పొంటి, చెంగన్నగోధూ, పసుపు, కల్ల కాసుగు,
 తాళకిం, మాణికిల, అవవిహళై, జల్లేడువేగు, కరివీశేరు, సప్తపద్మి, గోమయం,
 చంద్రచేప, వేపకడలు, మిరియాల, కనివింప నేళ్లు—ఇవి కల్పద్రవ్యాలు. ఇవి
 ఒక్కొక్కటి రెండేసి తులాల మెత్తగా దంచి రుద్ది, అరుద్ద అద్రవద్రవ్యాలలో
 కలిపి పంకి వదిబోసుకునేది.

ఇది నానార కాలకృష్ణుకోగమూ లోగొడుతుంది. క్రిములు, దుష్టవ్రణాలు, కీటిభం,
 దద్దుర్లు, పొండుంపు, గుగ్గలు, వికల్పి శిశిస్తుంది. ముదతల పుష్పచర్మమూ, శిథిల
 మైన మాంసమూ గట్టిపడి చి శరీరానికి వుండి... గూ, కాంతి కలిగిస్తుంది. చర్మతో
 గాలు సమస్తమూ పొగొడుతుంది

౪ ౧౨ బృ. హ న్మ రి చా ది తై లం

మరిచం త్రిన్మతా దంతీ క్షీర మార్కం శశ్మద్రవః
 దేవవారు హర్షిత ద్వే మాంసే కుష్మం సచందనమ్
 విశాలా కరపేరగ చ హరితాలం మనశ్శిలా
 చిత్రకో లాంగలాఖ్యా చ విడంగం చక్రమర్దకమ్
 శిరీషం కుటుకో నింబః సప్తపద్మః స్నుహమ్మతా
 శంపాకో సక్తమాలోజ్జం శివీరం పిప్పలీ వచా

జ్యోతిష్మతే చ పలికా విషన్వ ద్విదలః భవేత్
 అశక్తం కలుఃతైలస్య సోముఖతం చ చతుర్థణమ్
 మృత్వాత్రే లోహవాతే వా శస్త్రై ర్భువ్యస్సినా పచేత్
 వత్సైలవరం హ్యేభి స్స్మృత్యయే త్సుఖకాన్ ప్రణాకా
 వామా విచర్షికా ద్దదు కంఠా విహృట్కుతాని చ
 పలయః పలితం ఛామా సీతే వ్యంగం తిలైవ చ
 అభ్యంగేణ ప్రణశ్యంతి సోమమార్గం చ జాయతే
 ప్రథమే వయసి స్త్రీణాం యాసాం సస్యంతు దీయతే
 పరా మపి జరాం ప్రాప్య సస్తవా యాంతి సమ్రతామ్
 బలీవర్త స్తురంగో వా గజోవా వాముషీశః
 ఏభి రభ్యంజనై గ్గాఢం భవే న్నాగుతవిక్రమః ॥

మిరియాలు, పెండ్ల, శిపాపురేరు, జల్లేడుపాలు, గోమయరసం, దేవదారు, పసుపు, మానుపసుపు, జలమూరిసి, చెంగలవొట్టు, చందనం, విశాల, కరవీరవేరు, తాళ కిరీ, ముడికిల, చిత్రమూలం, చాత్తిమంతు, వాయునిహం గాలు, తగిరివిత్తులు, దిరిసెనె పల్ల, కొడికచెక్క, శేషపల్ల, సస్తపర్ణి, పాలచెముడు, తిప్పతీగ, రేలగుడ్డా, కలు ప్రాసుగు, శుంకమొర్రలు, చంద్రచేప, పిప్పళ్ళి, వస, జ్యోతిష్మతి—ఇవి ఒక్కొక్క పలం. నాభి చెండుకలలు, ఇవి కల్కద్రవ్యాలు. ఇవి మెత్తగాదంచి నీళ్ళతో నూరి ఉంచుకునేది. అవయవ అధికమూ, దానికి నాలుగు రెట్లు గోమూత్రమూ చేర్చి అందులో పైవి చెప్పిన కల్కల ముగ్ధ కలిపి సన్నచుట్టతో వండి వడబోసుకునేది.

ఇది సమస్తకష్టలనూ నాశనంచేస్తుంది. వ్రణాలు, తామర, విచర్షిక, దద్దుర్లు, దురిదలు, విసోఫలం, వ్యంగం, నీలి, బోహడుతుంది. శరీరంముడితలు తీరి దృఢం అవుతుంది. తెల్లవెంటుకలు నల్లబడతాయి. సోమమార్గం కలుగుతుంది. స్త్రీలకు యౌవనం రాగానే ఇది కొన్నాళ్ళు సస్యంచేస్తే మనలితనం వచ్చినా స్తనాలు చాలి పోవు. ఎడ్లు, గుర్రాలు, ఏనుగులు—వీటికి వాతరోగం వస్తే ఈతైలం మర్దించేది. దాంతో అవి పూర్వంకంటే వడిగా పరుగెత్తుతుంటాయి.

౧౩ హి మ సా గ ర తై లం

శతావరీరనప్రథే విదార్యా స్వరసే తథా
 కూష్మాండకరన ప్రథే ధాత్ర్యా శ్చ స్వరసే తథా

శాల్మల్యా స్వరసప్రస్థే తథా గోక్షురకస్య చ
 నాకేశ్వరసప్రస్థే తిలతైలస్య ప్రస్థతః
 కదల్యా స్వరసప్రస్థే క్షీరప్రస్థచతుష్టయే
 అస్యోషధస్య కల్కస్య ప్రత్యేకం కర్షణమృతమ్
 చందనం తగరం వావ్యం మంజిష్ఠా సరశాగరు
 మాంసీ మురా చ శైలేయం యష్టి దాగు సఖ శివా
 పూతికా పీతికాపత్రం కుందురు ర్నలికా తథా
 వరీ లోద్రం తథా ముస్తం త్వగేలా పత్ర కేశరిమ్
 లవంగం జాతికోమం చ తథా మధురికా శటి
 చందనం గ్రంథివర్ణం చ కర్పూరం లాభతః క్షిపేత్
 అస్య తైలస్య సిద్ధస్య శృణు పిర్య మతఃపరమ్
 ఉచ్చైః ప్రపతితో వాయో ర్గజతో వాజిన స్తథా
 ఉష్ణితో లోష్ఠపాతాచ్చ పంగూనాం పీఠసర్పిణామ్
 ఏకాంగశోషిణాం చైవ తథా సర్వాంగశోషిణామ్
 క్షుతాణాం క్షీణశుక్రాణా మత్యంతక్షయరోగిణామ్
 హనుమన్యాహతానాం చ దుర్బలానాం తచైవ చ
 శోషిణాం లంఙ్ఘిహ్వనాం తథా మిన్ద్రిణభాషిణామ్
 అత్యంతదాహాయుక్తానాం క్షీణానాం వాతరోగిణామ్
 ఏత తైలవరం శ్రేష్ఠం విష్ణునా పరికీర్తితమ్
 హిమసాగర మాఖ్యాతం సర్వనాతవికారణుత్
 యే వాతప్రభవా రోగా యే చ సిక్తసముద్భవాః
 శిరోమధ్యగతా యే చ శాఖా మాశ్రిత్య యే స్థితాః
 తే సర్వే ప్రళమం యాంతి తైలస్యాస్య ప్రసాదతః ।

గ పిల్లితేగలకసం రెండుప్రస్థాలు. నేలగుమ్మడురసం రెండుప్రస్థాలు. బూడిద
 గుమ్మడికాయలరసం రెండుప్రస్థాలు. ఉసిరికాయలరసం రెండుప్రస్థాలు. బూరుగు

చెక్కెరపం చెండుప్రస్థాలు. సమాలం పల్లెరురసం చెండుప్రస్థాలు. కొబ్బరికాయల
సీరు చెండుప్రస్థాలు. అరటిమగపరసం చెండుప్రస్థాలు. అవుపాలు ఎరిమిది ప్రస్థాలు.
ఇవన్నీ కలిపి పిండిలో చెండుప్రస్థాల నువ్వులనూనె చేర్చెడి.

చందనం, గ్రంధితగరం, చెంగల్యకోస్తు, మంజిష్ఠ, సరళాగరు, జటామాంసి,
మర, సదాశ, యష్టిమధుకం, దేవదారు, నఖం, కరకివొలుపు, పూతీక, పసుపు,
అకుపత్రకం, కుందురువ్వు, నలిక, పిల్లిలేగలు, లాద్దుగుచెక్క, తుంగముత్తలు,
దాల్చినిచెక్క, ఏలకులు, అకుపత్రకం, నాగకేశరాలు, లవంగాలు, జాపత్రి, కచ్చూ
రాలు. సోపు, రక్తచందనం, గ్రంధిపర్ణం, పచ్చకర్పూరం—ఇవి కలకద్రవ్యాలు.
పిటిలో దొరికిన పన్నీ చేర్చి మెత్తగాదంచి సీటితోరుబ్బి అద్రవద్రవ్యంలో కలిపి వండి
వడబోసుకునేది.

ఇది చాలాగొప్పతైలం. లాటికట్టమీదినుంచియునా, ఏనుగుమీదినుంచియునా,
గుర్రమీదినుంచియునా, ఎత్తయిన ఏనస్తువుమీదినుంచియునా పడికముకుచెబ్బలు
తిన్నవారికి మద్దనా చేస్తే ఇది అబాధలన్నీ పోగొడుతుంది. కుంటితనం పోగొడు
తుంది. పీనసర్పలకూ, ఏకాంగశోష సర్వాంగశోష వచ్చినవారికీ, త్మగులకూ,
క్షీణశుక్రలకూ, త్మయోగులకూ, పెడమీదా, దవడమీదా చెబ్బలు తగిలినవారికీ,
దుర్బలులకూ ఇది చాలా మేలుచేస్తుంది. నాలుక నేలడుతూవుండేవారికీ, మద్ద
మాటలుగలవారికీ, శరీరం అంతా మంటలతో బాధపడేవారికీ, వాతరోగులకూ చాలా
మంచిది.

౧౪ మ హా బ లా తై లం

బలామూలకషాయస్య దశమూలీకృతస్య చ
యవశోలకులత్థానాం క్వాథస్య పయస స్తథా
అష్టావష్టా శుభాభాగా స్తైలా దేశ స్తదేకతః
పచే దారోవ్య మధురంగణం సైంధవసంయుతమ్
తథాగురు స్వర్ణరసం సరళం దేవదారు చ
మంజిష్ఠాం చందనం కుష్ఠ మేలాం కాలానుసారకమ్
మాంసీ శైలేయకం పత్రం తగరం శారిఖాం వచామ్
శతావరీ మశ్వగంధాం శతపుష్పాం పునర్న వామ్
తత్సాధుసిద్ధం సోపన్తే రాజితే మృణ్మయేపి హ

ప్రక్షిన్న కలశే సమ్య గాత్మగుస్తాం నిధావయేత్
 బాహ్యైల మిదం వాచ్యా సర్వవాతనికారనత్
 యథా బల సుతో మాత్రాం సూతికాయై ప్రవాపయేత్
 యా చ కర్మాధ్యక్షే వాతే ప్రాశస్త్యే శ్చ యోగ్యమాన
 ప్రాధాన్యే మర్శ్యమృతే భిహతే మధితే తవా
 భక్త్యై ప్రమాధివర్మే చ సర్వభై వోపయోజయేత్
 సర్వే వాక్తేవకాపీం శ్చ వాతవ్యాసేన్ వ్యసోహతి
 హిక్మాం కాచ మధోదుంధుం శుల్కం త్వారం మదుస్తమ్
 సత్కానా మసయుత్యైత కంత్తవ్యన్ వ్యసోహతి
 సజ్జ్ఞాతు శ్చ పురుషో భవే చ్చ ధీరహావసః
 శీతస్థి వాక్ష్వా కర్తవ్యం రాజపాత్రా శ్చ యే నరాః
 సుజన స్సుకుమారా శ్చ బలీన త్యైవ యే నరాః ॥

బాహ్యమాలకమయం 16 ప్రస్థాలు. దళమాలకమయం 16 ప్రస్థాలు. యశల రేగు
 చెక్క ఉలమః—ఇవి సమభాగాలుగా కేసుకుని చేసిన కమయం 16 ప్రస్థాలు.
 పాలు 16 ప్రస్థాలు. సవ్యంనూనె రెండుప్రస్థాలు. ఇవి ప్రవక్ష్యాలు.

జీవకం, ఋషభకం మేదః, సుహమేదః, కాకోః, క్షీరకాకోః, యష్టిమధు
 కం, మాషపర్ణి, ముద్గపర్ణి, జీవంతి, సైంధవలవణం, ఆగురుచెక్క, స్వారసం, సరళ
 దేవదారు, వంజపత్రి, చందనం చెంగల్వకొమ్మ, ఏలకులు, మామెన, జటామాంసి,
 శైలేయకం, ఆమృతకం, గ్రోధితగరం, సుగంధి, వన, పిల్లిపేగలు, పెన్నేరు, నవాప
 గలితేన—ఇవి కల్పద్రవ్యాలు. ఇవన్నీ చితకగట్టి, నీటితోరుట్టి, అమద్ద అద్రవ
 ద్రవ్యంలో కలిపి వండి వసోనుకునేది.

ఇది బంగారుపాత్రలో గాని, వెండిపాత్రలో గాని, మట్టిపాత్రలో గాని
 జాగ్రత్త పరుచుకుని వాడేది.

ఇది సకలవాతాలూ వాడిస్తుంది. బలానుపారంగా మోతాదు ఏర్పరచి నూ
 తికాశ్రీలకు ఇస్తే సకలవ్యాధులూ పోగొడుతుంది. గర్భవతి కానాలనుకునే శ్రీశీ
 వీర్యవృద్ధి కోరుకునే పురుషునకూ ఇది వర్తనపాదం, అక్షేపకాదిసకలవాతాలూ ఇది
 తగ్గిస్తుంది. ఎక్కిళ్లు, దగ్గులు, వగర్పులు, శుల్కం తగ్గించేస్తుంది, అయితోపాట

వాడికే ఇది అంశమృత్తి హరితుండి, ఇది రాజులూ, రాష్ట్రములూ, సుబహులూ, సుకుమారులూ వాడతగ్గది.

అంశ మృహ న్మాష తైలం

ఇదే సప్తప్రస్థమహామాషతైలం

మాషక్వాధే బలాక్వాధే రాన్నాయా దశమాలజే
యవశాలకులుత్థానాం ఛాగమాంసభవే పృథక్
ప్రథే తైలస్య చ ప్రస్థం క్షీరం దత్వా చతుర్థణమ్
రాన్నాత్మగుప్తా సింధూత్థ శతాహ్వైరండముస్తకైః
జవనీయబలాహ్యైః పచే దక్షనమై శ్చివక్
మాస్తకంపే శిరఃకంపే బాహుశోషేవబాహుకే
బాధిర్యే కర్ణశూతే చ కర్ణనాడే చ దారుణే
విషూచ్యా మర్చితే కుష్ఠే గృధ్రస్యా మపతానకే
వస్త్యభ్యంజనపానేషు నావనే చ ప్రనూజయేత్
మాషతైల మిదం శ్రేష్ఠ మూర్ధ్వజత్రుగదాపహమ్
క్వాధప్రస్థాః షడేవాత విధక్త్యంతేన నూచితాః ॥

మిశ్రముల కషాయం రెండుప్రస్థాలు, బలాకషాయం రెండుప్రస్థాలు, సన్నరాన్న కషాయం రెండుప్రస్థాలు, దశమాలాల కషాయం రెండుప్రస్థాలు, యవలు, రేగు చెక్క, ఉలవలు—ఇవి సమభాగాలుగా వేసుకుని చేసిన కషాయం రెండుప్రస్థాలు, మేకమాంసం కషాయం రెండుప్రస్థాలు, నువ్వులనూనె రెండుప్రస్థాలు.

(ఇలాగ కషాయాలు, నూనెతో సహా ఏదూ, ఒక్కొక్క ప్రస్థంచొప్పున పడడంవల్లనే దీనికి సప్తప్రస్థమహామాషతైలం అని పేరు ద్రవద్రవ్యాలు ద్విగుణం వేసుకోవాలి కనక టీకలో రెండేసి ప్రస్థాలు చెప్పడ మైనది)

ఈయేడు ద్రవద్రవ్యాలలోనూ 16 ప్రస్థాల అవుపాలు చేర్చాలి.

సన్నరాన్న, దూలగొండివేళ్ళు, నైంధవలవణం, సదాప, అనుదప్రచెట్టువేళ్ళు, తుంగముస్తలు, మనుబాత, కాకోలి, క్షీరకాకోలి, మేద, మహామేద, ముద్గపల్లి, మాషపల్లి, జీవకం, ఋషభకం, యష్టిమధుకం, బల, సాంటి, పిప్పలి, మిరియాలు—

ఇవి కలద్రవ్యాలు. ఇవి ఒక్కొక్కటి కష్టమొప్పున వేసుకుని మెత్తగా దంచి నీళ్ళలో రుద్ది, అముద్ద అద్రవద్రవ్యాలలో కలుపుకుని వండివడబోసుకునేది.

ఇది బాహుకంపం, కిరకంపం, బాహుశోష, అపబాహుకం, చెవుడు, చెవి పోట్లు, చెవిలోహోరు, విఘాచి, అద్దలవాతం, కుజ్జికం, గృధ్రసి, అపతానకం, ఈ వ్యాధులలో ఇదివస్తేకర్మ చెయ్యవచ్చు. వీరితోతలంటువచ్చు. లోపలికివ్వరచ్చు, నశ్యం చెయ్యవచ్చు, ఇవి యీవ్యాధుల నన్నిటిని పోగొడుతుంది. ఔర్ధ్వజత్రువ్యాధులను కూడా అన్నిటిని జముస్తుంది.

౧౬ ని రా మి ష మ హా మా ష లం

దశమూలాశకం పక్త్వా జలద్రోణేః ఘ్రిశోషితే
తద్వన్మాసాశకక్వాశే తైలప్రస్థం పయస్వమే
కల్లైశ్చ తైతైశ్చ మతిమాన్ సాధయే న్మృదు నాగ్నినా
అశ్వగంధా శటీ దారు బలా రాన్నా ప్రసారిణీ
కుప్తం పరూషకం భార్గ్యే ద్వే విదార్యా పునర్నవా
మాతులుంగళలాజాశ్చై రామతం శతఘ్రిషికా
శతావరీ గోష్ఠురకం పిప్పలీమూల చిత్రకా
జీవనీయగణం సర్వం సంహృత్యైవ సస్రైధవమ్
తతాస్థుస్థిం విజ్ఞాయ మావతైల మిదం మహత్
వస్త్రభ్యంజనపానేషు నావనేషు ప్రశస్యతే
పక్షాఘాతే హనుస్తంభే అర్ధితే సావతంత్రకే
అపజాహుకవిశ్వవ్యః ఖాంజపాంగుళ్యయోరపి
శిరామన్యగ్రహే చైవ అధిమంధే చ వాతకే
శుక్రక్షయే కర్ణనాదే కర్ణక్షేదే చ దారుణే
కలాయుఖంజశయనే బైషజ్య మిద ముదీకేత్ ।

దశమూలాలు అన్నీ కలిపి నాలుగుప్రస్థాలు వేసుకుని మెత్తగా చితకగొట్టి రెండుద్రోణాల నీళ్ళలో కలిపి నాలుగోవంతు మిగిలేటట్లు కాచి వడబోసి వ్రంచుకునేది. మిను

ములు నాలుగున్నవారు మేల్చి గాదితగనొట్టి పెండుద్రోహుల నీళ్ళతో కలిపి నాలుగో వంతు పిగిలేబట్టుకాచి మహాబోధినిమనునది. ఈరెండు కదామూలా, రెండు ప్రకృతాల శుశ్శలముకాకలది వాయుమీద పెట్టేది. నూనె గమం పాలుచేర్చేది.

పెన్నేరు, కన్నారాలు, దేవదారు, బల, సన్నరన్ను, ప్రసారణి, చెంగల్య కోప్పు, బహునకం, గంబుభారంగి, నేలగుమ్మడు, గలిజేరు, మాడిఫలం, జీలకర్ర, నల్లజీలకర్ర. వేయించినయిసుగువ, సవాప, పిల్లజేగలు, పల్లెరుకేళ్ళు, మోడి, చిత్ర మూలం, మనుబాల, ముష్టిమధుకం, మేద, మహామేద, కాకోళి, క్షీరకాకోళి, మాషపర్ణి, ముద్గపర్ణి, జీవకం, ఋషభకం—ఇవి కల్పద్రవ్యాలు. ఇవన్నీ ఒక్కొక్క కర్షించొప్పున చేర్చి మేల్చినా దంచి నీళ్ళతో రుబ్బి అద్రవద్రవ్యంలో కలుపుకుని పండి మహాబోసుకునది.

ఇది వస్త్రీకర్మకు, తలంటుకు, లోపలికి, నన్యకర్మకు వాడవచ్చు.

ఇది పక్షవాతం, నానుస్తంభం, అర్ధితవాతం, అపతంత్రకం, అపబాహుకం కుంటితనం, నరాల లాగడం, అధిమంధం, మొదలైన సకలనాతన్యాయులూ పోగొడు తుంది. శుక్రక్షయం, కర్షనావం మొదలైనవిన్నీ తగ్గిస్తుంది.

గరిమ హోకుక్కుట మాంసతైలం

మాషస్యాస్థాభకం దేయం దశమూల్యాస్తులార్థకమ్

జలమూలం చ తస్యార్థం కేతకీనాం తదైవ చ

దక్షమాంసపలత్రింశత్ రింపికా పంచవింశతిః

జలద్రోణవ్యయే పక్త్యా పాదశేషే వతారితే

తీలతైలస్య చ ప్రస్థం వయో దత్వా చతుర్థణమ్

జీవనీయాని యా న్యస్తే నుంజిస్తా చవ్యకట్ఫలమ్

వ్యోవం రాన్నా కణమూలం మధుకం పుష్కరం తథా

మాషాత్మగుప్తే సైరండా శతాహ్వ లవణత్రయమ్

కృష్ణాశ్వగంధా హ్యమృతా యమాసింద్ర పరీ శటి

నాగరం మాగధీ ముస్తం వర్షాభూ రజనీద్వయమ్

శతావరీ బృహత్యో చ ఏతై రక్షనమస్వితైః

పక్షాణాతేషు సర్వేషు అర్ధితే చ హనుగ్రహే

మండ్రశ్రుతౌ చాక్రవణే తిమిలే చ త్రిదోషజే
 హస్తకంపే శిరఃకంపే నాశ్రకంపే తిరోగ్రహే
 శస్త్రం కలాయఖండే చ గృగ్గచ్ఛా మిష నాహుతే
 బాధియ్యే కష్టవాచే చ స్వస్థాతవికారణౌ
 దండాపతానకే చైవ మన్యాస్తంభే విశేషికః
 హనుస్తంభే ప్రశస్తౌ న్యాతౌ సూశికాతయనాశనమ్
 త్వచస్థం మాంసస్థం చైవ శుక్రాగ్ని బలవృద్ధిమ్
 అండపృథ్వీత్రవృద్ధిం వా నాతకర్తృం చ నాశయత్ ॥

మనుమూలం చెడిత్రై లు. వికరణాబాల అన్న కలిపి యాదైవలూలు. బల ఇంద్రై
 లునుమకలూలు. మూల కేసర్లు ఇంద్రైవలూలు. కొడిమాంసం ముప్పు
 లూలు. ములనొంటువేర్లు పాదైవలూలు. ఇవిన్నీ కలిపి మెత్తగా చిత్రక
 కొట్టి నాలుగుద్రోవాల స్థిలో కలిపి నాలుగోవంతు మిగిలేటట్లు కాచి వడబోసు
 కనేడి.

కేకపాయంలో కేవలప్రస్థాల నువ్వులనూనె, వినియిది ప్రస్థాల నీళ్లున్నూ
 పోడేది.

మనుచాల, యష్టిమధుకం. మేద. కుహమేద. కాకో, క్షీరకాకోలి, మాద
 ప్లి, ముద్గప్లి. జీవకం, బువధికం, మంజిష్ఠ, చివ్యం, కాండీ, సాండి,
 పిప్పళ్ళు, మిరియాల, సన్నరాన్న. పిప్పళికేషీ, యష్టిమధుకం, పుష్కరములం
 మినుములు, మాలగొండివేర్లు, ఆమరపుచ్చాట్టువేర్లు. సరాప, విశాలవణం, సైంధవ
 వణం, సావర్ణికణం, పిప్పళ్ళి, పెన్నేరు, తిప్పతీగ, వాము, కొడికపాలవిత్తులు,
 పల్లితేగులు, కచ్చురాలు. సాండి, చిన్నయేలములు, తుంగుస్తలు, గలిజేరు, పసుపు,
 మానుపసుపు, పిల్లితేగులు, వాకుడు, నేలములక, ఇవి కల్పద్రవ్యాలు. ఇవి ఒక్కొక్క
 కట్టి కర్షణ చొప్పున గ్రహించి మెత్తగా చూర్ణించి స్థిలో దుబ్బి ఆకషాయంలో
 కలిపి వండి వడబోసుకనేడి.

ఇది పక్షవాతం, అర్దితవాతం, హనుగ్రహం, మాట సరిగా వినబడకపోవడం
 అసలే వినబడకపోవడం, త్రివోపాలవల్ల పుట్టిన రేచీకటి, హస్తకంపం, శిరఃకంపం,
 శరీరంవొణకడం, తిరోగ్రహం, కలాయఖంజవాతాలు, గృగ్రసే, అపబాహుకం,
 శివిలోహారం, దండాపతానకం, మన్యాస్తంభం, హనుస్తంభం, సూతీ కాష్టాగ్ని

పోగొడుతుంది. చచ్చుం దృఢపరుస్తుంది. మాంసంకృత్తిచేస్తుంది. వీర్యకృత్తి, అగ్ని
పీడి, శరీరబలం కలిగిస్తుంది. అడవికృత్తి, అంత్రకృత్తి, వాతరక్తం పోగొడుతుంది.

౧౮ బృహత్సైంధవదితైలం

సైంధవం శ్రేయసీ రాస్నా శతపుష్పా యమానికా
సజ్జికా మరిచం కుష్ఠం శుంకీ శౌవర్చలం బిడమ్
వచాజమోదా మధుకం, జీరకం శౌష్కరం కణా
ఏతా న్యర్థపలాంశాని శ్లేష్మపిష్టాని కారయేత్
ద్రవ్య మైరండతైలన్య ద్రవ్యాంబు శతపుష్పజమ్
కాంజికం ద్విగుణం దత్వా తథా మన్తు శనైః పచేత్
సిద్ధ మేత త్ప్రియోక్తవ్య మామవాతహరం పరమ్
పానాభ్యంజనవస్తా చ కురుతేగ్ని బలం భృశమ్ ||
వాతార్తరక్షణే శస్త్రం కటిజానూరునంధితే
శూలే హృత్సర్వృష్టృష్టేషు కృచ్చ్రేశ్శ్మరిసిపీడితే ||

సదాపకషాయం రెండు ప్రస్థాలు, పులికడుగు నాలుగుప్రస్థాలు, పెరుగుమీడిలేట
నాలుగుప్రస్థాలు, అముదం రెండుప్రస్థాలు ఇవి ద్రవ ద్రవ్యాలు. అన్నీ కలిపి తుంచు
కనేది.

సైంధవలవణం, గజశివులి, సన్నరాస్న, సదాప, వాము, సర్జకౌరం. మిరి
యాలు, చెంగల్లికోష్ఠ, సాంటి, సౌవర్చలవణం, బిడాలవణం, వస, అజామోదం,
యష్టిమధుకం, జీలకర్ర, పుష్కరపూలం, పిప్పళ్ళు,—ఇవి కల్కద్రవ్యాలు, ఇవి
ఒక్కొక్కటి నాలుగేసితులాల వసుకుని, అన్నీ మెత్తగా దంచి నీళ్ళతో రుబ్బి ఆ
ద్రవద్రవ్యాలలో కలిపి వండి వడబోసుకునేది.

ఇది ఆమవాతవ్యాధిని పోగొడుతుంది. లోపలికి పుచ్చుకోవచ్చు. తల అంటు
కోవచ్చు. వస్త్రకర్మలో వాడవచ్చు. ఇది అగ్నిదీప్తి కలిగిస్తుంది. నడుము, తొడలు,
మోకాళ్ళు, కీళ్లు,—వీటిలో పుట్టిన వాతసంబంధమైన బాధలన్నీ పోగొడుతుంది
పక్కలు, వీపు, హృదయం—వీటిలో పుట్టి పోటున్నూ తగ్గిస్తుంది. మూత్రకృచ్ఛం
మూత్రాశ్మరీకూడా జయిస్తుంది.

౧౯ ప్ర మే హ మి హి ర తై లం

కతపుష్పా దేవకాష్టం, ముస్తకం చ నిశాద్వయమ్
 మూర్ధ్వా కృష్ణం వాజగఢా చందనద్వయశేఖరమ్
 కటుకీ మధుకం రాన్నా త్వశేలా హ్మయష్టికా
 చపికా ధాన్యకం షస్త్రి, పూశికాగురు, వత్రకమ్
 శ్రీఘా నలిగా బాలా బలా చాతిబలా తథా
 మంజుషా నరళం పద్మం బోధం మధుచికా సచా
 అవాజీ చోశీరజాతీ వానా తగరచాదుకా
 ఏతేషాం కాష్ఠికై రాభిగై స్తైలప్రస్థం విపాచ శేత్
 శతావర్యా రసం తుల్యం లాక్షారసం చకుర్గుణమ్
 మస్తు లాక్షారపై స్త్వ్యాం క్షీం తుల్యం ప్రదాపయేత్
 ద్రవై శ్శైతైః పచే తైలం గంధం దత్వా యథాక్రమమ్
 ఏతశ్చైలవరం శ్రేష్ఠ మభ్యుగా న్మారుతాపహమ్
 విషమూఖ్యాన్ జ్వరాన్ మాతి మేదోమజ్జాగతా నపి
 వాతికం వై త్రికం చైవ శైష్ఠికం సాన్నిచాతికమ్
 క్షీణేంద్రియే తథా శస్త్రం ధ్వజభంగే విశేషతః
 దద్యా తైలం విశేషేణ ఫల మన్య చ కథ్యతే
 దాహం పిత్తం పిపాసాం చ ఛర్దిం చ ముఖశోషణమ్
 ప్రమేహ స్వోశతిం చైవ నాశయే దవికల్పతః
 ప్రమేహమిహిరం నామ్నా రతినాభేన భాషితమ్ ।

సదాప, దేవదారు, తుంగముస్తలు, పసుపు, మానుపసుపు, చాగనార. చెంగల్య
 కోస్తు, పెన్నేరు, చందనం, రక్తచందనం, శేఖరలు, కటుకరోహిణి, యష్టిమ
 ధుకం, సన్నరాన్న, దాల్చినెక్క, నీలకులు, గంటుభారంగి, చవ్వం, ధనియ్యలు,
 కొడిగపాలవిత్తులు, కానుగుచెక్క, అగరుచెక్క, అకుషత్రికం, కరకవొలుపు, తాడి
 కాయదెరడు, ఉసిరికపప్పు, నల్లకలువ, కురువేరు, బల, అతిబల, మంజుష్ఠి, సరళ

హరు, పద్మిణీ, లాద్దగుచెక్కి, సాలాపిళి, వరు, జలకర, వట్టివేరు, బాజు
కాయ, అక్షరంపట్ట, ప్రంకితిగరం—ఇవి కల్పద్రవ్యాలు. ఇవి ఒక్కొక్కటి
రెండేసి తులాలచొప్పున గ్రహించి మెత్తగా చితకగొట్టి నీటితో రుబ్బి ఉంచుకునేది.

సువృలనూనె రెండు ప్రస్థాలు. పిల్లిలేగలరసం రెండుప్రస్థాల. లక్క
బియ్యపుకషాయం ఎనిమిది ప్రస్థాలు. పెరుగుమిడిలేట ఎనిమిది ప్రస్థాలు. ఆవు
పాలు ఎనిమిది ప్రస్థాలు.

ఈద్రవద్రవ్యా లన్నీ కలిపి, ఇందులో అకల్పం ముద్ద కలిపి నండివడబోసు
కునేది.

ఈతైలంతో తలఅంటుకుంటే వాతవ్యాధులు తొలగిపోతాయి. మేదో
గతాలూ, మజ్జాగతాలూ ఆయన విషనుజ్వరాలు తగ్గిపోతాయి. శుక్రవృద్ధి, ద్వజ
భంగం పోతాయి. శరీరం మృదుల, దప్పిక, చర్మి, ముఖంబోపించడం, వింశతిప్రమే
హాల, తగ్గిపోతాయి.

అం చం ద నా ది తై లం

ద్రవ్యాణి చందనాదే స్తు చందనం రక్తచందనమ్
పత్రంగ మథ కాలీయీగురు కృష్ణాగురాణి చ
దేవద్రుమ స్ససరళః పద్మకం తూణికోపి చ
సిహ్వకః కుంకుమం నవ్యః జాతీఫలక మత్ర చ
జాతీపత్రం లవంగం చ సూక్ష్మైలా మహతీ చ సా
కంకోలఫలకం త్వక్చ పత్రకం నాగ కేసరమ్
వాలకం చ తథోశీరం మాంసీ దారు సితాపి వా
మురా కర్పూరకం చాపి శైలేయం భద్రనూస్తకమ్
రేణుకా చ ప్రియంగు శృ శ్రీవాసో గుగ్గులు స్తథా
లాక్షా నఖం చ రాలం చ ధాతకీకుసుమం తథా
ఏతాని శాణమావాని కల్పిక్పత్య శనైః పచేత్
తైలం ప్రస్థమితం నమ్య గేత త్పత్రే శుభే క్షిపేత్
అనేనాభ్యక్తగాత్ర స్తు వృద్ధో శీతినమోపి యః

శుభ్రో భవతి శుక్రాశ్శ్యః స్త్రీణా మశ్యంతమన్దభః
 వంధ్యాపి లభతే గర్భం వంజోపి తనువామతే
 అపుత్రః పుత్ర మాహోతి జీవే చ్చ శుదా శతమ్
 చందనాదిమహాతైలం రక్తపిత్తం క్షయం జ్వరమ్
 వావాం స్వేదం చ దార్ద్రధ్యం కుష్ఠం కంఠం వినాశయేత్ ॥

గ్రహంబం, రక్తచందనం, పతంగిచెక్క, అగురు, క్షిప్రాంబు, దేవదారు, సరళదారు, పద్మకాశ్యం, చండివర్ధనంబేరు, శేలములక, కుంకుమపువ్వు, జాజికాయ, జాపత్రి, లవంగం, చాట్టినీచెక్క, ఆపవత్తకం, నాగకేసరాయి, కుసుమే, వట్టికేరు, జటామాంసి, మాచుపచుపు, చక్కెర, పచ్చకర్పూరం, శిలాజిప్తు, తుంగముద్దలు, రేణుకలు, ప్రేంకణాలు, సరళనిర్వాసం, మహిషాక్షిగుర్గుడు, లక్కవియ్యం నఖం చిప్పలు, అందుగుంక, ఆరెపువ్వు—ఇవి కలగ్రహ్యం. ఇవి ఒక్కొక్కటి అర తులంచొప్పున గ్రహించి మెత్తగా దంచి నీళ్లతో గుచ్చి ఒకప్రస్థం సువ్రులనూనెలో కలిపి నాలుగుప్రస్థాల మంచినీళ్లన్నూ చేర్చి మడి వడబోసుకు నేది.

దీంతో తలఁటకుంటే వృద్ధుడైనా యువకు డవుతాడు. వీర్యవృద్ధి వాంది అనేకమంది స్త్రీలతో రమించగలుగుతాడు. గొడ్రాచికి సంతానం కలుగుతుంది. మరీస్త్రీ ఇది రక్తపిత్తం, క్షయ, జ్వరం, మంటలు, ఎక్కువచెమట, శరీరదుర్వాసన, కుష్ఠ, దుగదలు పోగొడుతుంది.

అం కై ర తై లం

బాలమూలకశుంఠీరాం త్తూరః త్తూరయుగం తథా
 లవణాని చ పంచై వ హింగుశ్శిగుమహావధిమ్
 దేవదారు వచా కుష్ఠం శితపుష్పా రసాంజనమ్
 గ్రంధికం భద్రముస్తం చ కల్లైః కర్ణమితైః పృథక్
 తైలప్రస్థం చ విపచే త్కడళీబీజహరయోః
 రసాభ్యాం మధుచూక్తేన చాతుర్గుణ్యమితేన చ
 పూయస్రావం కర్ణనాదం శూలం బధిరతాం కృమీన్
 అన్యాయం శ్చ కర్ణజాన్ రోగాన్ ముఖరోగాం శ్చ నాశయేత్ ॥

శ్రేయస్కరితం, సాంజీవనం, సర్వక్షయం, యవక్షయం, సైంధవలవణం, సోమపు
లవణం, పిదాలవణం, కముదలవణం, కాచలవణం, ఇంగువ, మునగపట్ట, సాంజీ,
జేవహరు, వన, చెంగలవ్వికోష్ఠ, సదాప, గోసాంజనం, గ్రంథితగరిం, తుంగముస్తల,
ఇవి ఒక్కొక్కక్కడ చోప్పున గ్రహించి మెత్తిగాదంది, అది రెండుప్రస్థాల సువ్వల
నూనెలో కలిపి, అందులో, అరటిమంపరసం యెనిమిదిప్రస్థాలు, మా దీపాలరసం
యెనిమిదిప్రస్థాలు, మధునూక్తం యెనిమిది ప్రస్థాలు చేర్చి వండి వడబోసుకునేది.

ఇది దినమూ నాలుగేనుక్కులు చెవుల్లో వేసుకుంటూ పుర్రే చెవులనుంచి
చీముకారడం, చెవిలో చూపు, చెవిపోటు, చెముడు, చెవిలో కృమలు, ఇంకా
అనేక కష్టవ్యాధులూ తగ్గిపోతాయి. ముఖరోగాలున్నా నశిస్తాయి.

౨౨ కా సీ సా ది తై లం

కాసీనం లాంగలీ కువ్దం శుంతీ కృష్ణా చ సైంధవమ్
మనశ్శిలాశ్చమార శ్చ విడంగం చిత్రకో వృషః
దంతీ కోశాతకీబీజం హేమాహ్వ హరితాళకమ్
కల్తః కర్షమితై రేతైః తైలప్రస్థం విచచయేత్
సుధార్కపయసీ దద్యా త్పుథ ద్ద్విపలనమ్మితే
చతుర్గుణం గవాం మూత్రం దత్వా సమ్యక్ప్రసాదయేత్
కథితం ఖరనాథేన తైల మర్యోవినాశనమ్
క్షారవ త్పాతమ త్యేత దర్శ్యాం స్యభ్యంతో భృశమ్
వలిం న దూషయ త్యేత త్క్షారకర్మకరం స్మృతమ్ ।

అన్న భేది, పాత్రిమంప, చెంగలవ్వికోష్ఠ, సాంజీ, పిప్పళ్ళు, సైంధవలవణం, మణిశిల,
వాడగ న్నేరువేళ్లు, వాయునిశంగాలు, చిత్రమాలం, అడ్డపరపుట్ట, నేపాళపువేళ్లు,
చేమవీరగింజలు, ఉమ్మెత్తవేళ్ళు, అరిదళం—ఇవి ఒక్కొక్కటి కర్షం చోప్పున
గ్రహించి మెత్తిగా కొట్టి, సువ్వలనూనె రెండుప్రస్థాలలో కలిపేది. మరిన్నీ, ఆ
నూనెలోచెముడుపాలు రెండుపలాలు, జిల్లేడుపాలు రెండుపలాలు, ఎనిమిదిప్రస్థాలు
గోమూత్రము కలిపి వండివడబోసుకునేది.

ఇది మూలశంక పోగొడుతుంది. ఈ తైలం మొలకలకు పూసేది. అవి రాలి
పోతాయి. ఇది క్షారకర్మకాగ్ పరిచేయడం, కాని గుడస్థానంలోని వసుంధకు నీమా

త్రమా అపాయకం కాదు. మఱిన్ని ఇది చంటికిల్లల అహిపూతన మొదలైనవ్యాధులనుకూడా పోగొడుతుంది,

చెముడుపాలు తియ్యడం మాత్రం చాలా కష్టం, చాలా జాగ్రత్తగా తియ్యాలి.

౨౩ మ హా భృంగ రాజ తైలం

ఆనూపదేశసంభూతం గృహీత్వా మార్కవం శుభమ్
సుధౌతం జర్జరీకృత్య స్వరసం తస్య చామా రేత్
చతుర్గుణేన తే నైవ తైలప్రస్థం విపాచయేత్
క్షీరపిష్టే రిమై ద్ద్రవ్యై స్సంయోజ్య మతిమాన్ భిషక్
మంజిష్ఠా పద్మకం లోధ్రం చందనం గైరికం బలా
రజశ్శ్యా కేశరం చైవ క్రియంగు ర్మనుష్యష్టికా
ప్రపాండరీకం గోపీ చ పలికా న్యత్రదాపయేత్
సహ్య కృక్యం తిలో జ్ఞాత్వా శుభ భాండే నిధాపయేత్
కేశవాతే శిరోదుష్టే మన్యాస్తంభే గలగ్రహే
శిరఃకల్లాక్షిరోగేషు సస్యేభ్యంగే చ యోజయేత్
కుందితాగ్రా సతిస్నిగ్ధాన్ కచాన్ కుగ్భ్యా ద్భూమాం స్తథా
ఖాలిత్య మింద్రులు త్తం చ తైల మేత ద్ద్యవోవాతి ||

గ్రహిణిప్రదేశంలో మొట్టమొదట గుంటకర్ణి తెచ్చి చక్కగా కడిగి మెత్తగా దంచి స్వరసం తీసుకోవాలి, అది యెనిమిది ప్రస్థాలు. నువ్వులనూనె రెండుప్రస్థాలు. ఇవి ద్రవ ప్రస్థాలు.

మంజిష్ఠ, పద్మకాష్ఠం, లొద్దుగుచెక్క, చందనం, వంటకేగురు, బల, పసుపు, మానుపసుపు, నాగకేశర, క్రేంకణాలు, యష్టిపాదుకం, తెల్లతామరపువ్వు, ముగంధి—ఇవి ఒక్కొక్క పలం చొప్పున గ్రహించి మెత్తగా దంచి పాలతో రుద్ది పైచెప్పిన ద్రవద్రవ్యాల్లో చేర్చి వండి వడబోసుకునే.

బాట్టుబాలడం, మన్యాస్తంభం, గలగ్రహం, శిరోరోగాలు, కర్ణరోగాలు, కేశరోగాలు— ఇవన్నీ పోగొడుతుంది. బాట్టు నల్లబడుతుంది. బాట్టు పెరిచు తుంది. పేనుకోరుకుడం పోగొడుతుంది.

ఈతైలంతో నన్నం చేసుకుంటారు. తల అంటుకోవాలి. నన్నం దిసయూ
రెండుముక్కల్లోనూ నాలుకపెట్టి మిక్కుల వేసుకుంటూ వుంటే చాలా ఆంధ్రదేశంలో
చిట్టామలక: కాక వంగదేశంలో దీనివాడికి యెక్కువ.

అక కుంకుమాదితైలం

కుంకుమం చంఁనం లాక్షా మంజిష్ఠా మధుయష్టికా
కాలీయక ముశీరం చ పద్మకం సీలముత్తులమ్
న్యగ్రోధపాదాః, స్లక్షన్య మూలం, పద్మన్య కేసరమ్
ద్విపంచమూలసహితైః కషాయైః పలికైః పృథక్
జూఞకం విపక్తవ్యం పాదశేష మభోధరేత్
మంజిష్ఠా మధుకం లాక్షా పత్తంగమధుయష్టికే
కర్పప్రమాణై రేతైస్తు తైలన్య కుడవం పడేత్
అబాక్షీరం ద్విగుణితం శనై ర్భ్రున్యగ్ని నా పడేత్
సమ్యక్సర్వం ఐరం హ్యేత స్మఖచక్రప్రసాదనమ్
సీలికా విడకా వ్యంగా నభ్యంగా దేవ నాశయేత్
సప్తరాత్రప్రయోగేణ భవేత్కాంచననన్నిభమ్
కుంకుమాద్య మిదం తైల మశ్వశ్యా నిర్మితం పురా ।

కుంకుమపువ్వు, రక్తచందనం, లక్కబియ్యం, మంజిష్ఠ. యష్టిమధుకం, మానుష
సుపు, వట్టివేళ్లు, పద్మకాంతం, నల్లకలువ, మర్రిపూడిలు, జావ్వి కలుపట్టు, తామర
పువ్వుకేసరాలు, దళమూలాలు—అంటే, మారేడువేళ్లు, నెల్లివేళ్లు, పెద్దమ్మడు,
కలిగొట్టు, కాలిపర్లి, పుళ్లిపర్లి, ముద్దపర్లి, మాషపర్లి, వాకుడు, నేలములక—ఇవి
ఒక్కొక్కటి ఒక్కొక్క- పలం గ్రహించి మెత్తగా చూర్చించి అర్థద్రోణం నీళ్ళలో
కలిపి నాలుగోవంతు మిగిలేట్టు కాచి వడబోసివుంచుకునేది.

మంజిష్ఠ, యష్టిమధుకం, లక్కబియ్యం, రక్తచందనం, యష్టిమధుకం, ఇవి కల్ప
వర్గాలు. ఇవి ఒక్కొక్కటి కర్ణం చొప్పున గ్రహించి మెత్తగా చూర్చించి
నీళ్ళతో రుద్ది పైకి చెప్పిన కషాయంలో కలిపేది. మరిన్నీ అకషాయంలో అర్థ
ప్రస్థం నువ్వులనూనె, ఒకప్రస్థం మేకపాలున్నూ కలిపి వడబోసుకునేది.

దీతో తల అంబుకుంటే సికిక, పుక, వ్యంగులులా నశించిపోతాయి. పిమ్మట బిక్కు వారిందినాలు వాడిలేనే ఇబంటి ఫలం కలుగుతుంది.

కల్పద్రవ్యాలలో యష్టవస్తుకం లెగుమాట్లు చెప్పడానికి కారణం అది రెండు కల్పాలని చెప్పడానికి. వృద్ధవైద్యులు ఈయోగంలో దశమూలాలు మానేసి దానికి బదులుగా పద్మకింజల్కాలు వాడుతున్నారు. ఎక్కి. ఇందులో కషాయ ద్రవ్యాలలో వున్న కుంకుమపువ్వు కషాయసాధనలో మానేసి, వృద్ధవైద్యులు తైలం సిద్ధం అయిన తరువాత అందులోనేని ఉంచుతున్నారు.

౨౩ వి ఏ ం గా ది తై లం

విడంగుచిచాక్ష్మేషు నాగకే చిశ్రకే తథా

భద్రదా శ్వేలకాశ్యే చ సశ్వేషు లవణేషు చ

తైలం పక్వం పిబేద్వాపి స్తేషదానాం నివృత్తయే ||

నాయుపిదంగాలు, మిరియాలు, ఇల్లైకువేరుచెక్క, సాంటి, చిత్రమాలం, దేవదారు, పిలకలు, సైంధవలవణం, సముద్రతవణం, సోవర్పులవణం, బిడాలవణం, కాచలవణం ఇవన్నీ సమభాగాలు. నీటి మొత్తానికి నాలుగురెట్లు నవ్వులనూనె, నూనెకు నాలుగు రెట్లు జలం, మూలికలన్నీ మెత్తగా దంచి ద్రవద్రవ్యంలో కలిపి వండి వడబోసుకునేది.

ఇది లోపలికి వాడవచ్చు. పైకిరాసి మదనాచెయ్యవచ్చు. ఇది బోద కాలు వ్యాధి తగ్గించేస్తుంది.

౨౪ హి ం గ్వా ది తై లం

హింగుకాసీనసింధూతై శృంగీవత్రకచిత్రకై :

సహాసారాబ్ధిఫేనేందుక్షారత్రయనిశాయుగై :

విపక్వం సార్వపం తైలం పుష్పనంజననం పరం

రజకృచ్ఛహరం చాపి యోనిశూలనిషూదనమ్ ||

ఇంగువ, కాసీసభస్మం, సైంధవలవణం, సాంటి, అకుషత్రికం, చిత్రమాలం, ముసాం బరం, సముద్రపువ్వురుగు, పచ్చకర్పూరం, సర్వక్షారం, యవక్షారం, వెలిగారం పసుపు, మానుపసుపు, —ఇవన్నీ మెత్తగా దంచి నీటితో రుబ్బి మద్దచేసి, తక్కువాలి కలకు నాలుగురెట్లు అవనూనె, నూనెకు నాలుగురెట్లు నీళ్లూకలిపి వండివడబోసుకునేది.

ఇది వయోబాధగలను ఆన నెంచి పొలలో కలిపి లోపలికినే బురుగుశ్చల
సరిగా జారీ కాని శ్రీలక్ష్మి అంధ బోతుంది. కన్యలు రజస్వలలు అవుతాయి. యోని
కూల కూడా బోబోతుంది.

౨౭ క న క తై లం

మధుకన్య కషాయేణ తైలన్య కుడవం పచేత్
కలైః ప్రియంగుమంజిష్ఠాచండనోత్పలకేనైః
కనకం నామ తతైలం ముఖ కాంతికరం పుష్ప
అభీరుసీలికావ్యంగశోధనం పరమార్చితమ్ :

యష్టిమధుకం 64 తులాలు మెత్తిగా చితికగొట్టి ఎనిమిది ప్రస్థాలనీళ్ళలో కలిపి రెండు
ప్రస్థాలు మిగిలేట్టు కాచి వదిబోసేది. అకషాయంలో 64 తులాలు నువ్వులనూనె
చేర్చేది.

ప్రేంకణం, మంజు, రక్తచందనం, నల్లకలవదుంప, నాగకేసరాలు—ఇవి
నాలుగేసి తులాల చొప్పున గ్రహించి చూర్ణించి నీళ్లతో దుడ్డి చేర్చి వండివదిబోసు
కునేది.

ఇది అభీరు, నీలిక వ్యంగం మొదలైన చర్మదోషాలు అన్నీ బోగొట్టి ముఖానికి
కాంతి, వర్చున్నా కలిగిస్తుంది.

౨౮ శ్రీ గో పా ల తై లం

రసాధకం శతావర్యాః కూష్మాంతాడామలయో స్తథా
వాజీగంధా సహచర బలానాం చ శతం పృథక్
పరిపచ్చ్యాంభసాం ద్రోణే పాదశేషేవతారయేత్
పంచమూలం మహ ద్వాష్ఠ్రీ మూర్వ్యా కేతకపూతికాః
పారిభద్రం చ నర్వేషాం గ్రాహ్యం దశవలం శుభమ్
క్వాథయిత్వా జలద్రోణే తత్పాద మవశేషయేత్
అధకం తిలతైలన్య కలైః శేతై శ్చ సంపచేత్
లక్ష్మగంధా చోరపుష్పీ వద్మకం కంటకారికా

బలాగురు ఘనం పూతిశివ్యాకాగురు చందనమ్
 చందనం త్రిఫలా మూర్ధ్వా జీవనీయాకటంత్రీయమ్
 పూతికుంకుమకస్తూర్యః చాశుర్జాతం చ తైలజమ్
 క్షిముక్ష హృణాలాసీ నీలోత్పల ముకీరకమ్
 మాంఠీ ముర్రా నురతరు వరా దాడిను తుంబురు
 బుద్ధిశ్శిష్టి దమరకం క్షుద్ద్రోబార్థవలం వృథక్
 పత తైలవం వాతి వాతపితృకఫాగ్నవాన్
 వ్యాగ్నే స శేనాన్, జరణే త్స్ఫుటిం మేధాం ధృతిం ధియమ్
 వాతరోగా స్విశేషేణ ప్రమేహాన్ హంతి వింశతిమ్
 గర్భం సంస్థాపయేత్ స్త్రీణాం సర్వం శూలం వ్యపోహతి
 మూత్రశృచ్చిమపస్కార మున్మాదాన్ నిఖిలా నపి
 స్థవిరోపి జరాజర్ణ స్తైల స్యాన్య నిషేవణాత్
 లీలయా ప్రమదానాం చ ఉన్మదానాం శతం జయేత్
 తిష్ఠే ద్యన్య గృహే తైలం శ్రీగోపాలాభిదం శుభమ్
 న తత్ర భూతా స్సర్పంతి న పిశాచా న రాక్షసాః
 న దారిద్ర్యం భవే త్తన్య విఘ్నః కశ్చిన్న జాయతే
 అశ్వీభ్యాం నిర్మితం హ్యేత ద్విశ్వకల్యాణహేతవే ॥

పిల్లితేగలరసం రి ప్రస్థాలు. బూడిదగుమ్మడికాయలరసం రి ప్రస్థాలు. ఉసిరికా
 యలరసం రి ప్రస్థాలు. అశ్వగంధ, ములుగోరింట, బల,—ఇవి ఒక్కొక్కటి
 నూరెసి పలాలు రెండేసి ద్రోణాలలో వేసి ఎనిమిదేసి ప్రస్థాలు మిగులునట్లు కాచేది.
 మారేడు, దుండిగం, గుమ్మడి, కలిగొట్టు, తక్కల—ఇవి ఒక్కొక్కటి పదేసి
 పలాలు. వాకుడు, చాగనారి, మొగలిచెన్నులు, గానుగుచెక్క, నావిలిచెక్క,
 ఇవి ఒక్కొక్కటి. పదేసిపలాలు. ఈనూరుపలాలు మొత్తగా చిరకకొట్టి రెండు
 ద్రోణాల నీళ్ళలో కలిపి ఎనిమిది ప్రస్థాలు మిగిలేట్లు కాచాలి. మొత్తం ఈయేడు
 రకాల కషాయాలూ రసాలూ కలిపి వాటిలో రి ప్రస్థాల సువ్వుల నూనె చేర్చేది.
 ఇవి ద్రవద్రవ్యాలు.

పెన్నేరు, చోరపుష్పి, పద్మకావ్యం, వాసుడు, బల, అగురుచెక్క, తుంగ
ముస్తలు, గానుగుచెక్క, శిలారసం, అగురుచెక్క, (శంఙ్గోమాటు) చందనం, రక్త
చందనం, కరికతాడిపుసిరికలు, చాగ, మనుబాల, కాకోలి, క్షీరకాకోలి, మేడ,
మహామేడ, ముద్గపర్ణి, మాషపర్ణి, జీవకం, ఋషభకం, యష్టిమధుకం, సాంటి,
పిప్పళ్లు, మిరియాలు, కుంకనుపువ్వు, కస్తూరి, దాల్చిన చెక్క, ఏలమలు, అమపత్రికం,
నాగకేసరాలు, గోమూత్రిశిశిజత్తు, నఖంచిప్పలు. తుంగముస్తలు, తామరతూడు,
నల్లకలవమంపలు. పట్టికేళ్లు, జబామూసి, దేవదారు, వస, దానిమ్మబెరడు, తుం
బుర్ర, ఋష్టి, వృద్ధి, దమనం, చిన్నఏలమలు, — ఇవి ఒక్కొక్కటి నాలుగేసితులాలు
ఇవి కలకాండ్రవ్యాలు. ఇవిన్నీ పెత్తగా చూర్ణించి నీళ్ళతో రుబ్బి త్రవచద్రవ్యంలో
కలిపి కండివడబోసుకునేది.

ఈతైలం వాతంవల్లా పిత్తంవల్లా కఫంవల్లా పుట్టిన సహస్రవ్యాధులూ తగ్గించే
స్తుంది. బుద్ధిబలమూ, జ్ఞాపకశక్తి, శైలిమూ కలిగిస్తుంది. వాతకోగలూ, ముఖ్యంగా
ప్రమేహం తగ్గించేస్తుంది. స్త్రీలకు గర్భంనిలుపుతుంది. శూల, మాత్రకృచ్ఛము,
అపస్మారం, ఉన్మాదం లాగొడుతుంది. తరుచుగా ఈతైలంతో కల అంటుకుంటూ
వుంటే వృద్ధుడు కూడా పడుచువాడవుతాడు.

౨౯ రాస్నా పూతి కతైలం

ఒకముల బలా దారు వ్యూత్సగంధా శతావరీ
వర్షణైరండః క్షిప్తీ తర్కారీ శిగ్రు మోరటమ్
సహచరం చిత్రమూలం కరణాంకోలమూలకమ్
పునర్నవం చ ఘోషీలు వ్యూత్సపుష్పీ దురాలభా
జీవంతీ విషతిందు శ్వ వాతారే హింసశిగ్రుకమ్
అలర్కయనకోలం చ కుభుత్థానాం కషాయకమ్
ఏశేషం చ నమం రాస్నా పూతికం చ తయో స్పృమమ్
అష్టభాగావశేషం తు కషాయ మవతారయేత్
తత్సాదం తిలతైలం చ హ్యజాక్షీరం చ తత్సమమ్
గుగ్గులం తగరం మాంసీ త్రికటుత్రిఫలాని చ
చాతుర్జాతం కచోరం చ విడంగామరదారు చ

హింగు రాన్నా నచా కిచ్చా పాతా ఉష్టిక చిత్రమ్
 ప్రమిలం పిప్పి మూం చంపనం చవ్యదీప్యకమ్
 వరాళిం చంపకం కృష్ణం నుజ్జిష్టా మిశి నర్జపాః
 జాతీఫలం సుగంధం చ పాకోశీరం సమాంశకమ్
 ఏత తైలస్య సప్తాశం కల్క ద్రవ్యాణి దాపయేత్
 సువికారాస్తే సునక్షత్రే సవస్త్రేణ పీడయేత్
 పాదోపసన్నాద్యై శ్శిరోవస్త్రీషు యోజితమ్
 ధనుర్వాతే తరాయామే శ్రుగ్రస్యా నపభాహుకే
 అక్షేపకే ప్రణామామే విశ్వాచ్యా మపవత్రకే
 అధ్యవాతే వామిస్తంభే శిరోవాతే పతానకే
 భూశిఖి కర్ణనాసాక్షి జహ్వస్తంభే చ దారుణే
 కలాయఃఖంజితాపంగునర్వాంగై కాంగమారుతే
 అర్దితే పాదహస్తే చ పక్షాఘాతే ప్రళస్యతే
 ఊరుస్తంభం సుప్తవాతం నాశయేన్నాత్రసంశయః
 రాన్నాపూతికనా మైత తైల మాత్రేయనిర్మితమ్ ॥

దశమూలాలు, బలి, మానుపసుపు, పెన్నేరు, పిల్లిలేగలు, ఉలమిడిపట్ట, అముదపు
 వేళ్ళు, వావిలిచెక్క, తక్కెల, మునగవేరుపట్ట, చాగనార, పచ్చగోరింట, చిత్ర
 మూలం, కానుగువేరుపట్ట, ఉడుగువేరుపట్ట, గలిజేరు, నేలగోగు, అర్కపుష్పి,
 జూలగొండివేళ్ళు, మనుబాల, విషమష్టి, అముదపుచెట్టువేళ్ళు, జటామాంసి, మునగ
 పట్ట, యెర్రపత్తిపట్ట, యవలు, రేగుపట్ట, ఉలవలు—ఇవి సమభాగాలు. వీటికన్ని
 టికీ సమం సన్నరాస్త్రు. వీటికన్ని టికీ సమం కానుగుపట్ట. ఇవన్నీ మెత్తగా చితక
 గొట్టి అరుచెట్ల నీళ్ళలో కలిపి ఎనిమిదోభాగం మిగిలేట్టు కషాయం కానుకుని పడ
 బోసుకునేది. అకషాయంలో నాలుగోవంతు నువ్వులనూనె. మేకపాలు కషాయ
 ముతో సమానం. ఇవి ద్రవద్రవ్యాలు.

మహిషాక్షిగుగ్గులు, గ్రంధితగరము, జటామాంసి, సాంటి, పిష్టళ్ళు,
 మిరియాలు, కరకవొలుపు, తాడికాయబెరడు, ఉసిరికపప్పు, చాల్పిచెక్క,

ఏలకులు, అకుపత్రకం, నాగకేసరాలు, కచ్చురాలు, వాయువిడంగాలు. కేవలము, ఇంకువ, సన్నరాన్ను, వన, కటుకరోహిణి, పాత, యష్టిమధుకం, చిత్రమూలం, క్రేంకణం, పిప్పలిహేడి, రిక్తచందనం, చివ్యం, వామ, లవంగాలు, సంపంగే ఘృవులు, చెంగల్యోహిష్ఠి. మంజిష్ఠ, పెద్దసోపు, అవాల, జాజికాయ, సుగంధి, పాత, వట్టివేళ్ళు, ఇవి కల్కద్రవ్యాలు. వీటిమొత్తం నూనెలో ఆరోపంతు అయేటట్లు సమభాగాలుగా గ్రహించి చూర్ణించి నీళ్ళతో రుద్ది ద్రవద్రవ్యాలలో కలిపి వండివడ బోసుకునేది.

ఇది లోపలి కివ్వవచ్చు, పైని పూయవచ్చు, నన్యానికివాడవచ్చు, శిరోవస్తిగా వాడవచ్చు.

ఇదిధనుర్వాతం, అంతరాయామం, గృధ్రసి, అపబాహుకం, అక్షేపకం, విశ్వాచీవాతం, అపతంత్రకం, అఘ్రవాతం, మానుస్తంభం, శిరోవాతం, అపతానకం, భూకంఠకర్ణవాసాక్షిజిహ్వలను బాధించే వాతం, కలాయఖంజపంగువాతాలు, పక్షి వాతం, సర్వాంగవాతం, అర్ధితవాతం, పాదహస్తం, ఊరుస్తంభం, ముష్టవాతం, ఇవన్నీ పొగొడుతుంది.

౩౦ అశ్వ గంధా బలా లాక్షణై తైలం

అశ్వగంధా బలా లాక్షా ప్రస్తం ప్రస్తం పృథక్పృథక్
జలద్రోణే విపక్తవ్యం చతుర్భాగావశేషితమ్
తైలం త్రిమాసకం దద్యా తైలా స్సస్తు చతుర్ధణమ్
అశ్వగంధా బలారాన్నా కాంతి కుప్తా బ్దచందనమ్
నిశా తిక్తా శతాహ్వ చ లాక్షామూర్వా సమూలికా
మరధాతు స్సుచుంజిస్తా మధుకోశీరశారిబా
భార్జీపుష్కరమూలం చ సరళా గ్రంథికం తథా
సమభాగాని సర్వాణి కల్కికృత్య వ్రదాపయేత్
సర్వజ్వరహరం, హఃతి. శోఢం చ పరిబృంహితమ్
కాసశ్వాసహరం చైవ సర్వధాతువివర్ధనమ్
పక్షిఘాతహరం చైవ గ్రహవస్థారదాహనుత్

ఏత దధ్యంజనే శ్రేష్ఠం క్షయవాధిహరం పరమ్

అశ్వగంధాబలాలాక్షా తైలం విశ్వహితాయ చ ॥

పెన్నేరు, బల, అక్కపియ్యం—ఇవి ఒక్కొక్క ప్రక్కం. ఇవి మూడూ మెత్తగా చితకనొట్టి రెండు ద్రోణాల నీళ్ళలో కలిపి, నాలుగు భాగం మిగిలేట్టుట కాచి వడ పోయినది. అందులో అనుమానికల నువ్వులచూసె, ఇరవైనాలుగు మానికల పెయిలమిది తేలా చేచ్చె. ఇదిద్రవద్రవ్యం.

పెన్నేరు, బల, సన్నరాన్న, రేణుకలు, చెంగల్వకోష్ఠ, తుంగముస్తలు, చందనం, పసుపు, కలుకిరోహిణి, సవాప, అక్కపియ్యం, చాగ, జీవదారు, ఉసిరిక పచ్చ, మంజిష్ఠ, యష్టిచుఘకం వట్టివేరు, సుగంధి, గంటుభారంగి, పుష్కరమూలం, సుశదారు, గ్రంథితగరం—ఇవన్నీ కలకద్రవ్యాలు. ఇవి ఒక్కొక్కటి నాలుగేసి సూాలు గ్రహించి మెత్తగా చూర్ణించి, నీళ్ళతో రుబ్బి అద్రవద్రవ్యాలతో కలిపివండి వడపోసుకునేది.

ఇదిశరీరానికి మదనా చేసుకుంటే సర్వజ్వరాలూ మరిస్తుంది. ఉబ్బు, దగ్గు, వగన్ను, పక్షవాతం, గ్రహదోషాలు, అపస్మారం, క్షయ పోగొడుతుంది. సర్వ ధాతవులనూ వృద్ధిచేస్తుంది.

ఘృతాలు

౧ కల్పాణ ఘృతం

త్రీఫలా ద్వే నిశే కౌంతీ సారిబే ద్వే ప్రియంగుకా
 శాలిషణ్ణీ పృష్ఠీపర్ణీ దేవదా శ్వేలవాళిమ్
 సతం విశాలా దంతీ చ దాశీయం నాగకేసరమ్
 నీలోత్పలైలా మంజిష్ఠా విడంగం కృష్ణపద్మకమ్
 జాతీపుష్పం చందనం చ తాళీసం బృహతీ తథా
 వృత్తైః కర్ణసమైః శిల్కైర్జలం దత్వా చతుర్థణమ్
 ఘృతప్రస్థం పచే ద్ధీమా నవస్మారే జ్వరే శ్చయే
 ఉన్మాదే వాతరక్తే చ కాసే మందాసలే తథా
 ప్రతిశ్యాయే కఫే శూలే తృతీయక చతుర్థకే
 మూత్రకృచ్ఛ్రే విసర్పే చ కంఠాపాండ్వామయే తథా
 విషద్యయే ప్రమేహేషు సర్వదై వోషయుజ్యతే
 పంధ్యానాం పుత్రదం భూతయక్షరక్షోహరం స్మృతమ్ ॥

X కరకవాలుపు, తాడికాయవాలుపు, ఉసిరికపప్పు, పసుపు, మానుపసుపు, రేణుకలు
 పాలసుగంధి, నల్లసుగంధి, ప్రేంకణం, ముయ్యకుపాన్ను, నక్కతోకపాన్ను, కేవ
 దారు, కూతురుబడను, గ్రంధితగరం, విశాల, నేపాలపునేళ్ళు, దానిమ్మబెరడు,
 నాగకేసరాలు, నల్లకలవ, ఏలకులు, మంజిష్ఠ, వాయువిడంగాలు, చెంగల్వకోష్ఠు
 పద్మకాంతం, శాజికాయ, చందనం, తాళీసం, పెద్దములక, —ఇవి కల్పద్రవ్యాలు.
 ఇవి ఒక్కొక్కటి రెండు సేతులాలు. ఇవన్నీ కలిపి మెత్తగా నలగకొట్టి, నీటితో
 రుద్ది అముద్ద రెండుపళ్ళాల అవునేటితో కలిపేది. మరిన్నీ, అనేతిలో ఎనిమిది పృ
 స్థాల సేళ్ళు కలిపి వండి వడబోసుకునేది.

ఇది, ఉన్మాదం, వాతరక్తం, దగ్గులు, అగ్నిమాంద్యం, శూంప, అపస్మారం
 జ్వరం, శ్చయ, కటికూల, తృతీయకచాతుర్థకజ్వరాలు, మూత్రకృచ్ఛ్రం, విసర్పం,

మరకలు. పాపముగోగం, పాపకణింగమవిహార, ప్రమేహలహోగముతుంది. వంధ్యా
స్త్రీలకు పుత్రసంతానం కలిగిస్తుంది. సమర్థగ్రహవాధలున్నా సశింపచేస్తుంది.

౨ ఫలఘృతం

తిథిలా మధుకం కుష్ఠం ద్వే నిశే కలుహోహితే
విశంగం పిప్పలీ ముస్తం విశాలా కల్పలం వదా
ద్వే మేదే ద్వే చ కాళోక్త్యా నానాభే ద్వే ప్రియంగుకా
శతపూషా హింగురాన్నా చందనం రక్తచందనమ్
జాతీపుష్పం తుగ్గక్షీరీ కమలం శర్కరా తథా
అజమోదా చ చంతి చ కల్పై శీతైశ్చ కార్షికైః
జీవర్వత్తైకవర్ణాయా ఘృతప్రస్థం చ గోక్షిపేత్
చతుర్గుణేన పయసా పచే దారణ్యగోమయైః
సుతిథౌ పువ్యనక్షత్రే మృద్భాజే కాగ్రాకే తథా
తతః పిబే చుభభదిశే నారీ వాపురి షోధవా
ఏత త్వర్చి ర్నరః పీత్వా స్త్రీషు సత్యం పృషాయతే
పుత్రా సుత్నాదయే స్థీమాన్ వంధ్యాపి లభతే సుతమ్
అనాయుషం యా జనయే ద్యా చ సూతా ఫరస్థినితా
పుత్రం ప్రాప్నోతి సా నారీ బుద్ధిమంతం శతాయుషమ్
ఏత త్వలఘృతం నామ భాద్యాజేన కాపితమ్
అనుక్తం లక్షణామూలం క్షిపం త్యత చికిత్సకాః ।

కరకతాడికసిరికలు, యష్టివధుకం, చెంగల్యకోష్ఠ, పసుపు, మానుపసుపు, కటుక
రోహిణి, వాయువిడంగాలు, పిప్పళ్ళు, తుంగముస్తలు, పెద్దపాపరశేళ్ళు, కాయ
ఫలం, వస, మేద, మహామేద, కాళోలి, క్షీరకాళోలి, పాతసుగంధి, నల్లసుగంధి,
ప్రేంకణం, సదాప, ఇంగువ, (వేయించింది) సన్నరాన్న, చందనం, రక్తచందనం,
జాపత్రి, తవాక్షిరి, తావరపువ్వు, చక్కెర. అజామోదం, వేపాశపుళ్ళు ఇవికల్ప-
ద్రవ్యాలు. ఇవి ఒక్కొక్కటి ఒక్కొక్క కర్ణం చొప్పున గ్రహించి మెత్తగా
కొట్టి నీళ్ళతో బుద్ధిగంచుతున్నది.

శరీరం అంతా ఒక్కటే గంగూ, దూడలు బహిః ఉండిన అవుపాలలోనుంచి తీసిన నెయ్యి రెండున్నాలు. అనేతికి నాలుగురెట్లు అవుపాలు. వీటిలో ఆకల్పం ముద్ద కలిపి అడవియేరుపీడకలతో వండి వడబోసుకునేది.

ఇది పురుషులకు మిక్కిలీ వీర్వవృద్ధి కలిగించి ఎంతోమంది స్త్రీలతో రమించే శక్తి యిస్తుంది. పంథ్యాస్త్రీలకు పుత్రిసంతానసాప్తి కలిగిస్తుంది. బిడ్డలు బతకని స్త్రీలకు ఇది వరప్రసాదం. వారి బిడ్డలు దీర్ఘాయువ్యంతు అవుతారు.

ఇందులో చెప్పుకపోయినా ఆహారపదార్థాలైన వృద్ధవైష్యలు లక్ష్యజామాలం కూడా కల్పద్రవ్యాలలో చేర్చుకోవడం సంప్రదాయంగా వుంది.

౩ కు మారకల్యాణ ఘృతం

శంఖపుష్పీ వచా బ్రహ్మీ కువ్దం త్రిఫలయా నవా
ద్రాక్షా నశర్కరా శుంఠి జీవంతీ జీవకం బలా
శరీ దురాలభా బిల్వం దాడిమం సురసా స్థిరా
ముస్తం పుష్కరమూలం చ సూక్ష్మైలా గజపిప్పలీ
ఏషాం కర్షనమై ర్భాగై ర్ఘృతప్రస్థం విపాచయేత్
కషాయే కంటకార్యా శ్చ క్షీరే తస్మింశ్చతుర్గుణే
ఏత త్కుమారకల్యాణం ఘృతరత్నం సుఖవ్రదమ్
బలవర్ణకరం ధన్యం పుష్ట్యాయు రతివర్ధనమ్
ఛాయాసర్వగ్రహాలక్ష్యే క్రిమిదంతగదాపహమ్
సర్వబాలామయం హంతి దంతోద్భేదం విశేషతః ।

శంఖపుష్పీ, వచ, సంస్వతీఅకు, చెంగల్వకోష్ఠా, కరక తాడిఉసిరికలు, ద్రాక్ష పండు, చక్కెర, సొంఠి, నునుబాల, జీలకర్ర, బల, కచ్చురాలు, దూలగొండి శేఖ్య, మారేడుశేఖ్య, దానిమ్మ బెరడు, తులసి, కాలిపర్ణి, తుంగముస్తలు, పుష్కరమూలం, చిన్న ఏలకులు, గజపిప్పళ్ళు, —ఇవి కల్పద్రవ్యాలు.

ఇందులో రెండో బంతిలో జీరకం అనేదానికి ఒడలుగా కొండరు జీనీయ గణం వాడుతున్నారు. జీవనీయగణం అంటే నునుబాల, యష్టిమధుకం, మేద, మహామేద, కాళోలి, క్షీరకాళోలి, మాషపర్ణి, ముద్గపర్ణి, జీవకం, ఋషభకం, అని జీలకర్రకు బదులుగా ఇవి వేసుకుంటే చాలా యోక్కువ పనిచేస్తుంది.

ఈ లోకద్రవ్యాలన్నీ ఒక్కొక్కటి కన్పించొప్పున తీసుకుని, కలిపి, మెత్తగా దంచి నీళ్ళతో మిక్కిలి తుడిచుకునేది.

అప్పుడెయ్యి రెండుప్రక్కాలు. వాళ్ళు స్వరసం ఎనిమిదిప్రక్కాలు. అప్పుడెయ్యి ఎనిమిది ప్రక్కాలు.

ఈ ద్రవ్యాలన్నీ కలిపుకుని, వీటిలో ఆ లోకముద్ద చేర్చి వండి వడబోసు కునేది.

ఇది వీటిల్లలకు చాలా మేలు చేస్తుంది, బలం కలిగిస్తుంది, శరీరకాంతి వృద్ధి చేస్తుంది, పుష్టిచేసి పీర్ణాయుద్ధాయం సమకూరుస్తుంది, సర్వగ్రహబాధలూ తగ్గిస్తుంది, క్రిములు నాశనంచేస్తుంది, దుష్టవ్యాధులన్నీ పోగొడుతుంది, సమస్తబాలవ్యాధులూ తగ్గించేస్తుంది, ముఖ్యంగా ఎంతానూ వచ్చేటప్పుడు కలిగే వ్యాధులన్నీ ఇది పోగొడు తుంది.

౪ వ ర్ణ క మృ తం

మధుకం చందనం కంగు సర్పపం పద్మకం తథా
కాలీయకం హరిద్రా చ లోధ్ర మేభి శ్చ కల్కితైః
వివచేద్ధి ఘృతం వైద్య నైపుణ్యం వస్త్రుగలితమ్
పాదాంశం కుంకుమం సింధుం క్షిప్త్వా మందానలే పచేత్
తత్ప్రీధం శిశిశే నీశే ప్రక్షిప్త్యాకర్షయే తతః
తదేత ద్వర్ణకం నామ ఘృతం వక్త్రప్రసాదనమ్
అశేనాభ్యానలిప్తం హి వలీభూత మపి క్రమాత్
నిష్కలం కేందుబింతాభం స్యా ద్విలాసవతీముఖమ్ ।

శయిమధుకం, చందనం, ప్రేంకణం, అవాలు, పద్మకేసరాలు, ముగంధి, పసుపు, లాద్దుగుచ్చెక్క—ఇవి కలగద్రవ్యాలు. ఇవి ఒక్కొక్కటి పలంచొప్పున గ్రహించి మెత్తగా దంచి, నీళ్ళతోదుబ్బి రెండుప్రక్కాల అప్పునీటిలో కలిపి, అందులో ఎనిమిది ప్రక్కాల నీళ్ళున్నూ చేర్చి దింపబోయేటప్పుడు రెండుపలాల మైనం వేసి, కలిపించి ఒక తులం కుంకుమపువ్వున్నూ కలిపి వేడిగా వుండగానే వడబోసుకునేది.

చల్లబడినో ఇది గట్టిపడి, వెన్నలా వుంటుంది, కనక. వేడికొంచెం తగ్గాక
సిఫాలలో గాని, చల్లాలలో గాని పోసి ఉంచుకునేది.

ఇది స్త్రీలకు మొగంమెరుగుగా వాడుకునేది. దినదినమూ మొగాని కిది రాసి
బాగా మర్చిస్తే చేతులని కడిగేసుకు. బూర్జు లే నుచితము పడ్డ మొగం కూడా నునుపు
తో చంద్రదేవలూ వుంటుంది.

౨ బృహదశ్వగంధాఘృతం

అశ్వగంధా పలశతం శుభజేశసముద్భవమ్
పుణ్యేహని సమాహృత్య సాధయేత్ శ్లేష్మకృత్తమ్
ద్రోణేంభసి పచేత్తావ ద్యావత్పదావశేషితమ్
నర్మిఃప్రస్థం పచేత్తేన గవ్యక్షీరం చతుర్గుణమ్
కషాయం ఛాగమాంసస్య దద్యా చ్చుత్పిష్టాస్య చ
కల్కాని శ్లేష్మపిష్టాని తదామూని ప్రదాపయేత్
కాశోలీయుగ మృద్ధీ శ్వే మేదే ద్వే చాథ జీరకమ్
స్వయంగుప్తా మృషభక మేలా మధుక మేవ చ
మృద్వీకాం శూర్పపల్ల్యా చ జీవంతీం చపలాం బలామ్
నారాయణీం విదారీం చ సత్వా సమ్య గ్నిపాచయేత్
సితా మాక్షికయో శ్శీతే గృష్ణీయా త్కుడవో పృథక్
లీడ్వా పాణిశం భుంజ్యాత్ పరిహారవివర్జితమ్
క్షీణేంద్రియాః క్షీణశక్రా వృద్ధా బాలా స్రభాబలాః
హీనమానా శ్చ యే కేచిత్ ప్రాశ్యేదం మాత్రయా ఘృతమ్
ఓజః స్వాస్థ్యం చ తేజ శ్చ ప్రసాద మింద్రియస్య చ
లభతే సూర్యసంకాశో రాజతే విగతజ్వరః
పృథో పృషాయతే స్త్రీషు నిత్యం షోడశవర్షవత్
నారీణాం చ శతం గచ్ఛేత్ వ చ శుక్రక్షయో భావేత్
వంధ్యా చ లభతే శత్రం బుద్ధిమేధాసమన్వితమ్

మాసమాత్రప్రయోగేణ వలీపలితినాశశమ్

ఖాలిత్వం తిమిరం వ్యాధీన్ వాతికాన్ కఫపిత్తజాన్

పంచకాసాన్ త్మయం శ్వాసం హిక్మాం చ విషమజ్వరమ్

మాంతి సర్వాన్ గదాన్ కీన్రు మర్శిభ్యాం నిర్మలం పురా ।

పంచమలాల పెన్నెలు పెత్తగా చితకగొట్టి రెండుద్రోణాల సిగ్గులో కలిపి నాలుగో పాలు మిగిలేటట్లు కాచి వడబోసుకునేది. మేకమాంసం రెండువంతుల పలాలు పెత్తగా నడికించి నాలుగుద్రోణాల సిగ్గులో కలిపి నాలుగో వంతు మిగిలేటట్లు కాచి వడబోసుకునేది. ఈరెండుకూయాలూ కలిపి అందులో రెండుప్రస్థాల ఆవునెయ్యిలో ఎనిమిది ప్రస్థాల ఆవుపాలూ కూడా చేర్చేది.

కాకోళి, తీర కాకోళి, యుద్ధి, వృద్ధి, మేద, మహామేద, చీలకర్ర, పల్లెరు గింజలు, మువ్వకకరి, వీలకులు, యష్టిమధుకరి, ద్రాక్షపండు, మాషపల్లి, ముద్గపల్లి, జీవంతి, పిచ్చుళ్ళు, బల, పిల్లితేగలు, నేలగుమ్మడు, ఇవి కల్పద్రవ్యాలు. ఇవన్నీ కలిపి మెత్తిగా వంచి సిగ్గుతో రుద్ది యీమధ్య వైసి చెప్పిన ద్రవ్యాలలో చేర్చి వండివడబోసుకునేది.

ఇది చల్లబడిన తరువాత ఒకకుడివం చక్కెర, ఒకకుడివం తేనె కూడా కలుపు కునేది. అయితే, వృద్ధవైద్యులు ఈరెండుకస్తులూ ఘృతం అంతిలోనూ కలిపివుంచక ప్రతి మోతాదులోనూ కొంతకొంత కలుపుకోమని చెప్పడం వుంది.

ఇంద్రియాలు పట్టుకొన్నవారూ, శుక్రక్షీణం పొందినవారూ, వృద్ధులూ, బాల కులూ, బలహీనులూ, రక్తమాంసాలు తీరిపోయినవారూ ఇది జలాశుసారంగా నేవిస్తే ఓజస్సు. స్వాస్థ్యమూ, తేజస్సు, ఇంద్రియబలమూ కలిగి సూర్యబింబంలా వెలిగి బోతూవుంటారు. వృద్ధుడు కూడా ఐదహారేళ్ల యువకుడులాగ ఆనందమంది స్త్రీలతో రమించిగలుగుతాడు. వంధ్యాస్త్రీలకు సత్సంతానం కలుగుతుంది. ఒక్కమాసం నేవించినంతమాత్రానే యాగుణాలు కలుగుతాయి. శరీరంమిడిమిడతలు తగ్గిపోతాయి. వెంట్రుకలు నల్లబడతాయి. దృష్టిమాంద్యం కూడా తగ్గిపోతుంది. వాతవ్యాధులూ కఫవ్యాధులూ హరిస్తాయి. పంచకాసలూ, త్మయ, శ్వాసలు, ఎక్కిళ్లు, విషమ జ్వరం తగ్గిపోతాయి.

ఓ ఛా గ లా ది ఘృతం

ఆజం ఛర్మవినిర్ముక్తం త్యక్తశృంగఖురాడిశమ్

పంచమూలీద్వయం చైవ జలద్రోణే విపాచయేత్

తేన పాదాబశేషేణ ఘృతప్రస్థం నిశచయేత్
 జీవశ్చైవ స్యయష్టాష్ట్యైః క్షీరం వైవ శతాశః
 ఛాగలాద్య మిదం నామ్నా నర్వవాతవికారణుత్
 అద్విజే నర్ణకూలే చ జాధిశ్యే మూకచిన్నినే
 జడగద్గదపంచూనాం శింజే గృధ్రపికుబ్జయోః
 అపతానపతంత్రే చ నర్చి రేత త్ప్రశస్యతే
 వృథగర్భతులూః పంచమూలశ్వంద్వామాంసయోః
 నిక్వాధ్య సలిలద్రోణే క్వాధే పాదావశేషితే ।

చర్మమూ, కొమ్మలూ, గిట్టలూ మొదలైనవి తీసివేసిక మేకమాంసం 50 పలాలు
 రెండుద్రోణాల నీళ్లలో నాలుగోవంతు మిగిలేటట్టు కాచి మహోసుకుని ఉంచుకునేది.
 దశమూలాలు అన్నీ కలిపి యాభైపలాలు రెండు ద్రోణాల నీళ్లలో నాలుగోవంతు
 మిగిలేటట్టు కాచి మహోసి ఉంచుకునేది. ఈరెండు కషాయాలూ కలిపి అందులో
 రెండుప్రస్థాల అవునెయ్యి చేర్చి పోయిమీద ఉంచుకునేది.

మనబాల, యష్టిమధుకం, మేద, మహామేద, కాకోలి, క్షీరకాకోలి, మాష
 పర్ణి, ముద్గపర్ణి, జీవకం, ఋషభకం, మల్లీ యష్టిమధుకం-ఇవికల్కాద్రవ్యాలు. ఇవన్నీ
 కలిపి 66 తులాలు. ఇవి మెత్తగా దంచి నీళ్లతో రుబ్బి అమద్ద అద్రవద్రవ్యాలలో
 కలుపుకునేది. మరీన్నీ అద్రవద్రవ్యాలలో నాలుగుప్రస్థాల అవుపాలు, నాలుగు
 ప్రస్థాల, పిల్లితేగల రసమూ కూడా చేర్చుకోవాలి.

ఇవన్నీ కలిపి వండి మహోసుకునేది.

ఇది అద్విజనాతం, కర్ణకూల, బధిరత్వం, ముద్గమాటలు, గద్గదవచనాలు, చురుకు
 తనంలేకపోవడం. కుంటిరినం, ఖంజనాతం, గృధ్రాసి, కుబ్జకం, అపతానం, అప
 తంత్రం ఇవన్నీ పోగొడుతుంది.

2 బృహచ్చగలాద్యమృతం

ఛాగమాంసతులూం గృహ్య దశమూల్యాః పలం శతమ్
 అశ్వగంధాపలశతం వాట్కాలకశతం తథా
 మృతాధకం పంచోద్రయే శ్చతుర్థాగావశేషితైః

క్షీరం స్నేహనమం జద్యా త్మతావర్యా రసం తథా
 తామ్రవాతే దృఢే చైచ శనై ర్మృద్వగ్నినా పచేత్
 అస్యోషధన్య కల్కస్య ప్రత్యేకిం శుక్తినిమ్మితిమ్
 జివంతీ మధుకం ద్రాక్షా కాకోళ్యా నిల ముత్పలమ్
 ముస్తా సచందనం రాన్నా వర్ణివీర్వయశాచబే
 మేదే ద్వేచ తథా కుష్ఠం జవకర్షభకా శతే
 దాద్వీ ప్రియంగు త్రిఫలా సతం తాలినపద్మకా
 ఏలా వత్రం వరీ నాగం జాతీకుసుమధాన్యకమ్
 మంజిష్ఠా వాషినుం దారు కేణుకం సైలవాలకమ్
 విషంగం దురకం చైచ కేషుయత్వా వినిక్షిపేత్
 వస్త్రపూతే చ కితే చ శర్కరాప్రస్థసంయుతమ్
 సింధాయేత్ స్నిగ్ధభాండే మార్దే వా భాజనే శుభే
 అస్యోషధన్య సిద్ధన్య శృణువీర్య మతఃపరమ్
 దేవదేవం నమస్కృత్య సంగ్రాజ్య గణనాయకమ్
 పిబే త్సాణితలం తస్య వ్యాధిం వీక్ష్యానువాసతః
 సర్వవాతవికారేషు అపన్నాశే విశేషతః
 పక్షాఘాతే తథోన్మాదే ఉద్ధానే శోష్మసిగ్రహే
 క్షల్లిరోగే శిరోరోగే కాధర్యే చావతంత్రకే
 భూతోన్మాదే చ గ్రహస్యాం హేదరే చాక్షిపాతకే
 చార్కుశూలే చ వ్యాసూచలే బాహ్యయామూర్ధితే తథా
 వాతకంఠకృష్ణా దోగమూత్రకృచ్ఛే సపంగుకే
 త్రోమృశీర్షే తథా ఖంజే కుజ్జే చాఘ్ని విమ్బినే
 అవతానేతరాయామీ రక్తపిత্তే తథోర్ధ్వగే
 అనాహేరోవికారేషు చాతుర్థకజ్వరే పిచ
 వానుగ్రహే తథా శోషే క్షీణే చైవావబాహుకే

దండాపతానకే భగ్నే నాహే చాక్షేపకే తథా
 జీర్ణజ్వలే విశ్నే కుష్ఠే శేఫస్తంభే మదాత్యయే
 అశ్వవాతేగ్నిమాంశ్యే చ వాతరక్తగదేమ చ
 ఏకాంగరోగిణే చైవ తథా సర్వాంగరోగిణే
 మాస్తకంపే శిరఃకంపే జిహ్వస్తంభే జడే భ్రమ
 క్షేణేంద్రియే నష్టశుక్రే శుక్రసింహుణే తథా
 స్త్రీణాం వాతాననాతే చ పటలే చాక్షిస్పందనే
 ఏకాంగస్పందనే చైవ సర్వాంగస్పందనే తథా
 నాగాదిపతితే వాతే స్త్రీణా మప్రాప్తిహేతుకే
 ఆభిచారికదోషే చ ధననంతాపసంభవే
 యే వాతస్థవా రోగా యే చ పిత్తసముద్భవాః
 శిరోమధ్యగతా యే చ జఙ్ఘాపార్శ్వదినంస్థితాః
 మాత్మగ్రహభిఘాత శ్చ శిశు ర్యచ్ఛ విశుష్యతి
 ప్రక్షీణబలమాంస శ్చ న వర్త్యగమనక్షమః
 ఘృతే నానేన సిద్ధ్యంతి వజ్రముక్తి రివానురాన్
 హంతి సకలాన్ రోగాన్ ఘృతం పరమదుర్లభమ్
 రసాయనం వహ్నిబలప్రదం చ
 వపుఃప్రక్షం విగధాతి రూపమ్
 దత్తాబలేంద్రేణ సమానజేజ్ఞా
 దీర్ఘాయుషం పుత్రశతం కరోతి
 స్త్రీణాం శతం గచ్ఛతి చాతిరేకం
 న యాతి తృప్తిం సరసం నమాంగః
 అపుత్రిణీ పుత్రశతం కరోతి
 శతాయుషం కామసమం బలిష్ఠమ్
 మహద్భుతం నామ తు ఛాగలాద్యం

పనిర్మితం వాతః మూఢం చ

శివం శుభం రోగధమూఢం చ

చక్కా హరితముని ర్హస్తిః ॥

నపుండరీకమండం మారుపలాలు మెత్తగానకించి రెండుద్రోణాల నీళ్ళలో కలిపి నాలుగోవంతు మిగిలేటట్లు కాచి వడబోసుకుని వుంచుకునేది. దశమూలాలున్న అన్నీ కలిపి మారుపలాలు మెత్తగా చితికగొట్టి రెండుద్రోణాల నీళ్ళలో కలిపి నాలుగోవంతు మిగిలేటట్లు కాచి వడబోసుకుని వుంచుకునేది. పన్నెరున్న మారుపలాలు మెత్తగా చితికగొట్టి రెండుద్రోణాల నీళ్ళలో కలిపి నాలుగోవంతు మిగిలేటట్లు కాచి వడబోసుకుని వుంచుకునేది. ఒల మారుపలాలు మెత్తగా చితికగొట్టి రెండుద్రోణాల నీళ్ళలో కలిపి నాలుగోవంతు మిగిలేటట్లు కాచి వడబోసివుంచుకునేది.

ఈనాలుగు కషాయాలున్నూ, రెండు అధికాల అవునెయ్యిన్నీ, రెండు అధికాల అవుపాలున్నూ, రెండు అధికాల పిల్లిలేగల రసమున్నూ కలిపి పాత్రలో పోసి పొయ్యిపొద వుంచేది.

మనుబాల, యష్టిమధుకం, బ్రాహ్మపండు, కాకోలి, క్షీరకాకోలి, నల్లగలవ, శుంకముస్తలు, చందం, సన్నరాన్ను, మాషపర్ణి, ముద్గపర్ణి, పాలశుగంధి, నల్లశుగంధి, మేద, మహామేద, చెంగలవ్వికోష్ఠ, జీవకం, ఋషభకం, కిచ్చూరాలు, మానుపసుపు, ప్రేంకణాలు, కరక, తాడికాయ, ఉసిరికపప్పు, గ్రంథితగరం, తాళీసపత్రకం, పద్మకావేరి, ఏలకులు, అకుటత్రకం, పిల్లిలేగలు, నాగకేసరాలు, బాపత్ర, ధనియాలు, మంజిష్ఠ, దానిమ్మదెరడు, దేవిదారు, రేణుకలు, మాతురుబుడమ, వాయువిడుగులు, జీలకర్ర—ఇవి కల్పద్రవ్యాలు. ఇవన్నీ ఒక్కొక్కటి నాలుగేసితులాల చొప్పున వేసుకుని మెత్తిగా దంచి నీళ్ళతో రుద్ది, అముద్గ పొయ్యిమీద పెట్టివుంచిన ద్రవద్రవ్యాలూ కలిపి వండి వడబోసుకునేది. వడబోసిన తిరివాత అందులో ఒక ప్రస్థం చక్కెరకలిపి జాగ్రత్త నేపి వాడుకునేది.

వయస్సునూ, ఒలమనూ, స్థితినిపట్టి యిది అరితులందాకా మోతాదు ఏర్పరుచుకోవచ్చును.

వాతవ్యాధులు, అపస్మారం, పక్షవాతం, ఉన్మాదం, అఘ్మానం, మలబంధం, క్షిరోగం, శిరోరోగం, బధిరత్వం, అపతల్రకం, ధూతోన్మాదం, గృధ్రపి, ఉదరవ్యాధులు, పార్శ్వకూల, హృచ్చాల, బాహ్యాయానం, అర్థికవాతం, వాతకింఠకం, హృద్రోగం, మూత్రకృచ్ఛం, కంటిరసం, క్రోష్టకక్ష్మి, ఖంజవాతం,

కబ్జకవాతం, మద్దమాటలు, అపతానం, అంతిరాయామం, రక్తపిత్తం, మఖ్యంగా ఊర్ధ్వగతరక్తపిత్తం, అచాహం, మూలశంకలు, చాతుర్థికజ్వరం, హనుస్తంభం, శోష, అపబాహుకం, దండాపతానకం. మంటలు, ఎముకలు విగడం, అత్యేషకం, జీర్ణజ్వరాలు, విషదోషాలు, కష్టం, కేఫస్తంభం, మదాత్యయం, అధ్యవాతం, అగ్నిమాంద్యం, వాతరక్తం, ఏకాంగవాతం, సర్వాంగవాతం, బాహుకంపం, శిరఃకంపం, జిహ్వస్తంభం, భ్రమ, జడత్వం, ఇండియక్షిణక, శక్రనవ్తం, ఋతుదోషాలు, పటలం, కళ్ళు అదరడం, ఏకాంగస్పందనం, సర్వాంగస్పందనం. సురంఏనుగు మొదలైన వాహనాల మీదనుంచి పడ్డప్పుడు సంభవించే వాతప్రకోపం, కోరిన స్త్రీలభించనందున కలిగే శారీరక మానసిక బాధలు. అభిచారికదోషాలు, ధనవస్తువల్ల కలిగే సంతాపం, సమస్త వాతవ్యాధులు, సకలపిత్తవ్యాధులు, గ్రహబాధలు, ఇది అమోఘంగా పోగొడుతుంది చిక్కిపోయిన కిల్లలకు, రక్తమాంసాలు క్షీణించిన వారికి, నడవకత్తలేనివారికి ఈఘృతం మిక్కిలీ మేలుచేస్తుంది.

ఇది గొప్పరనాయనం. మిక్కిలీ అగ్నిదీప్తి కలిగించి, శరీరపుష్టి, సౌందర్యమూ, వీర్యవృద్ధి అధికంచేస్తుంది. ఇది చాలాకాలం పుచ్చుకున్న పురుషుడు అనేక మంది స్త్రీలతో రమించగలుగుతాడు. వంధ్యా స్త్రీలు సంతానఫలం పొందుతారు.

గమనిక:—స్త్రీ సంతానవంతురాలు కాకపోతే. మనలో దోషం అంతా స్త్రీదే అనే భావం వుంది. అనేకులు స్త్రీకి మాత్రమే చికిత్సచేయిస్తారు. అనేక మంది స్త్రీలకు భూతిచికిత్సా, తీర్థయాత్రలూ కూడా చేయించే అచారం కూడా మనలో వుంది. అయితే చాలాదోష్ట సంతానం కలగని లోపం పురుషులవల్ల కూడా సంభవిస్తూవుంటుంది. ఇది గుర్తించినవారూ, చికిత్సకు అంగీకరించే పురుషులూ కూడా చాలా అరుదుగా వుంటారు. నాఅనుభవం చెబుతాను. నేను అయిదారు స్థలాలలో స్త్రీలకే కాక పురుషులకునూ చికిత్స చేశాను. అంతకుపూర్వం స్త్రీలకే అన్ని చికిత్సలు చేసేనా కలగని సంతానం పురుషులకు కూడా చికిత్స చేశాక కలిగింది. తరుచు సంతానం కలిగి నవ్వుపోయే సందర్భాల్లో కూడా నేను ఉభయులకూ చికిత్స చేశాను. తన్ములంగా కలిగిన సంతానం నిలిచివుంది. నేను వాడిన ఔషధాలు ముఖ్యంగా స్త్రీలకు కుమారకల్పద్రుమఘృతమూ, పురుషులకు ఈబ్బవాచ్చాగలాది ఘృతమూనూ, పురుషులకు ఇది చెయ్యగల మేలు, నాఅనుభవంలో, సిద్ధమకరధ్వజం కూడా చెయ్యలేదు. కైద్యపోదరులు ఇది పరిశీలించి చూస్తూ రసి నమ్ముతున్నాను.

రా పు న ర్న వా మృ తం

పునర్న వాతులాం గృహ్య జలదోశే విపాచయేత్
చతుర్భాగావశేషేణ ఘృతీత్రస్థం విపాచయేత్

భూనింబవిజ యాశుంతీశోధఘ్నామరదారుభిః

కాసం శ్వాసం జ్వరం వాంతి శోధం చాపి సుదారుణమ్ ।

గలిజేరు నూరుపలాలు మెత్తగా చిత్తికొట్టి రెండుద్రోణాల నీళ్లలో కలిపి నాలుగో
దంశు మిగిలేటట్టు కాచి వడబోసుకునేది. అందులో రెండుప్రస్థాల అపునెయ్యి
చేర్చేసి.

నేతలేము, గంజాయి, సొంట్టి, తెల్లగలిజేరు, దేవదారు—ఇవి కల్కప్రవ్యాలు.
ఇవి ఒక్కొక్కటి నాలుగేసి తులాల చొప్పున గ్రహించి మెత్తగా దంచి నీటితో
రుద్ది. అకషాయంలో కలిపి వండి వడబోసుకునేది.

ఇది దగ్గులు, కగ్గులు, ఉబ్బు, జ్వరం పోగొడుతుంది.

ఛా గా ది ఘృ తం

అజామాంసం శులూమాసం వాసకన్య పలం శతమ్

అశ్వగంధాపలశతం కటాహే నమధిక్షి పేత్

జలద్రోణే పృథక్చక్వా చతుర్భాగావశేషితైః

కషాయై ద్విచే ద్దవ్యం ప్రస్థద్వయమితం ఘృతమ్

ఛాగక్షీరం ఘృతనమం దద్యా త్కల్కాని యాని చ

అప్తవర్గః పంచమూలీ చాతుర్జాత శ్శతావరీ

త్రికటుత్రిఫలా యష్టి విదారీ శాల్మలీ వచా

శంఖపుష్పీ సుధామూలీ ముషలీ చవికా తథా

కపికచ్చుకబీజం చ దీప్యా ఖదిరజీరకా

నూత్నైలా మేధికా భార్గీ ప్రత్యేకం శుక్తిమానతః

సంగృహ్య సాధయే త్సర్పిః శనై ర్మృద్వగ్నినా భిషక్

రాజమత్స్యణి దుస్సాధ్యే సర్వకాసగదేషు చ

స్వరభేదే ఓయే కాసే ధ్వజభంగే జ్వరే తథా

ప్రమేహే మూత్రకృచ్ఛే చ రక్తపిత్తే త్వరోచకే

ఛాగలాద్యఘృతం శస్త్రం సర్వరోగవినాశనమ్ ।

మేకమాంసం నూరుపలాలు రెండుద్రోణాల నీళ్ళలోకలిపి కాచి వడబోసుకుని పుంచు కునేది. అష్టగరపుపట్ట నూరుపలాలు చితకగొట్టి రెండుద్రోణాల నీళ్ళలో కలిపి కాచి వడబోసి పుంచుకునేది. పెన్నేరు నూరుపలాలు మెత్తగా దంచి రెండుద్రోణాల నీళ్ళలో కలిపి కాచి వడబోసిపుంచుకునేది. ఇవి మూడూ చేర్చి ఆందులో నాలుగుప్రస్థాల అవునెయ్యి, మేకపాలు నాలుగుప్రస్థాలూ కలిపేది.

మేద, మహామేద, జీవకం, ఋషభకం, ఋద్ధి, వృద్ధి, కాకోళి, క్షీర కాకోళి, మారేడు, దుండిగం, పెగ్గెమ్మడి, కలిగొట్టు, తక్కెల, చాల్పినిచెక్క, ఏలకులు, ఆకు పత్రికం, నాగకేసరాలు, పిల్లితేగలు, సొంటి, పిప్పరీ, మిరియాలు. కరకతాడిఉసిరికలు, యష్టిమధుకం, నేలగుమ్మడు, బూరుగుపట్ట, వస, శంఖపుష్పి, సాలామిక్రి, నేలతాడి, చివ్వం, దూలగొండివిత్తులు, వాము, చంద్రచేప, జీలకర్ర ఏలకులు, మెంతులు, గంటు భారంగి,—ఇవి కల్కదవ్యాలు. ఇవి ఒక్కొక్కటి నాలుగేసి తులాల చొప్పున చేర్చుకుని మెత్తగా దంచి నీటితో కలిపి—యీముద్ద ఆద్రవద్రవ్యాలలో కలిపి వండి వడబోసుకునేది.

ఇది రాజయశ్త్వ, దగ్ధులు, స్వరభేదం, త్వయ,ధ్వజభంగం, జ్వరం, ప్రమేహం, మూత్రకృచ్ఛం, రక్తపిత్రం, ఆకోచకం ఇవి పోగొడుతుంది.

౧౦ కుంకుమాది పుత్రం

మధుకం క్షీరకాకోళి దున్నర్పా దశమూలికా
తులామానాని సర్వాణి జలద్రోణే వచే తృణక్
పాదావశేషితైః క్వాధై ర్ఘృతం కుంకుమమూర్ఛితమ్
ఘృతా చ్చతుర్థణం చాజం క్షీరం దత్వా విపాచయేత్
ద్రవ్యాణి యాని వేష్యాణి తాని వత్స్యా వ్యూతఃపరమ్
జీవనీయగణో ముస్తం లవంగం కుంకుమం వచా
సీలోత్పలం బలా వ్యోషం పుశ్నివర్ణీ హరేణుకా
చక్మకాగాలుక శ్చిన్నా ప్రియంగు శ్చైలవాలుకమ్
ఏలాద్వక్షం తుగా ధాత్రీ ప్రసూనం మాలతీభవమ్
హవుషా చవికా పత్రం తాలీసం నాగకేసరః
మరదా చీరకో దీప్యా వ్రత్యేకం శరసముతా

స్వాస్థ్యే కాని సంహృత్య శనై ర్మృద్యగ్నినా పచేత్
హంతి యత్క్మాణ మత్యుగ్రం కాసం శ్వాసం క్షయం జ్వరమ్
రక్తపిత్తం ప్రమేహం చ కుంకుమాదిఘృతం శుభమ్ ।

యష్టిమధుకం, క్షీరకాకోళి, వామడు, దశమాలాలు—ఇవి నాలుగు ఒక్కొక్కటి
నూలేని పలాలు పెత్తిగా దంచి రెండేసి ద్రోణాల నీళ్ళలో కలిపి వేరువేరుగా
నాలుగోవంతు మిగిలేట్లు కాచి వడబోసుకునేది.

మనుచాల దీపకం, ఋషభకం, మేద, మహామేద, కాకోళి, క్షీరకాకోళి, యష్టి
మధుకం, మాషఫణ్ణి, మద్గపర్ణి, తుంగముస్తల, లవంగాలు, కుంకమపువ్వు, వస, నల్ల
కలువ, బిల, సొంట్రి, పిప్పళ్లు, మిరియాలు, పుళ్ళిపల్లి, రేణుకలు, నెలగుమ్మడు, తిప్ప
తీగ, క్రేకనాలు, మాతురుబుడిమ, చిన్నవీలకులు, పెద్దయేలకులు, తవాక్షిరి, ఉసిరిక
పప్పు, మాలతిపువ్వులు, బోడతరం, చక్కం, అకుపత్రికం, తాళిసపత్రి, నాగకేసరాలు,
పెన్నెరు, జీలకర్ర, నాము,—ఇవి కల్కద్రవ్యాలు—ఇవి ఒక్కొక్కటి కర్షం
చొప్పున చేర్చుకుని మెత్తగా దంచి నీటితో రుబ్బి వుంచుకోవాలి.

ఇలాగ సైని చెప్పిన నాలుగు కషాయాలూ, ఈకల్కముద్దూ, కుంకమపూవు
తో మార్చితే అయిన అవునెయ్యి నాలుగుప్రస్థాలూ, నేతికి నాలుగురెట్లు మేక
పాలూ—ఇవన్నీ కలిపి వండి వడబోసుకునేది.

ఇది క్షయ, కాస, శ్వాస, రాజయత్న, జ్వరం, రక్తపిత్తం, ప్రమేహాలు
బోగొడుతుంది.

౧౧ సారస్వతఘృతం

సమూలం పత్ర మాదాయ బ్రాహ్మీం ప్రత్యాశ్య వాణిణా
ఉలూఖలే ఖోదయత్త్వా రసం వస్త్రేణ గాలయేత్
రసే చతుర్ధశే తస్మిన్ ఘృతప్రస్థం విపాచయేత్
బౌషధాని తు వేష్యాణి తా నీమాని ప్రదానయేత్
హరిద్రా మాలతీ కుంతం త్రివృతా సహితకీ
వతేషాం పలికాన్ భాగాన్ శేషాణి కార్షి కాని చ
విశ్చల్నోధ విడంగాని సైంధవం శర్కరా వచా

సర్వ మేత త్వమాలోఽద్య శనై ర్మృద్వగ్నినా పచేత్
 ఏత త్ప్రీతమాత్రేణ వాగ్విశుద్ధిః ప్రజాయతే
 సప్తరాత్రప్రయోగేణ కిన్నరైః సహగీయతే
 అర్థమాసప్రయోగేణ సోమరాజీవపు ర్భవేత్
 మాసమాత్రప్రయోగేణ శ్రుతమాత్రం తు ధారయేత్
 హం త్యష్టాదశకుష్టాని అర్చ్యాని వివిధాని చ
 పంచ గుల్మ్యాక్ ప్రమేహం శ్చ కాసం పంచవిధం తథా
 హః ధ్యానా మపి నారీణాం సరాణా మల్పచేతసామ్
 ఘృతం నారస్వతం నామ ఒలవన్త్యాగ్ని వర్ధనమ్ ॥

శరస్వతీ తీగ పచ్చిది సమాలంగా తెచ్చి కడిగి రోటిలో వేసివంచి స్వరసం తియ్యాలి. అది యెనిమిది ప్రస్థాలు. ఆపునెయ్యి రెండుప్రస్థాలు.

పసుపు, మాలతీపుష్పం, చెంగల్వకోష్ఠ, తెగడ, కరకవోలుపు—ఇవి ఒక్కొక్కటి ఒక్కొక్కపలం. పిప్పల్లు, వాయువిశంగాలు, సైంధవలకణం, చక్కెర, వస—ఇవి ఒక్కొక్కటి ఒక్కొక్క కర్షం. ఇవి కల్పద్రవ్యాలు. ఇలాగ యీపది వస్తువులూ మెత్తగా దంచి సైంధవం తప్పించి మెత్తగా నీళ్ళతో మారి ఆముద్ద పైనిచెప్పిన ద్రవద్రవ్యాలలో కలిపి వండి వడబోసుకునేది.

ఇది పుచ్చుకుంటే వాక్కుబ్ధి కలుగుతుంది. ఏడురాత్రులు పుచ్చుకున్నంతమాత్రాన కిన్నరలతో సమంగా పాడగలడు. రెండువారాలు పుచ్చుకున్నంతమాత్రాన శరీరానికి చంద్రకాంతివంటి వర్షస్సు కలుగుతుంది. ఒక్కనెలదినాలు పుచ్చుకున్నంతమాత్రాన ఏమయినా ఒక్కమాటు వింటే మళ్ళీ చదవగలడు. అంటే ఏకసంధా గ్రాహీ కాగలడు.

మరిస్తీ, యిది, అష్టాదశకుష్టకోశాలు, రకరకాల మూలకంకలు, అయిదు గుల్మ్యాలు, ప్రమేహాలు, దగ్గులు బోగొడుతుంది. పురుషులకు వీర్యవృద్ధి కలిగిస్తుంది స్త్రీలకు సంతానలాభం కలిగిస్తుంది. ఇలమూ, శరీరకాంతి, అగ్నిదీప్త కలిగిస్తుంది.

ఇప్పటివారు దీన్ని బ్రాహ్మిఘృతం అని వాడుతున్నారు.

౧౨ వ్యాప్తి పు త ౦

వ్యాప్తిస్వరసవిపక్ష్యం రాన్నావాట్యాలగోక్షురవ్యోమైః
సర్పి స్వరసోపహతం హన్యా త్కానం చ పంచవిధమ్
తేషుద్రవ్య ముపాదాయ స్వరసానా మనంభవే
వారణ్యప్రగుణే సాధ్యం గ్రాహ్యం పాదావశేషితమ్ ॥

సన్నరాన్న, ౭౦, పల్లెనకళ్ళు, సాటి, పిప్పి, మిరియాలు—ఇవి కల్కద్రవ్యాలు. ఇవిన్న సమభాగాలుగా గ్రహించుకోవాలి. ఇవిన్న కలికి యెంతో అంతకు నాలుగు రెట్లు అవునెయ్యి. అప్పుడేటి నాలుగురెట్లు వాకుడు స్వరసం. కల్కద్రవ్యాలు యథాప్రకారంగా మెత్తగా దంచి నీళ్ళతో నూరి ద్రవద్రవ్యాలలో కలిపాలి. వాకుడు పచ్చిది దొరకకపోతే ఎండుది తెచ్చి మెత్తగా చిత్తకగొట్టి, దాని కనిమిదిరెట్లు నీళ్ళ చేర్చి నాలుగోపాదుమిగిలేట్లు కాచి వడబోసుకునేది. అకపాయమే అప్పుడేటికి నాలుగురెట్లు చేర్చుకునేది.

ఈపుత్రం స్వరసోపహతం పోగొడుతుంది. అంటే ఇది పుచ్చుకుంటే బొంగురుపోయిన కంఠం బాగుపడుతుంది. స్వరానికి మాధుర్యమున్నూ కలుగుతుంది. మిన్నీ యిది పంచ కాసలనన్నూ పోగొడుతుంది.

౧౩ పంచ తిక్త పు త ౦

వృషణంబామృతా వ్యాప్తిపటోలానాం కృతేన చ
కిల్కేన పశ్యం సర్ప స్త్రు సిహన్యా ద్విషమమశ్వరాన్
పాండు తృణం వినర్పం చ క్రిమీ నర్కాసి నాశయేత్ ॥

అష్టసరం (పచ్చిది), శపపట్ట, తిప్పతీగ, వాకుడు, చేదుపొట్ట—ఇవి పంచతిక్తాలు. ఇవి అయిదూ సమభాగాలుగా గ్రహించాలి. వీటికి నాలుగురెట్లు అవునెయ్యి. నేటికి నాలుగురెట్లు మంచినీళ్లు. కల్కద్రవ్యాలు మెత్తగా దంచి చూర్ణంచేసి, నీళ్ళతో దుచ్చి ద్రవద్రవ్యాలలో చేర్చుకుని వండి వడబోసుకునేది. ఇది విషమజ్వరాలు, పాండువు, కష్టాలు, వినర్పం, క్రిములు, మూలకంకలు పోగొడుతుంది. (రక్తశుద్ధికి వాడేవాటిలో ఇదొకటి)

౧౪ పంచతీక్తగుగ్గులుఘృతం

నింజామృతాపుషపటోలనిడ్డికానాం
 భాగాన్ పృథగ్గళపలాన్ విపచే వృథేపామ్
 అష్టాశశేషితరసేన సునిశ్చితేన
 క్రస్తం ఘృతస్య విపచే త్పిచుభాగకలైః
 చ తా విడంగ మరదారు గజోపకుల్యా
 ద్వియూర నాగర నిశా విషి చవ్య కృష్ణే
 తేజోవతీ మరచ వశ్శిక దీప్య కాగ్ని
 రోహిణ్యుక్తమృత వచా కణమూలయైః
 మఃశిష్ట యాతివిషయా వరయా యనూన్యా
 నశుద్ధగుగ్గుఃపత్రై రపి పంచసంఖ్యైః
 త త్సేవితం విధి న త్ప్రబలం సమీరం
 సంధ్యస్థినుజ్జగత మవ్యథ కుష్ఠ మీదృక్
 నాడీవ్రణార్బుదభగదరగండమా లా
 జత్రూర్ధ్వనర్వగదగుల్మగుదోత్థమేహాన్
 యక్ష్మారుశ్వసంపీచనకానశోష
 హృత్సాండురోగగలవిదిధివాతరక్తమ్ ॥

మందుగా అయిదుపలాలు మహిషాక్షిగుగ్గు గుడ్డను మూటగట్టి త్రిఫలకషాయంతో
 డోలాయంతిపదిగా స్వీన్నంచెయ్యాలి. తరువాతి వేపపట్ట 10 పలాలు, తిప్పతిగ
 10 పలాలు, అడ్డసరపుపట్ట 10 పలాలు, చేదుపొట్ల సమూలం పదిపలాలు, వాకుడు
 సమూలం 10 పలాలు మెత్తగా చితకగొట్టి రెండుద్రోణాలనీళ్ళలో కలిపి ఎనిమిదో
 వంతు మిగిలేట్టు కాచి వడతోనుకోవాలి. స్వీన్నం అయిన గుగ్గులుమూట అగుడ్డ
 తోట యాకషాయం కాగేటప్పుడు అందులో వేస్తే కరిగిపోతుంది. కషాయం వేడిగా
 వుండగానే వడతోనుకునేది. గుగ్గులు పూర్తిగా కరిగివుండకపోతే కషాయంలో
 మూటమూటగానే వుండగా వేసికతే కరిగిపోతుంది.

పాక, వాయువిషంగాలు, దేవివారు, గజకప్పలి, సుష్ణకారం, యవకారం, సాంటి, పసుపు, సదాప, చెక్కెర, చెంగల్వకోస్తు, జ్యోతిష్కృతి, మిరియాలు, కొడిశపాల విత్తులు, జీలకర్ర, చిత్తమాలం, కలుకరోహిణి, జీడిగింజలు, వన, విప్పలిమోడి, మంజు, ఆలివన, కరక. తాడి, ఉసిరికలు, వాము.—ఇవి కల్కద్రవ్యాలు. ఇవన్నీ మెత్తగా చూర్ణించి నీళ్ళతోగచ్చి, యాముద్దా, రెండుప్రస్థాల ఆపునెయ్యి అకషాయంలో కలిపి వండి వడబోసుకునేది.

ఇది వాతరక్తం, కుష్టు, పోగొడుతుంది. కష్టువు, సుంధితం అయినా, అసిగతం, అయినా, మజ్జాగతం అయినా ఇది నశింపజేస్తుంది. మురిన్చి, నారికరపు, అయ్యదం, భగవదరం, గుండవాల, ఊర్జ్వజుకోగాలు. గుల్మం, మూలశంకలు, హేహం, రాజయత్న, ఆరుచి, వారిం, పీచన, కాస, శోష, హృద్రోగం, పాండువ్యాధి, గళవిద్రుధి—వీటినిన్నీ జయిస్తుంది.

౧౫ భూనింబాది ఘృతం

భూనింబ నింబ త్రిఫలా వటోల

కరంజ జాతీ ఖదిరాశనానామ్

సతోయ కల్కైర్ఘృత మాశు పక్వం

సర్వోపదంశాపహరం వ్రదిష్టమ్ ||

నేలజేమ, జేపపట్ట, కరకవొలుపు, తాడికాయతెరడు, ఉసిరికపప్పు, చేదుపొట్ట, గానుగువిత్తులు, జాపత్రి, చంద్రచేవ, నల్లమద్దిపట్ట—ఇవి ఒక్కొక్కటి ఎనిమిదేసిపలాలు జేసుకుని మెత్తగా దంచి రెండుద్రోవాల నీళ్ళలో కలిపి నాలుగోపంతు మిగిలేట్టుట కాచి వడబోసుకునేది.

అందులో రెండుప్రస్థాలు ఆపునెయ్యి చేర్చేది.

నేలజేమ, జేపపట్ట, కరకవొలుపు, తాడికాయతెరడు, ఉసిరికపప్పు, చేదుపొట్ట, గానుగువిత్తులు, జాపత్రి, చంద్రచేవ, నల్లమద్దిపట్ట—ఇవి కల్కద్రవ్యాలు. (కషాయద్రవ్యాలున్నా ఇవే. పరిమాణం మాత్రమే భేదం) ఈకల్కద్రవ్యాలు ఒక్కొక్కటి ఒక్కొక్క పంతు చొప్పున గ్రహించి మెత్తగా చూర్ణించి నీటితో రుద్ది ఈమధ్యగూడా కషాయంలోకలుపుకుని వండి వడబోసుకునేది.

సకలవిధాల సవాయివ్యాధులూ దీంతో నశించి పోతాయి.

౧౬ ట్ట హ త్త్వం చ గ వ్య ఘృ తం

ద్యేవంచమూలే శ్రీఫలాం రజస్యా కుటజశ్వచమ్
 సప్తపల్ల మపామార్గం నీలినిం కటుకోహిణీమ్
 శంకాకం ఫల్గుమూలం చ పౌష్కరం సమకాలభమ్
 ద్విపలాని జలద్రోణే పక్వా పాదావశేషితే
 భార్గీ పాతా త్రికటుకం త్రిపుతా నిచులాం చ
 శ్రేయసీ చాథకీ మూర్ధ్వా దంతీ భూసింబచిత్రకా
 ద్యే శారిజే రోహిణిః భూతికాం మదయంతికామ్
 షీ కేష్విష్ట్యాక్ష మాత్రాణి త్రై ప్రస్థం సర్పిషః పచేత్
 గోశక్వద్రసదధ్యక్షీరమూత్రై శ్చ తత్సమైః
 పంచగవ్య మిదం ఖ్యాతం మహా త్తక్షయోపమమ్
 అపస్మాదే జ్వరే కాసే శ్వయథా పునరేతథా
 గుల్ఫార్కఃపార్శ్వరోగేషు కామలాయాం వాలీమకే
 అలక్ష్మీగ్రహరక్షోఘ్నం చాతుర్థకవిశాశనమ్ ॥

మారేడువేరుపట్ట, దుండిగం, పెగ్గమ్మడు, కలిగొట్టు, తిక్కల, శాలిపర్ణి, పుళ్ళి పర్ణి, వాకుడు, నేలయలక, పల్లెరు, కరకతాడి ఉసికలు, పసుపు, నానుపసుపు, కొడికచెక్క, సప్తపల్ల, ఉత్తరేణివేళ్ళు, నీలిచెట్టువేళ్ళు, కటుకోహిణి, శలచెక్క, కాకోదుంబరికవేళ్ళు, పుష్కరమూలం, దూలగొండివేళ్ళు, —ఇవి ఒక్కొక్కటి రెండు పిండిలు చేర్చుకుని, మెత్తగా దంచి రెండువ్రోణాలనీళ్ళలో కలిపి నాలుగోపంతు మిగిలేట్టు కాచి వడపోసుకునేది. ఇందులో రెండుప్రస్థాలు అవునెయ్యి, రెండు ప్రస్థాలు గోమయరసం, రెండుప్రస్థాలు అవుపెగుమిడితేలి, రెండుప్రస్థాలు అవుపాలు, రెండుప్రస్థాలు గోమాత్రం కలిపేది.

గంటుభారంగి, పాత, సొంటి, పిప్పళ్ళు, మిరియాలు, తెగడ, ప్రబ్బలి, గజ పిప్పలి, చిరికందులు, చాగవార, నేపాళపువేళ్ళు, నేలవేము, చిత్రమూలం, పాల సుగంధి, నల్లసుగంధి, మలుమొడుగుపట్ట, వాను, అడవిమల్లె—ఇవి కల్కాద్రవ్యా లు. ఇవి ఒక్కొక్కటి ఒక్కొక్క కర్ణం చొప్పున గ్రహించి మెత్తగా దంచి నీళ్ళతో యిచ్చి అద్రవద్రవ్యాలలో కలిపి వండివడపోసుకునేది.

ఇది అవస్థానా, స్వరం, శబ్దం. ఉచ్ఛ్వాసం. ఉత్తరవాహులు, గుల్మం, మూల
రేఖ, వాత్సర్యం, కాపెద్ద, హస్తమకం, గ్రహబాధలు, చాతుర్విజ్వరమా
మృత్యువు.

నిమిషాదిమాపి ఘృతం

దానినిస్య ఫలప్రథం ప్రథం చ యశశ్చతుర్థమ్
కలుషప్రథం మాదాయ ఘృతప్రథం వివాచయేత్
శతావరసప్రథం కృష్ణానాం చ తత్సంఖమ్
కలశానాం పంచ ద్వాదశాం పంచాశతా తథా
తేజశానాం పంచ దేవదానాం విశాన్వయమ్
బాహుకృష్ణానాం చ విదార్యతిలా తథా
శిలాన్వయచ నూత్రం చ శుద్ధం కృష్ణానాం కృష్ణమ్
ప్రమేహాన్వింశతి మాంసేష్టేష్టానాం నన్నిపాతకాన్
బృహదాం చ విశేషేణ సర్వమేహహరం పరమ్
అశ్వభ్యాం నిర్మితం సిద్ధం దాడిమాద్య మిదం మహత్ ॥

ఒక ప్రస్థం దానిమృతము మెత్తగాదంచి యెరిమిది ప్రస్థాల నీళ్ళలో కలిపి నాలు
గోవంతు మిగిలేట్టు కాచి వడబోసుకునేది. యవలు ఒక ప్రస్థం మెత్తగా చితకగొట్టి
యెనిమిది ప్రస్థాల నీళ్ళలో కలిపి నాలుగోవంతు మిగిలేట్టు కాచి వడబోసుకునేది.
నల్ల ఉలలు ఒక ప్రస్థం మెత్తగా చితకగొట్టి యెనిమిది ప్రస్థాల నీళ్ళలో కలిపి
నాలుగోవంతు మిగిలేట్టు కాచి వడబోసుకునేది ఈయూడు కపాయాలూ, రెండు
ప్రస్థాల పిల్లితేగలరసం, రెండు ప్రస్థాలు అవుపాలు, రెండు ప్రస్థాల అవునెయ్యి—
ఇవన్నీ కలిపేది.

ద్రాక్షపండు, భుజారపు కాయలు, కరక, తాడికాయ, ఉసిరికలు, లేబుకలు,
మేద, మహామేద, జీవకం, ఋషభకం, ఋద్ధి, వృద్ధి, కాళోలి, క్షీరకాళోలి, దేవదారు,
పసుపు, మానుపసుపు, మంజిష్ఠ, చెంగలవ్వికోప్పు, ఏలకులు, నేలగుమ్మడు, ఆతిబల,
గోమూత్రశిలాజిత్తు, దాల్చిన చెక్క, వట్టివేరు, కృష్ణాధ్రకం—ఇవి కలగద్రవ్యాలు.
ఇవి మూడేసితులాలు గ్రహించి మెత్తగా దంచి, నీళ్ళలో దుబ్బి ఆద్రవద్రవ్యాలలో
కలుపుకుని వండి వడబోసుకునేది.

ఇది ఇంద్రుని మేహానా, నానారకాలూ హానికరుంధి. శరీరానికి ప్రష్టి కలిగి
స్తుంది.

౧౮ అ మృత పా శ ఘృతం

ఛాగమాంసతులాం చైన వాజగంధా తదైవ చ
జలద్రోణే విపక్తవ్యం కుర్యాత్పాచకేషితమ్
ఘృతప్రస్థం పచేత్తైన ఛాగీక్షీరం చతుర్థామ్
మూర్ఛనాథే ప్రదాతవ్యం కుంకుమం చ ద్వికాన్నికమ్
ఒలామూలం చ గోధూమం చాశ్వగంధా తథామృతా
గోక్షురం చ త్రికటుకం కశేరుం చ సభస్మకమ్
తాలాంకురం తైఫలం చ కస్తూరీ బీజవాసరీ
మేదే ద్వే చ తథా కుష్ఠం జీవకర్షభకా శటి
దార్ద్రీ ప్రియంగు మంజిష్ఠా నతం తాలీసవత్రకమ్
ఏలా పత్రం త్వచం నాగం జాలీకుసుమరేణుకమ్
సరళం జాతికోషం చ నూత్నైశ్శత్రులశాలిఖా
మూలం బింబన్య జీవంతీ ఋద్ధి వృద్ధీ ఉనుంబరమ్
ప్రత్యేకం కర్షమాత్రాణి పేషయిత్వా వినిక్షిపేత్
వస్త్రపూతే సుశీతే చ సితాం దద్యాత్చఛగావకమ్
కర్షమాత్రం తతః భాదే దుష్టశుద్ధానుసానతః
బృహహణీయం విశేషేణ బలపుష్పికరం నదా
ప్రమేహాన్ ధ్వజభంగాం శ్చ నాశయే దవిశ్యతః
ఏత ద్వృష్యకరం సర్పిః కాశీరాజేన నిర్మితమ్
దృష్టం సిద్ధఫలం హేయత ద్వాజీకరణ ముత్తమమ్
అమృతప్రాశనామేదం సర్వామయనిషూదనమ్
శిరోరోగే నష్టశుక్రే స్త్రీషు నష్టార్తవాను చ
న చ శుక్రం క్షయం యాతి బలం హానం న చ ప్రతేత్

కానార్క ఆనుకూలము, కొమ్మగడ్డహారం వరమే

సిద్ధిఘృత మోగేగొట్టిరం భవతి శాశావనమ్ ।

మేకమాంసం నూరపలాలు రెండు : గోదానిసిద్ధిలో కలిపి నాలుగోవంతు మిగిలేట్టు కాచి వడబోసివుంచుకునేది. అలాగే నూరపలాల పెన్నేనున్ను మెత్తగా చితకగొట్టి రెండు ప్రొక్కాల సిద్ధిలో కలిపి నాలుగోవంతు మిగిలేట్టు కాచి వడబోసివుంచుకునేది. ఈరెండూకీ పాదాలూ చేర్చి ఆందులో రెండు పస్థాల అవుతాయి. ఎనిమిది పస్థాల మేకపాలు కలిపి వుంచుకునేది. ఘృతమూర్ఛకకోరం ఆందులో నాలుగుతులాల కుంకమ పువ్వు కలిపివుంచుకోవాలి.

బల, గోధుమల, పెన్నేరు, తిప్పత్రిగ, పల్లెరుకాయలు, సాంట్రి, పిప్పళ్ళు, మిరియాల, తుంగమస్తలు, ధనియాలు, మణిశిల, కరికిమొలపు, తాడికాయచెరడు, ఉసిరికపప్పు, కత్తూరి, దూలగొండ్రిగింజలు, మేద, మహామేద, చెంగల్వకొమ్మ, జీవకం, ఋషిమకం, కచ్చూరాలు, మామమనుపు, ప్రేంకి జాలు, మంజిష్ఠ, గ్రంధికగరం, తాళీసపత్రి, ఏలకులు, అమృత్రకం చాల్చినచెక్క, నాగకేసరాలు, జాపత్రి, రేణుకలు, సరళకాష్ఠ, జాజికాయ, చిన్నఏలకులు, నల్లకలువమంప, సుగంధి, దొండవేరు, మనుచాలబుద్ధి, వృద్ధి, మేడిపట్ట, —ఇవి కల్పద్రవ్యాలు.

ఇవన్నీ మెత్తగా దలచి, నీటితో రుబ్బి అద్రవద్రవ్యాలలో కలుపుకుని వండి వడబోసుకునేది. దానిలో అర్ధప్రథం చిక్కెరకూడా కలిపేది.

ఇది బృంహణం. అనగా చిక్కిపోయిన శరీరం రక్తమాంసాలు పెట్టి పుష్టి కలిగిస్తుంది. ప్రమేహాలు, భృషభంగం పోగొడుతుంది. వీర్యపుష్టి కలిగిస్తుంది. వాణికరాషధాలలోఇది చాలా గొప్పది. శిశోశోగం, శుక్రవస్తం, స్త్రీల అర్ధవదోహాలు, తగిస్తుంది, ఇది శుచ్యులన్న పురుషులకు ధాతుక్షీణక, బలహాని యెప్పుడూ కలగవు. దగ్గుమూలశంకలు, అమళూల, మలబంధం, కూడా పోగొడుతుంది.

౧౯ మ హా త్రి ఫ లా ది ఘృ తం

త్రిఫలాయా రసవ్రస్థం వ్రస్థం భృంగరజన్య చ
వృషన్య చ రస వ్రస్థం శతావర్యా శ్చ తత్సయమ్
అజాక్షీరం, గుడూచ్యా శ్చ ఆమలక్యా రసం తథా
వ్రస్థం వ్రస్థం నమావృత్య నర్వై రేభి ర్ఘృతం పచేత్

కల్పః కలా సితా గ్రాహా త్రిఫలా కిల ముత్నః మే
 మఘకం క్షీరకాళోశీ సుఘవన్తి నిర్భక్తా
 తత్సాఘస్థం నిజ్జాఘం శుభే భావే నిజ్జాఘేత్
 ఊర్ధ్వపాన మహాచానం మధ్యేపానం చ కన్యతే
 యాపంతో నేత్రరోగాంతానా వానా జేవాపకాతి
 రక్తజే రక్తదుష్టే చ రక్తే చాతిస్యతే పిచ
 సక్తాంధ్యే తిమిశే కాశే కలికాకలకృష్ణదే
 లభివ్యం దే ధిమంధే చ పక్ష్యకోపే చ దారుణే
 నేత్రరోగేషు సర్వేషు వాతపిత్తకఫేషు చ
 అద్భుష్టి మందాస్థిం చ కఫవాతప్రమాషితామ్
 సర్వతో వాతపిత్తాభ్యాం సకండ్వాసన్నదూరదృక్
 శ్రుదృష్టికరం సర్వో లవణ్యాగ్నివర్ధకమ్
 స్వనేత్రామయం హన్యాత్ త్రిఫలాశ్యం మహా ధ్వతమ్ ।

త్రిఫలాల కషాయం ఒక ప్రస్థం, గుంటకర్ణిఅపరసం ఒక ప్రస్థం, అడ్డసరంరసం ఒక ప్రస్థం, పిల్లలేగలరసం ఒక ప్రస్థం, మేకపాలు ఒక ప్రస్థం, తిప్పతిగకషాయం ఒక ప్రస్థం, ఉసిరి కాయలరసం ఒక ప్రస్థం, అవునెయ్యి ఒక ప్రస్థం. ఈద్రవద్రవ్యా లన్నీ కలిపి ఉంచుకునేది.

పిప్పళ్లు, చక్కెర, ద్రాక్షపండు, కరకతాడిఉసిరికలు, నల్లకలవ, యష్టిమధుకం, క్షీరకాళోరి, తిప్పతిగ, వాకుడు—ఇవి కల్ప వర్వాలు. ఇవి ఒక్కొక్కటి రెండేసి తులాల చొప్పున గ్రహించి చూర్ణించి నీళ్ళతో దుబ్బి ఆద్రవద్రవ్యాలలో కలిపి వండి వడబోసుకునేది.

ఇది సర్వనేత్రవ్యాధులూ పోగొడుతుంది. వాతపిత్తకఫాలవల్లపుట్టిన నేత్రవ్యాధులనున్న పోగొడుతుంది. తీక్షణమైన దృష్టికలిగిస్తుంది. బలం, శాంతి, అగ్ని దీప్తి కలిగిస్తుంది.

అం కుం కు మా ది ఘృ తం

శంకుమేన సిశాభ్యాం చ కణయా వహ్నివాణి
 ఘృతం వక్త్యో నిరాకుర్యా స్నీలికాం ముఖదూషికామ్

సిద్ధాంతే తద్గదాన్ సర్వాన్ వ్యాఖ్యే కథనముద్భవాత్
శిరోష్ఠి న శయే చ్చాక్షు లావణ్యో జలయే త్సుమ్
జగతా ముపకారాయ దగ్రాహ్యం కీర్తనం త్విదమ్
వాచేభ్యం గే తదా న శ్చే యత్త్యయోజ్యం విచక్షణైః ।

శకుమమపుష్ప, పసుపు, మాంసపసుపు, పప్పు— ఇ. వాచేసి రుచింబి గ్రహించి
పెత్తగా మార్చించి అది అక్షరభంజనమునందు కలిపి, మున్నె అన్నెలో చిత్తమాల
కమాయం రెండుప్రసాదముగా కలిపి వండి వదిలిపెట్టవలెను.

ఇదిలోపలికి పుట్టుకోవచ్చును. పూసుకోవచ్చును. దీంతో నన్యం కూడా
చేసుకోవచ్చును. ఇలా చేస్తే ఇది సరిక మొదలై ముఖ్యంగాలన్నీ తగ్గించేస్తుంది. చర్మ
వ్యాధులు వాగించును. కఫం అనేచి క్లుప్తమి, లలనాన్ని తగ్గిస్తుంది. శరీరానికి
ముద్దుగా ముఖానికి బావజ్యం కలిగిస్తుంది. స్వల్పమైనా ప్రైవేటులకు అశపదలం
కంటే ఇది ముఖానికి మద్దవాచేసుకుంటూ వుంటే చాలా ఎక్కువ బావజ్యం కలుగు
తుంది.

౨౧ ప మ ర క ల్ప ద్రు మ ఘృ తం

పంచాశచ్ఛాగమాంసస్య దశమూల్యా నైశ్చైవ చ
జల మష్టగుణం దత్వా క్వాథయే న్బుధున్నానా
చతుర్థాగావశేషం చ క్వాథం దిద్వా త్ప్రియత్నతః
గవ్యం శస్తవ్యం స్య ర్షష్ఠీయా త్సుశలో భిషక్
క్షీరం ఘృతసగుం దద్వా న్నారాయణ్యా రనం తథా
తామ్రే వా వృష్ణాయే వాతే తదేత్ర పచే చ్చనైః
కప్తం శటీ చ మేదే ద్దే జీరకర్షభకౌ తథా
ప్రియంగు త్రిఫలా దారు పత్ర మేలా శతావరీ
కాశ్మరీ మధుకం క్షీరకాళోలీ ముస్త ముత్పలమ్
జీవరీ చందనం చైవ కాళోలీ శారిబాయుగమ్
శ్వేతన త్యాలజం మూలం మూలం చ శరపుంఖజమ్

వివాహేచ్ఛయనుజన్తా పక్తిచ్ఛయే మేన చ
 తథా నృప తథా దారుణాన్త్రా కేణుకం తథా
 జ్యోతిస్సత్యేవం మూలం శంఖసి నీలిసీ వచా
 అనుభవ్యమంగం చ కుకుమం నిక్షిపే త్తతః
 ఏతేషాం కాష్ఠికం కల్కం దత్వా శుభదినే సుఫే
 శుభనక్షత్రయోగే చ సంపూజ్య గణనాయకమ్
 శంకరం చ మృడాసీం చ నమస్కృత్యాతిభక్తితః
 పాశం కుర్యాత్ప్రియశ్శేన విజాన స్మత్ర పూర్వకమ్
 సిద్ధశీలే ప్రపేత్తత్ర వారచం పరిసర్మలమ్
 సుజీర్ణం శోధితం చాభ్రం గంధకం కాల్పికం నృసేత్
 తతః పుష్పరసం తత్ర ప్రస్థార్థం చ వినిక్షిపేత్
 కాచనంపుటకే వాన్యపాత్రే వా స్థాపయే త్సుఫే
 పరాశరమునిః ప్రీతికరుణావారిధి ర్మదా
 వంధ్యానుయవినాశాయ శిశుకల్పద్రుమం ఘృతమ్
 చ కాగాన్య ప్రసాదేన జన్మవంధ్యా లభే త్సుతమ్
 ఖాదే త్కర్షద్వయం నర్పి ర్దత్వా విప్రాయ సాదరమ్
 అనుపానం ప్రకుర్వీత పయ శ్చాగం విశేషతః
 గవ్యం వాపి పిబే త్తీరం కీతం పలయుగం తథా
 ఘృతస్యాన్య సుశీర్ఢన్య గుణాన్ శుణు సమాహితః
 అన్య ప్రసాదాత్ పండోపి వంధ్యాయాం జనయే త్సుతమ్
 రజోదోషేణ యా దృష్టా శుక్రదోషేణ యోఽపి చ
 స్త్రీ గర్భస్థగదే నైవ పీడితా యా చ నర్వదా
 యా చ పుష్పం నవించేత ఋతునా పీడితా చ యా
 భూత్వా భూత్వా చ నశ్యంతి సుతా యాసాం ముహుర్ముహూః
 అనేకావధయోగేన మంత్రయోగేన వా పునః

అనేకప్రతయోగేన యాసాం పుత్రో న జాయతే
తాసాం కామసమాః పుత్రా జాయంతే చిరజీవిన్ః
ఏతత్ ఘృతం గృహే యన్యత తస్య కులిశా ద్భయమ్
న రాక్షసైః పిశాచైః క్షృగ్మహ్నాతే తస్య కాలకః
నోఽనర్హతి చర్మోఽపి సర్వా త్తస్య గృహంతిః ॥

మేకమాంగం యాదైవబాలా. దశమాంశం యాదైవబాలా ఎనిమిది రెట్లు నీళ్ళలో
శనీ నాలుగోవంతు మిగిలేట్లు కషాయం వాచి చల్లారిన తరవాత మహిమకు
నేది. అందులో నాలుగుప్రక్కల అవునెయ్యి చేర్చి. అప్రపాల నాలుగుప్రక్కలూ,
పిల్లికేగల రసం నాలుగుప్రక్కలూ దూవా అందులో చేర్చేది. ఇది ప్రవరక్యం.

చెంగిల్వకోస్తు. : పూసాలు, మేక, మహిమేక, చీరకం, బువ్వభిక, ప్రేంక
దాం, కంకరలెత్త, తాడి గూడెరమి, ఉసిరికి పప్పు, కేవదాని, అకుప్పకం, ఏలకులు,
పిల్లకేలు, చెన్నమ్మడు, మట్టిమినుం, క్షీరకాకోలి, కుంగుమాస్తలు, నల్లకలువ
మంప, ముతతాల, చింగనం, కాకోలి, నల్లసుగంధి, తెల్లసుగంధి, బలమూలం,
బెరపలికేళ్లు, నేలగుమ్మడు, మంజిష్ఠ, కాలిపర్లి, పృశ్నిపర్లి, నాగకేసరాలు, మామ
పసుపు, కేమకలు, జ్యోతిష్మతివేళ్లు, చోరపుష్టి, నీలివేళ్లు, వస. అగురుచెక్క,
అమంగాలు, కంకరపుప్పు. — ఇవి కలగొంద్రవాయు, ఇవి ఒక్కొక్కటి కర్మం చొప్పున
గ్రహించి మెత్తగా దంచి నీటితో రుట్టి ప్రవరక్యంలో కలిపి వండి చల్లారిన
తరవాత రెండుతుంబాలు పాదరసమా, రెండుతుంబాలు గంధకమా కలిపి చేసిన కజ్జలి
రెండుతుంబాలు కృష్ణాధికశస్త్రమా, ఒకప్రగం తేనే కలిపేది.

కషాయంలో శనీ మేకమాంసం నపుంగక మేక మాంసంగా వుండాలి. అద
మేకదీ మొగ మేకదీ కూడా పనికిరాదు.

ఇది గొడాలినం పోగొట్టే గొప్ప ఔషధం.

ఇది పూటకు పావులాయెత్తు చొప్పున మేకపాలలోగాని, అవి దొరకనియెడల
అవుపాలలో గాని కలిపి పుచ్చుననేది లేక పంచదారితో కలిపి నాకి, తరవాత
నైనా పాలుపుచ్చుకునేది. ముందు మేకపాలు చూచుకునేది. అవి దొరకనియెడలనే
అవుపాలు.

ఇది స్త్రీలూ పురుషులూ కూడా పుచ్చుకోవచ్చు. స్త్రీలకు మాత్రం ప్రధానం
కొన్ని సందర్భాలలో పురుషులకు బృహచ్చాగలాది ఘృతం మంచిది.

ఇది నేటిస్త్రీ నపుంగకునకున్నా సంభోగశక్తి కాదు సంతానమునూ కలుగు.

తుంది. గొడ్డాలు విస్తరించు కంటింది. బజ్జీహోళ్ళు వాగిపోతుంది. గడ్డం నిలవని స్త్రీలకూ, పిల్లలకూ పక్షి- స్త్రీలకూ పక్షి చాలా మందిని. గడ్డం నిలవని స్త్రీలకూ, సంతానం నిలవని స్త్రీలకూ అశక్తియింపకే పోలి కాదాదు. భువివలలు ఇంకా చూడవలెచేసారు పృథ్విచాపగల- పృథ్వియోగంలో గమనీక మానేడి.

౨౨ అ శ్లో గం ఛా మృ తం

వాదకశ్చైశ్వర్యం ఛాయాః క్రితే నిశగుణే పచేత్
మృతం వేయః కుమారాణాం పుష్టిశ్చక్షులవధకమ్ ॥

పెన్నేరుమంపకు చాటుకొట్టు కవునెయ్యి. అవునేతికి పదికెట్లు అవుసాలు. సాలతో సమం జలం. పెన్నేరు పెర్తగా దంది నీటితోరుట్టి అది ద్రవద్రవ్యంలోకలిపి పండివడబోసుకునేది.

చిక్కిపోతున్న పిల్లలకు ఇది చాలామంచిది. బలమా పుష్టి, తేజస్సు కలిగించి ఇది వారిని దీర్ఘాయుష్షుంకులచేస్తుంది.

నాఅనధవంలో ఇది అసేగలకు చాలా మేలుచేసింది. ఇది ఎంత తేలికగా కనపడుతుందో అంత ఘనమైనది. పిల్లలకు రకరకాల రసపీఠ్యవిపాకాలు గల అనేకమూలికలు కలిసిన మందులకంటే ఇది చాలా ఉత్తమం.

కొందరు పెన్నేరు చతుర్భాగావళిష్టంగా కషాయం తయారుచేసుకుని ఆకషాయం (కొలత) ఎంతో అంత కలకండపాడి కలిపి పాకం పట్టిన్నీ వాడతారు. సరియైన పాకం తయారైతే అయిదారుమాసాలు నిలుస్తుంది. నిరభ్యంతరంగానూ వాడుకోవచ్చు. అయితే, నెయ్యి అయితే పాకంకంటే ఎక్కువ పనిచేస్తుంది. రుచికోసం నేతిలో కూడా కలకండ కలుపుకోవచ్చు. ఇది బజారుబాలామృతాల కంటే చాలా శ్రేష్ఠం.

౨౩ బా ల చాం గే రీ మృ తం

చాంగేరీస్వరసే సర్పి శ్చాగక్షీరసమం పచేత్
కపిథ వ్యోష సింధూత్త సమంగోత్పలవాలకైః
సబిల్వధాతీకీమోచైః సిద్ధం సర్వాతీసారసుత్
గ్రహణీం ముత్తరాం హంతి బాలానాం తు విశేషతః ॥

జలగజ్జ, సాంటి, పిప్పళ్ళు, మిరియాలు, సైంధవలవణం, వంజిస్త, నల్లకలువదుంప. కురువేరు, మాచేడుపండు, ఆరెపప్పు, బూరుగులక-షిరి కల్క-ద్రవ్యాలు. ఇది సమ భాగాలు గాగ్రహించి, నీటిమొత్తం ఏ తో వానికివాలనశ్చి అవునెయ్యి. అవు నేకి రెండురెట్లు పురిచింతాకురన, పురిచింతాకురనలోనమంగా మేకపాలు.

కల్క-ద్రవ్యాలు మెత్తగానంచి పిప్పళ్ళోనుట్టి ద్రవ-ద్రవ్యాలలో కలిపి వండి వడబోసుకునేది.

ఇది గ్రహణీ, అతిసారము కడుతుంది. ఇది ముఖ్యంగా చంటికిల్లలతోనం ఉద్దేశించబడ్డది.

౨౪ అష్టదుంధకముతం

వచా కష్టం తథా బ్రాహ్మీ సిద్ధార్థక మథాపి చ
శారిబా సైంధవం చైవ పిప్పలీ ఘృత మష్టయమ్
మేఘం ఘృత మిదం సిద్ధం సాతవ్యం చ దినేదినే
దృఢస్మృతిః క్షిప్రమేధాః కుమారో బుద్ధిమాన్ భవేత్
న పిశాచా న రక్షాంసి న భూతా న చ మాతరః
ప్రభవంతి కుమారాణాం పితౄణా మష్టయంగలమ్ ।

1వస, చెంగల్వకోష్ఠ, సరస్వతీతమ, తెల్లకవాలు, ముగంకి, సైంధవలవణం, పిప్పళ్ళు— ఇవి కల్క-ద్రవ్యాలు. ఇవన్నీ సమభాగాలుగా రికిరులు మొత్తం చేర్చుకునేది. ఈమొత్తం మెత్తగాయిల్లించి నీటితో రుబ్బి రెండుప్రస్థాల అవునేటిలోకలిపి అందులో నాలుగుప్రస్థాల జలమున్ను కలిపి వండి వడ బోసుకునేది.

దిసమ్మా. ఇది చంటికిల్లలకూ బాలబాలికలకూ ఇచ్చేది. దీనివల్ల మేధాశక్తి వృద్ధి చెందుతుంది. జ్ఞాపకశక్తి దృఢపడుతుంది. నూత్నబుద్ధిన్నీ ఏర్పడుతుంది. గ్రహబాధలన్నీ తొలగిపోతాయి.

౨౫ ఫలకల్యాణముతం

మంజిష్ఠా మధుకం కష్టం త్రిఫలా శర్కరా బలా
మేడే పయస్యా కాశోభీ మూలం చైవాశ్వగంధజమ్

అజమోదా హరిత్రే చేర్చి హింసః కటుకోహిణీ
 కిష్కిలం కుమారం బ్రాహ్మ కాకోల్వా చందనస్య హమ్
 ఏతేనాం శార్దికై శ్యామై ర్ఘృతస్థం విశాచయేతే
 కటాక్షిరసక్షీరం ఘృతాద్దేయం చతుర్థణమ్
 సర్పితేత స్సకఃపీత్వా నిత్యం స్త్రీషు వృషాయతే
 ఐత్రా స్సంజనయే న్నారీ మేధాభ్యాన్ ప్రయదగ్ధనాన్
 యా చైవాస్థిరగర్భా స్యాన్యా చ చా జనయే స్ఫృకమ్
 అల్పాయుషం వా జనయే ద్వా చ కన్యాం ప్రసూయతే
 యోనివోషే రజోదోషే పరిశ్రానే చ శస్యతే
 ప్రజాదర్శన మాయుష్యం సర్వగ్రహనివారణమ్
 వాహ్ని ఫలఘృతం హ్యేత దశ్వభ్యాం పరినిర్మితమ్
 అనుక్షం లక్ష్మణామూలం క్షిపం త్యక్త చికిత్సకాః ।

శ్శమంజస్త, యష్టిమధుకం, చెంగల్వకోష్ఠు, కరకవాలపు, తాడికాయలెరడు, ఉసిరిక
 పప్పు, చక్కెర, బల, మేద, మహామేద, కాకోలి, క్షీరకాకోలి, పెన్నేరు, అజ
 మోదం, పసుపు, మానుపసుపు, ఇంగువ, కటుకోహిణి, నల్లకలవదుంప, తెల్లకలువ
 దుంప, బ్రాహ్మచందు, చందనం, రక్తచందనం, - ఇవి కల్పద్రవ్యాలు. ఇవన్నీ మెత్తగా
 చితకగొట్టి నీళ్ళతో రుబ్బి ఉంచుతునేది.

అపునెయ్యి రెండుప్రస్థాలు. పిల్లితేగలరసం ఎనిమిది ప్రస్థాలు. అపుపాలు ఎనిమిది
 ప్రస్థాలు. ఇవి మామూకలిపి అకల్పముద్ద యిండులో చేర్చి వండి వడపోసుతునేది

ఇది స్త్రీలకు సంతానసౌభాగ్యం కలిగిస్తుంది. గొడారళ్ళకు తప్పకుండా
 సంతాన ప్రాప్తి కలిగిస్తుంది. గర్భం నిలవని స్త్రీలకు, మృతకేళవులను కనే స్త్రీలకూ,
 శిశువును తరచు చనిపోయే స్త్రీలకూ యిది చాలా మేలు చేస్తుంది. తరచు అడవిల్లలనే
 కనే స్త్రీల కిది పురుషసంతతి కలిగిస్తుంది. యోనివోషాలూ, రజోదోషాలూ, పరి
 శ్రావమూ పోగొడుతుంది. ఆరోగ్యకరం.

౨౬ సో మ ఘృ తం

సిద్ధార్థకం వచా బ్రాహ్మీ శంఖపుష్పీ పునర్నవా
 పయస్యామయయష్ట్యాహ్వారి కటుకా చ ఫలత్రయమ్

గో బే విజయి పాతా భృంగ దారు మువర్చలాః
 ముంజస్థా త్రిఫలా శ్యామూ వృషపుష్పం వైదికమ్
 ఘోరాన్ పక్వా ఘృతేనైష్ఠం సుష్య జ్యోతాభిమంజరిమ్
 ద్విమాసగర్భిణి వాసే మద్యాహ నామోజయేత్
 సర్వక్షం జనయే శ్చంద్రం సర్వాణుబంధక్షయే
 ఆస్య ప్రయోగా తుక్తిష్ఠం స్ఫుటంభా హరత్యః
 యోనిమష్టా శ్చ యా నాన్యో కేతోమష్టా శ్చ రమే నరాః
 శ్రీణాం పుంసాం దోమహం ఘృత మేత ననుత్తమమ్
 మంభ్యాపి లభతే శ్చంద్రం కౌరం సంకతమానినమ్
 జడగర్జజమూత్సం వానా దేవావక్షతి
 సప్తరాత్రప్రయోగేన సర శ్చక్రిధో భవేత్
 నాగ్ని ద్దవాతి తద్వేత్స న వజ్ర ముపహంతి చ
 స తత్ర మ్రియతే బాలో యత్రాస్తే సోమనంజితమ్ ।

తెల్లచివారు, వస, సరస్వతీతాళ, శంఖపుష్పి, తెల్లగలిజేరు, క్షీరకాకోలి, చెంగల్వ
 గోమ, యష్టిమధుకం, కలుకరోహిణి, ద్రాక్షపండు, పెగ్గమ్మడు, చిట్టేలపప్పు,
 నల్లసుగంధి, తెల్లసుగంధి, వసుపు, పాత, గుంటకాగర, దేవదారు సోమర్పణము
 మంజస్త, కలకతాడిపుసిటికలు, ప్రేంకణం, అడ్డసరిపుపువ్వులు, వంటజేగురు—ఇవి
 కలగద్రవ్యాలు. ఇవి ఒక్కొక్కటి కన్నం చొప్పున గ్రహించి మెత్తగా చితకగొట్టి
 నీళ్ళతో కలిపి ఉంచువలెనది.

ఈడుప్రస్థాల అవునీలలో ఈముద్దా, ఎనిమిది ప్రస్థాల నీహూ కలిపి వండి
 తువబోసువలెనది.

ఇది శ్రీలక్ష్మి సంతానఫలం కలిగిస్తుంది. గర్భవతులు రెండోమాసం వచ్చింది
 మొదలు ఎనిమిదోమాసం నిండేవరకు ఇది పుష్కళికోడం మంచిది. దీంతో శ్రీల
 యోనిదోమలూ, పురుషుల శుక్రదోమలూపోతాయి, దేహదార్ద్రమూ, నూళ్ళు
 బుద్ధి, వర్చస్సు గల సంతానం కలిగించడంలో ఇదిప్రత్యేకకర్త కలది. ముగ్ధి
 ఇది జువత్సమూ, మూగతనమూ, ముద్దమాటలూ కూడా పోగొడుతుంది. ఇది యేడు
 రాత్రులు కాడినంతమాత్రాన శ్రీపురుషులు ఏకలంభాగ్రాహు లవుతారు.

౨౭ గో ధూ మా ది ఘృ తం

గోధూమా త్తు పలకతం నిఃక్వాధ్య సలిలాథకే
 పాదశేషే చ పూతే చ ద్రవ్యాణిమాని దాపయేత్
 గోధూమం యుంజాతఫలం మాషం ద్రాక్షా పరూషకమ్
 కాకోలి క్షీరకాకోలి జీవతీ సకతాపరీ

అశ్వగంధా సఖిజ్వారా మధుకం త్రూషణం సితా
 భల్లాతక మాత్మగుప్తా సమభాగాని కారయేత్
 ఘృతప్రస్థం పచే దేవం క్షీరం దత్వా చతుర్థణమ్
 మృద్వగ్నినా చ సిద్ధే తు ద్రవ్యాణ్యేతాని నిక్షిపేత్
 త్వగేలా పిప్పలీ ధాన్యం కర్పూరం నాగకేసరమ్
 యథాలాభం వినిక్షిప్య సితా క్షాద్రం పలాష్టకమ్
 దత్వేక్షువంజే నాలోడ్య విధిం ద్వివియోజయేత్
 శాల్యోదనేన భుంజేత పిబే న్మాంసరసేన వా
 కేవలస్య పిబే దస్య పలమాత్రం ప్రమాణతః
 నచాస్య లింగతైఃఫిల్యం న చ శుక్రక్షయో భవేత్
 బల్యం పరం వాతహరః శుక్రనంజననం పుష్
 మూత్రకృచ్ఛప్రశమనం వృద్ధానాః చాపి శస్యతే ।

గోధూమలు నూరుపలాలు, - ఆవి మెత్తగాచూర్ణించి ఒకద్రోణానీళ్లలో కలిపి
 4 ప్రస్థాలు మిగిలేటట్లు కాచి వడబోసుకునేది. అందులో రెండుప్రస్థాల అపునెయ్యాది,
 అపువాలు ఎనిమిది ప్రస్థాలూ చేర్చికలిపేది. ఇది ద్రవద్రవ్యం.

గోధూమలు, తాటిమొవ్వ, మినుములు, ద్రాక్షపండు, ముద్దఖర్జూరం, కాకోలి,
 క్షీరకాకోలి, మనుబాల, పిల్లితేగలు, పెన్నేరు, ఖర్జూరకాయలు, యష్టిమధుకం
 సొంటి, పిప్పళ్లు, మిరియాలు, చక్కెర, నల్లజీడిగింజలు, (పిటికి బదులు రక్తచందనం,
 శకుకోవచ్చు) దూలగొండిగింజలు, — ఇవి కల్కుద్రవ్యాలు. ఇవి ఒక్కొక్కటి
 నాలుగేసి తులాలు గ్రహించి మెత్తగా చూర్ణించి నీళ్లతో రుబ్బి అది అద్రవద్రవ్యంలో
 తేర్చి వండి వడబోసుకునేది.

తరవాత, దాల్చిన చెక్క, పిలదులు, పిప్పళ్లు, ధనియాలు, పచ్చకమ్మరం, వాగ శనరాలు—ఇవి ప్రత్యేకవృక్షాలు. ఇవి ఒక్కొక్కటి పదేసి తులాలచొప్పున గ్రహించి మార్చించి వస్త్రాంతిం చేసి, ఆహారము, రిపాలి కెక్కరా, రిపాలి తేనే కలిపి వాడుతున్నది.

ఇవి శాల్యవృంతో భుజించుచున్న, లేక ఇవి వచ్చించి, మింగి మాంసరసం పుచ్చుకొనుచున్న ప్రత్యేకిం గానివా దా పుచ్చుకొనుచున్న. ఇది నిత్యము సేవనూపుండే పురుషునకు లింగ వైఫల్యం సంభవించదు. పిచ్చమున్నూ పీడించిపోయి, ఇది మిక్కిలి బలకరం, చాతుర్యం, పిచ్చవృద్ధికరం. మిడిపిచ్చ, ఇది మూత్రకృచ్ఛం పోగొడుతుంది. వృద్ధులకు చాలామంచిది.

౨౨ రో హీ త క మృ తం

రోహితకత్వచ శ్శ్చేష్టాత్ పలానాం పంచవింశతిం
కోలస్వప్రస్థసంయుక్తం కషాయ ముపకల్పయేత్
పల్కికైః పంచకోలై శ్చ తై సుర్వై శ్చాపి తుల్యయా
రోహితకత్వచా పిష్టై స్థుతప్రస్థం విసాచయేత్
స్తీహాభివృద్ధిం కమయే దేతదాశు ప్రయోజితమ్
తథాగుల్మజ్వరశ్వాసక్రిమిపాండుత్వకామలాః ।

ములుమోదుగుపట్టు, కిరీపలాలు, కిరీపట్టు కిరీప్రస్థాలు. ఇవి పచ్చివి మెత్తగా చిత్తకగొట్టి నాలుగురెట్లు నీళ్లు పోసి, నాలుగోభాగం మిగిలేట్లు కాచి మహాబోసుకునేది.

అకషాయంలో అపునెయ్యి రెండుపస్తాలు చేర్చుచి. పిప్పళ్లు, పిప్పలిమోడి, చవ్వం, చిత్రమాలం. సాంటి—ఇవి ఒక్కొక్కటి ఒక్కొక్క పలం. ములుమోదుగుపట్టు ఆయాదుపలాలు. ఇవన్నీ కలిపి మెత్తగా నీళ్లతోనుల్కి అందులో కలిపి వండివడబోసుకునేది.

ఇది స్తీహాభివృద్ధి లింగించేస్తుంది. గుల్మం, జ్వరం, శ్వాసలు, క్రిమి, పాండు, కామెర్లు, వారిం చేస్తుంది.

౨౩ మ హా రో హీ త క మృ తం

రోహితకా త్వలశతం ఊదయే ద్భదరాధకమ్
సాధయిత్వా జలద్రోణే చతుర్భాగావశేషితమ్

ఘృతం పుష్పం పరమావాన్య ఛాగిస్తీరం చతుర్థణమ్
 తస్మై దీప్త్య దీప్త్యాకా కిల్బాన్ నర్వాన తా సత్సమ్మితాన్
 వ్యాధిం కల్మషకం హింసం ర్యకూసం తుంబురుం బిడమ్
 అజాతీ శ్చ్యవలంబం బాధిను దేవదారు చ
 పునర్నఖా విచాలాం చ శుభద్రాకం సహస్కరమ్
 విడలగం చిత్రకం చైవ హస్తానాం చరకాం దహమ్
 వీధి వ్యతం వివర్ణం తు స్థాపయే ద్దాహితే భుభే
 పాయయే త్రిదహం మాత్రాం వ్యాధిం బల మవేక్ష్య చ
 రస కే నాథ యూషేణ పశుసా వాపి భోజయేత్
 ఉపయక్తప్రలే శ్వస్తీన్ వ్యాధీన్ హన్యా గిమాన్ బహూన్
 యశ్చస్త్రీహళారం చైవ స్త్రీహళూలం యశ్చ త్రణా
 కుక్షిళూలం చ హృద్యాంబలం పార్శ్వళూల మరోచకమ్
 విజగ్ధళూలా శిమయే త్పూడరోగం సకామలామ్
 ఛర్ద్యతీసారళూలఘ్నం తుచా జ్వరవివాళసమ్
 మహారోహితకం నామ స్త్రీహానం హంతి దారుణమ్ ।

ములుమెదుగుపట్ట మారుపలాలు, రేగుపట్ట ఒకపలాలు, ఇవిరెండు మెత్తగాచితకగొట్టి
 రెండుద్రోణాల నీళ్ళలోకలిపి నాలుగోవంతు మిగిలేట్లట్లు కాచి వడబోసుకునేది. ఆ
 కషాయంలో రెండుద్రోణాల అవురెయ్యి, అవురేటికి నాలుగుకెల్లు మేకపాలు చేర్చేది.
 సొంటి, పిచ్చుళ్ళు, మిరియాలు, కరకతాడిప్రసేకలు, ఇంకున, వాము, తుంబుర్లు, బిడా
 లవణం, కురాసానివాము, సోవర్పులవణం, దారిప్పుపంతుచెరకు, దేవదారు, గలిజేరు,
 నవ్వుపర్తి, యవతూరం, పుగ్గురకూలం, వాయువిరోగాలు, చిత్రమాలం, చవ్యం,
 బోజితరం, వన, — ఇవి ఒక్కొక్కటి ఒక్కొక్కరంగం గ్రహించి మెత్తగా
 చూర్ణించి, నీళ్ళతోరబ్బి అందులో చేర్చి వండి వడబోసుకునేది.

ఇది యశ్చస్త్రీహళుద్ధి, స్త్రీహళూల, కుక్షిళూల, హృద్యాంబల, పార్శ్వళూల,
 అరోచకం, మలబద్ధం, హింసాపు, కామెర్లు, ఛర్ది, అతిసారం, తంద్ర, జ్వరం
 లోగొడుతుంది.

క జ్జలీ ఔషధాలు

౧ శ్రీ జయమంగళరసం

హింసూలసంధవం సూతం గంధకం టంకణం తథా
తామ్రం వంగం మాక్షికం చ సైంధవం మరీచం తథా
నమం సర్వం సమాహృత్య స్వీకృతం స్వచ్ఛభస్మమ్
తత్కం కాంశలోహం చ సూర్యభస్మా పితృభస్మమ్
ఏతత్సర్వం నిచూర్ణ్యాక భావయేత్ సుశుక్రతైః
శేఫాలీదలదై శ్వాపి దశమూలరసేన చ
కిరాతతీక్తకత్వాదై శ్రీహారం సాధయేత్సుఖేః
భావయిత్వా తతః కార్యా గుంజాద్వయమితా పటే
లన సానం ప్రసౌక్త్యం జీకం మధుసంయుతమ్
జీర్ణజ్వరం మహాఘోరం చిరకాలసముచ్ఛిషమ్
జ్వర మప్తవిధం హంతి సాధ్యారాధ్య చుధాపి వా
పృథ గ్దోషాం శ్చ వివిధాన్ సమస్తాన్ విషమజ్వరాన్
మేదోగతం చూంసగత మష్టిచుష్కగతం తథా
అలెర్లతం మహాఘోరం బహిష్ఠః చ ఏశేషః
నానాదోషోద్భవం చైవ జ్వరం కుక్రగతం తథా
నిఖిలం జ్వరనామానం హంతి శ్రీశేవనిష్ఠికః
బలపుష్టికరం చైవ సర్వరోగ నిబర్హణః ।

ఇంగిలీకంలోనుంచి తీసి శుద్ధిచేసిన రసం 1 భాగం. గంధకం, పొంగించిన వెలిగారం, తామ్రభస్మం, వంగభస్మం, హేమమాక్షికభస్మం, సైంధవలవణం, మిరియాలు— ఇవన్నీ ఒక్కొక్కభాగం. స్వచ్ఛభస్మం, సెండుభాగాలు. కాంతభస్మం, రజతభస్మం— ఇవిన్నీ ఒక్కొక్కభాగం చొప్పున గ్రహించి ముందు నల్లపుమ్మిత్తాభిరసంతోమ,

తరవాత క్రమంగా వావిలితరంగంలోనూ, పశుపాలక సాయంలోనూ, శేలవేయ కసాయంలోనూ ఎలా జేసిపూట్లు మద్దనాడేదో. వయోబాధునారంగా మోతాదు నిర్ణయించుకొని జీలకర్రకసాయంలో తేనెకర్ర అని అనుపాదంగా వాడేది.

ఇది ఎంతకాలంగా వుండిన జీర్ణజ్వరం అయినా తగ్గించివేస్తుంది. అష్టదిగజ్వరాలూ, సమస్తవిషమజ్వరాలూ తగ్గిస్తుంది. పేదోగతిమూ, మాంసగతిమూ, అగ్నిగతిమూ, అంతర్గతమూ, బాహిరమూ, నానాదోషాలవల్ల వుట్టినదీ, శుక్రగతిమూ — ఇవే క్షా జ్వరం అనే పేరుగల దేన్నయినా పోగొడుతుంది. బలమూ, పుష్టి కలిగిస్తుంది. తన్మూలంగా సర్వకోగాలనూకూడా తగ్గించేస్తుంది. క్షయకు సంబంధించిన జ్వరాని కిది చాలా మంచిది.

౨ బృ హత్క స్తూ రీ ఖై ర వ ర స ం

మృగమదశశి సూర్యాధాతకీ పూకకించి
రజత కనకముక్తా విద్రుమం లోహపాతాః
క్రిమిరిపు ఘనవిశ్వాచారి తాలాభ్రధాత్రీ
రవివళనసిన్ధుం కస్తూరీఖై రవోయమ్
కస్తూరీఖై రవః ఖ్యాత స్సర్వజ్వరవినాశనః
ఆర్ద్రాకన్య రసైః పేయో విషమజ్వరనాశనః
ద్వంద్వజాన్ భౌతికాన్ వాపి జ్వరాన్ కామాదినంభవాన్
అభిచారకృతాం శైవ తథా శస్త్రకృతాన్ పునః
నిహన్యా ద్భక్షణా దేవ డాకిన్యాదియ తాం స్తథా
బిల్వచూర్ణసీరకాభ్యాం మధునా సహ పానతః
అమాతీసారం గ్రహణీం జ్వరాతీసార మేవ చ
అగ్నిదీప్తికర శ్శాంతః కాసరోగసికృతనః
క్షవయే ద్భక్షణా దేవ మేహరోగం హలీమకమ్
జీర్ణజ్వరం నూతనం వా ద్వైకాలీనం చ సంతతమ్
ప్రక్షిప్తం భౌతికం వాపి హంతి సర్వాన్విశేషః
ఏకాహికం ద్వాహికం వా త్ర్యాహికం చాతురాహికమ్

పాంచాహికం వృషసఖ్యం పాక్షికం మాసికం పుష్యం

సర్వాన్ జ్వరాన్ నిహం త్యాశు భక్షణ దాన్త్రిగ్రహైః ।

కన్యాది, పశ్చుకన్యాం. తామభ్యం, ఆశ్మభ్యం, మాలగొండిశేఖ్యం, రజతభ్యం, స్వర్ణభ్యం, మాత్రికభ్యం, ప్రసాదభ్యం, అపవద్యం, పాత, వాయువికంగాలు, తుంగమున్నులు, సాంజీ, శుభ శుభ తాగకం, అర్చకం. ఉపేక్షకపక్షం—ఇది సమభాగాలు. ఇదర్చి కలిపి మేత్తగా మార్చించి జల్లేడు అవల రసంతో మర్చించి చిన్న పెరగని జలవలె మాత్రలకట్టి వాడుతున్నారు.

అల్లపుంసం దీనికి చాలామంది అనుపాదం. మారేడువేళ్ళకషాయంలో తేనె కలిపి మదా పుచ్చుకోవచ్చు. స్థిరములనుట్టి ఇంకా అనేక అనుపానాలతోనూ వాడుకోవచ్చు.

ఇది మేఘేరుగా త్రవ్వకస్వరాలూ, ద్వంద్వస్వరాలూ, సన్నిపాతస్వరాలూ, కామస్వరమూ, అశ్విచాఃస్వరమూ, శస్త్రస్పృశస్వరమూ, భూత్వరాలూ పొగొడుతుంది. మారేడువేరుచూర్ణంతో కలిపి మారేడువేరుకషాయంలో తేనెచేర్చి దానితో పుచ్చుకుంటే అమాతిపారమూ, గ్రహణీ, జ్వరాతిపారమూ పొగొట్టి అగ్నిదీప్త కరిగించి దగ్గులు తగ్గిస్తుంది. ముఁప్పీ, ఇది మేహమూ, హరీమకమూ, జ్వరాలూ, సవ జ్వరాలూ, సంతత, సతత, ఏకాహిక, ద్వాహిక, త్రాహిక, చాతుర్థిక, పాంచాహిక, షష్ఠాహిక, పాక్షిక, మాసజ్వరాలన్నూ తగ్గించేస్తుంది.

అనుభవంలో: ఇది ప్రలాపం బాగా కడుతుంది.

౩ వ స ం త కు సు మా క రం - ౧

పృథ క్త్వా హాటకం చంద్రం త్రయో వంగాహికాతజమ్
చత్వార సుత షాభం చ ప్రవాళం మాక్తికం తథా
భావనా గవ్యశుగ్ధేక్షువానా క్షీర్విజలై ర్నిశా
మోచకందరసై సుప్త క్రమా దాభ్యం పృథక్పృథక్
శతపత్రసే నైవ మాలత్యాః కుసుమై స్తథా
వశాన్ స్రుగమదై రాభ్యం సుధ్ధో రసరా భృవేత్
కుసుమాకరవిఖ్యాతో వసంతపదపూర్వకః
వల్లద్వయమత శ్చేవ్య సితాజ్యమధుసంయతః

వలీవలితహృన్నేక్యః కామద స్సుఖద స్సహ
 కేహఘ్నః పుష్టిర శ్చేష్టః సరం వృష్యో కసాయనః
 ఆయుర్వృద్ధిః పుంసాం ప్రహజచన ము త్తమమ్
 క్షయశాసత్మహోర్భూతశ్వాసర క్ష విమోర్జిత
 మాంతి పాః డ్యాయూన్ శూలాన్ మూ తాఘాతాశ్శరీ మాశేత్
 యోగవాహి త్స్థిగం సేవ్యం శారీ శ్రీలవర్ధనమ్
 మదనం మదయ న్నన ముఖ్యం కుక్
 ప్రమదానివహః సతినిహ్వామన్
 సురతై స్సుఖవై ర్గతినివృచనై
 ర్భవసారజవా మయ క్షేప సుహృత్ ।

సువర్ణభస్మం, రజతభస్మం, చెండేసి భాగాలు. మంగభస్మం, నాగభస్మం, కాంతభస్మం
 మూడేసిభాగాలు. రససింధూరం, అర్ధభస్మం, ప్రవాళభస్మం, చాక్తికభస్మం,
 శాలుగేసిభాగాలు. ఇన్ని చేర్చి, అప్రపాక. చెరుకువేళ్ళరసం, అష్టసరపుపువ్వుల
 రసం, చందనకషాయం, వట్టివేరు కుకువేళ్ళ కషాయాలు, పసుపుకషాయం, ఆరటి
 మంపరసం, తామరపువ్వులరసం, జాజిపువ్వులరసం— పీటితో ఏడేసిమాట్లు
 (మర్దనా కాదు) భావనచెయ్యాలి. చిర కస్తూరతో భావనచేసేది. అంటే ఒక కులం
 కస్తూరి పదహారుకులాలు పన్నీటితో నూరి ఒకదినం ఉంచి దానితో భావనచేసేది.

ఇందులో నూతం అన్నచోట రససింధూరమే కాని రసభస్మం చెయ్యగూడదు.
 మకరధ్వజం, వర్షణబలిజాతిమకరధ్వజం, సిద్ధపకరధ్వజం— రససింధూరానికి
 బదులు బంగారం తీసివేసి ఇది చేసుకోవడం మరీ మంచిది. మత్స్యభస్మం చెయ్య
 గూడదు. మంచిమత్స్యాలు యథాశాస్త్రంగా శుద్ధిచేసి కల్వంతోవేసి పన్నీటితో నూరి
 అమద్దయిండనిచ్చి అది చేసుకోవాలి. మరన్నీ ఇది ఆయారసాలతో ఏడేసి మాట్లు
 భావనచెయ్యాలి కాని మర్దనా చెయ్యగూడదు. కస్తూరిభావన ఆయిన తరవాత
 దానితోనే మర్దించి కుప్పలు కట్టుకునేది.

ఒక కులం 80 మోతాదులు చేసుకోవచ్చు. ఇది నీతిగతులను బట్టి అనేక అను
 పానాలతో వాడుకునేది.

ఇది వలీవలితాలు పోగొడుతుంది. కేథ వృద్ధిచేస్తుంది. కామోద్రేకం సుఖం
 కలిగిస్తుంది. ప్రమేహాలు కూరిపోతాయి. పుష్టి, బలము కలిగిస్తుంది. వీర్యవృద్ధి చేస్తుంది.

గొప్పరసాయనం. ఆయుర్వృద్ధికరం. సంతానమున్నుకలిగిస్తుంది. క్షయ, కాన్స, దక్షిణ, శిశ్నాదం, క్యాస, రక్తవోషులూ వాగొడుతుంది. వాంఛవు, కూత, మూత్రాఘాతం, మూత్రాశ్మశి హస్తుంది. కాంతి, వర్షపున్ను వృద్ధిచేస్తుంది. ఇది నేవించిన పురుషుడు అనేకమంది స్త్రీలతో సుఖించగలడు.

౪ యోగేంద్ర రసం

విశుద్ధం రససింహారం తిద్ధం శుద్ధహరికమ్
తత్త్వం కాంతిలోహం చ తిత్సనుం చాద్ర మేవ చ
పిశుద్ధం మాక్తికం చైవ వంగం చ తత్త్వం మతమ్
కుమారకారపై రభ్యం ధాన్యరాశౌ దినత్రయమ్
తిత్ రక్తివ్యయమితం వటిం మిర్యా ద్విపక్షణః
యోగవాహి రసో హేమ్యం స్వస్వనోగలూతకః
వాతపిత్తధర్మా రోగాన్ ప్రమేహాన్ బహుమూత్రతామ్
మూత్రాఘాత మపస్మాగం భగందరగుదామయమ్
మూర్ఛోన్మాదం చ యక్ష్మాణం పక్షాఘాతం హేమేంద్రియమ్
శూలాన్లుపిత్తికం హంతి భాస్కర స్తిమిరం యథా
త్రిఫలారసయోగేన శుభయా సిక్తియాపి వా
భక్షయత్వా భవే ద్రోగీ కామహాపీ నువర్చనః
రాత్రౌ నేవ్యం గవాం క్షీరం కృశానాం చ విశేషతః
యోగేంద్రాభ్యో రసో నామ్నా కృష్ణాత్రేయవినిర్మితః ।

రససింహారం రెండుభాగాలు. స్వస్థభస్మం, కాంతిభస్మం, అగ్రభస్మం, మాక్తిక భస్మం, ప్రవాళభస్మం— ఇవి ఒక్కొక్క భాగాలు. ఇంట్నీ కలిపి కలబందరిపాన ముట్టించి ఆమిద్ద మూడునాలు ధాన్యరాశిలో ఉంచి తరవాత రెండుగురివిందగింజల మిక్తున వాడుకునేది.

ఇది గొప్పరసాయనం. యోగవాహి. వాతపిత్తరోగాలూ, ప్రమేహాలూ, బహు మూత్రవ్యాధి, మూత్రాఘాతమూ, అపస్మాగమూ, భగందరమూ, మూలశంకా, మూర్ఛలూ, శిశ్నాదమూ, యక్ష్మా, పక్షవాతిమూ, శుక్రవిచ్ఛేదమూ, శూలా, శుష్క

పిత్తమూ పోగొడుతుంది. త్రిఫలకమాయంలో చక్కర కలిపి అది అనుపానంగా పుచ్చుకుంటే చక్కని వచ్చును కలుగుతుంది. రాత్రి అవుపాలు పుచ్చుకుంటే ఈమందు కృశించిపోయినవాడికి రక్తమాంసాలు పెంచి జననత్వాలు వృద్ధిచేస్తుంది.

శ్రీ బృహద్వాతచింతామణి

భాగత్రయం స్వర్ణభస్మ ద్విభాగం రూప్య మభ్రకమ్
లోహ త్పంచ ప్రవాళం చ మూక్తికం త్రయసమ్మితమ్
భస్మసూతం సప్తకం చ కన్యారసవిషద్విత్తమ్
వల్లమాత్రా వటి కార్యా భిషగ్భిః పరియత్నతః
యథావ్యాప్యచపానేన నాశయే ద్రోగసంకలమ్
వాతరోగం పిత్తకృతం నిహంతి నాత్ర చింతసమ్
వృద్ధోపి తరుణస్సర్వీ కందర్పసమవిక్రమః
దృష్ట స్థిరఫల శ్చాయం వాతచింతామణి స్త్రిహా ।

స్వర్ణభస్మం 3 భాగాలు, రజతభస్మం, అభ్రకభస్మం రెండేసిభాగాలు. లోహభస్మం 5 భాగాలు. ప్రవాళభస్మం, మూక్తికభస్మం మూడేసిభాగాలు. రససిందూరం 7 భాగాలు. ఇవన్నీ కలిపి కలబందరినాన మర్దించి ఒక్క గురివిండగింజయెత్తున మాత్రలు చేసుకుని వాడవచ్చును.

తగిన అనుపానం వాడితే యిది సమస్తవ్యాధులూ పోగొడుతుంది. వృద్ధుడైనా యువకుడై మన్మథుణ్ణి మించితటాడు.

శ్రీ రసరాజరసం

వల్లకం శుద్ధసూతస్య వ్యోమసత్త్వం చ శార్వకమ్
తదర్థం కాంచనం దేయం కన్యారసవిషద్విత్తమ్
లోహం రూప్యం మృతం మంగం వాశిగంధాం లవంగకమ్
బాతీకోమం తథా క్షీరకాకోభీ చ తదర్థతః
కాకమాచీరస్త్రైః పిష్ట్యా పంచగుంజామితా వటి
క్షీరం చ శర్కరాభ్యాయం అనుపానం ప్రకల్పయేత్

పక్షాఘాతే ర్దితే వాతే మానునఃభే పతంత్రకే
 ధనుస్తంభే పతానే చ శాధిశ్యే సప్తకభ్రమే
 సర్వవాతవికారేషు రసరాజః ప్రకీర్తితః
 బల్యో నృచ్య శ్చ భోగ్య శ్చ వాచకరణ ఉత్తమః ।

రససింహాసనం రి కులాలు, అధికభవ్యం రెండుకులాలు, స్వల్పభవ్యం ఒకకులం.
 ఇవి మూడూ కామందితమ రసాన బాగా మర్చించి ఉంచేది. లోహం, రజతం,
 తంగం, పెన్నేరు, లవంగాలు, జాపత్రి, క్షీరకాకోళి— ఇవి ఒక్కొక్కటి ఆర
 కులం చొప్పున చేర్చి మెత్తగా దంచి పై ముద్దతో కలిపి మళ్ళీ కామందితమ రసాన
 బాగా మర్చించి కండిగింజలంతేసి మాత్రలు చేసుకుని వాడేది

దీని కనుపానం చక్కరకలిపిన పాలు.

ఇది పక్షవాతం, అర్ధితవాతం, మానుస్తంభం, అపతంత్రకం, ధనుస్తంభం, అపతా
 నకం, చెవుడు, తలతిన్దు, సర్వవాతవికారాలున్నా పోగొడుతుంది. బలం చేస్తుంది.
 వీర్యవృద్ధి, విహీనుభాలు కలిగిస్తుంది.

౭ భాగ వృద్ధి మహాలక్ష్మీ విలాస రసం

హేమధన్యం చ భాగైకం రావ్యధన్యం ద్విభాగిమ్
 కుల్బధన్యం త్రయోభాగం కాంతిధన్యం చతుర్థిమ్
 పంచమం తీక్ష్ణధన్యం చ షష్ఠం మూఘాధన్యమ్
 నిశ్చంద్రం వ్యోమకం చైవ ధన్యం సప్తా చ భాగిమ్
 అష్టమం పంగధన్యం చ నవమం నాగధన్యమ్
 దశమం మాత్రికం చైవ ఏకాదశం ప్రవాళికమ్
 సర్వై స్సమం హింశుభోత్థితససిధూర మేఘచ
 మ్నాయే ద్భావయే ద్ద్రవ్యం భావరా జాతిపత్రమ్
 త్రికలుత్రిఫలా చైవ చాతుర్జాతం చ కుంకుమమ్
 మృగనాభిరసం భావ్యం సప్తాహం చ భిషగ్వైః
 మాషమాత్రప్రయోగేన సితాజ్యమధుపంయుతమ్
 భావోగం నహం త్యాగో యం పాండుర విస్తృతయేత్

ద్వంద్వజం మూర్ఖరోగం చ శ్వానం కానం చ కామలామ్
 దీప్తుతాపం చ గుల్మం చ సర్వశూలాని నాశయేత్
 ఉన్మాదం చ మతిభ్రంశం అప్టుచిరమహాఽదాన్
 ప్రమేహాన్ విశేతిం వైవ పండశ్యం చ జ్వరం జయేత్
 చంచలా నుప్తిరోగం చ గ్రహణీరోగ మేవ చ
 ముద్గాన్నిం కుష్మరోగం చ మూలరోగం భగందరమ్
 వాతశూలహరం వృష్యం అశ్యంతీ మతివిపనమ్
 తుష్టిపుష్టికరం బల్యం కఫహతవిनाశనమ్ ॥

స్వర్ణభస్మం 1 భాగం, రజతభస్మం 2 భాగాలు, తామ్రభస్మం 3 భాగాలు, కాంతభస్మం 4 భాగాలు, లోహభస్మం 5 భాగాలు, మాంధూరభస్మం 6 భాగాలు, నిశ్చంద్రక మైన ఆభ్రకభస్మం 7 భాగాలు, వంగభస్మం 8 భాగాలు, నాగభస్మం 9 భాగాలు, మాక్తికభస్మం 10 భాగాలు, ప్రవాళభస్మం 11 భాగాలు, ఇంన్నీ ఎంతో అంత ఇంగిళికరససిందూరం. ఈవస్తువు లన్నీ కలిపి జాపత్రీః సాయం, త్రికటుక సాయం, త్రిఫలక సాయం, చాతుర్దాతక సాయం, కుంకుమపువ్వు క సాయం, కస్తూరిక సాయం— ఏడవోమర్దనా చేసి మాషమాత్రం నెయ్యి చక్కెరలతో వాడేది.

ఇది రాజయశ్మి, క్షయ, పాండురోగం, మూర్ఖుఁ, ఉబ్బుపం, కామెల్లు, గుల్మం, తాపం, కూలలు, ఉన్మాదర, ఉదరరోగాలు, వింశతిప్రమేహాలు, పండశ్యం, జ్వరాలూ, నుప్తిరోగం, గ్రహణి, దగ్గులు, వగర్పులు, స్త్రీవాన్యధులు, ఛర్ది, అగ్ని మాండ్యం, కుష్మరోగం, మూలశంకలు, భగందరం, వాతశూల పోగొడుతుంది. అకలి బృద్ధిచేస్తుంది. పిత్తకృచ్ఛి, తుష్టి, పుష్టి, కలిగిస్తుంది. బలకరం. కఫవ్యాధులకు తియగులని ఔషధం.

రా బా ల సూ ర్యో ద యం

సూతం త్రైగుణ్యగంధం పరిమిత మమృతం భానుతీక్ష్ణం చ నేత్రమ్
 ఆరూఢం తచ్ఛతుర్థం గగనశరయుతం కాంతతాపే చ తుల్యే
 మారీచం వైకయుక్తం త్రిచతురసహితం నాగవంగం క్రమేణ
 తేరమ్యం స్పృశ్యమృద్ధ్యం మృనిరసమధితం చాటూషేష్యురాభ్యామ్

ఏత ద్దద్యాన్నిహంతి జ్వరకులగహనం శ్వాసకానం చ ఛద్దిమ్
హంతుం శూన్యప్రమేహా వ్యయతి గురరజాః స్లిహగుల్మా నశేషన్
వాతవ్యాధేః కుతారః క్షయజః ఫరజో రాజయత్కూడిరోగః
నామ్నాయం బాలసాన్యోనయ ఇతి కిధితో విప్లవేయం ప్రసిద్ధః ।

పావరసం 1 భాగం, గంధకం 3 భాగాలు, నాళి 3 భాగాలు, తామ్రభస్మం, లోహ
భస్మం రెండేసిభాగాలు. గర్వలభస్మం 4 భాగాలు. ఆద్రకభస్మం, కాంతభస్మం,
రజతిభస్మం అయిదేసిభాగాలు. మిరియాలు ఒకభాగం, నాగభస్మం 3 భాగాలు,
తుంగభస్మం 4 భాగాలు. ఇరవీ కిలిపి అవిసిరవరసం, ఆద్వరరసం, పల్లెయరసం
పీటితో తిన్నగావర్తించేది.

ఇది సమస్తస్వరాలూ తగ్గించేస్తుంది. శ్వాస, కాస, ఛద్ది, హిండువు, కూతి,
ప్రమేహాలు, మూలశంక, స్లిహవ్యాధులు, గుల్మం, నకలదుర్లక్షణాలతో కూడిన
క్షయ, వాతవ్యాధులు, సమస్తకఫవ్యాధులు, రాజయత్కూడిరోగం
జరింపజేస్తుంది.

కా బృ హ త్సే మ నా థ ర సం

హింగూలసంధవః సూతం పాలిధారసమద్దితమ్
రండాశోధితగంధం చ తేనైవ కజ్జలీకృతమ్
తద్వయోర్ద్విగుణం లోహం కన్యారసవిమద్దితమ్
అద్రకం వంగకం రావ్యం ఖర్చరం ముక్షికం తథా
సువర్ణం చ సమం నర్వం ప్రత్యేకం చ రసార్థకమ్
తత్సర్వం కన్యకాద్రావై ర్గర్గయే ద్భావయే త్తథా
భేకపట్టిరసే నైవ గుణజద్వయవటీ హితామ్
మధునా భక్షయే చ్చాపి సోమరోగనివృత్తయే
ప్రమేహాన్ విశతీం హంతి బహుమూత్రం చ సోమకమ్
మూత్రాతిసార మత్యుగ్రం మూత్రాఘాతం మదారుణమ్
మూత్రదోషం బహువిధం ప్రమేహం మధుసంజ్ఞకమ్
హస్తప్రమేహ మిత్థుప్రమేహం నానామేహాన్ విహాళయేత్

వాతీకం వైత్తికం వైవ శ్చైస్త్రికం సోమసంజ్ఞకమ్
నాశయే ద్భూమముత్రం చ స్రవేహ మవిల్బుకః

సోమనాథరసశ్చాయం చర కేణ వినిస్సితః

వృష్యా ద్వృష్వత మో హ్యేష మూత్రవోషకులాంతశ్చత్ ।

ఇంగిరీకరసం తీసి వావిలి అపరసంతోనూ, గంధకం ఎలకచెలిఅపరసంతోనూ శుద్ధి చేసి ఉంచుకునేది. అవిరెంచూ ఒక్కొక్కభాగం గ్రహించి కజ్జలిచేసుకునేది. అందులో 4 భాగాల లోహభస్మం చేర్చి కలబంధరసాన మర్దించేది. అందులో అధికభస్మం, వంగభస్మం, రజతిభస్మం, కఫరి, హేమమాక్షికభస్మం, స్వర్ణ భస్మం— ఇవి అష్టభాగం చొప్పున చేర్చి మళ్ళీ కలబంధరసాన మర్దించేది. తరువాత సరస్వతీఅపరసంతో ముందుభావనా తరవాతమర్దనా చేసి రెండేసిగుంజింజల యెత్తున మూత్రలు చేసి తేనెతో వాడేది.

ఇది సోమరోగం హరిస్తుంది. వింశతిప్రమేహాలు, బహుమూత్రవ్యాధి, సోమరోగం, అత్యుగ్రమైన మూత్రాతిసారం, మూత్రాఘాతం, బహువిధా లైన మూత్రదోషాలు, శుధుమేహం, హస్తీమేహం, ఇక్షుమేహం, నానామేహాలూ, త్రివోషలవల్లా పుట్టిన సోమరోగం పోగొడుతుంది. ఇది వృష్వయోగాలన్నిటిలోనూ మిక్కిలి శ్రేష్ఠమైనది.

గం సు వ ర్ణ క్ర వ్యా ద ర స ం

మృతం స్వర్ణం మృతం కాంతం మృతం కుల్బుం చ తీక్ష్ణకమ్
మృతం రౌవ్యం మృతం వంగం మృతం నాగం మృతాధికమ్
మృతం సూశం తథాగంధం విద్రుమం శంఖ మేవ చ
మూరితం పుష్పకాసీసం పరాటం మాక్తికం తథా
భ్రష్టం టంకణచూర్ణం చ మృతం మాంధూర మేవ చ
నాగరం వేల్లజం వైవ కణా లవణమశుచకమ్
రసేంద్రం చేవతాపుష్పం సమభాగాని కారయేత్
ఖ్యాచుభ్యే వినిక్రిప్య మర్దయే ల్లుంగవారిణా
ఆద్రాకన్య రసే వైవ రక్తబీజరసే చ
చణకాష్లేప తుతథా ధృంగకేన రసేన చ

మృత్యో దృత్యో దృవ ద్విగుణాఫలమాశతః
భూవాంశే చోష్ణవాః మచ్ఛతోమహారతైః
క్షీప్రం త్వేర్థ్యతే భక్తిం సేవం చాచరం పరమ్
సర్వాజ్ఞా స్పృహః త్యాజః గుల్మశ్చేహవిదాశకమ్
కూల మష్టవిధం చైవ గ్రహణీః శిరసా మః
అన్యోమరం చామనాతే నునంది చ జయే త్పునః
స్వర్ణ కవ్యవనామాయం ఘోర్వరోగం చ గాశయేత్ ॥

స్వర్ణభస్మం, కాంచనభస్మం, తామ్రభస్మం, లోహభస్మం, రజతభస్మం, వంగభస్మం, నాగభస్మం, అగ్రకభస్మం, రసం, గంధకం, ప్రవాళభస్మం, శంఖభస్మం, కాశీస భస్మం, కరాలభస్మం, ముత్యభస్మం, చూరించిచ వెలిగారం, మాంసారభస్మం, కొంజీ, పిప్పర్శు, మిరియాలు, సైంధవలవణం, సామద్రలవణం, కాచలవణం, విశాలవణం, సోవర్పలవణం, రవసిందూరం, లవంగాలు— ఇవి సమభాగాలు. ఇవన్నీ యథాకాస్త్రంగా కలిపి చూడీఫలరసంతోనూ, అల్లపురసంతోనూ, పుల్ల వానిమృపండురసంతోనూ, పెనగపులుసుతోనూ, గుంటకలగరరసంతోనూ మర్దింది రెండుగురిగింజలయెత్తున మూతలు చేసి వాడుకనేది.

అనుపానాలు వేడినీళ్ళు, మజ్జగ లేట, పెరుగు, మజ్జగ, సుర, ఆననం. భోజనం చేసి ఇది వాడేది.

ఇది ఆకలి పుట్టిస్తుంది. తీర్ణశక్తి కలిగిస్తుంది. సకలాజీర్ణాలూ వారిస్తుంది. గుల్మం, క్షీనవాగ్ధులు, కూలలు, గ్రహణి, మూలశంకలు, అమనాతం, అరుచి, ఘోర్వరోగమున్ను తగ్గించేస్తుంది.

౧౧ ఆ భ్ర క వ ం చా మృ త ర స ం

భుజంగం త్రపుకం వైలం కాంత మభ్రకభన్దకమ్
ఏకద్విత్రిచతుఃపంచ భాగ మేత ద్యథాక్రమమ్
కాశ్మీరం ఘనసారం చ టంకణం హేమచూక్షికమ్
సిందూరం పూర్వవ త్సర్వం ఖల్వమధ్యే వినిషి చేత్
ధత్తూరతులసీ భృంగీముండిమర్కటిగోక్షురైః

కుమారీశాల్మలీరంభాగుడూచీభి శ్చ మర్దయేత్
 గుంజాద్వయప్రమాణేన హ్యనుచానవిశేషతః
 వింశతిం మేహజాన్ రోగాన్ వింశతిక్షయోగశాన్
 వింశతిశ్లేష్మజాన్ రోగాన్ చతుర్వింశతిష్టై త్తిశాన్
 చతుర్వింశ త్యతీసారాన్ గ్రహణీం శూలకం తథా
 మూత్రకృచ్ఛాణి సర్వాణి నాశయే న్నాత్ర సంశయః
 శ్రీణాం ప్రదరరోగం చ యోనిదోషం చ నాశయేత్
 గర్భవృద్ధిం వపుఃపుష్టిం, శీతవీర్యం చ కారయేత్
 అంతర్బాహ్యం తథా తాపం హిక్మాం ఛర్దిం చ నాశయేత్
 అంతర్గతం జ్వరం జీర్ణం సర్వాజీర్ణ మతఃపరమ్
 అబ్రహంచామృతాభిభ్యో సీతానాథేన భాషితః ॥

వాగభస్మం 1 భాగం, వంగభస్మం 2 భాగాలు, కర్పూరకలాజిత్తు 3 భాగాలు,
 కాంతభస్మం 4 భాగాలు, ఆభ్రకభస్మం 5 భాగాలు. ఇది పూర్వార్థం. ఇలాగే
 కంకుమపువ్వు 1 భాగం, పచ్చకర్పూరం 2 భాగాలు, పొంగించినవెలిగారం 3 భాగాలు,
 హేమమాక్షీభస్మం 4 భాగాలు, రససింహారం 5 భాగాలు. ఇది ఉత్తరార్థం.
 ఈరెండు ప్రతులూ కలిపి ఉమ్మెత్తామరసం, కుంభి అమరసం, గుంటకలగరసం,
 బోడవరసం, దూలగొండిక నాయం, పల్లెరురసం, కలబందరసం, బూరుగుచెక్క-
 రసం, అరటిమంపరసం, తిప్పతీగరసం— ఈపదిరసాలతో చక్కగా మర్దించి
 రెండేసి గురిగింజలయెత్తుచొప్పున వాడుకునేది.

ఇది విశంతిప్రమేహాలూ, విశంతిక్షయరోగాలూ, వింశతికఫవ్యాధులూ, చతుర్విం
 శతిశీత్రవ్యాధులూ, చతుర్వింశతి అతిసారాలూ, గ్రహణి, శూల, మూత్రకృచ్ఛాణి,
 శ్రీణాం ప్రదరరోగమూ, యోనిదోషం పోగొడుతుంది. గర్భవృద్ధిచేస్తుంది. శరీరానికి
 పుష్టి కలిగిస్తుంది. చలవచేస్తుంది. అంతస్తాపం, బహిస్తాపం, ఎక్కిళ్ళు, వాంతులు,
 అంతర్గతజ్వరం, జీర్ణజ్వరం, సర్వాజీర్ణాలూ మరిస్తుంది.

౧౦౨ పూర్ణ చంద్ర రసం

ద్వితీయం శుద్ధసూతం చ గంధకం చ ద్వితీయకమ్
 లోహాభస్మ పలం చైకం జారితామ్రం పలాంశకమ్

ద్విత్వోఽం రజతం చైవ సంగభస్మ ద్విత్వాత్కమ్
 సువర్ణం తోలకం చైవ తామ్రం కాంశ్యం చ తత్సమమ్
 జాతీఫలం చేద్రఫలమ్ మేలాం భృంగం చ శరకమ్
 కర్పూరం సనితాం ముస్తం కర్ణం బన్యా శ్చృధకృధకృ
 సర్వం ఖల్లతలే శ్రీహ్లా కన్యారసవిచక్షితమ్
 భావయిత్వా పరాశోయై దుపుకాణాం రసై స్తజా
 ఏరండవత్రై సుంనేప్త్య భాన్యరాశౌ విశ్రమమ్
 ఉద్ధృత్య మర్దయిత్వా తు పటికాః చణకప్రభావః
 భాదే చ్చ పటికా మేకాం పల్లఖంజేన సంయుతామ్
 పర్వన్యాభివిగాళాయ కాశీరాజేన నిర్మితా
 బల్యా రసాదునీ వృష్యా వాజీకరణ ముత్తమమ్
 అగ్నిమాంధ్య మజీర్ణం చ గ్రహణీం ఓరజా మపి
 ఆమవాత మప్లుపిత్తం జీర్ణజ్వర మరోచకమ్
 ఆమశూలం కటిశూలం హృచ్ఛూలం ప క్తిశూలకష్
 కామశోకోద్భవం రోగం ప్రమేహం ఒహుమూత్రకమ్
 వాయుం బహువిధం హంతి ధ్వజభంగం విశేషతః
 మేధాం చ లభతే రాజ్ఞ తుష్టిపుష్టిసమన్వితామ్
 వృద్ధోపి తరుణస్పర్థీ శ్రీహృ చాపి వృషాయతే
 దృష్ట స్థిధృఢలో హ్యేవ రసాయనవర స్సృతః ॥

పావరసం 4 కులాలు, గంధకం 4 కులాలు, లోహభస్మం 8 కులాలు, కృష్ణాగ్రక
 భస్మం 8 కులాలు, రజతభస్మం చెడుకులాలు, వంగభస్మం 4 కులాలు, స్వర్ణభస్మం,
 తామ్రభస్మం, కాంశ్యభస్మం, ఒక్కొక్కకులం, జాజికాయ, లవంగాలు, ఏలకులు,
 దేవదారు, జీలకర్ర, పచ్చకర్పూరం, శ్రీంకణం, తుంగమస్తలు, ఇవి ఒక్కొక్కకర్ణం.

ఇవన్నీ చేర్చి కలబందరసంతోనూ, త్రిఫలకషాయంతోనూ, అముడపాకుల రసం
 తోనూ, మద్దించి అముద్దఅముడపాకులతో చుట్టి అది మూడుదినాలు భాన్యరాశిలో
 వుంచి తీసి సెనగగింజలంతేసి మాత్రలు చేసి ఒక్కొక్క మాత్ర తాంబూలంతో
 వాడుకునేది.

ఇది బలం కలిగిస్తుంది. బిచ్చవృద్ధి చేస్తుంది. శిష్టవాణికింది. అగ్నిమాంధ్యహూ, అజీర్ణహూ, గ్రహహ, అనువాహిహూ, అగ్నిజ్వరహూ, అరోచకహూ, అనుహూ, కటిహూ, హృదయహూ, పరిణామహూ, కావచహూ, శోకం వల్ల పుట్టిన వ్యాధులూ, ప్రమేహహూ, భహుమాత్రహూ, వాతవికారాలూ, భృంజభంగహూ పోగొడుతుంది. యిదిబలం ఎక్కువచేస్తుంది. తుష్టి పుష్టి కలిగిస్తుంది. వృద్ధుడుకూడా యువకుడై ఆనందవందన ప్రేమతో రమించగలుగుతాడు. ఇది గొప్ప రహస్యం.

౧౩ బృహద్వంశే శ్వరరసం

సూత్రం గంధం మృతం లోహం మృత మభ్రం సమాశ్రిం
 హేమ పంగం చ ముక్తా చ తాప్య మేవం నమం నమమ్
 సర్వేషాం చూర్ణితం కృత్వా కన్యారసనిమిద్ధితమ్
 గుంజాద్వయప్రమాణేన వటికాం కురుయత్నతః
 బృహద్వంశేశ్వరో హ్యేష రక్తమూత్రే ప్రశస్యతే
 శ్వేతమూత్రం బృహన్మూత్రం కృచ్ఛ్రమూత్రం తథైవ చ
 సర్వప్రకారమేహం స్తు నాశయే దవికల్పతః
 అగ్నివృద్ధిం వసూవృద్ధిం కాంతివృద్ధిం కరోతి చ
 క్షయరోగం నిహం త్యాశు కాసం వంచవిధం తథా
 కుష్ట మష్టాదశవిధం పాండురోగం హలీమకమ్
 శూలం శ్వాసం జ్వరం హిక్మాం మందాగ్నిత్వ మరోచకమ్
 క్రమేణ శీలితో హంతి వృక్ష మింద్రాశని ర్యథా ।

రసం, గంధకం, లోహభస్మం, అభ్రకభస్మం, స్వర్ణభస్మం, వంగభస్మం, మాక్షికభస్మం, రజతభస్మం, — ఇవి సమభాగాలు. ఇవన్నీ కలిపి కలబందరసాన మర్దించి రెండు గురిగింజల యెత్తన మాత్రం కట్టుకుని వాడుకునేది.

ఇది రక్తమూత్రం, శ్వేతమూత్రం, అతిమూత్రం, మూత్రకృచ్ఛం, సకలమేహాలూ, పోగొడుతుంది. అగ్నివృద్ధి, వయోవృద్ధి, కాంతివృద్ధి కలిగిస్తుంది. క్షయ తగ్గిస్తుంది. కాసలు, కుష్ట, పాండువు, హలీమకం, శూల, శ్వాసలు, జ్వరం, హిక్క, అరోచకం— ఇవిన్నీ పోగొడుతుంది.

౧౪ మ హా ర క ల్యా ణ ర స ం

సిందూరం చూత్తకం హేమ వ్యోమాయో హేమమాక్షికమ్
 కన్యాతోయో సంసర్జ్య సర్వా స్మృగ్మతా వటి
 వటికాం వటికార్థం నా వాసు వహ్లాం వివిశ్య చ
 త్తేజో సితయా నాథం బాతేషు వివియోజయేత్
 కుమారాణాం ప్లిరం శ్వాసం వసునం పారిగర్భికమ్
 గ్రహదోషం శ్చ ఫిలూన్ ప్రస్మన్మాగ్రహణం తిథా
 కామలా మతినారం చ క్మితా వహ్నితై కృతిమ్
 రసః పిమాంకల్యాణో నాశినో న్నాత్ర సంశయః ॥

‘ససిందూరం, చూత్తకధిస్థం, స్వస్థధిస్థం, అప్రధిస్థం, లోహధిస్థం, హేమ
 మాక్షికధిస్థం— ఇవి సమభాగాలు. ఇవన్నీ కలిపి కలబందరసాన మర్చించి పెసర
 గింజలంతేసి మాత్రలు కట్టుకునేది.

ఇది వయస్సునూ, బలమునూ, అవస్థనూ గుర్తించి చంటిపిల్లలకు దిశానికి ఒక
 మాత్రగాని మాత్రలో సగం గాని వాడేది. అనుపానం కలకంఠివాడికలిపిన
 వేడిపాలు.

ఇది పిల్లల జ్వరం, వగర్లు, వానం, గర్భవతులైవుండేన శ్రీల స్రవ్యం తాగడం
 వల్ల పిల్లలకు కలిగే రోగాలు, గ్రహదోషాలు, నాబతాగకపోవడం, కామెర్లు,
 నీటివిరేచనాలు, చిక్కిపోవడం, అకలిలేకపోవడం మొదలైన వన్నీ పోగొడుతుంది.

౧౫ మ హా యో గ రా జ గు గ్గు లు

నాగరం పిప్పలీ చవ్యం పిప్పలీమూలదిత్రకైః
 భ్రష్టం హింగ్వజమోదం చ సర్వ వా జీరకద్వయమ్
 రేణుకేంద్రయవాః పాతా విడంగం గజపిప్పలీ
 కటుకాతివిషా భాగ్యో వచా మూర్వేతిభాగతః
 ప్రత్యేకం శాణికాని న్యుర్ధ్వేన్యూణీమాని విశతిః
 ద్రవ్యేభ్య స్సకలేభ్య శ్చ త్రిఫలా ద్విగుణా ధవేత్

ఏభి ర్హృస్టిశ్చైవ శ్చైవై స్సహజేషున్తు గుగ్గులుః
 వంగం కాశం చ నాగం చ లోహహారం తథాధకమ్
 మాంసమారం రసశంకాయాం ప్రత్యేకం వలసమ్మితమ్
 గుగ్గులం నమం శ్చైవై ఇమం దవాన్య శ్చభోజితమ్
 పకపింశం తతః శ్చైవై భారయే ధ్యుతభావే
 గుటికా శ్చాణుమాత్రాన్తు శ్చైవై గ్రాహ్య మభోజితాః
 గుగ్గులు ర్హృస్టిశ్చైవై దోషక్షాంతనాయకః
 మైథునానాం చావానాం త్యాగోనైవాత్ర విశ్యతే
 సర్వాన్ బాతయమాన్ కుష్మాసర్పాంశి గ్రహణీగదమ్
 ప్రమేహం చాతుర్తం చ నాభిహారం భగదకమ్
 కివాపి త్తం మయం గుల్మం అపస్మార మురోగహమ్
 మందాగ్నిశ్వాసకాశం శ్చ నాశయే దమచిం తథా
 శ్చైవై దోషహరః శ్చంపం రజోదోషహర శ్రీమః
 పుంసా మపత్యజనకో వంధ్యానాం గర్భద స్తథా
 రాస్నాదిశ్వాధసంయుక్తో వివిధం హంతి మారుతమ్
 కాశోల్కాదిశ్చైవై త్పిత్తం కఫ మారగ్గ్వాధాదినా
 దాద్వీశ్రుతేన మేహం శ్చ గోమూత్రే జైవ పాండుతామ్
 మేదోవృద్ధిం చ ఋషునా కుష్టో నింబశ్రుతేన చ
 భిన్నాశ్వాధేన వాతాన్రం శోథం శూలం కణాశ్రుతాత్
 పాటలాశ్వాధసహితో విషం మూషకజం జయేత్
 త్రిఫలాశ్వాధసహితో నేత్రార్తిం హంతి దారుణమ్
 పునర్నవాదేః శ్వాధేన హన్యా స్సర్వోదరాణ్యపి ।

సాంటి, పిప్పళ్ళు, చవ్వం, పిప్పలిమొడి, చిత్రమూలం, జేయించిన ఇంగువ, అజా
 మోవం, ఆపాలు, జీలకర్ర, నల్లజీలకర్ర, రేణుకలు, కొడికపాలవిత్తులు, పాత,
 వాఝునిపంకాలు, గజపిప్పళ్ళు, కటుకరోహిణి, అతివన, గంటుభారంగి, వన,
 చాగనార— ఇవి ఒక్కొక్కటి అరతులంచొప్పున గ్రహితచేసి, కరకతాదిత్రునేరకల

చూర్ణం 20 కులాలు, మహిషాక్షిగర్జితం 20 కులాలు, పంకభస్మం, రజతభస్మం, నాగభస్మం, లోహభస్మం, ఆంధ్రభస్మం, మాంధూరభస్మం. రచనీయారం— ఇవి ఒక్కొక్కటి ఒక్కొక్క కలం. మందునా మహిషాక్షిగర్జితం జ్వలించగా పాకంపట్టి తక్కినచూర్ణం అంతా అందులో పోసి కలిపి నేర్తిపాత్రలో ఉంచు కోవాలి. మాత్రలు నెలకొనిండుకంటే కొంచెం జ్వలించి చెయ్యాలి. వెంటనే మాత్రలు చెయ్యాలి లేకపోతే అమృత గట్టిపడిపోతుంది.

ఇది త్రివోషలూ సామ్యపరిచే రసాయనం. అహరపానమైదునామలవిషయమై నిషేధం లేకుండా యిది పుచ్చుకోవచ్చు. ఇది సమస్త వాతవ్యాధులూ, కుష్ఠలూ, మూలకంకలూ, గ్రహణీ, ప్రమేహలూ, వాతరక్తమూ, వాతీకూలూ, భగంజరమూ, ఉదావర్తమూ, క్షయూ, గల్మసమూ, ఆపస్మాదమూ, ఉరోగ్రహణమూ, మందాగ్ని, శ్వాసకాశలూ, ఆరుచి, పురుషుల పిర్వవోషలూ, స్త్రీల రజోదోషలూ హరిస్తుంది. పురుషులకు సంతానవలం కలిగిస్తుంది. స్త్రీలకు గర్భం నిలుపుతుంది. సన్నరాస్త్రు కషాయంతో పుచ్చుకుంటే వాతవ్యాధులూ, కాకోళికషాయంతో పుచ్చుకుంటే పిత్తవ్యాధులూ, శేలచెక్కకషాయంతో పుచ్చుకుంటే కఫవ్యాధులూ, మానుషసుపు కషాయంతో ప్రమేహలూ, గోమూత్రంతో పాండురోగమూ, తేనెతో పుచ్చుకుంటే కొవ్వు, వేపపట్లకషాయంతో పుచ్చుకుంటే కుష్ఠరోగమూ, తిప్పతిగకషాయంతో పుచ్చుకుంటే వాతరక్తమూ, పిప్పల్వకషాయంతో పుచ్చుకుంటే ఉబ్బూ, శూలా, పాటలకషాయంతో పుచ్చుకుంటే ఎలకలవిషమూ, త్రిఫలకషాయంతో పుచ్చుకుంటే నేత్రవ్యాధులూ, గలిజేరుకషాయంతో పుచ్చుకుంటే ఉదరరోగాలూ తగ్గిపోతాయి.

౧౬ బృహత్సర్వ జ్యరహరలోహం

పారదం గంధకం శుద్ధం తామ్ర ముద్రం చ మూక్షికమ్
హిరణ్యం తారం తాళం చ కర్ణ మేకం వృథకృష్ణకమ్
మృతం కాంతం పలం దేయం సర్వ మేకీకృతం శుభమ్
కన్యమాణిష్యై ర్భావ్యం ప్రత్యేకం దినపక్షమ్
కారవేల్లరసేనాపి దళములరసేన చ
సర్పటన్య కషాయేణ క్వాథేన త్రైఫలేన చ
గుడూచ్ఛా స్వరసేనాపి నాగవల్లీరసేన చ
కాకమాచీరసేనైవ నిర్గుండ్యా స్వరసేన చ

పునర్నవాప్తికాంభోభి న్భవనాం పరిశిల్ప్య చ
 రక్షితాన్తమే వై పరికాల కాదయే భవత్
 సిష్టతే గుడసంయుక్తా పటికా ప్రియవర్ధనః
 జ్వర మష్టవిధం హంతి చిగకాలసముద్భవమ్
 వివిధం వారిదోషోష్ఠం నానాదోషోద్భవం తథా
 సతతాశిజ్వరం హంతి సాధ్యానాథ్య మభాసి నా
 క్షయోద్భవం చ ధాతుస్థం కామశోభనం తథా
 భూతావేశజ్వరం చైవ ఋక్షదోషభవం తథా
 అభిఘాతజ్వరం చైవ మభిచారసమద్భవమ్
 ఆభిన్యాసం మహాఘోరం విషమంచ త్రిదోషజమ్
 శీతపూర్వం దాహపూర్వం విషమం శీతలం జ్వరమ్
 ప్రబేషకజ్వతం ఘోర మథనాశీర్జరం తథా
 స్తీహజ్వరం తథా కాసం చాతుర్థికవిపర్యయమ్
 పాణ్డూరోగగణాన్ సర్వాన్ అగ్నిమాంద్యం మహాగదమ్
 ఏతాన్ సర్వాన్నిహం త్యాశు పక్షాద్ధే నాత్ర సంశయః
 శాల్యన్నం తక్రసహితం భోజయేత్ షక్తిమాంసకమ్
 కకారపూర్వకం సర్వం వర్జనీయం విశేషతః
 మైథునం వర్జయే త్రావ ద్యావన్న బలవాన్ భవేత్
 సర్వజ్వరహరం శ్రేష్ఠ మనుచానం ప్రకల్పయేత్ ।

రసం, గంధకం, తామ్రభస్మం, అద్రికభస్మం, హేమమాక్షికభస్మం, స్వర్ణభస్మం, రజతభస్మం, తాళకం, — ఇవి ఒక్కొక్కరూ. కాంతభస్మం ఒకపలం. ఇవన్నీ కలిపి, కాకరాకురసం, దశమూలకషాయం, పర్వాటకకషాయం, త్రిఫలకషాయం, తిప్పతీగన్ధరసం, తమలపాకులరసం, కామంచాకురసం, వావిలరసం, గలిశేయరసం, అల్లశురసం, — ఏటితో ఒక్కొక్కదానితో. ఏదేని దినాలు మర్దించెడి. మాత్ర పడగించయెత్తు. అనుపానం పిప్పళ్ళచూర్ణమూ పాతబెల్లమూను.

ఇది జీర్ణజ్వరాలు, నీళ్ళపల్లడితో వచ్చిన జ్వరాలు, త్రిదోషజ్వరాలూ, సన్నిపాత జ్వరాలూ, సతతసంతతాశిజ్వరాలూ, క్షయకు సంబంధించిన జ్వరాలూ, ధాతుగత

జ్వరాలూ, కామజ్వరాలూ, భూతజ్వరాలూ, అభిభూతజ్వరాలూ, అభిచారజ్వరాలూ, అభివ్యాధజ్వరాలూ, విదమజ్వరాలూ, క్షేత్రజ్వరాలూ, బాహుజ్వరాలూ, స్త్రీహ జ్వరాలూ, దగ్ధా, మగ్ధా, బాంధవృత్తా, అగ్నిమాంధ్యమూ— మొదలైన అనేక వ్యాధులను హరించుచుండు ఇది వాచినిచ్చుచు వచ్చుతో అన్నంపెట్ట మని శాస్త్రం. ప్రాధునిమానుషు కర్తించాలి.

ఇది కంఠదేశంలో ఎక్కువగా వాడతారు.

౧౭ హే మా మ్మ త ర స ౦

భాగ సేకం చారదశ్య బలే శ్చాగద్యమం తథా
హేమ్మః చాచిమితం భాగం ఏకైకం తారవంగమూ;
అష్టశస్య కషాయేణ సంమర్ద్యం క్తితోస్మతామ్
పటే కృత్వా దాపయే చ్చ సితాజ్యమఘసంయుతామ్
శామ్యం త్యనేన హృద్రోగాః సర్వసేవ ససంశయః
శ్రీమద్దహననాథేన సిద్ధితోయం రసోత్తమః ।

రసం ఒకభాగం, గంధకం రెండుభాగాలు, స్వర్ణధస్మం రవంలో నాలుగోవంతు. రజతధస్మమూ, మగధస్మమూ ఒక్కొక్కభాగం. ఇవన్నీ కలిపి తెల్లమద్దికషాయంతో నూరి గురింజయెత్తున మాతలు చేసుకుని వాడేది. అది హాసం చక్కెర, నెయ్యి, నేనె. దీంతో సకల హృద్రోగాలూ తగ్గిపోతాయి.

౧౮ స్వ ర్ణ వ ర్ప టి

రసోత్తమం పటం శుద్ధం హేమతోలకసంయుతమ్
శిలాయాం మర్దయే త్తావ ద్యావ దేశత్వ మాగతమ్
గంధకస్య పటం పైక మయఃపాత్రే తతో దృఢే
మర్దయే ద్దుధపాణిభ్యాం యావత్కజ్జులతాం వ్రతేత్
తత్సవరం విధానజ్ఞః పర్పటే కారయే త్సుధీః
రక్తకాచిక్రమే త్తావ యోజయే దనుపానతః

గ్రహణం వివిధాం హంతి శూల మష్టవిధం తథా
సర్వజ్వరహరో వృష్యా నామ్నయం స్వర్ణపర్పటీ ।

శుద్ధపాదరసం ఒకపలం, బంగారం ఒక తులం. ఇవి రెండూ బాగా కలిసేటట్లు నూరాలి. తరువాత గంధకం ఒకపలం చేర్చి గట్టిగా—చక్కగా కజ్జలి అయేటట్లు మర్దించాలి. అకజ్జలి పర్పటీవిధానంగావండి రతి ప్రమాణం మొదలు వయోవస్థానుసారం వాడుకునేది.

ఇది వివిధగ్రహణులు, అష్టవిధశూలలు, సర్వజ్వరాలూ హరిస్తుంది. బలమూ, పీర్వశృణ్ధీ కూడా కలిగిస్తుంది.

౧౯ వ స ం త మాలతీ ర స ం

స్వర్ణం ముక్తా దరద మరిచం భాగవృద్ధ్యా ప్రదిప్తమ్
ఖర్పరాష్ట్రే ప్రథమ మఖిలం మర్దయేత్ మృంక్షణేన
యావ త్స్నేహో వ్రజతి విలయం నింబనీరేణ తావత్
గుంజాద్వంద్వం మధుచపలయా మాలతీప్రాగ్యసంతః
సేవితోయం హరే త్త్వర్ణం జీర్ణం చ విషమజ్వరమ్
వ్యాధీ నన్యాం శ్చ కాసాదీన్ ప్రదీప్తం కురుతే నలమ్ ।

స్వర్ణభస్మం 1 భాగం, హక్తికభస్మం 2 భాగాలు, ఇంగిలీకం 3 భాగాలు, మిరియాలు 4 భాగాలు, కఫరి 8 భాగాలు. ఇవి నిమ్మకాయరసంతో బాగా మర్దించి వయోబలానుసారం వాడుకునేది.

ఇది జీర్ణజ్వరాలూ, విషమజ్వరాలూ, క్వాసకాసలూ, అగ్నిమాంద్యమూ పోగొడుతుంది.

౨౦ ఇ చ్చా భే దీ ర స ం

సూతం గంధం చ మరిచం టంకణం నాగ రాభయా
జైపాలబీజనంయుక్తం క్రమోత్తరగుణం భవేత్
సర్వతుల్యో గుడో దేయ ఇచ్ఛాభేదీ త్వయం రసః
ద్విత్రిగుంజాపరిమితా వటీ కార్యా విచక్షణైః ।

రసం 1 భాగం, గంధకం 2 భాగాలు, మిరియాలు 3 భాగాలు, పొంగించిన వెలిగారం 4 భాగాలు, సొంటి 5 భాగాలు, కరకవొలుపు 6 భాగాలు, నేపాళాలు 7 భాగాలు. ఇవి మెత్తగానూరి ఇవన్నీ యెంతో అంతకి రెండింతలు పాతబెల్లం కలుపుమని రెండు మూడు గురిగింజలయెత్తుగా మోతాదు వాడుకునేది. చక్కగా విరోచనం చేస్తుంది.

గమనిక: — నాతినుభవం, బెల్లం మానెయ్యడం, తక్కినవన్నీ వామకపాచుతో మర్దించి కందిగింజ లం తేసి మాత్రలు చెయ్యడం. మంచినీళ్ళు అనుపానం. ఒక్కమాత్ర వేసుకుంటే మూడో నాలుగో విరోచనాలవుతాయి. రెండు వేసుకుంటే అయిదారు విరోచనాలవుతాయి. అంతకంటే యెక్కువగా నే నెప్పుడూ వాడలేదు.

౨౦ శ్వాస చింతామణి

ద్వికర్షం లోహ మార్జస్య తదర్థం గంధ మధ్రకమ్
తదర్థం పారదం తాప్యం పారదార్థేన మాత్తికమ్
శాణమాను హేమచూర్ణం నర్వం సంమర్ద్య యత్నతః
కంటకారీరసై శ్వాపి శృంగబేరరసై స్తథా
ఛాగ్రీక్షీరేణ మధుకైః క్రమేణ మతిమాన్ భిషక్
గుఃజాచతుష్టయః చాన్య విభీతకనమన్విత్వమ్
భక్షయే శ్వాసకాసారో రాజయక్షునిపీడితః ॥

లోహభస్మం రెండుకర్ణాలు, గంధకం అభ్రకం ఒక్కొక్క కర్ణం. పాదరసం, హేమమూక్షికం ఒక్కొక్కచులం. ముత్యాలభస్మం స్వర్ణభస్మం ఒక్కొక్కటి అరకులం. ఇవన్నీ కలిపి, వాకుడురసంతోనూ, అల్లపురసంతోనూ, మేకపాలతోనూ, తేనెతోనూ చక్కగా మర్దించి వయోబలానుసారంగా తాడికాయకపాచుతో పుచ్చుకునేది.

ఇది దగ్గు, కగర్పు, క్షయ పోగొడుతుంది.

౨౧ బృహత్కాంచనాభ్రరసం

కాంచనం రససింధూరం మాత్తికం లోహ మధ్రకమ్
విద్రుము మృతవైక్రాంతం తాగం తామ్రం చ వంగకమ్

కస్తూరికా లవంగం చ జాతీకేషు లహరికమ్
 ప్రత్యేకిం బిందుజూత్రం చ సర్వం సర్వైః ప్రశస్తైః
 కన్యాదీణా సమర్థైః కేశకాజరేణ చ
 అజాతీకేణ సభావ్యం ప్రత్యేకం వివస్వతేజసమ్
 చతుర్ధ్వంజాప్రమాణేన నటికా కామే ధృవక్
 అనుపాసం ప్రదాతవ్యం భుజాదోషానుసారతః
 నానారోగప్రశమనం సర్వోద్రావసామకేం
 క్షయం హంతి తథా కౌసం యత్యైశాం శ్వాస మేవ చ
 ప్రమేహన్ వింశతిం చైవి దోషత్రయనముత్థితాక
 సర్వాన్ రోగాన్ నిహం త్యాశు భాన్కర స్తిమిరం యథా॥

స్వర్ణభస్మం, రససింహారం, మాక్షిభస్మం, తోసాభస్మం, అభ్రకభస్మం, ప్రవార
 భస్మం, తైలకాంతభస్మం, రజతిభస్మం, తామ్రభస్మం, వంగభస్మం, కస్తూరి, అవంగం,
 జాపత్రి, మాతుగుణదమ — ఇవి సమభాగాలు. ఇవన్నీ కలిపి కలబందరసంతోనూ,
 గుంటకలగరసంతోనూ, మేకపాలతోనూ మూడేసిదిసాలు మర్దించేది.

మోతాదు, అనుపాసము వయోబలదోషానుసారపంగా యేర్పరచుచునేది.

ఇది అనేకరోగాలు పోగొడుతుంది. ముఖ్యంగా క్షయ, దగ్గు, వగర్పు, వింశతి
 ప్రమేహాలూ తగ్గిస్తుంది.

౨౩ అ గ్ని తుం డీ వ టి

శుద్ధనూతం విషం గంధ మజమోదా ఫలత్రయమ్
 సర్జితూరం యవతూరం, ఎహ్ని సైంధవజీరకమ్
 సౌవర్చలం విడంగం చ సాముద్రం టంకణం సమమ్
 విషముష్టిం సర్వతుల్యం జంబీరాష్లేన మర్దయేత్
 మరిచాభాం పటే ఖాదే దగ్నిమాండ్వప్రశాంతయే ॥

శుద్ధపాదరసం, గంధకం, నాళి, అజామాడం, కరకవౌళువు, తాడికాయచెరడు,
 ఉసిరికపప్పు, సర్జితూరం, యవతూరం, చిత్రమూలం, సైంధవలవణం, జీలకర్ర,
 సౌవర్చలవణం, వాయువిరోగాలు, సముద్రవణం, పొంగించిన వెలిగారం, — ఇవి
 సమభాగాలు. ఇవన్నీ యెంతో, అంత విషముష్టిపప్పు, ఇవన్నీ కలిపి నిమ్మకాయ

రహా: వర్ధించి మియాలంతేసి మాత్రలు చేసుకునేది.

ఇది అగ్నిమాండ్యం పోగొడుతుంది.

౨౪ హం రా క న ర సం

గంభీరతలంతైతై: విషమత్ర ప్రభావం
అష్టభాగతు మరచం బుభాంభోమద్వితీ దిశవే
తద్వితీ ముక్తమాచేన కృత్వా శ్రేణ ప్రయోజయేత్
శూలాలోచన గుల్ఫేషు విషూచ్యామన్నమాండ్యకే
అజ్జల్లే నన్నిసాతాదా శైశ్వే హవ్యే శిరోగతే ।

గంభీరం, బాంకించిన వెలిగారం, బిక్కొక్కబొంగం. శుద్ధనాభి మూడుభాగాలు. మియాలా తెనమిది భాగాలు. ఇది నిత్య కాయురసాన చిక్కగా మర్చించి పెనరగింజలంతేసి మాత్రలుచేసి వాడుకునేది. అనుపానం అల్లపురసం. శ్లిథిగతులను బట్టి ఇతరలనుపానాలున్నూ వాడుకోవచ్చు.

ఇది శూల, అశోచకం, గుల్మం, విషూచి, (కలరా), అగ్నిమాండ్యం, అజ్జర్లం, నన్నిసాతాదులు, తలనొప్పి, శైత్యము తగ్గించేస్తుంది.

౨౫ క ర్పూ ర ర సం

హింగులం ఫణిఫేనం చ ముస్తకేంద్రయవం తథా
జాతీఫలం చ కర్పూరం సర్వం సంమర్ద్య యత్నతః
జలేన వటికా కార్యా ద్విగుంజాపరిమాణతః
జ్వరాతీసారిణే చైవ తథాతీసారరోగిణే
(గ్రహణీ షట్ప్ర)కారే చ రక్తాతీసార ఉల్బణే ।

ఇంగిలీకం, నల్లమందు, తుంగముస్తలు; కొడికపాలవిత్తులు, జాజికాయ, హారతి కర్పూరం, ఇవి నీళ్ళతో మర్చించి రెండుగురిగింజలయొత్తున మాత్రలుచేసి తగిన అనుపానంతో వాడేది.

ఇది జ్వరాతీసారమూ, అతీసారమూ, గ్రహణీ, రక్తాతీసారమూ పోగొడుతుంది.

౨౨ ఆభయనరసింహరసం

దశమం చ మం ద్యోమం దీరకం టంకణం సమమ్
 గంధకం చాభకం చైవ భాగైకం శుద్ధనూతకమ్
 మంజూకం సర్వతుల్యం స్యా న్నర్దయే న్నింబుకద్రవైః
 ఏకైకం భక్షయే చ్చాసు జీరకం మధునా సహ
 త్రిదోషోత్థ మ్మతీనారం సజ్వరం వాథ విజ్వరమ్
 సర్వయావ మతీనారం సంగ్రహా హణీం జయేత్
 రసోభయస్మసింహోయం అతీసారే నువ్రాజితః ।

ఇంగిలీకం, నాళి, సాంటి, పిప్పళ్ళు, మిరియాలు, జీలకర్ర, పొంగించిన వెలిగారం, గంధకం, అభకం, పాచరసం— ఇవి సమభాగాలు. ఇవన్నీ కలిపి యెంతో అంత నల్లమండు. ఇవన్నీ కలిపి వేపచక్కరలతో మర్దించి వయోజలానుసారంగా తేనె కలిపిన జీలకర్రకషాయంతో వాడుకనేది. సుదర్భం అనుసరించి ఇంకా అనేక అనుపానాలు వాడుకోవచ్చు.

ఇది త్రిదోషంబులను పుట్టిన అతిసారమూ, తక్కిన సకల అతిసారాలూ, గ్రహణీ పోగొడుతుంది. జ్వరంతోపున్న అతిసారం కూడా తగ్గించేస్తుంది.

౨౩ అమృతాగుగ్గులు

అమృతాయూః పలకతం దశమూల్యో నైఖా శతమ్
 పాతా మూర్వా బలా తక్తా దార్ద్రీ గంధర్వహస్తకాః
 ఏషాం దశఫలాన్ భాగాన్ విభీతక్యాః శతం హరేత్
 ద్వే శతే చ హరీతక్యా ఆనులక్యా నైఖా శతమ్
 జలద్రోణత్రయే పక్త్వా చాష్టభాగావశేషితమ్
 వ్రణం గుగ్గులు మూవృత్త్య వ్రణాథం చ ఘృతం వచేత్
 పాకసిద్ధౌ వ్రదాతవ్యం గుహాచ్యా సుత్వ మేవ చ
 పలద్యయం తథా శుంఠ్యాః పిప్పల్యా శ్చ పలద్యయమ్
 తతో మాత్రాం వ్రయుంజీత జ్ఞాత్వా దోషబలాబలమ్

అస్థాదశసు కుష్ఠేషు వాతోక్షగజేషు చ
కామల మామచాతః చ శక్తిః శూన్యం భగవదామ్
పీనసం చ ప్రతిశ్యాదం స్థీహమ ముఖం శ్చ
ఏతాన్ రోగాన్ నిహం త్యామి భావనాన్ శ్చ నిరః కరణామ్

తిప్పతీగ నూరుపలాలు. దశమాలాలు నూరుపలాలు. ఐదవ కాగార, ఇల, నేల
జేము, మానుపసుపు, అనుకపుచ్చెల్లు శేష్యు— ఇవి ఒక్కొక్కటి ఒక పాదములను
ఇవన్నీ మెత్తగా చితకగొట్టి ఆరువ్రోవల పిళ్ళలో పెట్టండి. మున్నీ పులకానీ
కాయలూ, రెండువందల కుకకాయలూ, ఉసిరికాయలూ నూరూ మూడూ చివకొట్టి
అందులో కలిపేడి. ఉసిరికాయలూ చుప్పిచిశేస్తే చివకొట్టినప్పుడశేషము. ఈవలం
ఎనిమిదోవంతు మాత్రమే మిగిలింట్టు. కషాయంక చిది చి చుప్పిస్తే నూరు పద
బోసుకునేడి.

ఆకషాయంలో ఒక ప్రస్తం మహిషక్షిగుగ్గిలం, అగ్గిప్రస్తం పువ్వెయ్యి శేరి నుల్కీ
వంటచెయ్యాలి. అది గట్టిపడేటప్పుడు రెండుపలాల తిప్పనత్తూ, రెండుపలాల
సొంటిచూర్లమూ, రెండుపలాల పిప్పళ్ళిచూర్లమూ కలిపి దించుకుని మాత్రలు
కట్టుకునేడి.

ఇది అస్థాదశకష్ఠలూ తగ్గించేస్తుంది. వాతరక్తం, కామెష్ట, అమవాతం, పీనస,
అగ్నిమాంద్యం, భగందరం, ప్రతిశ్యామం, స్థీహవృద్ధి, ఉపశ్యామం రోగోపహరణి.

౨౦ బృహచ్చం ద్ర ప్రభావ టి

క్రిమిరిపుదహనవ్యోమ త్రిఫలామరదారు చవ్యభూనింబమ్
మాగధీమూలముస్తం సశటీవచాధాతుమూక్షికం చైవ
లవణక్షారనిశాయుగ కున్దుబురు గజకణాతివిషా
కర్షాంశకా న్యేవ సమాని కుర్మాత్
పలాప్టకం చాశ్మజితో ద్విదధ్యాత్
నిమ్మత్రశుద్ధస్య పురస్య ధీమాన్
పలద్వయం లోహరజ స్తదైవ
సితాచతుష్కం పల మత్ర వంశ్యా

నికుంభకుంభత్రిసుగంధిగముక్తమ్
 చంద్రప్రభేయం గుటికా ప్రయోజ్యా
 అర్చాంసి నిర్మాశయతే వడేవ
 భగవదం పాండుక కామలాం చ
 నిర్మష్టవహ్నేః కురుతే చ దీప్తిమ్
 హంత్యామయాన్ పితృకఫానిలోఽథా
 నాడిగతే మర్మగతే ప్రణే చ
 గ్రంధ్యర్బదే విద్రధిరాజయత్కు
 మేహే భగాభ్యే ప్రబలే చ యోజ్యా
 చక్షుఃక్షయే చాశ్మరి మూత్రకృచ్ఛే
 శుక్రప్రవాహే ఘృదరామయే చ
 తక్రాశపానం త్వథ మస్తుపానమ్
 ఆజో రసో జాంగలజో రసో వా
 పయో ధవా శీతజలానుపానం
 బలేన నాగ స్తురగో జవేన
 దృష్ట్యా సువర్ణ శ్శ్రీవణై ర్వరాహః
 కాంత్యా రతీశో ధిషణ శ్చ బుద్ధ్యా
 సపానభోజ్యే పరిహార్య మస్తి
 సశీతవాతాతపమైఘనేషు
 శంభుం సమభ్యర్చ్య కృతప్రణామం
 ప్రాప్తా గుటి చంద్రమనః ప్రసాదాత్
 శుక్రదోషాన్నిహం త్వష్టా ప్రమేహః సపి వింశతిమ్
 వలీవలితనిర్మూక్తో వృద్ధోపి తరుణాయతే
 శృద్ధవై ద్యోపదేశేన పలార్థం రసగంధకమ్
 కేవలం మూర్ఛితం వాపి పలం వా దాపయే ద్రసమ్

అభకం చ క్షి నే త్కృణిత్ పలకానం భిషగ్గృహః
సంకుర్వ్య మభుసన్విత్వా మాదా రక్తి చతుష్టయమ్
భక్ష్యం వృథా యథా క్తి మావహ్యమచతుష్టయమ్
తిష్ఠన్వంత్రీహితానాం కర్షణం చృశకస్పృశక్ !

వాయువిదంశాలు, చిత్రమూలం, సాంటి, పిప్పళ్ళు, మిరియాలు, కరకవోలుపు, రాడి కాయబెరకం, ఉసిరికపళ్ళ, బేసవారు, చవ్వం, నేలవేము, పిప్పలీమూలం, తుంగముస్తలు, కమ్మారాలు కర వేమమూక్షికం, సైంధవలవణం, యవతైరం, సర్జితైరం, పసుపు, మానుపసుపు, ఘరియాలు, గజపిప్పళ్ళు, అతివస— ఇవి ఒక్కొక్కటి ఒక్కొక్కకర్షణం. గోమూత్రశిలాజుత్తు ఎనిమిదివలాలు. శుద్ధమహిమక్షి గుగ్గిలం రెండువలాలు. లోహాభస్మం రెండువలాలు. కలకంఠ నాలుగువలాలు. తవాక్షిరి, దంతివేళ్ళు, తెగవ, దాన్వినిచెక్క, వీలమల, జపమత్రిక— ఇవి ఒక్కొక్కపలం. ఇవన్నీ కలిపి నీళ్ళలో చూచి చిన్నకుంకుమగింజలం చేసి మూతలు కట్టి వాడేది.

ఈయోగంతో వృద్ధవైద్యులు కొందరు ఒకపలం పాదరసమూ, ఒకపలం గంధకమూ, కూడా చేర్చడం కద్దు. అభకమున్నూ ఒకపలం కొందరుచేరుస్తారు.

ఇది నానావిధాల మూలకంకవ్యాధులూ పోగొడుతుంది. మరిన్ని భగవదరం, పాండువు, కామెర్లు, అగ్నిమాంధ్యం, నాడీగత్రవణాలు, మర్మగత్రవణాలు, గ్రంధులూ, అర్బుదాలూ, విద్రధులూ, రాజముష్నె, మూత్రాశ్మరీ, మూత్రకృచ్ఛ్రమూ, శుక్రనష్టమూ, ఉదరవ్యాధులూ తగ్గిస్తోంది.

దీనికి మజ్జక, పెరుగుమిడి రేట, మేకపాలు, చల్లనిమంచినీళ్ళు — ఇవి అనుపానాలు.

ఇది సమస్తశుక్రదోషాలూ, విశత్తిప్రమేహాలూ, వలీపలితాలూ పోగొడుతుంది. ఇది నేచిస్తే వృద్ధుడైనా యువమడవుతాడు.

ఇది వాడేటప్పుడు పథ్యం లేకమూ చెయ్యనక్కరలేదు.

౨౯ ని త్యా నం ద ర సం

హింగూలసంభవం సూతం గంధకం మృతతామ్రకమ్
కాంస్యం వంగం హరీతాలం తున్దం శంఖం వరాటికా
త్రికటు త్రిఫలాలోహం విడంగం పటువంచకమ్
చవికా పిప్పలీమూలం హావుషా చ వచా తథా

శరీరేణా దేవదారు ఏలా చ వృద్ధదారకమ్
 త్రివృతాం చిత్రకం దంతీం గృహీత్వా తు పృథక్పృథక్
 ఏతాని సమభాగాని సంమూర్ణ్య గుడకీకృతమ్
 హరితకీరసం దత్వా దశగుంజోన్మితం శుభమ్
 ఏకైకం భక్షయేన్నిత్యం శీతంచాను పిబే జ్జలమ్
 స్త్రీపదం కఫవాతోత్థం రక్తమాంసాశ్రితం చ యత్
 మేదోగతం ధాతుగతం నిహంతి నాశ్ర సాశ్రయః
 అర్బుదం గండమాలాం చ వాతరక్తం సుదారణమ్
 కఫవాతోద్భవం రోగం అంత్రవృద్ధిం చిరంతనీమ్
 వాతరక్తే వాతకఫే గుదరోగే కృమా తథా
 అగ్నివృద్ధిం కరో త్యేష బలం వర్ణం చ సుస్థతామ్
 శ్రీమద్గవాననాథేన నిర్మితో విశ్వసంపదే
 నిత్యానందరస శ్చాయం మహాశ్లీపదనాశనః
 రక్తజే పిత్తజే చాపి శ్లీపదే యోజయే దముమ్
 నాతఃవరతరం కించి ద్విద్యతే శ్లీపదామయే ॥

ఇంగిరీకరసం, గంధకం, తామ్రభస్మం, కంచుభస్మం, వంగభస్మం, తాళకం, మైల
 తుల్యం, శంఖభస్మం, గవ్వలభస్మం, సాంటి, పిప్పళ్ళు, మిరియాలు, కరకవొలుపు,
 తాడికాయబెరడు, ఉసిరికపప్పు, లోహభస్మం, వాయువిడంగాలు, సైంధవలవణం,
 సమాద్రలవణం, సోవర్పలవణం, కాచలవణం, బిడాలవణం, చెవ్వం, బోడతరం,
 శిప్పలీమూలం, కన, కచ్చురాలు, పాత, దేవదారు, ఏలకులు, వృద్ధదారకం, తెగడ,
 చిత్రమూలం, నేపాళపువేళ్ళు, ఇవి సమభాగాలు. ఇవన్నీ మెత్తగాదంచి కరక్కాయ
 కషాయంతో నూరి సెవగింజలం లేపి మాత్రలు చేసి వాడేది. దీనికి మంచినీళ్ళే
 అనుపానం.

ఇది బోదవ్యాధికి తిరుగులేనిది. కఫంవల్లా, వాతంవల్లా పుట్టినదీ, రక్తగతమూ,
 మాంసగతమూ, మేదోగతమూ, ధాతుగతమూ అయిన బోదవ్యాధి నిది పోగొడు
 తుంది. అర్బుదం, గండమాల, వాతరక్తం, అంత్రవృద్ధి, మూలకం, కృమిరోగం,
 రగిగుండ్లి. అగ్ని దీప్తి, జలమూ, పుష్టి, విర్బువృద్ధి కలిగిస్తుంది.

టంకణం మాక్తికం చైవ గీర్వాణకుసుమం తథా
 హింకులం సర్వశుల్కం న్యాజ్జలీ కామైవ మర్దయేత్
 ద్రాక్షాద్భ్రాతృకం నై శ్యాపి ధృవేణ త్వప్తవాగకన్
 గుంజాదాత్ర సమాజే హ్యసా షాగ్మ శేషతి
 సర్వశిక్షా కన్యసీ వాతపిత్తగదావహః
 ఛర్దిహిక్వా విరాశ శ్చ సమాదోరోషకః జయేత్
 మందాగ్ని మన్దుపిత్తం చ కాసం శ్వాస మదోషః
 సూర్యావర్తిరసో నామ హ్యశ్శనీ దేవర్శితః ॥

అధికభస్మం. హేమమాక్షికభస్మం, వైడిపత్తిగింజలపప్పు, కాకిదొండగింజల పప్పు, తిప్పచత్తు, పొంగించిన తెలిగారం, ముత్యాలభస్మం. లవంగాలు — ఇవి సమభాగాలు. ఇవన్నీ యెంతో అంత ఇంగిలీకం.

యోగంతో ముత్యాలభస్మం చెప్పివుండినా అనుభవంబో వైద్యులందరూ దానికి బదులు ముత్యపుచిప్పల భస్మమే వాడుతున్నారు.

ఇవన్నీ కలిపి, నిమ్మకాయరసంతోనూ, ద్రాక్షపశ్యకషాయంతోనూ, అల్లపురసంతోనూ ఏడేసిమాట్లు పుద్దనాచేసి స్థిరీకులకు తగిన అనువానాలతో గురిగించయెత్తుచొప్పున వాడేది.

ఇది సమస్తపిత్రవికారాలూ తగ్గించేస్తుంది. వాతపిత్తవ్యాధులున్నూ హరిస్తుంది. వాంతి, ఎక్కిళ్ళు, గ్రహణి, ఆగ్నిమాంద్యం, అమృషిత్వం దగ్గు, వగర్పు, ఆరోచకం— ఇవన్నీ పోగొడుతుంది.

౩౭ ర జ : ప్ర వ ర్త క ర స ం

టంకణం హింగు శానీసం కన్యాసారం సమాంతకమ్
 కుమారీస్వరసే మర్ద్యం చణకప్రమితా వటీ
 రజోరోధం కష్టరజో వేదనా శ్చ తదుద్భవాః
 రజఃప్రవర్తినీనామ వటీ తూర్ణం విరాశయేత్
 భాషితా నీలకంఠేన వహ్నిః శాష్టచయం యథా ॥

పొంగించిన వెలిగారం, పచ్చిఇండున, కానీసనిండురం, ముసాంబరం — ఇవి సమ భాగాలు. కల్వంలో కలబందనంపొసి దానిలో పచ్చిఇండున వేసి ఒకరాత్రి నాననిచ్చి తరూత తక్కిన వస్తువులు కలిపి చక్కగా మర్చించి సెనగింజ అంటేసి మాత్రల చేసి కాడుతున్నది. మగదు మాత్రకట్టుకు రాగానే ఏకదిగిరి మాత్రల చేసి య్యాళి. ఒక్క గంట పూరుకున్నా గట్టిపడి ము మార్త కాదు. మళ్ళీ కలబంద కసాన మర్చించవలసివుంటుంది.

ఇది రజోరోధమా, కష్టరజస్సు పొగొడుతుంది. ఋతుసంబంధమైన శూలలు మొదలైనవి వాటినుండి ఇది గుర్తించుకుని కలస్త్రీలు వాటిరే గుర్తించాలి అరుగుతుంది.

౩౮ వా త వి ధ్వం స ర సం

రసం గంధకం నాగమగౌ చ లోహం
తథా తామ్రం వ్యోమ నిశ్చండకం చ
శని టకణం నాగరం చోషణం వై
వృథ గ్భాగ మేకం క్షిప్తే త్థ్యుభధ్యే
శుభో వత్సనాభం చక్షుమా ధృజాగం
దృఢం మర్దయే ద్యోషజై శ్చ త్రిచరమ్
వరాచిత్రకై ర్మార్కవైః కష్టజాస్థిః
వృథ గ్భాగయే త్పింధువార్యైవాస్త్రః
తథా మోహినీజంభనీవైః పృథ్వ్యై
మహాన్ వాతవిధ్వంసకోటిం రస శ్చ
సమీరే చ శూలే తథా శ్లేష్మరోగే
గ్రహణ్యం తథా సన్నిహతే చ మూకే
అపస్పారమాంద్యే చ శీతే చ పిత్రే
స్త్రీహోదరే కుష్ఠరోగే చ దద్భాత్
స్త్రీయ సునతికావాతరోగే తక్షవ
ద్విగుంజం వ్రదద్యా దిమం సూతరాజం ।

పాదరసం, గంధకం, నాగభస్మం, లోహభస్మం, తామ్రభస్మం, ఆగ్రకథస్మం, పిప్పళ్ళు, పొంగించిన పెరిగారల, సొంటి, మిరియాలు — ఇవి ఒక్కొక్క భాగం నాళి నాలుగున్నరభాగాలు, ఇవన్నీ మెత్తగా చూర్చించి, క్రోలు మయం, క్రిఫల కమయం, చిత్రమాలరసం, గులకలగరరసం, జి.ఎల్.వ్యక్తోష్ఠ్య మయం, వాఙ్మలీతకు రసం, ఆల్లపురసం, అడ్డపరపురసం, గంజాయిక మయం, సమ్మతాయురసం — ఏటితో మూడేసిమర్దనాలు చేసి వయోబలావస్థల ననుసరించి వాడుకునేది.

ఇది వాతవ్యాధులన్నీ పోగొడుతుంది. నూతికావాతానికిడి చెప్పినమందు, కూల, శ్లేష్మరోగాలు, గ్రహణి, సన్ని పాతజ్వరం. మూకత్వం, ఉపస్కారం. మడ్డతనం, కీటం, కిత్తం, స్తీహన్యాగులు, ఉదరవ్యాధులు, ఉష్ణ, పోగొడుతుంది.

ఇది ఒక్కొక్కరసంతో కొందరు ఒక్కొక్కమాటే మర్దనా చెయ్యడం వుంది. అది తప్పు. మూడేసిమాట్లు చెయ్యాలి.

౩౯ వా త గ జాం కు శం

అష్టభాగా రస స్యాపి విషతింగో, స్తదైవచ

గంధకస్య, త్రిభాగం స్యాత్కటుత్రయఫలక్రియమ్

గుంజామాత్రం షటిం ఖాదే దక్షిణీవాతనాశనమ్

వాతగజాంకుశో నామ్నా హ్యాయస్తంభం నిహంతి చ ॥

పాదరసం 8 భాగాలు, విషముష్టిగింజలపప్పు 8 భాగాలు, గంధకం 8 భాగాలు, సొంటి, పిప్పళ్ళు, మిరియాలు, కరక, తాడి, ఇసిరికలు — ఇవి మూడేసిభాగాలు.

కృద్దశ్చద్యుల సంప్రదాయం ప్రకారం నిమ్మకాయరసాన మర్దనా. మాత్ర గురి గింజయెత్తు.

ఇది 80 వాతాలూ హరిస్తుంది. ఊరుస్తంభవాతాని కిడి ప్రత్యేకాషధం. అనుపాన భేదాలతో అనేకవ్యాధులమీద పనిచేస్తుంది.

ఈయోగంలో గంధకం మాడుభాగాలు అని చెప్పిన టీక లున్నాయి. అది తప్పు. సమాశంగా అయినా గంధకం లేకపోలే రసం జీర్ణం కాదు. కట్టకత్తియ్యభూ, ఫలక్రియమూ మొత్తాన మూడేసి భాగాలు వేసి సంప్రదాయం కూడా వుంది.

కం అజీర్ణ బలకాలానలరసం

స్వేదః శుష్కసూతః చ గంధః చ నినుం మతమ్
 లోకం తామ్రం హారీతాశం విషం తుత్థం సవలంకమ్
 వలప్రమాణం చ పృథ జ్వలంగం టంకణం తథా
 దంతియూలం త్రివృహ్నిర్జం, ఏకైకపలసమ్మితమ్
 అజమోగా యచూసి చ స్వత్వాం లవణాని చ
 పృథ గర్భపలా గ్రాహ్య మేకిశ్మశ్శ్య చ భావయేత్
 ఆర్ద్రాకస్వరినే నైవ విశతిః పంచకోలజైః
 దశథా భావయే త్రోమై, ర్లుడూచీనాం ర్సై ర్దశ
 సర్వార్థం మరిచం దత్వా కాచకూప్యం చ భారయేత్
 చణునూత్రం వటీ కృత్వా ఛాయాయాం పరిశోషయేత్
 రసోజ్జ్వలకాలానల ఏషః ప్రకీర్తితః
 అనునాతకలధ్వంసీ స్త్రీహపాడుగదావహః
 ప్రమేహనాహవిష్టంభసూతికాగ్రవాణీవారః
 శ్వానకానప్రతిశ్చాయహత్కుక్షయవిహాశనః
 అన్లుపిత్తం చ శూలం చ భగ దరగువోద్భవౌ
 అష్టోదరాణి స్త్రీహా చ యుక్తతం హంతి దారుణమ్
 ఆఁఠం భోజయిత్వాతు ఖాదయే చ్చ రసోత్తమమ్
 అర్థయామేన తత్సర్వం భస్మీభవతి సిద్ధితమ్
 చతుర్ద్వధరసోపేతం మహాభోజన మిచ్ఛతః
 భోజన్య నృపతేః కాంతౌ భోజకే శృంగయా కృతః
 గహనా నందనాథేన సర్వలోకహితైషిణా ॥

పాదరసమూ, గంధకమూ రెండేసిపలాలు. లోహభస్మం, తామ్రభస్మం, తాళం, నాళి, మైలకుళ్ళం, మంగళిస్మం, లవంగాలు, పొంగించిన వెలిగారం, నేపాళపువేళ్ళు, తెగడ— ఇవి ఒక్కొక్కపలం, అజామోదం, వాము, సర్పిరం, యవమరం,

సామద్రవణం, సావర్పలవణం, సైంధవలవణం, బిడాలవణం, కాచలవణం — ఇవి ఒక్కొక్కటి ఆరవల. ఇవన్నీ మెత్తగా మార్చించి గట్టి పింగాణీ బేసినులో పోసి, వసనగా, అల్లపురసంతో యిలినైకాకనితూ, పంచకోలక సాయంతో పదిభావలూ, తిప్పవీగరసంతో పదిభావలూ చెయ్యాలి. అప్పుడు 74 తులాల మిరియాలు మార్చించి అందులో కలిపి మళ్ళీ తిప్పవీగరసంతో బాగా మర్చించి సెనగగింజలంతేసి మాత్రలుచేసి వాడుకునేది.

ఇది అమవాతం నిర్మాణం చెయ్యడంలో చాలా శక్తికలది. మరిన్ని ప్రమేహాలు, అనాహూతా, విష్ణుభూతా, నూతికావ్యాధులూ, గ్రహణీ, దగ్ధా, వగన్నూ, ప్రతిశ్యామనూ, రాజయత్నో, త్రియా, ఆస్థిపిత్తమా, కూలూ, భగదరమా, మూలశంకలూ, అప్టోదరాలూ, స్థిరావ్యాధులూ, యశ్వవ్యాధులూ పోగుడుతుంది. కంతంవాకా భోజనంచేసి ఈయందు వేసుకుంటే అర్థభామణా అదంతా జీర్ణం అయిపోతుంది.

శర క్ర వ్యా ద ర స ం

పారదా ద్విగుణం గంధ మర్ధాశం మృతలోహకమ్
పిప్పలీ పిప్పలీమూల మన్న శుంఠీ లవంగకమ్
లోహసామ్యం పృథక్కుర్యా ద్రససామ్యం సుమర్కమ్
టంకణం మరిచుచాసి గంధశుల్కం ప్రదాపయేత్
ఏత ద్విచూర్ణ్య యత్నేన భావయేత్ సప్తసామ్యకైః
ఏత ద్రసాయనం శ్రేష్ఠం మాషమాత్రం ప్రదాపయేత్
తక్రేణ కేవలం వాపి దద్యా ద్భోజనపాచనే
క్షీప్రం తజ్జీర్ణతే భుక్తం దీపనం భవతి ద్రువమ్
సర్వాజీర్ణప్రశమనం లఘుక్రవ్యాదసంజ్ఞితమ్ ॥

పాదరసం 1 భాగం. గంధకం 2 భాగాలు. లోహభస్మం, పిప్పళ్ళు, పిప్పలిమొడి, చిత్రమూలం, సాంటి, లవంగాలు — ఇవి ఒక్కొక్క ఆరభాగం. సావర్పలవణం 1 భాగం. పొంగించిన తెలిగారం, మిరియాలు — ఇవి రెండేసిభాగాలు. ఇవి మెత్తగా మార్చించి, అష్టవేతనక సాయం, నిమ్మకాయలరసం, మాదీఫలరసం, పుణ్ణిదబ్బుపళ్ళరసం, దానిమ్మపళ్ళరసం, సెనగపులుసు, వారింజపళ్ళరసం — ఏటితో మర్చించి మాషంయెత్తు తూతాదు వాడుకునేది. అనుపాసం మజ్జగ.

ఇది సకలాజ్ఞీరాలూ పోగొడుతుంది. తిన్నది పెటనే జీర్ణింపజేస్తుంది. అకలి పొచ్చుచేస్తుంది.

౪౨ సింధూరభూషణం

వ్యోమధాతురగంధకట. కణాన్
 జర్దిహంసపదకంచకర్దిజెః
 స్నిగ్ధసుద్ధిశింగూరభూషణమ్
 గర్భిణీదన్వీకనే ముతమ్ ॥

అత్రకథస్యం. గవసేంద్రురం, గంధకం, పొంగించిన వెలిగారం — ఇవి సమభాగాలు. ఇవన్నీ చేచి అల్లభ్రదంతోనూ, హంసపాదామరసంతోనూ, నల్లఉమ్మెత్తాకురినంతోనూ, పచ్చిపసుపుకురినంతోనూ మర్దించి వాడుకునేది.

ఇది గర్భకుటుంబిణీకే ఓకిరిక, అరుచి, అగ్నిమాంద్యం, తలనొప్పి మొదలైన సమస్తవికారాలూ తగ్గించేస్తుంది. పురుషులకున్నా ఈవ్యాధులలో వాడవచ్చు.

౪౩ ఆమకుతారం

జాతీఫలం త్రికటుకం టంకణం రసగంధకా
 నిర్యాసం వత్సనాథం చ ముస్తా శుటజచిత్రకా
 వరాచాతివిహారోచా నిర్యాసత్తూర రానుశమ్
 సర్వం సంమర్ద్య విజయాస్కరనేన దినత్రయమ్
 వల్లప్రమాణవటికాం శుంఠీద్రావానుపానతః
 ఆమకుతాల మతీసారగ గ్రహణీ చ చిరంశనమ్
 ఏష ఆమకుతారాభ్యో రస స్తైలోక్యపూజితః ॥

జాజికాయ, సొంటి, పిప్పళ్ళు, మిరియాలు, పొంగించిన వెలిగారం, రసం, గంధకం, నల్లమండు, నాభి, తుంగముస్తలు, కొడిక పాలవిత్తులు, చిత్రమాలం, కరకమొలుపు, శాడి కాయలెరుడు, ఉసిరికపప్పు. అతివస, సౌవర్ణలవణం. బూరుగుజిగురు, సర్జిత్రారం, యవత్తారం, ఇంగువ — ఇవి సమభాగాలు. ఇవన్నీ కలిపి గంజాయ రసాన మాడు దినాలు మర్దించి వల్లప్రమాణంగా సొంటి కషాయంతో వాడేది.

ఇది ఆమకుతాల, అతిసారం, గ్రహణి పోగొడుతుంది.

౪౪ చి త్ర కా ది గు టి క లు

చిత్రకం పిష్పలీమూలం ద్వౌ యో రా అనగాని చ
వ్యోషం హిం గ్వౌ యో రా చ చక్ష్మ జ్యోత్ర చూర్ణయేత్
గుటి కా మాతులుంగవ్య గాడిమిస్య రసేన వా
కృరా విసాచ సు త్యజిం దివియ త్యాశు చానలమ్ ॥

చిత్రమూలం, పిష్పలిమోడి, వర్ణియారం, యవయారం, సోవర్పలవణం, వైంధనలవణం, బిడాలవణం, కాచలవణం, సముద్రలవణం, సాంటి, పిష్పశ్శు, మిరియాలు, వేయించిన ఇంగువ, అజామోదా, చక్ష్మం — ఇది సముద్రాగాదు. ఇవన్నీ కలిపి పెత్తెగా చూర్ణించి మాడిఫలరసంతోగాని, వాల్మీశురంజనంతోగాని, మర్దించి కందిగింజలం లేసి కొంచెం పెద్దమాత్రలు చేసి వాడుకునేది.

నాఅనుభవంతో, ఇది, నిమ్మ కాసురసంతోనూ, పుల్లవజ్జరరసంతోనూ, మాడిఫల రసంతోనూ, పుల్లధానిమ్మరసంతోనూ, చివర నారింజపళ్ళరసంతోనూ మర్దించి వాడుతున్నాను.

ఇది అనుపాచనం చేస్తుంది. ఆకలి వృద్ధిచేస్తుంది. శూల, విరేచనాలు కడుతుంది.

౪౫ ము స్త కా ది వ టి

అబ్బో త్వలద్వయం త్కుణ్డం కణాకస్సూరహింగుతః
పలం పలం గృహీత్వా తు మర్దియిత్వా వటిం చ కేతో
వల్లర్వయమితాం భాదే త్కర్పూరాంబుసువాసితామ్
అతీసార మజీర్ణం చ విషూచీం ఘోరరూపిణీమ్
అరోచకం వహ్నిమాంద్యం గ్రహణీ మపి దారుణామ్
కాసు పంచవిధం చైవ నాశయే దవికల్పతః ॥

తుంగముస్తలు రెండుపలాలు, పిష్పశ్శు, పచ్చికర్పూరం, వేయించిన ఇంగువ — ఇది ఒక్కొక్కసారి — ఇవన్నీ కలిపి నీటితో మర్దించి కందిగింజలం లేసి మాత్రలు చేసి అనుపానవిశేషాలతో వాడుకునేది.

ఇది అతిసారం, అజీర్ణం, విషూచి (కలరా) అరోచకం, అగ్నిమాంద్యం, గ్రహణి, పంచకాసలు చికిత్సావుతుంది.

౪౬ స్వ య మ గ్ని ర స ం

మరిచాబ్బ వచా కష్టం సమాశం విష మేవ చ
అర్చ్యః స్వ రస్యైః పిష్టా మున్దమాత్రః తు కా యేత్
స్వయమగ్న రసో నామ సర్వాజీర్ణప్రశాంతయే ॥

మిరియాలు, తుంగవస్త్రలు, కన, చెంగల్వకోళ్లు. నాళి — ఇవి సమభాగాలు. ఇవన్నీ కలిపి అల్లపురసంతో మర్చించి పెసరిగింబలం లేని మాత్రలు చేసి అనుపాన విశేషాలతో వాడుటచేది.

ఇది అజీర్ణవ్యాధు లన్నీ పోగొడుతుంది.

౪౭ శ ం ఖ చూ డ ర స ం

రసాభ్రహేమభస్మాని మైత్రాంశం సర్వతుల్యకమ్
నర్వపంచగుణం శంఖచూర్ణం శుష్కం విమర్దయేత్
లేహయే న్యధునా మూషచతుష్కం సాశుశాకమ్
హిక్మాం పంచవిధాం హంతి ముమూర్షో రపి తత్క్షణాత్ ॥

రససిందూరం, అభ్రకభస్మం, స్వర్ణభస్మం — ఇవి సమభాగాలు. మైత్రాంశభస్మం 3 భాగాలు, శంఖభస్మం 30 భాగాలు. ఇవన్నీ పొడిగానే బాగా కలిపేటట్లు, మర్చించేది. ఇది తేనెతో వాడేది.

ఇది అయిదువిధాలైన ఎక్కిళ్ళూ పోగొడుతుంది. పుత్యపు తప్ప దనుకున్న పుడు వచ్చే ఎక్కిళ్ళున్నా తగ్గించేస్తుంది.

౪౮ అ గ్ని కు మా ర ర స ం

రసేంద్రగంధానహ టంకణేన సమం విషం యోజ్య మిహ త్రిభాగమ్
కవర్దశంఖా విహ నేత్రభాగా నురీచ సుత్రాష్టగుణం ప్రదేయమ్
సువక్యజంబీరగనేన ఘృష్ట స్నిగ్ధో భవే దగ్నికుచార ఏషః
విషావికాజీర్ణసయారణాత్తే ర్దద్యా ద్వివల్లం గ్రహణీగడే చ ॥

పాదరసం, గంధకం, పొంగించిన తెలిగారం — ఇవి ఒక్కొక్కభాగం, వాళి 3 భాగాలు, గవ్వలభస్మం, శంఖభస్మం — ఇవి రెండేసిభాగాలు. మిరియాలు 3 భాగాలు. ఇట్లన్నీ కలిపి నమ్మకా మిరసాన మిర్చిది మినపగిల లంతేసి మాత్రలు చేసి అప్పటికి తగిన ఆచారాంతో వాడుతున్నది.

ఇది అజీర్ణం, విషాచి (కలరా) గ్రహణి, నాలాలూ పొగొడుతుంది. అతిసారం కడుతుంది.

౪౯ ఆదిత్య ర సం

దరదం చ విషం గంధం త్రికటు త్రిశలా సమమ్
జాతీఫలం లవంగం చ లవణాని చ చంచలై
సర్వ మేకీకృతం నూర్ణం అస్తుయోగేన సప్తథా
భావయిత్వా షటీ కార్యా గుంజాఫ్రమితా బుధైః
రసో హ్యేదిత్యసంజ్ఞోయం అజీర్ణక్షయకారకః
భుక్తమాత్రం పాచయతి జఠరానలదీపకః ॥

ఇంగిరీకం, వాళి, గంధకం, సాంటి, పిప్పళ్ళు, మిరియాలు, కరకవొలుపు, కాడికాయ తెరడు, ఉసిరికపప్పు, జాజికాయ. లవంగం, సముద్రలవణం, సోవర్నలవణం, సైంధవ లవణం, బిడాలవణం, కాచలవణం — ఇవి సమభాగాలు. ఇట్లన్నీ కలిపి అమృతర్షంతో ఏడుభావనలు చేసి మినపగిల లంతేసి మాత్రలు కట్టి వాడుతున్నది.

ఇది అజీర్ణి పొగొడుతుంది. ఆకలి వృద్ధిచేస్తుంది. భోజన మైన పెంటనే ఇది భుజ్యమంటే ఒక్కజాములో జీర్ణంచేసి మళ్ళీ ఆకలి అనిపిస్తుంది.

౫౦ సన్ని పా త బై ర వి ర సం

తాళకం గంధకం సూతం వత్సవాళి స్త్రిభి స్సమమ్
శిలా చ టంకణం చైవ సర్వత్ర సమహిం గుళమ్
మర్దయే చ్చిత్రజంబీరై రార్ద్ర) కేణ దినత్రయమ్
అనుపానవిశేషేణ సన్ని పాతకబైరవమ్
త్రిదోషం చాతిసారం చ కఫపాండు మరోచకమ్
కుక్షిశూల ముదావర్తంసన్ని పాతనికృంతనమ్ ॥

తాళకం, గంధకం, పాదరసం—ఇవి ఒక్కొక్క భాగం. నాభి, మణికిల, పొంగించిన వెలిగారం—ఇవి మూడేసి భాగాలు. ఇంగిరీస సర్వసమం—అనగా 12 భాగాలు. ఇవన్నీ కలిపి చిత్తమూర్త్యంతోనూ, నిమ్మలాయురసంతోనూ, అల్లపురసంతోనూ మూడేసి దినాలు వుద్దించి అంపానవశేషంతో వాడుకునేది.

ఇది త్రివోషలవల్లనూ పుట్టిన ఆతిసారం, కఫం, పాంశువు, అశోచకం, కుక్షి కూల, ఉదారద్రం, నన్ని పాతజ్వరం తగ్గించేస్తుంది.

గమనిక :—ఈయోగంలో, కొందరు, మణికిల, పొంగించిన వెలిగారం—ఒక్కొక్కభాగమే వేస్తారు. అందువల్ల అన్నీ ఎనిమిదిభాగాలే అవుతాయి. కనక ఇంగిలీకమున్నా ఎనిమిది భాగాలే వేస్తారు. కాని యిది మంచి సంప్రదాయం కాదు. యోగంలో చెప్పినట్లు అంటే, మైరి శివు చెప్పినట్లు వేసుకోవడమే మంచిది.

మరిన్ని కొందరు దీల్లో ఒకభాగం నేహళాలు వెయ్యడమున్నా ఉంది. అది మరీ ఆకాశ్రియం. ఈనన్ను సాదాదైవమి ముఖ్యంగా జ్వరాతిసారం కట్టడానికి వుట్టింది. దీల్లో విశేషం చేసే గుణం కల్పించుకోవడం అసంభావ్యం.

౫౧ శీతాంశురసం

కుసటీ శుద్ధతాళం చ తమ్యక్ష్మం వ్యోమకం భవేత్
మర్దయేన్నింబసిరేణ గుంజాయుగ్మృతం నేనయేత్
అనుపానం మధుపథ్యా పృష్ఠవా తథార్ద్రామ్
శీతజ్వరం సన్నిపాతం కామలాం మంచగుల్మకే
సర్వం శ్వాసం చ కాసు చ హృదయే పూర్వోగజిత్
సన్నిపాత తథా ఛర్ది మశీతే హితైత్తికే
శూలం శూకాజీర్ణశూలం నాభౌ కుక్షౌ చ విద్రధిమ్
ఆధ్మానానాహవిష్టంభం తాపం సర్వాంగదాహామ్
జంగమస్థావరవిషం హిక్కా దీప్తే శ్చ కారణమ్
శోథం చ భ్రమ మూర్ఛాం చ తిమిరం చానువిఘ్నతి
మర్దితం నింబతోయేన కేసితం గజచర్మకమ్
విసర్పి మండలే వైవ తుషాచర్మ వ్యభోహతి
నేవితం కేసితం కుర్వాణ్ శీధితం గ్రంథిమర్బుదమ్

లేపితం దంతరోగాం త్వ జిహ్వవేగదూః స్వధా
 అ. వత్తరవైః కణ్ఠే కణ్ఠరోగస్య నాశయే
 సిద్ధంఽన్యతీతం నశ్యే మనస్సానం తిరోబాహయే
 అ. జనం నన్నమాత్రం చ వేత్తరోగవిశేషమ్
 మానం చ నన్న తాతానాం కామూ జ్యోతితే
 ధనుర్వాతం శథాభూతం శేషరోగే చ కాకదా
 ధామితం లేపనే నైవ రసం కీతామనామకమ్ ।

మణికిల, తాళకం ఒక్కొక్కభాగం. త్రికటుకాలు రెండుభాగాలు. ఇవన్నీ కలిపి
 వేపపట్టరసంతోనూరి రెండుగుగింజల యెక్కువ మాత్రల కట్టుతుని వాడేది. ఇది
 అనేక ఆమలపానాలతో వాడవచ్చు. ముఖ్యంగా లేపనోగాని, కరక్కాయకమ
 యంతోగాని, వేడిసిక్కితోగాని, ఆల్లపురసంతోగానిచాడిలే కిరవ్వరం, నన్నిపాత
 వ్వరం, కామెల్లు, పంచగుల్మాల, క్వాసకాసలు, ఉదరవ్యాధులు, భర్ది, ఆకితి
 వాతాలు, వికీడిపిత్రాలు, కూల, కూకరోగం, అజీర్ణం, బొడ్డుదగ్గరపోటు, ఉదర
 కూల, విద్రధి, అధ్మానం, దినాహం, విప్రంభం, తాపం, సర్వాంగదాహం, జంగమ
 స్థావరవిషాలు, ఎక్కిళ్ళు, అగ్నిమాంద్యము, ఉబ్బు, ద్రుమ, మూర్చలు, తిమిరరోగం,
 పోగొడుతుంది. ఇది మిల్లీ వేపపట్టరసంతోనూరి పూస్తే గజచర్మం వాడెస్తుంది. విసర్పి,
 మండలకష్ట, తుషాచర్మవ్యాధిన్నీ కూడా తగ్గించేస్తుంది. వైవ లేపనం చేస్తూ లోపలి
 కిన్నీ పుచ్చుకుంటే గ్రంధులు, అర్బుదమున్ను తగ్గిస్తుంది. వైవి పూస్తే దంతరోగాలు,
 జిహ్వరోగాలు, శేత్రవ్యాధులు పోగొడుతుంది. జిల్లేడాకులరసంతో చెవిలోపూస్తే
 చెవిలో పుట్టే రోగాలన్నీ మారిస్తాయి. వావిలిఆమరసంతో నవ్వించేస్తే అపస్మారం,
 తలనొప్పి పోగొడుతుంది. అంగింజంత తీసి కలికంచేస్తే శేత్రరోగం తగ్గించేస్తుంది.
 మినపగింజంత తీసి కలికంచేస్తే సకలనన్నిపాతాలూ, కామెల్లు, కిరవ్వరాలూ,
 ధనుర్వాతమూ, ధూతవ్వరాలూ పోతాయి. తక్కినవి యిక చెప్పే దేమిటి ?

గమనిక :—ఈయోగంలో, వ్యోషం అన్నచోట సంప్రదాయజ్ఞులైన వైద్యులలో
 అభిప్రాయభేదాలున్నాయి. వ్యోషం అంటే త్రికటుకాలు గదా ? అయితే, సాంటి
 పిష్పలిమిరియాలు మూడూ కలిపి రెండుభాగాలూ, లేక సాంటి 2 భాగాలూ, పిష్పల్లు
 2 భాగాలూ, మిరియాలు 2 భాగాలూనా ? వేరు ఈరెండువిధాలుగానూ చేశాను.
 ఈమూడూ దేనికవి ప్రత్యేకంగా రెండేసిభాగాలు వేస్తే పనిచెయ్యకపోలేదు ; గాని
 అన్నీ కలిపి రెండుభాగాలు వేస్తే యెక్కువపనిచేసింది.

మనస్సి, యిది, యోగంలో, శేషచెక్కరసంతో వర్ణించ గుని వుంది. ఆచరణలో నిమృతాయోగసావమర్దించడం బాహుళ్యంగా వుంది. నేను చెండు విధాలా చేశాను ; అయితే, శేషచెక్కరసంతో చేసింది ఎక్కడ ౧౯ చేసింది. ఆశపచెక్క-మాత్రం ముగనశేషచెట్టు వేయిది బీడుబాండు పుందిది ; కాని వృద్ధవైరులు శేషచెక్కరసాన మద్దనా చేసింది, కలికానికి వాడడు నేనెవరినంతలో యెక్కడాలేదు, నిమృతాయ రసాన మర్దించిందే వాడుతున్నాను.

ఇంకొకటి :—ఏరసంతో నూరినా వణికిలా తాళకనూ బాగా నడిగి వన్నలాగ అయితే కాని త్రికటకమార్గం కలిపి నూరనూడదు. అది కలిపిన తరవాత తాళకం బాగా నలగడానికి చాలాకాలం పడుతుంది.

మొత్తానికి, అతిపరిచయంవల్ల దేశంలో చిన్నమాపు ఉంది గాని, జ్వరహారావ ధాలలో ఇది చాలా మంచిది.

౫౨ వం గే శ్వ ర ర సం

వంగం కాంతం చ గగనం హేమపుష్పం సయం సమమ్
కుమారీరసతో భావ్యం సప్తవారం భిషగ్వరైః
ఏష వంగేశ్వరో నామ ప్రమేహాన్ వింశతీం జయేత్
మూత్రకృచ్ఛం సోమరోగం పాంశురోగం మహాశ్మరీమ్
రసాయనవర శ్రేష్ఠో నాగార్జునవినిర్మితః ॥

కుగభస్మం, కాంతభస్మం, అత్రోగభస్మం, తంగేమపువ్వు — ఇవి సమభాగాలు. ఇవన్నీ కలిపి కలబందరసంతో ఏడుమాట్లు భావనచేసి వయోబలావస్థల ననుసరించి పుచ్చు కుంటే వింతతిప్రమేహంలా తగ్గిస్తుంది. మూత్రకృచ్ఛం, సోమరోగం, పాంశురోగం, ఆశ్మరీ పోగొడుతుంది.

౫౩ వం చ లో హ ర సా య నం

మృతాధ్రం కాంతలోహాచ నాగమగ్నా విశోధితా
యథోత్తరం భాగవద్ధ్యా ఖల్వమధ్యే విక్షిప్తే
తలపోతేన వారాహ్య శతవర్యా హిమాంబునా
భావనాత్ర ప్రకర్తవ్యా తూతుని యామక్త పృథక్పృథక్

చణూత్రాం వటిం కృత్వా నవసితేన సేవయేత్
 ప్రాతరుత్థాయ విధిం సర్వమేహకలాతకః
 శాల్యస్థం చ పటోలు చ తండులీ సకవాస్తుకమ్
 మత్స్యక్షీ ముగ్ధయాచా చా ప్యుక్త్యం కదలీఫలమ్
 అర్చాసి గ్రహణీహోవ మూత్రకృచ్ఛాశ్శరీరణాత్
 కామిలాం నా ముశోఘం చా ప్యుపస్కారః తుతక్షుచాన్
 రక్తకాసం గిహం త్యాశు పంచభోహరసాయనమ్ ॥

అధికభస్మం ఒకభాగము. కాంతభస్మం రెండుభాగాలు. అహభస్మం మూడు భాగాలు. నాగభస్మం నాలుగుభాగాలు. కంఠభస్మం అయిదుభాగాలు. ఇవి కల్పంలో కలిపి తంగేరురసం, పిల్లిలేగలరసం, నేలరాడగడ్డలకమాయం, రక్తచందన కమాయం—ఓటితో ఒక్కొక్క నాము మర్దించి సెగగిరిబ లంతేసి మాత్రలు చేసి తన్నతో పుచ్చుకునేది.

ఇవి పుచ్చుకునేటప్పుడు శాల్యస్తమా, పొట్ట కాయమారా, చిక్రికూరా, చక్రవర్తి కూరా, పొన్నగంటికూరా, పెసరికట్టు, అరటి కాయమారా—ఇవి శభ్యరస్తువులు.

ఇది మూలశంకలు, గ్రహణి, మూత్రకృచ్ఛం, మూత్రాశ్మరి, కామెల్లు, పాండువు, ఉబ్బు, అపస్మారం, తుతక్షుయ, రక్త కాస పొగొడుతుంది.

౫౪ చం ద్రో ద య ర సం

అధ్రకం గంధకం నూతం వంగభస్మ సమాశ్శకమ్
 ఏలా శిలాజతుం చైవ రంభాసారేణ మర్దయేత్
 ప్రమేహన్ వింశతింహన్యా త్కామిలాపిత్తనాశనః ॥

అధ్రకభస్మం, గంధకం, పాదరసం, వంగభస్మం, ఏలకులు, కర్పూరశిలాజతు—ఇవి సుమభాగాలు. ఇవి అరటిదుంపరసాన మర్దించి వాడుకునేది.

ఇది వింశతిప్రమేహాలూ, కామెల్లు, చైత్యమూ తగ్గించేస్తుంది.

౫౫ క న క ముం ద ర ర సం

హింగుళం మరిచం గంధం పిప్పలీ టయణా విషమ్
 కనకస్య బీజాని సమాశంకం విజయద్రవైః

మర్దయే ద్యాచుశ్శూత్రం తు చణమాత్రా వటీకృతా
 శత్రుణాన్దోహణీం హంతి రసః కనకసుంధరః
 అగ్నిమాండ్యం జ్వరం తీవ్ర మతిసారం చ నాశయీత
 దధ్యన్నం దాపయే త్పథ్యం తథా తక్నోదనం చరేత్ ॥

ఇంగిలీకం, మిరియాలు, గంధకం, పిప్పళ్ళు, పొంగించిన వెలిగారం, నాళి, (శుద్ధ) నల్లఉప్పుత్రగింజలు — ఇవి సమభాగాలు. ఇవన్నీకలిపి గంజాయికషాయంతో మర్చించి సేవగించి ౨. కీసి మాత్రలుచేసి పుచ్చుకునేది.

ఇది గ్రహణి, అగ్నిమాండ్యం, జ్వరం, అతిసారం హరిస్తుంది. ఇది పుచ్చుకునే అప్పుడు పెరుగుఅన్నం అయినా, వజ్జిగ అన్నం అయినా—(ఇవి మాత్రమే— పుచ్చుకోవాలి.

† ౫౬ లోహ ప ర్ప టి

సమా గంధరిసా కృత్వా శజ్జలీకృత్య యత్నతః
 శుద్ధలోహస్య చూర్ణం తు రసతుల్యం ప్రదాపమేత్
 ఏకీకృత్య తతో యత్నా త్లోహపాత్రే ప్రమర్దితమ్
 ఘృతప్రలిప్తదర్శ్యం తు స్యేదయే స్మృమనాగ్నినా
 ద్రవీభూతం సమాహృత్య దాలయే త్కీడలీకరణే
 చూర్ణీకృత్య సుఖార్థాయ పథ్యభుంభః ప్రసేవ్యతే
 శీతోదకానుసానం వా క్వాథం వా ధాన్యజీరయోః
 లోహేన పర్పటి హేమా భద్ర్యా లోకస్య సిద్ధిదా
 రక్తికై కాం సహారభ్య ఎర్థయే ద్రక్తికాం క్రమాత్
 సప్తహైకం ద్వయం వాపి యావ దారోగ్యసర్వమ్
 సూతికాం శ్చ జ్వరాం త్రైవ గ్రహణీ మతిమస్తరామ్
 ఆమశూలాతిసారాం శ్చ పాండురోగం సకామలమ్
 స్తీహాన మగ్నిమాండ్యం చ భస్మకం చ తృణైవ చ
 ఆమవాత మూదావర్తం కుష్ఠా న్యస్తాదతైవతు.

ఏవ మూదీం స్తథా రోగాన్ గరాణి వివిధాని చ
మా త్యనేన ప్రయోగేణ పశుష్మాక్ నిర్మల స్పృహ
జీవే ద్దర్శితం పూర్వం కలిషంతి యతః
భోజనం రిక్తజాలైరాం శృక్వా శాశం విచాహి చ
అనువాతప్రకోపం చ చిత్తం మైథునం తథా
గ్రాత రుత్థాను స. నేర్వా విధి నాయుః ప్రచర్షి ।

పాదరసమూ, గండకమూ పశుభాగాలుగా గ్రహించి మెత్తగా కజ్జలి చేసుకుని
లోహభస్మం రసంతో సమానంగా గ్రహించి చక్కగా కలిపిపోయేట్లు మర్దించేది.
తరవాత, ఇది, నెయ్యిపూసికొని పూర్వములో కలిపి కలగేట్లు సన్నపింపబెట్టాలి.
చక్కగా కలిగిన తరువాత అది అరటూరి దొప్పలో గాని, వెనుగుగొట్టంలో గాని
పోనేది. చల్లపడదనవలె మెత్తగా చూర్ణించి వయోబలావసానసారంగా వాడుకునేది.
అనుపానం చల్లని నీళ్ళు, లేక ధర్మియాల కషాయం. అదీ కాకపోతే జీలకర్ర కషా
యం. ఇది ఒక రతిప్రమాణం మొదలు క్రమంగా వృద్ధిచేసి పుచ్చుకోవాలి. ఇది ఒక
వారంగాని, రెండువారాలుగాని పుచ్చుకోవాలి. అంతలో ఆరోగ్యం కలుగుతుంది.

ఇది సూతికలు, జ్వరాలు, గ్రహణి, అపశూత, అవిసారం, పాండురోగం,
కామెద్దు, స్త్రీవాద్యుధి, అగ్నిమాంద్ర్యం, భస్మకం, అపవాతం, ఉదావర్తం, కష్టాలు,
వివిధవిషబాధలు పోగొడుతుంది. శరీరానికి మంచి కాంతి కలుగుతుంది. శరీరం
ముడతలు పడవందా, జబ్బునెరుసుకుండా నూగునంతన్నరాలుబతుకుతాడు. విచాహి
కరాలైన కూరలు తిరకూడను. అనువాతం పెంచే వస్తువులున్నూ పుచ్చుకోగూడను.
చింత, మైథునం పనికిరావు.

౫౭ పంచామృతపర్వటి

అష్టా గంధకతోలకా రసదలం లోహం తదర్థం కుభవే
లోహార్థం చ పరాధ్రకం సువిమలం తామ్రం తథాభ్యాకమ్
పాత్రే లోహమయే చ మర్దనవిధౌ చూర్ణీకృతం చైకతో
దర్ప్యా వా దగవహ్నినాతిక్రూరునా పాకం విదిత్వా దశే
రంభాయా లఘు దాలయే త్పటురియం పంచామృతా పర్వటి
భ్యాతా త్కషాయాన్వితా త్రిదినిం గుంబాద్వయం పృథితా

లోహే వర్ధనమోగతః సువిమలం భక్షక్రియా లోహవత్
 గంజాష్ట్రా వళనా త్రికుం త్రివిధతం నస్తాహ మేకం భక్షేత్
 నానావర్ణగ్రహణ్యా మహాచిసమువసే దుష్టదుర్నామకాదా
 ఛర్ద్యాం దీర్ఘాతిసారే జ్వరభవకలితే రక్తపిత్తైశ్చయేసి
 వృష్యాశం కృష్ణాదాజ్ఞే పలిపలిగహా నేత్రరోగైకమాత్రే
 తు దం కీర్తం స్థిరాస్థిం పూరసి సమకు రోగి దేహం కరోతి ॥

గంభకం ఎనిమిదికులాలు. పావరసం నాలుగుకులాలు. లోహాశయం రెండుకులాలు. ఆహారభయం ఒకకులం. తామ్రాశయం ఆరుకులం. ముంస రసగంధకాలు కజ్జలిచేసి తరవాత భస్మాలు కలిపి లోహాపాత్రలో బాగా కలిపేట్లు గట్టిగా మూరాలి. ఈమాడ్లం పన్నెనిభాగంగా వరుసుని రెండురతుల ప్రమాణం మోతాదు చొప్పున వాడకునది. ఆనుపాసం లేని, లేక నెయ్యి.

ఇది గకలగ్రహణులు, అదిది, మూలశంకలు, ఛర్ది, చిరకాలంగా వున్న అలిసారం, జ్వరాతిపారం, రక్తపిత్తం, నయ నోగోసుకుది. ముది కృష్ణయోగం. వలిపతాలు హస్తంబుది. నేత్రరోగాలు లగ్నిస్తుంది. అన్నికిస్తే చాలా యెక్కువగా కలిగిస్తుంది.

శర దాలకుటజావలేహం

మూలశ్వుచం వత్సోస్య పలమేకం సురుట్టితమ్
 అష్టభాగం జలం దత్వా చతుర్భాగావశేషితమ్
 అతివిష్టా చ పాతా జీరకం బిల్వమేవ చ
 అమ్రాశ్ఠి శతపుష్పా చ ధాతకీ మస్తకం తథా
 జాతీఫలం చ సంచూర్ణ్య నిక్షిపేత్తత్ర యత్నతః
 బాలానా మామకూలఘ్నం రక్తప్రావం సుదారుణమ్
 అసి వైద్యకై న్యక్తం జయే దేత న్న సంశయః ॥

కొడికచెట్టు వేరుపట్టు ఎనిమిదికులాలు గ్రహించి మెత్తగా చితకగొట్టి ఎనిమిదిరెట్లు నీళ్ళలోకలిపి నాలుగోభాగం మిగిలేట్లు కాచి వడవోసుకునది. అది మళ్ళీ సన్న మంటుమీద కాచి, అది అతివం, పాత, జీరకం, మామకూలం, మామకూలం, మామకూలం,

నదాన, ఉసిరికపప్పు, తుంగమన్నలు, జాబిరాయ — ఇవి ఒక్కొక్కటి సావులా యెత్తుచొప్పున గ్రహించి పెత్తనా చూర్చిన, కన్న గాటించి ఈ మాడ్లం, మును తున్న ఆకామాయలో వేసి, పట్టించెదలగా కాచి వండిన జలంలను మూత్రం చేసు కని పిల్లలకు వాడేది. ఆకామాయ చుట్టపప్పు.

పిల్లలకు వచ్చే అమమాల, దస్తానావం ఇవి చాగొమలము.

జ్ఞా మ హా చం ద్ర త తా ర స ం గ్ర

వ్రత్యేకం కన్వమూత్రం నన్వ మూత్రం గామ్రం కిభాభూమి
ద్విగుణం గంధకం చైర క్షర్యా శ్శబ్దలికా. తుభమే
ముస్తా దాడిమమూర్వోత్తై శేతకీప్రసజ్జదనైః

సహదేవ్యాః కుమార్యా శ్చ పర్వటన్య చ వారిణా
రామకీతలికాతోయై శ్చ తావర్యా రసేన చ
భావయిత్వా వ్రయత్నేన దివసే దివసే వృథా
తిక్తా గుమాచికానశ్యం పర్వటోకిరమాధపి
శ్రీగంధం శోరిబా వైషా సమానం సూక్ష్మమూర్జితం
ద్రాక్షాఫలకషాయేణ సప్తధా పరిభావయేత్
తతః పాత్రాశ్రయం కృత్వా వభ్యః కార్యా శ్చ బోపనూః
అయం చంద్రకళా నామ రసేంద్రః పశీర్తితః

నర్వపిత్తగదధ్వసీ వాతపిత్తగవాపహః
అత ర్భావ్యామహదాహవిఘ్నః సమహఃకునః
గ్రీష్మకాలే శరత్కాలే విశేషేణ వ్రతన్యతే
కురుతే వాగ్నిమాండ్యం చ మహతావజ్జ్వరం హరేత్
భ్రమం మూర్ఛాం నిహం త్యాశు స్త్రీణాం రక్త ససం మహత్
ఊర్ధ్వాధోదక్షపిత్తైశ్చ రక్తవాంతిం విశేషతః
ముఖత్రయభాగ్యంతి సర్వాశి నాశయేన్నాత్ర సంశయః ।

పాదరసం, తామ్రభస్మం, అక్షరభస్మం — ఇవి ఒక్కొక్క కర్షం. గంధకం రంజకమైనది. ముగిసే రసగంధాలు కర్షణిణీ తామ్రభస్మమూ, అక్షరభస్మమూ కలిపి బాగా మర్చించి ఆది తుంగముస్తలు. దానిమ్మపండు, నరిక, మొగిలిపండు, సువాదీవి, కలబంద, పర్వాటకం, రామకరలిక (ఇది మహారాష్ట్రదేశంలో ప్రసిద్ధం) పిల్లిలేగలు — పిటి రసాలతోనూ, కషాయాలతోనూ ఒక్కొక్క దినం బాగా మర్చించి, అప్పుడందులో — కటుకరోహిణి, తిప్పకత్తు, పర్వాటకం, వట్టివేరు, గురి గింజవేరు, శ్రీగంధం, సుగంధి — ఇవి ఒక్కొక్క కర్షం గ్రహించి మెత్తగా చూర్చించి కలిపి మళ్ళీ ద్రాక్షపళ్ళరసాయంతో ఏడుమాట్లు మర్చించి పెనగింజలంతేసి మాత్రమేసి వాడుకునేది.

ఇది సమస్తక్షిప్తవ్యాధులూ హరిస్తుంది. వాతపిత్తవ్యాధులు పోగొడుతుంది. అంత ర్భావ్యాతాపాలు, తాపజ్వరం హరిస్తుంది. భ్రూ, మూర్ఛలు, స్త్రీల ప్రసవవ్యాధులు, ఉద్ధాహారగతరక్తపిత్తం, రక్తవాంతి, మాత్రకృచ్ఛాలు, నశింపజేస్తుంది.

౬౦ గోక్షురాదిగుగ్గులు

అస్తావింశతినంఖ్యాని పలా న్యానీయగోక్షురాత్
 విపచే క్షుద్గుణే సీరే క్వాథో గ్రాహ్యోద్ధతేషితః
 తతః పునః పచే తత్ర పునః సప్తవలం క్షీరేత్
 గుడపాకనమాకారం జ్ఞాత్వా తత్ర వినిశ్చీరేత్
 త్రికటు త్రిఫలా మస్తం చూర్ణితం పలసప్తకమ్
 తతః పిండికృతం చాన్య గుటికా మనయోజయేత్
 హన్యాత్ప్రమేహం కృచ్ఛ్చి చ ప్రవరం మూత్రఘాతకమ్
 వాతాన్త్ర వాతరోగాం శ్చ శుక్రదోషం తథాశ్శరీమ్

ఇరవైయెనిమిది పలాల పల్లెలు సమూలం (పచ్చిపైకే రీతి పలాలు) చిత్తకగొట్టి అక రెట్లు నీళ్ళలో వేసి సగం మిగిలేట్లు కాచి వడబోసుకుని, అకషాయంలో ఏడుపలాల మహిషాక్షిగుగ్గులు కలిపి మళ్ళీ కాచేది. గుగ్గులు అకషాయంలో కరిగిపోయి కాచగా కాచగా గట్టిపడుతుంది.

సోంటి, పిప్పళ్ళు, మిరియాలు, కరకవోలుపు, తాడికాయబెరడు, ఉసిరికపప్పు, ఈంగముస్తలు — ఇవి ఒక్కొక్క పలం గ్రహించి మెత్తగా చూర్చించి వస్త్రగాలితం

చేసి అనుగులు పాకంలో బాగాకలిపి గట్టిపడ్డవరవాత పెనగనింజలకంటే కొంచెం పెద్దమాత్రలు చేసి వాడుతున్నారు.

ఇది ప్రమేహం, మూత్రకృచ్ఛం, మూత్రాఘాతం, ప్రవరం, వాతరక్తం, వాత కోగాలు, శుక్రదోషాలు, మూత్రాశ్మరి పోగొడుతుంది.

చంద్రప్రభావతి

చంద్రప్రభావచా మున్నం భూనింజామృతదానకమ్
హరిద్రాణివిషా దార్శ్నిః పిప్పలీశా లబ్ధిశ్చికా
ధాన్యకంత్రిఫలా చవ్యం విడంగం గజఃపల్లీ
వోషిమం మాక్షికధాతు శ్చ ద్వా యారా లవణశ్చక్షుమ్
వతాని శాణమాత్రాణి ప్రత్యేకం కారయే ద్బుధః
త్రివృన్దతీవత్రికం చ త్వగేలా ఒంశలోచనా
ప్రత్యేకం కర్షమాత్రం చ కుర్కా జీతాని బుద్ధిమాన్
ద్వికర్షం హతలోహం స్యా చ్చతుఃకర్షా సితా భవేత్
శిలాజ త్కర్షకర్షం స్యా ర్షేషో కర్షాన్య గుగ్గులోః
ఏభి శేకత్ర సంతుల్యైః కర్షిష్యా గురూ శుభా
చంద్రప్రభేతి విఖ్యాతా సర్వరోగ ప్రణాశిని
ప్రమేహం వింశతీం శృచ్ఛం మూత్రాఘాతం తథాశ్మరీమ్
విబంధానాహశూలాని మేహసగ్గః ధి మర్బనమ్
అండవృద్ధిం తథా పాండుం కామలాం చ హలీమకమ్
అంత్రవృద్ధిం కటిశూలం శ్వాసం కాసం విచర్చికామ్
కష్ఠా న్యర్వాసి కంఠాం చ స్త్రీహోదరభగంధరమ్
దంతరోగం శీతరోగం స్త్రీణామూర్తవజం రుజమ్
పుంసాం శుక్లగతాన్ దోషాన్ మందాగ్ని మరుచిం తథా
వాయుం సిత్త్రం కఫం పూన్యా ద్బల్యాపున్యా రసాయనీ !

కన్యారాలు, వన, తుంగము స్తంభం, నేలవేము, తిప్పతీగ, దేవదారు, పసుపు, అతివన, మానుపసుపు, పిప్పలిమూలం, చిత్రమూలం, ధనియాలు, కరికవోలుపు, తాడికాయ బెరడు, ఉసిరికపప్పు, చవ్వం, వాయుకళంగాలు, గజపిప్పలి, సాంటి, పిప్పర్లు, మిరియాలు, హేనుమాక్షికభస్మం, యవక్షారం, సర్జక్షారం, వైంధికవణం. సోమర్పణవణం, విదాలవణం — ఇవి ఒక్కొక్కలా. తెగడ, నేపాళపువేళ్ళు, అక్షపక్షకం, చార్పిలచెక్క, ఏలకులు, తవాక్షిరి — ఇవి ఒక్కొక్క ఒకన్నం. లోహభస్మం చెరుకున్నాయి. చక్కెర నాలుగుకన్నాలు. గోమూత్రశిలాజిత్తు ఎనిమిది కన్నాలు. మహిషాక్షిగుళ్ళు ఎనిమిది కన్నాలు. — ఇవన్నీ కలిపి మెత్తగా చూర్ణించి, జలంతో నూరి పెంగలకంటే కొంచెం పెద్దమాత్రలు చేసి వాడుకునేది.

ఇది వర్షకోగలూ పోగొడుతుంది. విశతిప్రమేహాలు, మాత్రకృచ్ఛం, మాత్రాఘాతం, మాత్రాశ్మరి, మలబంధం, అనాహం, కూల, మేహాగ్రంధి, అర్బుదం, అంచువృద్ధి, సాండువు, కామెల్లు, హలీమకం, అంత్రవృద్ధి, కటికూల, క్వాసకాసలు, విచర్చిక, కష్టువులు, మూలశంకలు, దురిదలు, క్షీవహాదరం, భగిందరం, దంత రోగాలు, నేత్రరోగాలు, శ్రీమ్రు ఋకుదోషాలు, పురుషుల శుక్రదోషాలు, అగ్ని మాంద్యం, అరుచి, వాతం, పిత్త, కఫం ఇవన్నీ తగ్గించేస్తుంది. బలకరం. వీర్యవృద్ధి చేస్తుంది. రసాయనం.

౬౨ కై శో ర గు గ్గు లు

త్రిఫలాయా శ్రుమః ప్రస్థాః ప్రస్తైక మమృతా భవేత్
 న కట్య లోహపాత్రే తు సార్థ క్రోణాంబునా పచేత్
 జల మద్భిశ్చ తగ్గ జ్ఞాత్వా గృహ్ణీమా ద్వస్త్రుగాలితమ్
 క్వాభే క్షిపే త్తు శుద్ధం చ గుగ్గులుం ప్రథనమ్మితమ్
 పునఃపచే దయఃపాత్రే దర్వా నంఘట్టయే న్యుహుః
 సాంద్రీభూతమ్ చ తగ్గ జ్ఞాత్వా గుడపాకనమాకృతిమ్
 చూర్ణీకృత్య తత స్తత్ర ద్రవ్యా ణీమాని నిక్షిపేత్
 త్రిఫలార్థపలా జ్ఞేయా గుడూచీ పలికా మతా
 పడక్షం త్రూషణం ప్రోక్తం విడంగానాం పలార్థమ్
 దంతి కర్ణమితా క్షార్యా త్రివృత్కర్ణమితా న్మృతా

తతః పిండీకృతం సర్వం ఘృతవాతే నిసిక్తి సేత్
 గుటికా శ్వాణికాః కార్యా యంజ్యా ద్వోమా ద్యపేక్షయా
 అనుపానే భిష గ్దద్యా త్కృష్టసీరం పయో ధవా
 మంజిష్ఠాది శ్రుతం వాపి యుక్తి యుక్త మతఃపరమ్
 జయే త్వర్వాణి కుష్ఠాణి వాతరక్తం త్రిదోషజమ్
 సర్వవ్రణాం శ్చ గుల్మం శ్చ ప్రమేహపీడికా స్తథా
 ప్రమేహోద్భవమందాగ్ని కానం శ్చయ్యథు పాంచుకామ్
 హంతి సర్వామయాన్నిత్య ముపయుక్తో రసాయనః
 కైశోంకాభిధానోయం గుగ్గులుః కాంతికారకః
 వాసాదిరా నేత్రగదాక గుల్మూదీన్ వరుణాదినా
 క్వాభేన ఖదిర స్వాపి వ్రణకుష్ఠాని వాశయేత్
 అస్తు తీక్ష్ణ సుజీర్ణం చ వ్యవాయక్రమ మాతపమ్
 మద్యం రోమం త్యజే త్సుయ్య గుణార్థీ పురసేవకః ॥

కరకవోలుపు, తాడికాయబెరుడు, ఉసిరికపప్పు — ఇవి మూడు ప్రస్థాలు. తిప్పతీగ ఒక ప్రస్థం. ఇవి మెత్తగా నలియగొట్టి ఇనప పాత్రలో వేసి ద్రోణంనర నీళ్ళు కలిపి సగం మిగిలేట్టు కనాయం కాచి వడపోసుకునేది. ఆకనాయంలో ఒక ప్రస్థం పుహిపాక్షిగుగ్గులు కలిపి సన్నమంటమీద మరగబెడుతూ ఇనపగరిపెత్తోకరియ బెడుతూ వుండాలి. అది బెల్లంపాకంలాగ అయేదాకా ఇలా చేస్తూ వుండాలి. కరకవోలుపు, తాడికాయబెరుడు, ఉసిరికపప్పు—ఇవి అర్థపలం చొప్పునా, తిప్ప నత్తు ఒకపలమూ, సొంటి, పిప్పళ్ళు, మిరియాలు, —రెండేసి కర్రలు, వాయు దిడంగాలు అరపలం, నేపాలపువేరు, తెగడ ఒక్కొక్క కర్రం. —ఇవిన్నీ మెత్తగా మార్చించి వస్త్రుగాలితం చేసి ఆపాకంలో చేర్చి గట్టిపడగానే దింపి సెనగగింజలం తేసి మాత్రలుచేసి వాడుకునేది.

సాధారణంగా దీనికి గోరవెచ్చని నీళ్ళు, గోరవెచ్చని పాలు, మంజిష్ఠాది కషాయం—మొదలైనవి అనుపానాలు. అప్పటికి మంచిదిగా కనపడ్డ అనుపానమిప్పుడు వాడుకోవచ్చు.

ఇది వస్తుకోగా అన్నీ జయిస్తుంది. త్రిదోషజమైన వాతరక్తమున్నూ హేమోస్థి సర్వవ్రణాలు, గుల్మాలు, ప్రమేహపీడికలు, ప్రమేహాలు, ఉదకవ్యాధులు, అగ్ని

మాంద్యం, కాన, పాండు, ఉబ్బు — ఇవన్నీ పోగొడుతుంది. వాసాకషాయంతో పుచ్చుకుంటే నేత్రవ్యాధులూ, వరుణాకషాయంతో పుచ్చుకుంటే గుల్మాలూ, చంద్రకషాయంతో పుచ్చుకుంటే ప్రణాలూ, కష్టులూ కూడా తగ్గిపోతాయి. ఇది వాడే టప్పుడు పురుషు, తీక్షణద్రవ్యాలు, అజీర్ణకరద్రవ్యాలు, సంభోగం, ఎండ, మద్యం, రోషం ఇవి విడిచిపెట్టాలి.

౬౩ స్వచ్ఛం ద తై ర వి ర సం

సమభాగం చ సంగృహ్య పారదామృతగంధకమ్
జాతీఫలం చ భాగార్థం దత్వా కుర్యాచ్చ కజ్జలీమ్
సర్వార్థం మూగధీమూర్ణం కిల్లయిత్వా సింధాపయేత్
గుంజాద్వయం త్రయం వాపి నాగవల్లీనేన చ
ఆర్ద్రాస్వరసేనాపి ద్రోణపుష్పీనేన వా
శీతజ్వరే సన్నిపాతే విషూచ్యం విషమజ్వరే
పీనసే చ ప్రతీశ్యానశుజ్వరే జ్వరే తదైవ చ
మందాగ్నో వయనే చైవ శిరోలోకే చ దారుణే
ప్రయోజ్యో భిషజా సమ్యగ్రస స్వచ్ఛందతైరవః
పథ్యం దధ్యోదనం దద్యాద్వీక్ష్య దోషబలాబలమ్ ||

పాదరసం, నాభి, గంధకం—ఇవి సమభాగాలు. జాజికాయ అర్థభాగం. ముందు రసగంధకాలు బాగా కజ్జలిచేసి, తరువాత నాభి, జాజికాయ కలిపి బాగా నూరేది. తరువాత అన్నిటికీ సగం మిరియాల చూర్ణం కలిపి బాగామర్దించి రెండుగురిగింజల యెత్తున గాని, మూడుగురిగింజల యెత్తునగాని వాడేది. అనుపానం తమలపాకుల రసం లేక, అల్లపురసం లేక, తుమ్మిపూలరసం.

చూర్ణంగా వుంచుకోక తమలపాకులరసంతోనూ, అల్లపురసంతోనూ, తుమ్మిపూల రసంతోనూ బాగా మర్దించి పుప్పెలు కట్టుకుని మళ్ళీ ఆ అనుపానాలతో వాడడం వృద్ధతైమ్యం సంప్రదాయం. ఈపద్ధతి చాలా మంచిది.

ఇది శీతజ్వరం, సన్నిపాతం, విషూచి (కలరా), విషమజ్వరం, పీనస, పడికం, జీర్ణజ్వరం, అగ్నిమాంద్యం, వాంతులు, శిశోరోగం పోగొడుతుంది. దోషబలా బలాలు గుర్తించి పెరుగుతో ఆస్వరి, పథ్యం పెట్టేది.

౬౪ శూలదావానలరసం

శుద్ధసూతం విషం గంధం పలాశం మర్తయే ద్దృశమ్
 పరిచం పిప్పలీ శుంతీ హింగు సౌపర్వలు వ్యంజమ్
 పలాష్టకం పటూనాం చ చింతాక్షరం పలాష్టకమ్
 సప్తవారం శంఖభస్మం జువీరాక్షయే పశేచమత్
 పలాష్టకం చ సుయోజ్యం తేక్స్నం సింబుకద్రవైః
 దినం మర్ద్యం కోలమూత్రం భక్షయే త్ప్రీత్యహం జత్
 అజ్ఞోదరమందాగ్నిం హి సాగ్యం నాపి సాగ్యయేత్
 శూలదావానలాభ్యోజ్యం రసో జ్ఞానోగమః ॥

పాదరసం, నాభి, గంధకం — ఇవి ఒక్కొక్కపలం. మిరియాలు, పిప్పళ్ళు, సొంటి, ఇంగువ, సౌపర్వలం — ఇవి రెండేసిపలాలు. సైంధవంజం, చించాక్షరం, నిమ్మకాయనలలో ముంచుతూ ఏడుమాట్లు కాలిన శంఖాల భస్మం — ఇవి ఎనిమిదేసిపలాలు. ఇవన్నీ కలిపి నిమ్మకాయలరసాన మర్దించి రేగుగింజంత మాత్రలు చేసుకుని వాడితే సర్వశూలలూ పొగొడుతుంది. అజ్ఞోదరం, ఉదరవ్యాధులు, అగ్నిమాంద్యం — ఇవన్నీ తగ్గించేస్తుంది.

౬౫ బృహత్కథతేతురసం

దగ్ధశంఖం త్రికటుకం టంకణం సమభాగమ్
 విషం చ పంచభి స్తుల్యం అద్వితోయేన మర్తయేత్
 వారత్రయం రక్తికా శ్చ పటీం కుర్యాద్విపక్షణః
 ప్రాత స్సామం చ వటికాద్వయ మార్ద్రోకవారిణా
 కఫకేతుః కంఠరోగం శిరోరోగం చ నాశయేత్
 పీనసం కఫసంఘాతం సన్నిపాతం సుదారుణమ్ ॥

శంఖభస్మం, సొంటి, పిప్పళ్ళు, మిరియాలు, పొంగించిన వెలిగారం, ఇవి సమభాగాలు. నాభి 5 భాగాలు. ఇవన్నీ కలిపి అల్లపురసాన మూడుమాట్లు మర్దించి మినుములరేసి మాత్రలుచేసి, అల్లపురసం అనుపానంగా ఉదయం సాయంత్రం పుష్పకంఠే కంఠ

లోకాలన్నీ పోగొడుతుంది. శిరోలోగం తగ్గిస్తుంది పీనస, కఫసంఘాతం తగ్గిస్తుంది. పడిశంపట్టికప్పు డిది చాలా మంచిపనిచేస్తుంది.

౬౬ య కృ ద రి లో హం ✕

ద్వికర్షం లోహచూర్ణస్య గగనస్య పలార్థకమ్
 కిర్షం శుద్ధం మృతం తామ్రం లింపాశాంఘ్రిత్యచఃపలమ్
 మృగాజినభస్మ పలం సర్వ మేకత్ర కారయేత్
 సవగుంజాప్రమాణేన వటికాం కారయే ద్భిషక్
 యక్ష్మత్ప్రీహోదరం చైవ కామలాం చ హలీమకమ్
 కాసం శ్వాసం జ్వరం హంతి బలవర్ణాగ్ని వర్ధనమ్
 యకృదరి నాను లోహోయం సర్వవ్యాధినిఘ్నాదనమ్ ॥

లోహభస్మం రెండుకర్ణాలు. అభ్రకభస్మం రెండుకర్ణాలు. తామ్రభస్మం ఒకకర్షం, నిమ్మకేళిపట్ల ఒకపలం. పొగ పైకిపోయిందా మూడుశ్లోహ వుంచి పుటంపెట్టి చేసిన నల్లయిత్రిచర్మంభస్మం ఒకపలం. ఇవన్నీ కలిపి జలంతో మర్దనాచేసి సెనగలంతేసి మాత్రం చేసి అసుపాకవిశేషాలతో వాడుకునేది.

ఇది యక్ష్మత్ప్రీహోదర వ్యాధులు పోగొడుతుంది. కామెర్లు, హలీమకం, దగ్గు, కగర్లు, జ్వరం తగ్గించేస్తుంది. బలం, కాంతి, జలరాగ్ని వృద్ధిచేస్తుంది.

౬౭ కౌ ల కూ ట ర స ం

రుద్రసంఖ్యామృతం చైవ త్రిభాగం సూత్ర మేవ చ
 గంధకం పంచభాగం చ శిలాయా ఋతుభాగకమ్
 తామ్రభస్మ చతుర్భాగ మృషిభాగం చ టంకణమ్
 తాళకం సవభాగం చ వహ్నిమూలం తత్రైవ చ
 త్రిఫలా చ త్రికటుకం దశద్వాదశకం తథా
 హింగుభాగైకసంఖ్యాక ముగ్రగంధా తత్రైవ చ
 సవం ఖర్బీచ పంచావ్య హ్యర్ధ్యకం వహ్నిమూలకమ్

జుబీరం లకునం చైవ శార్దూలములకమ్
 లాంగలీ హంసపాదీ చ సింధు ర్నాగదళాని చ
 అంకోల శేగములాని చైభిర్నాగ పృథక్పృథక్
 పంచకోలకమాయేగా పంచకూచేన మృద్యుత్
 గుంజామాత్రం పటిం లభ్యా శృంగబేరం పిబే నను
 అసాధ్యం సన్నిపాతం చ సర్వజ్వరహం పరమ్
 సన్నిపాతకలం చైవ సప్తకోమా స్వినాశయేత్
 స్నానం కుర్వా శ్శ్రుయతేన క్షీంభం లేప మాచరేత్
 పథ్యం దధోవృదనం చైవ ఖర్జూరాదికలా న్నపి
 తాంబూలచర్మణం కూర్వా శ్శ్రుణు శైవం సమాచరేత్
 కాలకూటరసో నామ్నా శంకరే శైవ భాషితః
 భిషగ్వరైః కృత శైవ రోగాణాం కులనాశకృత్ ।

నాభి 11 భాగాలు. పాదరసం 3 భాగాలు. గంధకం 5 భాగాలు. మణిశిల
 6 భాగాలు. తామ్రభస్మం 4 భాగాలు. పొంగించిన వెలిగారం 7 భాగాలు. తాళకం
 9 భాగాలు. చిత్రమాలం 9 భాగాలు. త్రిఫలాలు 10 భాగాలు. త్రికటుకాలు
 12 భాగాలు. ఇంగువ 1 భాగం. వస 1 భాగం. ఇవన్నీ కలిపి మెత్తగా చిత్తకగొట్టి,
 ఖల్వంలో వేసి అల్లపురసం, చిత్రమాలరసం, నిమ్మకాయరసం, వెల్లుల్లిరసం, బండి
 గురివిందరసం, కారుముగరసం, జిల్లేకువేళ్ళపాలు, పొత్తియంపరసం, హంసపాదీఆకు
 రసం, వావిలిరసం, తమలపాకుల రసం, ఊడుగుచెక్కరసం, మునగవేళ్ళరసం,
 పంచకోలకమాయం, పంచమూలకమాయం — వీటితో ఒక్కొక్కజాము మర్దించి
 గురిగింజయొత్తన మాత్రలు కట్టుకుని అల్లపురసంతో నేవించేది.

ఇది అసాధ్యసన్నిపాతాలు హరిస్తుంది. సర్వజ్వరాలూ తగ్గిస్తుంది. ఇది పుచ్చ
 వన్న తరవాత ప్రయత్నపూర్వకంగా స్నానంచేసి మంచిగంధం పూసుకుని పెరుగు
 అన్నం తినాలి. ఖర్జూరాది ఫలాలున్నా భక్షించాలి. తాంబూలం వేసుకోవాలి.

ఓంకౌమచూడామణిరసం

మాత్రికం మాత్రికం చైవ స్వర్ణభస్మ పృథక్పృథక్
 కర్పూరం క్షాంతికోష్ఠం చ జాతీఫలవంగకమ్

మనశ్శరణం లేక గ్రాహ్యం రూపం నాచి తత్కర్తామ్
 చాశ్చాత్మం చ కర్మకర్తాత్మం కేతన్తే మాన్సితిమ్
 తదనులీరకు నైన భావయో శ్చస్త్వనారకమ్
 తతో గుణానుభవేన నటికా భిన్నదా కృతా
 అచపానవిశేషేన రోగావరణినాతిపి

శీతం వయోపానం చ కామిన్ః కామయే చ్చుశమ్
 వీర్యహీనో భవే ద్యస్తం కథా వా స్యా శ్చోతధ్వజః
 సోశీతివాన్వికో వాపి యుజేన రశుతేగనాః

భేదజై స్సన్నిధైః కిం స్థా శ్చక్ష్యై శ్చ తదనంభ్యుజైః
 ఘోన కిచ్చి త్తత్రాస్తి కేవలం గౌరవేన మువలః
 నాత్యవతరం కించిత్తస్తి షష్టికరం భవతి

అత స్త్వప్రణతేన సేవం భూమిభువా నదా
 విశేషా ధ్వజభంగం శ్చ సస్తాహేన వినిశయేత్
 ప్రమేహం మూత్రరోగం చ మందాగ్నిం శ్వసాధుం తథా
 రక్తదోషం చ నారీణాం పానా ద్దోషం విశత్భతి ॥

మూత్యలభ్యం, హేమనాక్షికభ్యం, స్వస్థభ్యం, పచ్చకర్పూరం, జాజికాయ
 జాపత్రి, లవంగాలు, వంగభ్యం, రజతభ్యం — ఇవి ఒక్కొక్కభాగం. దాల్చిన
 చెక్క, ఏలకులు, అకుపత్రికం, నాగకేసరాలు — ఇవి అర్థభాగంచొప్పున గ్రహి
 చేసి, ఇరవీ కలిపి ఒత్తితేగలరసాని ఏడుమాట్లు మర్చించేది. తరవాత గురిగింజయొత్తున
 మాత్రలచేసుకుని వాడుకుని పాలు పుచ్చుకోవడం మంచిది.

వీర్యం తక్కువయిపోయి సంభోగశక్తి క్షీణించినవారి కిది చాలా మంచిది
 ముఖ్యంగా ఏడుదినాలలో ధ్వజభంగం తగ్గిపోతుంది. ప్రమేహం, మూత్రవ్యాధులు
 అగ్నిమాంద్యం, రక్తదోషం, స్త్రీల రజోదోషం, పొగొడుతుంది.

౬౯ చంద్రామృతరసం

త్రికటు త్రిశలా చవ్యం ధాన్య జీరక సైంధవమ్
 ప్రత్యేకం తోలకం గ్రాహ్యం ఛాగీక్షిరేణ గోళయేత్

రసగంధలోహణాం చక్షేణం తాక్షికం తుభమ్
 టుకనన్య మం దత్వా వాచిచ్ఛి మ్మార్థమ్
 ననకుంజా ప్రమాణేన నిత్యం న రయే స్ఫురక్
 వీక్షే కాం వటికాం ఖాచే ప్రోక్ష లరిసప్తతామ్
 నీహోత్పలరసే నాపి కుభుష్టస్య రసేన నా
 విస్ఫుల్కా మధురా నాపి క్షింజీరసేన నా
 మా తి రంచనిధం కానం వాశిర్హస్తముశ్మయమ్
 వాత శ్లేష్మోష్ణమ దోష చిత శ్లేష్మోష్ణమ తథా
 వాతకం వైత్తికం చైవ నానాదోషసముశ్మయమ్
 రక్తసిప్తీననం చాపి జ్వరం త్వననముశ్మయమ్
 త్పిష్టాం దాహం భయం వాణి జితరాగ్ని ప్రవీపనీ
 బు న్నకరో హ్యేష స్తీహగుల్ఫో రావహ
 ఆన వాగ్మనహ్మత్సూ షజన్లజ్జుచిః శనీ
 ఇదం చంద్రామృతం సమ చంద్రానూదేవ నిర్మిమ్
 వాసా గుహాచీ భాస్త్రి చ మన్తం కంటకారికా
 ఏషాం క్యాధం పిబే ద్దంతే వదకా వ్యధారిణీ ।

సాంటి, పిప్పలి, మిరియాలు, కడక, నాడి, ఉసిక, చుక్క, ధనియాలు, తీగర, సైంధవలనం ఇవి ఒక్కొక్క తులం. పాదరసం, గంధకం, లోహభస్మం — ఇవి రెండేసి తులాలు. పొంగించిన వెలిగారం ఎరిమిది తులాలు. మిరియాలు మల్లీ నాలుగుతులాలు. ఇవన్నీ యథాశాస్త్రంగా కలిపి మేకపాలతో మర్దించి తొమ్మిది గుంజల యెత్తున మాత్రలు కట్టవలెనని.

ఎర్రకలవపూలరసం, నల్లకలవపూలరసం, ఉలవల కషాయం, పిప్పళ్ళ కషాయం, తేనె, అల్లపురసం — వీటిలో ఏదైనా అయిపాసంగా వాడుకోవచ్చు. తరవాత అడ్డనరం, తిప్పతీగ, గంటుభారంగి, తుంగముస్తలు, నాచుడు — వీటి కషాయాళిలో ఒకటిన్నీ పుచ్చుకునేది.

ఇది పంచవిధకానలు, రక్తస్రవీణనం, వగర్పతోహదిన జ్వరం, శ్పష్ట, తాపం, క్రమ పోగొడుతుంది. ఆకలి వృద్ధిచేస్తుంది. బలమూ ఘట్టి కలిగిస్తుంది. క్షీణవ్యాధులు, గుల్మం, ఆనాహం, ఉదరవ్యాధులు, క్రిములు, పాండువు, జ్వరమూ పోగొడుతుంది.

౬౦ కిన్నరకంతరసం

రసం గంధక మ్రథం చ మాక్షికం లోహ మేవ చ
కర్షప్రమాణం సఃగృహ్య వైక్రాంతం రసపాదకమ్
వైక్రాంతార్థం తథా హేమ రాష్ట్రం హేమచతుర్థమ్
వాసాయా శ్చ తథా భార్గ్యా భృహత్యో రార్ద్రోఽస్య చ
స్యూనేన సరస్వత్యా భావయిత్వా పృథక్పృథక్
ఋక్తిర్వయమితాః కుర్యా ద్వటీ శ్చాయావ్రజోఽపి తాః
స్వరథేదా సశేషాం శ్చ కాసాన్ శ్వాసాం శ్చ వాహణాన్
నిఖిలాన్ కఫజాన్ వ్యాధీన్ వాతశ్లేష్మనముష్ణహన్
మాన్యా త్కిన్నరకంతాభ్యో రసో పా రుద్రస్సితః
కిన్నర స్యేవ కంత స్య స్వరోస్య ప్రాశనా రభవేత్ ।

పాదరసం, గంధకం, అధికభస్మం, హేమమాక్షికభస్మం, లోహభస్మం — ఇవి రెండేసి తులాలు. వైక్రాంతభస్మం అరతులం. సువర్ణభస్మం పావుతులం. రజతభస్మం ఒక తులం. ఇవి చేర్చుకుని, అష్టసరంసంతోనూ, గంటుభారంగి కషాయంతోనూ, వాకుడు శేలములకల రసాలతోనూ, అల్లపురసంతోనూ, పరస్వతీతిమరసంతోనూ శరుశేషగా భావనచేసి రెండేసిరతుల యెత్తున మాత్రలు కట్టుకుని వాడుకునేది.

ఇది సకలవిధాల స్వరదోషాలు, దగ్గులు, వగర్పలు, కఫవ్యాధులు సమస్తమూ పోగొడుతుంది.

౬౧ విషూచివిధ్వంసరసం

టంకనం మాక్షికం శుఃతీ పారదం గంధకం విషమ్
గరలం సమభాగేన సర్వేషాం హింగులం సమమ్

మర్దయే జ్ఞంబీరద్రావై ర్వటి కార్యా ప్రయత్నతః .
 శ్వేతనర్మపకుల్యా చ మృతనంజీవనీ తథా
 విషూచీం నాశయ త్యాశు దధ్యత్సం పథ్య మాచరేత్
 త్రిదోషోత్థ మతీసారం సర్వోపద్రవనంయుతమ్ ।

పాఠగించిన వెలిగారం, హేమమాక్షికభస్మం, సాంటి, పాదరసం, గంధకం, నాభి, గరళం — ఇవి సమభాగాలు. వీటికన్నిటికీ సమం ఇంగిలీకం. ఇవన్నీ చేర్చి నిమ్మ కాయరసాన మర్దించి అపగింజ లంతేసి మాత్రలు చేసి తగిన అనుపానంతో వాడు కుడేది. పెరుగుతో అన్నం పెట్టాలి.

ఇది విషూచి (కలరా) పోగొడుతుంది. సర్వోపద్రవనాలతోనూ కూడిన త్రిదోష తీసారం కూడా తగ్గించేస్తుంది.

౭౨ అ గ్ని ము ఖ ర స ం

సూతం గంధం విషం తుల్యం మర్దయే దార్ద్రకద్రవైః
 అశ్వత్థదించాపర్ణక్షౌరాః క్షౌరౌ చ టంకణమ్
 జాతీఫలం లవంగం చ త్రికటు త్రిఫలా సమమ్
 శలభక్షౌరం పంచపలం హింగు జీరం ద్విభాగికమ్
 మర్దయే దప్లుయోగేన గుంజామాత్రా వటి శుభా
 పాచనీ దీపనీ నవ్యోజీర్ణం శూలవిషూచికాః
 హిక్కాం గుల్మం చోదరం చ నాశయే న్నాత్ర సంశయః ।

పాదరసం, గంధకం, నాభి — ఇవి ఒక్కొక్క పలం గ్రహించి అల్లపురసాన మర్దించేది. తరవాత అందులో రావి, చింతి, ఉత్తరేణుక్షౌరాలు, యవక్షౌరం, సర్జ క్షౌరం, పాఠగించిన వెలిగారం, జాతికాయలు, లవంగాలు, సాంటి, పిప్పళ్ళు, మిరి యాలు, కరక, తాడి, ఉసిరికలు — ఇవిన్నీ ఒక్కొక్కపలమూ, శంఖభస్మం అయిదుపలాలు, ఇంగువ, కీలకర్ర రెండేసి పలాలు చేర్చి అష్టద్రవ్యాలతో మర్దించి గుడిగింజలం లేసి మాత్రలు కట్టి సమమానుమాలంగా అనుపానాలు నిర్ణయించుకుని వాడుకుడేది.

ఇది జీర్ణకక్షిని వృద్ధిచేస్తుంది. అకలి భుజిస్తుంది. అజీర్ణం తగ్గిస్తుంది. శూల, విషూచి (కలరా), ఎక్కిళ్ళు, గుల్మాలు, ఉదరవ్యాధులు పోగొడుతుంది.

౭౩ సు వ ర్ణ సిం దూ ర భూ షణం

సువర్ణం రజతం వజ్రం మౌక్తికం చాపి విజ్ఞమమ్
భుజుగ మభ్రకిం కాయం రససిందూరం కంఠే
వృద్ధ్యభాగం పూర్వార్థే త్వేకభాగం పారార్థే
జాతీపుష్పం సై శ్శోణముపపుష్పేక్షుపాలకైః
వరావరాహాలామజ్జహిమశాల్మలివాదిభిః
ప్రత్యేకం శ్రీదీపం పిష్ట్యా మాషమూత్రం తు మాసతః
మధునా నేవయే త్ప్రత్యేకం ఉష్ణం స్వచ్ఛం చ కామరామ్
విశేషం తు ప్రమేహం శ్చ చర్వాణం చ పైత్తికాన్
సిందూరభూషణం నామ గర్భణీయోగ నాశకమ్
వీర్యవృద్ధికరం నిత్యం వంశోప తయణాయతే ॥

సువర్ణభస్మం, రజతభస్మం, వజ్రభస్మం, మౌక్తికభస్మం, ప్రహళభస్మం — ఇవి రెండేసి భాగాలు. నాగభస్మం, ఆహ్లాభస్మం, కాంతభస్మం, రససిందూరం, కంఠ భస్మం — ఇవి ఒక్కొక్క భాగం. ఇవిన్నీ కలిపి జాజుపువ్వులు, ఎర్రతివిసిపువ్వులు, చెయ్యవీళ్ళు, కుయవేయి, పిల్లితగలు, నేలతాడి, వట్టికళ్ళు, రక్తచందనం, మూయగు చెక్క — పిటి రసాలతో మూడేసిదినాలు ముద్దించేది.

ఇది మాషప్రమాణం తేనెతో పుచ్చుకునేది. ఇది గర్భకుష్టులు, కామెర్లు, విశేష ప్రమేహాలు, ఇరవైనాలుగు పిత్తివ్యాధులు, పొగొడుతుంది. గర్భకుతులకు వచ్చే రోగాలన్నీ ముఖ్యంగా పొగొడుతుంది. వీర్యవృద్ధిన్నీ కలిగిస్తుంది. ఇది నేవించిన కాదు వృద్ధుడైనా పడుచువా డవుతాడు.

౭౪ ఆ నం ద బై ర వి

సౌభాగ్య హింగుళ కణా గరళం మరీచం
సంమర్ద్య సింజకరినేన దినశ్రీయంచ
ఆనందబైరవటీ తుపరీప్రమాణం
నానానుపానసహితం సకలామయేష్నుమ్ ॥

పొంగించిన వెలిగారం, ఇంగిరంగం, కిన్నెరూ, నాళి, మిరియాలు — ఇవి సమ భాగాలు. ఇవి వేపచక్కరసంతో నూరి తగిలించబడిన మంత్రము చేసి వాడుతున్నది.

ఇది అంశరూ నిమ్మకాయలపాన ముద్ది చి తయారుకైస్తున్నారు. ఎక్కడో శుద్ధవైష్యులు మాత్రమే వేపచక్కరసాన ముద్దించి శుద్ధపరుస్తున్నారు.

ఇది సకలవ్యాధులూ తగ్గిస్తుంది.

౭౪ కూ ల కు తా రం

టంకణం పారడు గుండు త్రాకలా వ్యోమ ల శివమ్

విషం తామ్రం చ నేపాళం భృగస్వసమస్తయే

ద్విగుణమత్రా వచికా మరీచే నాల్గో కన వా

సర్వకూలకతారోయం విష్ణుచక్ర మివ సురాన్ ||

పొంగించిన వెలిగారం, పాదరసం, గంధకం, కరిక, తాడి, ఉసిరిక, సొంటి, ముల మిరియాలు, తాగికం, నాళి, తామ్రధస్తం, నేపాళాలు, — ఇవి సమభాగాలుగా గ్రహించి గుంటకలగరసంతో ముద్దించి రుచిగిలించబడిన మాత్రలు కట్టు కుని వాడుతున్నది. ఆపానం మిరియాలకాయలను గాని, అల్లప్పుడం గాని వాడు తున్నది. సుదర్శనచక్రం సకలరాక్షసులనూ సుహరించుటకు ఇది సకలకూలలూ పోగొడుతున్నది.

౭౫ వై థ్యాం త క ర సం

అల్లము జీలకర్రయను ఆమలనూపము సింహరూపునన్

తెల్లని సైంధవణు సుభాగము చాల్చిని ఖల్వమందునన్

బుల్లని నిమ్మపండ్లరసముంగొని మర్దన చేసి చిన్నమునన్

జల్లగ నేవడసనను శాంతము నొందును సర్వప్రైత్యముల్ ||

పొట్టుతీసిన అల్లం, జీలకర్ర, ఉసిరికపప్పు, రససింహం, సైంధవలవణం, చాల్చిని చక్క — ఇవి సమభాగాలు. ఇవన్నీ కలిపి నిమ్మకాయల రసంతో మర్దనాచేసి చిన్న మెత్తు చొప్పున పుచ్చుకుంటే సకలవైథ్యాలూ తగ్గిపోతాయి.

పంచదోషధాలు

౧ పూర్ణచంద్రోదయం

పలు నృమన్వర్ణదళం రసేంద్రం
 పలాప్టకం పోడిత గంధకన్య
 శోణై న్నకారానభవప్రసూనై
 స్వం విమర్ద్యాథ కుమారకాద్భిః
 తత్కాచకుంభే సిహితం ప్రగాఢే
 మృత్పర్వటీభి ర్దివనత్రయం చ
 పచే త్రుమాగ్నో సికతాఖ్యమంత్రే
 తతో రజః పల్లవరాగరిత్యమ్
 నిశ్చయః చైత చ్చ పలు పలు చ
 చత్వారి కిర్పూరజ స్రవైవ
 జాతీఫలు శోషణ మింద్రపుష్పం
 కస్తూరికాయా ఇహ శాణ మేకమ్
 చంద్రోదయాయం కథితోన్య మాషో
 భుక్తోహివల్లీదళమధ్యపరీ
 మనోత్కటానాం ప్రమదాశతానాం
 గర్వాధికత్వం శ్లేషయ త్యక్తాడే
 ఘృతం ఘనీభూత మతీవ దుగ్ధం
 మృదూని మాంసాని నమస్తకాః
 కూషాన్నపిష్టాః భవతి పథ్యా
 న్యానందదాయీ న్యవరాణి చాత్ర

బలీవశితనాశన ప్రభుత్వతా ము ప్రభుత్వ
 స్వని ప్రభుత్వంబుః ప్రభుత్వంబుః
 గృహపి గృహభూపతి ర్భూతి ప్రభుత్వ చంద్రోదయ
 పు మంచరదర్శిణో మృగదృశాం భవే ర్భూతి
 రతికాతే రతాతే నా నేవితన్యో రసోత్తమః
 మానవాసం కరో త్యేయః ప్రసదానాం సుఖితమే
 శృత్రీయం స్థాపనం చైవ జగము చాపి మృత్యు
 స వికారాయ భవతి సాధకే ప్రభుత్వ
 యథా మృత్యుంజయభానా
 స్థాపత్యుంజయతి దేహినామ్
 తథాయం సాధకేంద్రస్య జరామరణాశనః
 తంత్రాంతరే ప్రసిద్ధోయం మరీచిశ్శజనామతః ।

అతిమృదువుగా వున్న కందనపురేపలు ఒకపలం. శుద్ధమైన పాదరసం యెనిమిది పలాలు. గంధకం 16 పలాలు. ఇవి మూడూ సంప్రదాయం ప్రకారం కలిపి మర్దిం చేడి. గంధకంలో రసం బాగా జీర్ణించాక ఆపాడి పైడిపత్రిపువ్వులరసంతో మూడు దినాలూ, కలబందగసంతో మూడుదినాలూ మర్దిం చేసే. తనవారి, అది నీకను ఎంకించి చూర్ణంచేసి గజపప్పెలలో ఎక్కించి సికతాయంత్రంతో క్రమాగ్నులమీద మూడు దినాలు వుండాలి. అప్పుటికి మామిడిచిగురుటాకుల రంగుతో సి.యూగం ఏర్పడుతుంది. అది తీసుకుని అది వొకపలం, పచ్చకర్పూరమూ, జాజికాయ, మిరియాలూ, లవంగాలూ — ఇవి నాలుగూ ఒక్కొక్కపలమూ, ఒకకాణం కస్తూరీ చొప్పున గ్రహించి మెత్తగా నూరి నీటిగతులను పట్టి మోతాకు నిర్ణయించుకుని వాడుకోవాలి.

ఇది పుచ్చుకునేటప్పుడు కేకకున్న నెయ్యిని చిక్కని పాలూ, మంచినంది మాంసాలూ, మామిడినూ, మినపసున్నీ ఇలాంటి బలకరపదార్థాలూ ఎక్కవగా భుజించాలి.

ఇది పుచ్చుకున్న పుగవుడు ఆనేకమంది స్త్రీలతో రమించగలుగుతాడు. ఇది పుస్తపాధులనూ పోగొడుతుంది. శరీరం ముడతలుపడనివ్వదు. జాట్లు పెరియ నివ్వదు. వయస్రంభనం కలిగిస్తుంది. ఇది నేవించేవాడు మక్కకుడు లాళ్ళ బలదర్శి కుడై స్త్రీలకు ప్రీతిపాత్రుడై వుంటాడు. ఇది రతిపారంభించడానికి ముందుగాని,

రతి అయినదంత నాని తానబూలంబో నేరస్తే స్త్రీలకు గర్వభంగం కలిగించే శక్తి కలదునని. స్వాభావా విచారణలూ, కష్టముచేచాలనా నది లెక్కనంపస్సరిం తప్పువ తానందా నేలించే ప్రభుత్వ స్థితి మునెత్తెను. అది సేస్తే మునెత్తెను మరణమూ కూడా రవు.

ఇదే ఇతరజాతాలలోనూ ఇతరగ్రంథాలలోనూ పునరధ్యక్షం అని ప్రఖ్యాతి పొందివుంది.

గమనిక:— ఇది చెప్పడంలో గ్రంథంలో వున్న విధానానికి, మరదేకంలోవున్న సంప్రదాయానికి చాలా భేదంవుంది. “తత్వో రజః కల్లరరాగిరహ్యం నిగ్రహ్యం” అని యోగంలో ఉంది. (మామిడి) చిగురుటానులాగ రహ్యంగా వున్న సీమారం గ్రహించవలసింది. అని మాత్రమే గ్రంథంలో వుంది. సిద్ధురం బహుశ్వలో వైభాగాన వుంటుందనీ, గంధకంయెగిరిపోయి ఒంగారం కింద వుండిపోతుందనీ అందరికీ తెలుసు. సీమారంలో అబాగారం కిలపవలసిందని యోగంలో లేదు; కాని మనదేశంలో మొగ్గల్లుచీ అబాగారం కలిపి నూరి పిప్పెలుకట్టి బాడవం సంప్ర దాయం అయింది. ఇది తప్పు. అబాగానలోవున్న నూరి సింహారానికి సుక్ర మించింది. అంగారం యిక నగలకు మాత్రమే పనికివస్తుంది. దాని బొప్పెలకట్టి పోయింది. అబాగారం సింహారంలో కలిపి నూరడం, అబాగారం రసంలోనూ గంధకంలోనూ కలిపి మళ్ళీ పూర్ణచంద్రోపయం వంపవలసింది. నిగ్రహం. బొప్పెలు చేసేవారు ఈవిషయం బాగా యోచించాలి.

మరిన్ని, సింహారనూ బాగారనూ కలిపి నూరి యేవో అనుపానద్రావ్యంనో బాడ వడం కూడా ముందేకంలో వాడుకలో వుంది. ఇది శ్రీమతుప్రకరణంలో చెప్పిన రసాయ నాషడం. శ్రీమతువ్యాధిగా వాడినా, రసాయనంగా వాడినా యిది యోగంలో చెప్పినట్లు పచ్చకన్నుకనూ, బ్రహ్మకాలూ, బాడికాయూ, మిరియాలూ, కస్తూరీ కలిపే వాడాలి. ఇదికూడా వైద్యులు యోచించాలి.

అకాంతవల్లభరసం

కాంతం షోడశభాగం చ చతుర్దశ మయోరః;
కిట్లు ద్వాదశకం చైవ దశభాగంతు టంకణమ్
మనశ్శిశ్నాప్తభాగం చ షడ్భాగంతు శిలాజతు
నర్వణ చ సమం సూతం గంధకం చాపి తక్ష్మిమమ్

అద్వైతమునుగదాచే న్యన్య వాదకాయంతరే క్షిప్రేత్
 పాచయే త్వత్కాత్రం తు నన్యాయాః సూక్ష్మచూర్ణితమ్
 నేవితం మధునా నుత్తం నిష్కర్షితేన సమన్వితమ్
 పాంచురోగం క్షయం గుల్ఫం గ్రహణీ వఃపి వాతవేగేత్
 కానం త్వానం జ్వరం ఛర్ది స్తీహోదర మరోచకమ్
 మందాగ్నిం కష్టరోగం చ మూలరోగం భగంజఃమ్
 వాతశూలహరం వ్యన్య మత్యంత మతిపీడనమ్
 తుష్టికష్టికరం కాంతివర్ధనమ్ బలవర్ధనమ్
 కాతవల్లభనామ్నాశం విష్టునా నిర్మితం పురా
 నర్వపాంశు క్షయం చైవ లోకస్యారోగ్యకారణమ్ ।

కాంతభస్మం 16 భాగాలు. లోహభస్మం 14 భాగాలు. మాంధూరభస్మం 12 భాగాలు. పొంగించిన వెలిగారం 10 భాగాలు. మణిశిల 8 భాగాలు. కర్పూర శిలాజిత్తు 6 భాగాలు. వీటి అన్నిటికీ సమం పాదరసం. రసంతో సమానం గంధకం.

ముందు రసగంధకకజ్జలిచేసి తిరవాత భస్మాలు కలిపి నూరాలి. ఏరసంతోనూ నూరమని యోగంలో తిక్కవాయినా, వృద్ధవైద్యులు నిమ్మకాయరసంతో నూరడం సంప్రదాయంచేశారు, అది అరాక వల్ల పొడిచేసి గాజునప్పెలో ఎక్కించి క్రమాన్నులతో ఏడురాత్రి బుగ్గళ్ళు వంటచేయాలి. వంటఅయిన తిరవాత పైనిచేరిన సిందూరమూ, కిందపూడిపోయిన భస్మపంపుటీ కలిపి మిరియాలకషాయంతో నూరి, వుప్పెలు కట్టుకునేది. ఈమిరియాలకషాయం మర్దనా కూడా సంప్రదాయసిద్ధమే. గాజునప్పెలో అడుగున వుండిన భస్మపంపుటీ ఉన్నది ఉన్నట్టు తీసి సిందూరంతో కలపగూడదు. దానిలో గంధకం ఏమాత్రం అయినా మిగిలివుండవచ్చు ; కనక, అది పెంతులో పోసి కొంతసేపు నిష్పమిద ఉంచాలి. అలాచేస్తే పొగరూపానగాని మంటరూపానగాని అగంధకం వారిందిపోతుంది. అదిచల్లబడ్డాక సిందూరంతో కలుపుకునేది.

ఇది తెనుగుదేశంలోనే వాడుకలో వుండిన గొప్ప ఔషధం. యుక్తిగా అనుపాన చేదాలతో వాడుకుంటే యిది అనేకవ్యాధులను తగ్గిస్తుంది. కాని నిత్యపరిచయంవల్ల చాలామంది ఇది సామాన్య ఔషధం అనుకుంటారు. ఇది క్షయప్రకరణంలో ప్రధానంగా చెప్పుబడ్డది.

ఇది పాండుశోగం, త్నయ, శాస్త్రం, గ్రహణి, కాస, క్షాస, జ్వరం, భర్తి, స్త్రీహోదరం, అశోచకం, అగ్ని మూర్ఛి, కష్టపు, మూలశంక, భిగ్గరం, వాత కూల పోగొడుకుంది. ఆకలిస్పర్ధి కలుగుతుంది. వీర్యస్పర్ధి కలిగిస్తుంది. రక్తస్పర్ధి, శరీరపుష్టి, కాంతి, బలమూ కలిగించి తుష్టి కలిగిస్తుంది. సర్వ పాండువులకూ, త్నయలకూ ఇది తిరుగులేని ఔషధం.

ఇందులో కాంతింమొదలైన వన్నీ శాస్త్రీయంగా తయారైన భస్మాలు గానే వాడాలి. రజసువాడడం చాలా తక్కువ. 'రజః' అంటే భస్మమే. శిశిజిత్తు అన్నచోట కొందరు గోమూత్రశిశిజిత్తు వాడడం కూడా ఉంది; కాని అది మంచి సంప్రదాయం కాదు. వంటలో గోమూత్రశిశిజిత్తు గంధకంతోపాటు చూరించి పోతుంది. అంచేత కర్పూరశిశిజిత్తే వాడాలి.

మరిన్నీ కొండ టిడి మూడుదినాలే వంటచేస్తారు. అదిన్నీ తప్పే. ఏడురాత్రిం బగళ్ళు వంటచేస్తేనే ఇది మరిగా పనిచేస్తుంది.

రజసు వేస్తే గాని ముప్పై గట్టిగా వుండవలసి, గట్టిగా వుండడం దీనికి ముఖ్యం అని కూడా కొందరు చెబుతారు. అదీ మంచి అర్థం కాదు. భస్మాలే వాడాలి. ముప్పై వల్లరాయిలాగ వుండవలసిందే.

తామక ర ద్వ జం

పల మేకం సువర్ణస్య రసోన్యస్య పలాష్టకమ్
రసస్య స్వరూపం గంధం క్షిప్రీకృత్య యత్నతః
కుచాంతికారపై ర్భాగ్యం కాచపాతే సిధాపయేత్
వాచయంత్రే చ సంస్థాప్య క్రమత స్త్రినిసం పచేత్
సాంగశీతం సమూదాయ పుష్పారుణరజస్సనుమ్
యవమాత్రం ప్రగాతవ్య మహిసల్లిదలై స్సహ ।

క ష ధ్ను.ణ బ లి జా రి త మ క ర ద్వ జం

రసస్య వద్దులై ర్గందైః పూర్వవ త్క్షిప్రీకృతే
భావితే పాచితే సమ్యక్ వద్దుణో ఒలిజారితః
విధివ త్సేవితో హ్యేవ ముముర్షు మపి జీవయేత్

ఏత దభ్యాసత త్వైవ జరామరణనాశఃః
 అమరానవిశేషేణ కిరోఽవిధాన్ గుణాన్
 జ్వరం త్రిదోషజం ఘోరం మంహాత్మ్య మిరోచకమ్
 అన్యో శ్చ వివిధాన్ రోగాన్ వాఽయే కాత్రసంశయః
 కరో త్యంజలుం వుంసాం వలీపలితనాశః
 మేధాయుఃకాంజిజనః కామోద్దీపకస్య స్పృహన్
 భాస్వజ్జ్యోతి ర్యథా భాతి కాచే నీలాంకే కుభే
 తథానువాసభేదేన క్రియావాన్ మఃరధ్యజః ॥

అపరంజరీకులు ఒకపం. శుద్ధపాదరసం ఎనిమిదిపాలు. గంధకం 16 పాలు. మందు బంగారం రసంలో జీర్ణంపచేసి తరవాత గంధకంలో కలిపి మెత్తగా నూరి పిదప కలబందరసంతో నూరేది. అది నీడవెండిచి చూర్ణించి గాజాకుప్పెలో యెక్కించి క్రమాగ్నులతో సికతాయంత్రంమీద మూడుదినాలు వండి చల్లబడిన తరవాత కుప్పెపైభాగాన వున్న సింహారం గ్రహించాలి. అది యవప్రమాణం తాంబూలంతో నేవించేది.

వడ్డుణబలిహారిత మకరధ్వజానికిన్నీ ఇవే వస్తువులు. అయితే గంధకం రసానికి రెట్టింపు కాక అరురెట్లు వెయ్యాలి. అంటే, అపరంజరీకులు ఒకభాగం, రసం ఎనిమిది భాగాలు. గంధకం 48 భాగాలు. బంగారం రసంలో జీర్ణంపచేసి అది అంత గంధకంలోనూ కలిపి కజ్జలిచేసి కలబందరసంతో నూరి అరికపిదప చూర్ణించి గాజాకుప్పెలో యెక్కించి సికతాయంత్రంమీద క్రమాగ్నులతో మూడుదినాలు వండేది. చల్లబడిన తరవాత పైని వుండే సింహారం గ్రహించివాడుకునేది. ఇవోకవిధం.

ఇక రెండోవిధం : అపరంజరీకులు ఒకభాగం. రసం ఎనిమిది భాగాలు. గంధకం పదహారుభాగాలు. మెత్తగానూరి కలబందరసంతో మర్దించి అర్చి చూర్ణించి గాజాకుప్పెలో యెక్కించి మూడుదినాలు వండేది. చల్లారినపిదప సింహారంమాత్రం గ్రహించి మరో 16 భాగాలు గంధకంలో కలిపి కలబందరసంతో నూరి యథాప్రకారం వంటచేసేది. మర్దన సింహారంమాత్రం గ్రహించి తక్కిన 16 భాగాలూ గంధకం కలిపి కలబందరసంతో మర్దించి యథాప్రకారం వండేది. ఇప్పుటికి గంధకం 48 భాగాలూ వాడడం అయింది. ఇది మంచివిధానం అని చాలామంది ఆశంబిస్తున్నది.

మూడోపద్ధతి. సిక్కోక్కనంటువు ఎనిమిదేసి భాగాల గంధకంతో అరుమాట్లు వండడం. ఇది సాధారణంగా వాడుకలో లేదు. మూడుమాట్లు వండినా అరుమాట్లు

చండినా రెండోవంట మొదలు బంగారం కలపనక్కరలేదు. మొదటివంటకాగానే బంగారం తీసెయ్యాలి. కొత్తది అవసరం లేదు. సిందూరంమట్టుకే తక్కిన వంటలలో చేర్చుకోవాలి.

బంగారం కలిపినూరి వాడడం తప్ప. సిందూరమే వాడ మని యోగంలో చెప్పబడ్డది.

ఇది మృత్యువును కూడా జయిస్తుంది. యువలితనం రానివ్వదు. త్రిదోషాలవల్ల వచ్చిన జ్వరాలూ, అగ్నిసూంధ్యమూ, అహోచకమూ పోగొడుతుంది. బలమూ పుష్టి వీర్యవృద్ధికలిగిస్తుంది. శరీరం మెడతలుపుడనివ్వను. జాట్లు తెల్లబడనివ్వదు. బుద్ధిబలం పెంచుతుంది. ఆయువును వృద్ధిచేస్తుంది. లేజన్నూ, వర్చన్నూ కలిగిస్తుంది. కామోద్దీ పనమున్నూ కలిగిస్తుంది. అనుపానవిశేషాలతో దీనిని వాడి సకల వ్యాధులనూ కుదర్చవచ్చు.

ఇది బలికిపున్నంతకాలమూ తాంబూలంతో వాడతగ్గది. పథ్యం అక్కరలేదు.

మకరధ్వజానికి వడ్డుణబలిహరితమకరధ్వజానికి గుణాలు ఒక్కటే. అయితే, మకరధ్వజంకంటే ష. బ. మకరధ్వజం ఎక్కువగానూ, చురుగ్గానూ పనిచేస్తుంది.

మకరధ్వజమూ పూర్ణచంద్రోదయమూ ఒకటే. పూర్ణచంద్రోదయమే మరి రెండు వంటలు చేస్తే వడ్డుణబలిహరితమకరధ్వజం అవుతుంది. సిద్ధమకరధ్వజం మాత్రం సర్వాత్మనా కేదు.

౫ పుట ప క్ష, విష మ జ్విరాంతక లోహం

హింజూలనంభవం సూతం గంధకేన సుకజ్జలమ్
పర్వతీరవపత్నాచ్యం సూతాంఘ్రిహేమభస్మకమ్
లోహం తామ్ర మభ్రకం చ రసస్య ద్విగుణం తథా
వరిగకం గైరికం చైవ ప్రవాళం చ రసార్థకమ్
ముక్తా శంఖం శుక్తి భస్మ ప్రదేయం రసపాదికమ్
ముక్తాగృహ్యే చ సంస్థాప్య పుటపాకేన సాధయేత్
భక్షయేత్ప్రాతరుత్థాయ ద్విగుజాఘలమానతః
అనుపానం ప్రయోక్తవ్యం కణా హింగు సస్రైంధవమ్
జ్వర మష్టివిధం హంతి వాతవిత్తకఫాద్భవమ్

స్త్రీహాసంయక్తం గుల్కం సాధ్యాసాధ్య మథాపిచా
 సతతం సతతాభ్యం చ విషమజ్వరాశ్శమ్
 కామలాం హృదయోగం చ శోధం మేహ మురోచకమ్
 గ్రహణీ మాయురోషం చ కాసం శ్వాసం చ తీత్ర చ
 మూత్రకృచ్ఛాతిసారం చ నాశయే దవికల్పతః
 అగ్నిం చ కురుతే దీప్తం జలవస్త్వినాదనః
 విషమజ్వరాంతకాభ్యో నన్వంతరిప్రకాశితః ।

ఇంగ్లీకరసం సమభాగగంధంతో పెట్టిచేసే. అదిన్నీ, రసంలో నాలుగోమారు
 స్వర్ణభస్మమూ గ్రహించేసి, గోహాధిష్ఠం, తామ్రాధిష్ఠం, అభ్యధిష్ఠం — ఇవి రసానికి
 రెట్టింపు, వంగిధిష్ఠం. కుటుంబగురు, ప్రవాళిధిష్ఠం — ఇవి ఒక్కొక్కటి రసంలో
 సగంపూన, మాక్తిసిస్థం, శంఖధిష్ఠం, ముత్యపుదిప్పలధిష్ఠం — ఇవి ఒక్కొక్కటి
 రసంలో నాలుగోమారు. ఇవిన్నీ కలిపి నీళ్ళతో నూరి మిద్రచేసి అది ముత్యపు
 చిప్పల సంపుటిలో పెట్టి అముత్యపుదిప్పలు ధిష్ఠం కావడానికి తగినన్ని పిడకలతో
 పుటంపెట్టేది.

ఇది ఆ నీకలను సానాలతోవాడవచ్చు. పిప్పళ్ళు, మైదవలవణం, ఇంగువ — ఇవి
 సమభాగాలుగా చేసిన చూర్ణంతో వాడితే విషమజ్వరాలూ, యక్ష్మక్లిహృద్గుణాలూ
 పోగొడుతుంది. కామల, వాంతువు, ఉబ్బు, మేహరోగం, గ్రహణీ, అమదోషం,
 దగ్గు, వగర్పు, మూత్రకృచ్ఛం, మూత్రాతిసారం తగ్గిస్తుంది.

పుటం అయినతరవాత కొందరు సంపుటిలో వున్న మండే వాడతారు. కొందరు
 ముత్యపుచిప్పలతో కలిపి నూరి వాడతారు. అయితే, ముత్యపుచిప్పలు కలపడమే
 నుంచిది. చాలామంది వాడుక అదే. యక్ష్మక్లిహృద్గుణాలూ, అమదోషమూ తగ్గించడం
 జ్వరంలో అగత్యం కనక యాసంప్రదాయమే చాలామంచిది.

౧౬ సిద్ధమకరధ్వజం

వలమానం రసం నమ్య గృహమనంస్కారసంస్కృతమ్
 తథావలద్వయం గంధం శుద్ధహేమ ద్వికార్ణికమ్
 కైలాసాచలసంభూతే సుదృఢే చ సుచిక్కణే
 శోణవస్తరజే ఖల్లే సర్వం సంస్థాప్య మిత్రయేత్

మద్దయే ద్యత్నతో వైద్యో హానూ నష్టో నిరంతరమ్
 రక్తకార్పానపుష్పస్య క్షేతాంతోటఫలస్య చ
 కుమార్యా శ్చ రమై సుమ్య గ్భానయిత్వా పృథక్ పృథక్
 స్థాపయిత్వా కాచకూపీమధ్యే సర్వం ప్రయత్నతః
 రక్తాంగసాలసరశఖదిరశ్రీఫలోద్భవామ్
 కాష్ఠే నాన్యతమే నైన నిరసేన ప్రతాపయేత్
 మృనునానలయోగేన ప్రాగ్యామద్విశయం వచేత్
 పున ర్యామద్వయం సచ్చం మధ్యతాపేన వహ్నినా
 అగ్నినా ప్రఖరే జైవ తతో యామన్యయం వచేత్
 భూయో మంవాగ్నినా సాచ్య మనశీష్ట్యాయామకమ్
 సాంగకీత మథోద్ధృత్య నవచూతడళోపమమ్
 భంగురం లోహితం పిప్లే దాచింబకుసుమోపమమ్
 తతోవతార్య గంధేన ద్విగుణేన విమర్దయేత్
 భావయే త్పుర్యవ ద్భూయః సాచయే చ్చ ప్రయత్నతః
 ఏవం వారద్వయం కుర్యా త్పమ్య గౌషధసిద్ధయే
 సన్నివాతం జ్వరం ఘోరం మంవాగ్నిత్వ మరోచకమ్
 ఆమశూలం కటిశూలం మృచ్ఛూలం పక్తిశూలకమ్
 కాసం శ్వాసం చ యక్ష్మాణం శూలం కుష్ఠ మశేషతః
 గలోత్థా నత్రవృద్ధిం చ తథాతీసార మేవ చ
 క్లేవదం కఫవాతోత్థం చిరజం కులజం తథా
 నాడీవ్రణం వ్రణం ఘోరం గుహామయభగందరమ్
 వాయుం బహువిధం మాంతి ధ్వజభంగం విశేషతః
 సేవనా దస్య సశ్యంతి సర్వే రోగా ననశంయః
 కరో త్యగ్నిం బలంవీధ్యం వలీపలితనాశనః
 విధివ త్సేవితో హ్యేష ముముక్షు ముఖి జీవయేత్

స్వేచ్ఛాచారవిహింస సకవాది ద్వివ్యక్తే
 మేధాయుః కాంక్షజననః కమోద్భవస్య స్వహాకా
 వ్యద్ధోపి తరుణస్ఫర్థీ స్త్రిషు చాపి వ్యమాయతే
 సేవనా దన్య సమ్రాజో గచ్ఛతి మహాతమ
 త్రైలోక్యకుభదః క్రిమ శ్శవ ఏవ మహామహమ్
 మృత్యుంజయో యథాభ్యాసా స్మృత్యా జయతి దేహినామ్
 తథాయం సాధ కేంద్రస్య జగముణవాశసః
 స్వయం త్రైలోక్యనాథేన త్రైలోక్యహితమిచ్ఛతా
 సమర్పితాయం సిద్ధేభ్యః కరుణాశ్రేణి వై యతః
 అత్యం భువనే ఖ్యాతః శ్రీసిద్ధసుకరధ్వజః
 భాస్వాన్ యథా తమో హంతి శేషరీ కరిణా యథా
 తులానంఘ్రం యథా విహ్నిః తథాగోగా ససాహరేత్ ।

హంసంస్కారసంస్కృతం అయిన పాదరసం ఒకపలం. శుద్ధగంధకం రెండు
 పాలు. అపరంజరేకులు నాలుగుతులాలు. ఇవన్నీ మంచికల్పంలో వేసి కలిపి ఎడతెరిపి
 రీతుండా యెనిమిది జాములు చక్కగా నూరాలి. తరవాత ఎర్రపత్తిపూత
 రసంతోనూ, తెల్లఊడుగుపళ్ళరసంతోనూ, కలబందరసంతోనూ వేరువేరుగా
 కర్చించాలి. అది నీడ నెండిన తరవాత చూర్ణంచేసి గాజుపప్పెలోపోసి నీకతా
 మంత్రంలో మొదటి రెండుజాములూ మందాగ్నితోనూ, తరవాత రెండుజాములు
 పుధ్యమాగ్నితోనూ, కిదప రెండుజాములు గాఢాగ్నితోనూ చివర మరో రెండు
 జాములు మల్లీ మందాగ్నితోనూ కంటచెయ్యాలి. మంజిష్ఠ, మద్ది, సరిశ, చంద్ర,
 మారేడు — ఈజాతులలో వొకచెట్టు కట్టె బాగా ఎండిబెట్టి కంటచెయ్యాలి.

కప్పెలు చల్లబడ్డతరవాత విప్పిచూసుకుంటే వైభాగాన పాదరసం చక్కగా
 సింహరించి పట్టివుంటుంది అది విరిస్తే ఎర్రగా వుంటుంది. మారితే దానిమృతూత
 రంగుగా వుంటుంది. అసింహరింతునుమని మల్లీ రెండురెట్లు గంధకం కలిపి వెనకటి
 లాగే ఎర్రపత్తిపువ్వుల రసంతోనూ, తెల్లఊడుగుపళ్ళరసంతోనూ కలబందరసం
 తోనూ మర్చించి గాజుపప్పెలో పోసి యథాపూర్వంగా వండాలి. మల్లీ సింహరిం
 గ్రహించి రెండురెట్లు గంధకం చేర్చి మూడోమాటున్నూ అలాగే మర్చించి అలాగే
 కంటచెయ్యాలి.

ఇలాగ మొత్తం అయిరట్ల గంధకంతో మూడుమాట్లు వండితే సిద్ధమకరధ్వజం తయారవుతుంది. కుప్పై పైభాగాన అంటిపుడిన సిందూరమే సిద్ధమకరధ్వజం. మొదటివంట బంగారం తీసెయ్యకమ్మ. అది మూడువంటలోనూ చేర్చుకొని, చివర సిందూరంతో చేర్చడమూ నిరుపయోగం. దానితోపుండే బొప్పణ శక్తి మొదటివంటలోనే పాదరసానికి సంక్రమింపజేస్తుంది. అంచేతనే తక్కిన రెండు వంటలలోనూ చూపులకు మామిడి చిగురులాగా, విరిసే ఎర్రగానూ, నూరితే దానివృత్తుల రంగుగానూ పుండే సిందూరమే గ్రహించుకుని గ్రంథకర్త చెప్పాడు. మన తెనుగుదేశంలో, మూడవవంటలోనూ బంగారం వుంచి, చివర సిందూరంతో కలిపి నూరడం కొన్నిచోట్ల ఆచారంగా వుంది ; కాని, గ్రంథకర్త కంకోక్తిగా చెప్పినది గుర్తించినా, రసాయనశాస్త్రదృష్ట్యా ఆలోచించినా భారతదేశం అంతటా ఆచరణలో వుండిన సంప్రదాయం గుర్తించినా మొదటివంటతోనే బంగారంపని అయిపోతుందని బోధపడుతుంది. అబంగారం, నగలకే గాని యీక బొప్పణాలకు పనికిరాదు. కొందరు, బంగారం కూడా పాదరసంతో పైకెక్కితేలాగ చేస్తూ మంటారు ; కాని అది యెవరూ యెక్కడా చూపించిందీ చూసిందీ కాదు. ఏవిధంగా చూసినా అది నమ్మదానికి వీలలేదు. పోగా, రసం సర్వవిధాలా శుద్ధిచెయ్యడంలోనే వుండి సిద్ధమకరధ్వజం విశేషం. గంధకం కూడా నకలశుద్ధులూ చెయ్యాలి. మర్దనాకు రసాలూ, వంటపద్ధతీ కూడా దీనికి సుత్రేకశక్త్యతో అవలంబించాలి. ఈవిషయాలు పూర్ణచంద్రోదయయోగంలోనూ, పద్మజబీజారతనకరధ్వజయోగంలోనూ నూచించి వున్నాను. కొందరు పద్మజబీజారతనకరధ్వజమే సిద్ధమకరధ్వజం అనుకోవడమే కాక చెప్పడమూ, నాడడమూ నేను చూశాను. వారికి సిద్ధమకరధ్వజయోగం శేత్ర వుందని తెలియదు. పూర్ణచంద్రోదయంలోనూ, మకరధ్వజంలోనూ, పద్మజమకరధ్వజం లోనూ సిద్ధమకరధ్వజంలోనూ పడే వస్తువుల రసం, గంధకం, బంగారం— ఇంతే; కాని ఈగ్రంథంచూసినవారు వాటాలలోనూ, మర్దనాలలోనూ, వంటలోనూ, వంట చెయ్యకలసిన కాలంలోనూ చాలా భేదాలుండడం గమనించి వుంటారు.

శాస్త్రపరిజ్ఞాత లైన అయుర్వేదవైద్యులు వావ్యాఖ్యానం బాగాపరిశీలిస్తారని నమ్ముతున్నాను.

ఇలాగ కయారుచేసి సిద్ధమకరధ్వజం కయోబలావస్థలు గుర్తించి తగిన అనుపానాలతోవాడితే ఘోర మైన సన్నిపాతిజ్వరాలూ, అగ్ని మాంద్యమూ, అశోచకమూ, అనుకూలూ, కటికూలూ, వృద్ధకూలూ, పరిణామకూలూ, దగ్ధూ, మగర్మూ, (ఉబ్బగం) క్షయూ, కూలూ, కష్టమూ, గళరోగాలూ, అంత్రస్పృగ్ధీ, అక్లిసారమూ, కఫవాతాలవల్ల వుట్టిన క్షీపడమూ, చిరకాలం మంచి వున్న క్షీపడమూ, వంశక్రమం

వస్తున్న క్లిషదమూ, వాటికరువులూ, చూలశంకలూ, భగందరమూ, వాతవ్యాధులూ, ధ్వజభంజనమూ పోగొడుతుంది. ఇంకా అనేక వ్యాధులున్నూ తగ్గించేస్తుంది. అకలి వృద్ధిచేస్తుంది. విద్యవృద్ధి, దేహబలమూ కలిగిస్తుంది. శరీరం ముడతలుపడనివ్వదు. జాటునెరుపువ్వదు. యథావిధిగా నేతిస్తే యింకా వృద్ధువునున్నా జరుస్తుంది. అహారవిహారాలలో విధినివేధాలు లేకుండా— పథ్యం లేకుండా ఇది స్వేచ్ఛగా పుచ్చుకోవచ్చు. ఇది బుద్ధిలం యెక్కడచేస్తుంది. వృద్ధుని కలిగిస్తుంది. కామోద్దీ పనమన్నూ కలిగిస్తుంది. వృద్ధునికూడా యువకునిగా మారుస్తుంది. నూర్యుడు చీకటిని, సింహం యేకగును, అగ్ని దూదిరాశిని లాగ ఇది సకలవ్యాధులనూ వాళనం చేసేస్తుంది.

ఇది నేపించువం విషయమయినప్పటికీ వాడేవములో కొన్ని దురభిప్రాయాలున్నాయి. ఒక వంతులమో, రెండవంతులలో నేటిస్తే చూడవచ్చుది వాటిలో వొకటి. ఇది రసాయనం. బతికివుండింత కాలమూ పుచ్చుకోవలసింది. రసాయనం అంటే వ్యాధులూ ముఠలూ కూడడాచేసేది. అని అర్థం. యాజ్ఞీకమూ వాడిలేనే రసాయనావధం యీధలితాలు కలిగించకలదు. ఈసిద్ధమకరధ్వజమే కాదు, రసాయనావధం యేదయినా యాజ్ఞీకమూపుచ్చుకోవాలి. అప్పుడే అది పనిచేస్తుంది. అలా పుచ్చుకున్నవారే పూర్ణాయుర్దాయభాగ్యం పొందగలరు. సకల విహిక ముఖాలన్నూ అనుభవించగలరు.

అంటే, వైద్యుడు ఈసిద్ధమకరధ్వజం యెంత బాగా తయారుచెయ్యాలో, స్త్రీలు గాని పురుషులు గాని అంత శ్రద్ధగానూ, దీక్షగానూ పుచ్చుకోవాలి. ఇది వాడే టప్పుడు జతదీప్తి ననుసరించి బలకరమైన పదార్థాలు పుష్కలంగా వాడాలి.

౭ మ హా క న క సు ం ద ర ర స ం

రసగంధకనాగా శృ రసకో మాక్షికాభ్రకే
కాంతగిడుచుముక్తానాం మగభస్మం చ తాళకమ్
భస్మకృత్వా ప్రశుతేన ప్రత్యేకం కర్షనమ్మితమ్
సర్వత్యం శుద్ధహేమం భస్మకృత్వా ప్రయోజయేత్
మర్దయేత్రిదిసం సర్వం హంసపాదీరసై ర్భిషక్
తతో వై గోళకాన్ కృత్వా కాచకప్యం విగ్నిశేత్
రుద్వా తత్కాచకూపిం చ నవనస్త్రో వేష్టితాం

తపో వై సికతాయంత్రే త్రిదిను చోక్తః ప్రియా
 వత్సా త్తం సాంగకీతం చ మన్వ్యః పూర్వోద్ధితే రిసే
 వినిక్షిప్య కరండే థ సంపూజ్ఞానరాజిమ్
 మహాశనకసిందూరో రాజయత్కపరః పరః
 పాండురోగం శ్వాసకానకామలాగ్రహణీదాన్
 శ్రమిశోభోదరానర్తగుల్ఫినే హనుగాంధరాన్
 మందాగ్నిం ఛర్ది మరుచిం ఆమకూలహలీమకాన్
 జ్వరాన్ ద్వంద్వాదికా స్సన్యాస్సన్నిపాతాం శ్రుయోదత
 పిత్రరోగ మపస్కారం వాతరోగాన్ వినాశయేత్
 రక్తపిత్తప్రమేహం శ్చ శ్రీకాం రక్తస్పృశిం తథా
 + మిశ్రతీక్షేష్ణరోగాం శ్చ మూత్రరోగం నిహం త్యసా
 హేమవర్ణ్య శ్చ బల్య శ్చ ఆయుష్ష్యకవివధనః
 మహాశనకసిందూరః కిశ్యపేన విసిర్జితః ॥

రసం, గంధకం, నాగభస్మం, కఫరి, హేమమాక్షికభస్మం, అభ్రకభస్మం, కాంత
 భస్మం, ప్రవాళభస్మం, మూక్తికభస్మం, వంగభస్మం, తాకికభస్మం — ఇవి ఒక్కొక్కటి కర్మం. స్వర్ణభస్మం సర్వతుల్యం, అనగా, 22 తులాల. ఇవన్నీ కలిపి హంస
 పాది అకులరసాన మూడుదినాలు మర్దించి మాత్రలు చేసి, గాజుకు పైలో
 పోసి, సికతాయంత్రాన మందమధ్యమ గాఢాగ్నులతో మూడుదినాలు వండి చల్ల
 బడ్డతరవాత తీసి, మల్లీ హంసపాదిఅకురసంతోనే మర్దించి కుప్పెలు కట్టుకుని వయో
 బలావస్థల ననుసరించి వాడుకునేది.

ఇది క్షయలకు ప్రధాన మైన ఔషధం. సకాలంలో ప్రారంభించివాడితే
 ఎలాంటి క్షయ లైనా యిది తగ్గించేస్తుంది. మరీన్నీ, పాండువు, శ్వాసకాసులు,
 కామెర్లు, గ్రహణి, కృమి, ఉబ్బు, ఉదరవ్యాధులు, గుల్మాలు, మేహాలు, మూల
 శంకలు, మందాగ్ని, ఛర్ది, అరుచి, ఆమకూల, హలీమకం, ద్వంద్వాదిసకలజ్వరాలు,
 సన్నిపాతాలు, పిత్రరోగాలు, అపస్కారం, వాతరోగాలు, రక్తపిత్తం, ప్రమేహం,
 శ్రీల కుసుమవ్యాధులు, వింశతీక్షేష్ణరోగాలు, మూత్రవ్యాధులు పొగొడుతుంది.
 బలం కలిగిస్తుంది. వీర్యవృద్ధిచేస్తుంది. శరీరానికి బంగారపుచాయ కలిగించి దీర్ఘాయు
 ర్దాయమున్నా ప్రసాదిస్తుంది.

నువర్ణకాంతవల్లభరసం

కాంత, దేశభాగం చ చతుశ్శాఖ మయోరజః
 కీర్తి ద్వాదశకం చైవ దశభాగం తు లంకణమ్
 మసశ్శిలాప్తభాగం చ వద్భాగం స్యాద్భిః
 నువర్ణం చైకభాగం స్యాద్ద్రాక్షకం తు ద్విభాగికమ్
 సర్వైస్త్రియం శుద్ధసూత గంధకం సూతసమ్మితమ్
 జంబీరఫలసాదేణ మర్దయే న్యతిమాన్ భిషక్
 ఆర్ద్రముఖేదరే న్యన్య వాలుకామంత్ర మోగతః
 వాచయే త్వప్తరాశ్రిం శు సంక్రామ్య సుస్కృమ్మార్జితః
 మర్దయే న్యరిచక్వాదై క్షటికాం శైచైవ కారయేత్
 నేవితో మధునా యుక్త శ్చతుర్ముఖాప్రమాణతః
 పాండురోగం క్షయం గుల్మం గ్రహణీ చ చిరంతనీమ్
 కాసం శ్వాసం జ్వరం ఛర్దిం ప్రిహణోదర మరోచికమ్
 మందాగ్నిం కష్ఠరోగం చ మూలరోగం భగందరమ్
 వాతశూలం హరే ద్వృష్య స్తథాచై వాతిషేపకః
 తుష్టిపుష్టికరః కాంతివర్ధకో బలవర్ధకః
 కాంతవల్లభనామాయం నువర్ణపదపూర్వకః ।

అంతభస్మం 16 భాగాలు, లోహభస్మం 14 భాగాలు, మాంధూరభస్మం 12 భాగాలు, పాంగిచిన వెలిగారం 10 భాగాలు, మణిశిల 8 భాగాలు, కర్పూర శిలాజిత్తు 6 భాగాలు, సువర్ణభస్మం 1 భాగం, రజతభస్మం 2 భాగాలు. ఇవన్నీ మింతో అంత పాదరసం, రసానికి సమం గంధకం. ముందు రసగంధకాలు ఎక్కుగా కజ్జలి చేసి, తరవాత భస్మాలు కలిపి నిమ్మకాయరసంతో బాగా మర్దిచి గజ్జానుపైలలో జోపి వాలుకాయంతాన 7 రాత్రులు వంటచేసేది.

చల్లారిన తరవాత తిసి సింహారమా భస్మసంపుటి కలిపి మిరియాల కాయంతో మర్దిచి కట్టుకునేది.

ఇది వాయుగుణబయ్యెత్తు తేనెతో కలిపి పుష్పకుంభే పాండురోగం, క్షయ, గుబ్బం, గ్రహణి, కాస, క్వాఠ, జ్వరం, ఛర్ది, స్తీహోదరం, అరోచకం, అన్ని మాంధ్యం, కుష్టురోగం, మూలశంక, భగంధరం, వాతశూల, తగ్గించెస్తుంది. ఇది వృష్యయోగం. మిక్కిలి ఆకలి పుట్టిస్తుంది. కుష్టి పుష్టి కాంతి, బలమూ పెంపు చేస్తుంది.

కా మ హా ల క్ష్మీ వి లా స ర సం ౬

సువర్ణతారాభ్రకతామ్రవంగ కాంతం చ వైక్రాంత సుతీక్ష్ణం చ
సువిమ్రమం మూక్షిక మాక్తికం చ నాగం చ శుద్ధం రసభస్మకం చ
ఏత త్పమం వ్యోమరసేన మర్ద్యం ఏకీకృతం స్యాత్కృతఃజ్జలీకమ్
సంమర్దయే న్యాక్షికిసంప్రయుక్తం సంశోషయే ద్వత్రిషం చ ఘర్మే
త త్కాచకుర్యోదరమధ్యసంస్థం యత్నే కృతే తాక్ష్యపుటేన పక్వమ్
యామాప్తకం సర్జితపావకస్య లక్ష్మీవిలాసాఖ్యరసః ప్రసిద్ధః
శతావరీగోక్షురకం శతాంబు ర్యగ్రోధవాసాదిగణేన భావ్యం
క్షయం త్రిదోషప్రభవం చ పాడుం సకామలామ్ సర్వసమూరణం చ
శోఫప్రతిశ్యామవిసప్తవీర్యం మూలామయం చైవ సశూలకుష్మమ్
మందాగ్నిమేహః సపి సన్నిపాతం

శ్వాసం చ కాసం చ హరే త్ప్రయుక్తః

తారుణ్యలక్ష్మీప్రబోధకో మహాలక్ష్మీవిలాసో రసరాజ ఏవః ।

సువర్ణభస్మం, రజతభస్మం, ఆభ్రభస్మం, తామ్రభస్మం, వంగభస్మం, కాంతభస్మం, వైక్రాంతభస్మం, లోహభస్మం, ప్రవాళభస్మం, హేమమూక్షికభస్మం, ముత్యభస్మం, కాగభస్మం, రససింహాసం — ఇవి సమభాగాలు. ఇవన్నీ ముందు త్రికటుక పాయంతోనూ, తరువాత తేనెతోనూ బాగా మర్దించి రెండుమూడు దినాలు ఎండలో ఎండించేది. మూడుభాగం ఉంచి సంధిబంధనం చేసి గారుడపుటంటేసి చల్లబడ్డతరువాత పిసుకుని, పిల్లి లేగలరసంతోనూ, పల్లెరురసంతోనూ, పన్నీటితోనూ, వ్యగ్రోధ గణక పాయంతోనూ, కాసాదిగణక పాయంతోనూ భావనలుచేసి కుప్పెలకట్టుకుని యథోచితంగా వాడుకునేది.

ఇది త్రివీణావల్ల భట్టివత్తయ, పాంతువు, కామెట్లు, వాతప్యాధులు, ఉబ్బు, ప్రతిక్యాసుం శుక్లవర్ణం, మూత్రకం, కష్టం, ఆస్తిహార్యం, మేహం, సన్నిహితం, క్వాసకాసలు పొగొడుతుంది. వయస్సుభగం చేస్తుంది. లక్ష్మీప్రదం.

౧౦ క న క ణ ల సూ ర్యో ద యం

దశభాగం శుద్ధమాతం : ౧౦౦౦ ద్వాదశభాగకమ్
ద్విభాగే చ శిలాతాళే పాశార్థం శుద్ధస్వస్థమ్
తారం తామ్రం నాగవగై స్వర్ణకాచంశకాని చ
కుమారీదాడిమవ్రావై శ్చేత్రిమి-ల-వేద చ
త్రివిధం మర్తమి త్పున్య కాచమాప్యంశరే ష్టివేత్
నమ్య గావేద్యే శ్చేత్ప ద్వస్త్రుభి-దై స్పృశ్య త్రికైః
గోలకం తత్త్వ పే ద్భంజి వాల్కాయంత్రకై భిషక్
త్రిదిసం వాచయే చ్చుల్యాం మఃదమధోశ్చ మైః క్రమాత్
నాగశితం ముద్భత్య సందూరం రక్తవర్ణకమ్
సిద్ధం చైత దితి జ్ఞాత్వా స్వయోగేషు యోజయేత్
సర్వపాతజ్వరం ఘోరం చైకాదిశత్రయం హరేత్
ఉదరాణి చ సర్వాణి వాతరోగా నిర్విశేషః
సంతతః చ్చాస్యనకాసా చ పలీపలితినాశకః
గుణాద్వయం ప్రదాతవ్యం తత్తద్రోగానునాశకః
నాశయే దితి తిత్సర్వం శివస పరిభాషితః
బాలసూర్యోదయో నామ భిషగాశ్చర్యకారకః ।

పాదరసం 10 భాగాలు. గంధకం 12 భాగాలు. మణిశిల, తాళకం రెండేసి భాగాలు. స్వర్ణభస్మం ఒకభాగం. రజతభస్మం, తామ్రభస్మం నాగభస్మం, వంగ భస్మం పాశుభాగం చొప్పున గ్రహించేది. ఇవన్నీ కలిపి కలంకరసంతోనూ, దానిమ్మపండురసంతోనూ, చిత్రమూలకషాయంతోనూ బాగా మర్చించి గాజు పుప్పలో వుంచి పీకతాయంత్రంలో క్రమాగ్నులతోమూడు దినాలు వండి, చల్లబడ్డ

తరవాత తీసి కలబందరసంతోనూ, దానిమ్మపండురసంతోనూ మర్దింది కుప్పెలు కట్టుకునేది.

ఇది సన్నిపాతశ్లోకము, ఏ కావశశ్శ మలూ, ఉదరవ్యాధులూ, వాతవ్యాధులూ, శ్వాస కాసలూ, వలీలీతలూ పోగొడుతుంది. మోతాదు రెండు గురిగింజలయెత్తు.

౧౧ సు వ ర్ణ వా త రా త్త స ౦

హేమరాస్యాభ్రకే లోహం రసే ద్రుః శుద్ధగంధకమ్
వైక్రాంతం మాక్తికం చైవ విద్రుమం తామ్రతాళకే
శంఖచూర్ణం వృతం వ.గం మూంహారం కాంత మేవ చ
త్రిఫలాచూర్ణకం చైవ సూతార్థం విషకం తథా
వాసానింబరస్తేః పంచభావనా శ్చ పృథక్ పృథక్
చతుర్వామం మర్దికం చ కాయే చోషయే త్తతః
కుక్కుటాఖ్యపుటే పక్వా నాగింతం విచూర్ణయేత్
గుజామూత్రిప్రసూగేణ కణామధ్వాజ్ఞ సంముతిమ్
ఊరుస్తంభం వాతరక్తం గాత్రస్తంభం చ నాశయేత్
ఆమవాతం ధనుర్వాతం సూతికావాత మేవ చ
ఆధ్మానం చాగ్నిమాంద్యం చ తూనీ ప్రతితునీ మపి
వాతరాక్షసనామాయం వాతాశీతినిశశసమ్ ॥

శువర్ణభస్మం, రజతభస్మం, అభ్రకభస్మం, లోహభస్మం, పాదరసం, గంధకం, వైక్రాంతభస్మం, మాక్తికభస్మం, ప్రవాళభస్మం, తామ్రభస్మం, తాళకభస్మం, శంఖ భస్మం, పంగభస్మం, మాంధూరభస్మం, కాలేభస్మం, త్రిఫలాచూర్ణం — ఇవి సమ భాగాలు. వాళి రసంతో సగం. ఇవన్నీ చేర్చి అష్టసరలరసం, శేషచెక్కరసం, వీటితో అయిదేసిభావనలుచేసి, నాలుగుజూలు మర్దిచి ఎండినపిదప కుక్కుటపుటం వేసి తీసి వైరసాలతోనే మర్దింది కుప్పెలు కట్టుకునేది.

ఇది విప్పలిచూర్ణం, నెయ్యి, లేనే కలిపి ఒక్కగురింజయెత్తు చొప్పున పుచ్చు కంటే ఊరుస్తంభం, వాతరక్తం, గాత్రస్తంభం, ఆమవాతం, ధనుర్వాతం, సూతికా వాతం, ఆధ్మానం, అగ్నిమాంద్యం, తూనీ, ప్రతితునీ — ఈవ్యాధులు పోగొడు తుంది. ఎనైవారాలున్ను తగ్గించేస్తుంది.

చల్లబడ్డ తరవాత అది గ్రహించి అనంగాలు. నాగకేసరాలు, సాంటి, పైడిపత్తి గింజలపప్పు, కాకిమాడగింజలపప్పు, మీసలు తిప్పగట్టు — ఇవి రెండేసి తూలాలు. ఇంగిలీకం 16 తూలాలు. ఇవన్నీ కలిపి మళ్ళీ సిమ్మరసాన, నాసింజపళ్ళరసాన, దానిమ్మపళ్ళరసాన, అల్లపురసాన, మాడిఘరసాన, ద్వింది మాషప్రమాణం తగిన అనుపానంతో వాడకుంటే పంచహిక్కలు, ఛర్ది, శ్వాసకాసలు, అరోచకం, సుమస్తపైత్యాలు, జీర్ణగర్భం, ఆజీర్ణం. ముఖపాకం, కంఠలోమంట, హృద్రోగం, పాండువు, కామెర్లు, ఉష్ణావం, మాచ్చలు, ఉపశ్మాగం, జ్వరాలు, మాత్ర కృచ్ఛం, ప్రమేహాలు, శ్లష్మిమేహం, మూత్రాశ్మరి, గహణి, కూల, విషిక్, కాలు నేతుల మంటలు పోగొడుతుంది. కృష్ణం, కసాయనం, పుష్టి, ఆయువు, కాంతి వృద్ధిచేస్తుంది. పితృనాశకాంక్షలలో ఇంతమంది మరలేదు.

† గౌ ను వ ర్ణ మే హ వ ం గ రా జీ యం —

స్వస్థ మేకం ద్యుభాగం నగం నగ్నసాక్ష్యంతు పారవమ్
 గంధకం తు ద్విభాగం చ కన్యానవిమన్వితమ్
 పాడితం వాలుకాగంతే దినం సాన్ధ్యం భిషగ్విదా
 సాంగశీతలమూదాయ గు జాన్వగ్నావనూణామ్
 సేవసీమం తథా హంతి చాంగదాహ. చ కృచ్ఛ్రమ్
 క్షయం క్షయకృతాన్ ఛ్యాక్ష్మీన్ దౌష్ప్యం శ్వాస మేవ చ
 ప్రమేహాన్ వివిధాన్ తైవైవ భవతుస్తాత్ర తదైవ చ
 వృష్యం రసాయనం వైవ బుద్ధీద్రియబలప్రదమ్ ।

సువృద్ధస్థం ఒకభాగం. తగరం రెండుభాగాలు. పాదరసం ఒకభాగం. గంధకం రెండుభాగాలు. మేహవంగరాజీయంలోలాగే మందు రసమూ తగరమూ కలిపి తరవాత స్వస్థభస్మమూ గంధకమూచేర్చి కలపంపరసంతో వర్ధించి సికతాయంత్రాన దినంనర మందలి.

ఇది శరీరతాపం పోగొడుతుంది. మూత్రకృచ్ఛ్రం, క్షయ, క్షయకు సంబంధించిన అనేక శ్యాధులూ, దౌర్బల్యం, శ్వాస, ప్రమేహాలు, భవముత్రం తగ్గించేస్తుంది. వీర్యవృద్ధి కలిగిస్తుంది. మంచి కసాయనం. బుద్ధికి పదునుపెడుతుంది.

౧౪ రజతచంద్రోదయం

రజతం నేతభాగం పాదరసం ఎనిమిది భాగాలు, గంధకం పదహారు భాగాలు, ముందు రజతం పాదరసంలో జీర్ణం అయిపోయేటట్లు మర్దించి తరువాత గంధక మన్ను చేర్చి కజ్జలిచేసి కలబందరసంతోనూ, ఎరపత్తిపూలరసంతోనూ నూరి సికతాయంత్రంతో క్రమానుసారముగా మూడుసార్లు చుడి, పొంగకితం అయిన తరువాత మిగిలిన కలబందరసంతో మర్దించి చాడుకునేది,
ఇది ప్రమేహం, శ్యాచకాసం, శ్మశ్మి, పాండురోగం, జీర్ణజ్వరాలు, అగ్నిమాంద్యం, రక్తరోమం, తుయ, చర్మరోమం, చర్మల్యం, గ్రహణి, ఎక్కిళ్ళు పోగొడుతుంది. వీర్యవృద్ధి కలిగిస్తుంది.

౧౫ మువర్ణలోహరసాయనం

సువర్ణం పారదం గంధం క్రమాంతరగుణం భవేత్
రసతుల్యం తీక్ష్ణలోహం సర్వ మేకత్ర మర్దయేత్
జంబీరతులసీవాసానిర్గుండిదిత్రమూలకైః
క్షిప్త్యా కాచఘటే పక్త్వా సికతాయంత్రయోగతః
శీతాగ్నికం చ సంగృహ్య పూర్వై రేప చ మర్దయేత్

కృత్యా చ గుఃకా స్సమ్యక్ త్రిగుణాం భక్షయే త్రతః
 కాసా జ్ఞానం తథా జ్ఞేయం కామలాం క్షయశోభకే
 తస్మాద్ధేన్ తథా క్షేమం కఫవ్యాధీ నశేషతః
 సర్వరోగా వ్యర త్స్వేవ స్వర్గలోహరసా మునమ్ ।

స్వర్గభస్మం 1 భాగం. పాదరసం 2 భాగాలు. గంధకం 3 భాగాలు. లోహభస్మం 2 భాగాలు. ఇతన్నీ కలిపి నిమ్మ కాయరసంతోనూ, తులసిచతురసంతోనూ, అద్దసరిపు రసంతోనూ, వావిలిరసంతోనూ, చిత్రమూలరసంతోనూ, మర్దింది గాజాపప్పెతో ఉంచి సికతాయంత్రంతో ఎనిమిదిజాములు వండి, చల్లారిన తరవాత మొదటచెప్పిన రసాలతో మళ్లీ మర్దింది కుప్పెలు కట్టుకునేది.

మోతాదు మూడుగుడింజలయెత్తు. ఇది దగ్గులు, వగర్పులు, అజీర్ణం, కామెర్లు, త్వయ, ఉబ్బు, వాతవ్యాధులు, కఫవ్యాధులు పోగొడుతుండి.

౧౬ త్రై లో క్య చింతామణి

రసం వజ్రం హేమ తారం తామ్రం తీక్ష్ణం మృతాభ్రకమ్
 మాక్తికం గంధకం శంఖా ప్రవాళం తాళకం శిలా
 శోధితం చ సనుం సర్వం సప్తహం మర్దయే ద్దృఢమ్
 పహ్నిమూలకషాయేణ భానుసుగ్ధే దిశత్రయమ్
 నిర్గుండీకూరణద్రావై ర్వజ్రదుగ్ధై ర్దిశత్రయమ్
 అనేన పూరయే ద్దగ్ధం పీతవర్ణవరాటికామ్
 టంకణం రవిదుగ్ధేన పిష్ట్యా తస్య ముఖం లిపేత్
 రుధ్వా భాండముఖం పాచ్యం సాంగకీతం విచూర్ణయేత్
 చూర్ణతుల్యం మృతం సూతం వైక్రాంతం సూతపాడికమ్
 శోభాంజనద్రవై స్సర్వం సప్తవారాన్ విభావయేత్
 పహ్నిమూలకషాయేణ భావనాద్వయ మీహతే
 ఏవం నంశుద్ధసూతేంద్రః సర్వవ్యాధికులాంతకః
 మాసార్ధేన నిహం త్యాశు జరామృత్యుం న సంశయః

వాతం విద్రధిపాండుకూగ్రహణీ
 రక్తాతిసారాన్ జయేత్
 మేహస్తీవాజలోదరాశ్మరితృషా
 శోథం హలీమోదరమ్
 మూత్రాధ్మానభగందరజ్వరగదాన్
 సర్వాణి కష్టాన్యపి
 సాధ్యాసాధ్యభవం గదం బహుతరం
 సంసాధయే ద్యోగతః ॥

పాపరసం, వజ్రభస్మం, రజతభస్మం, తామ్రభస్మం, లోహభస్మం, అభికభస్మం, మూక్తికభస్మం, గంధకం, శంఖభస్మం, ప్రసాదీభస్మం, తాళకం, మణికల — ఇవి సమభాగాలు.

ఇకన్నీ చిత్రమాలకమయంతోనూ, జల్లేకుపాలతోనూ, వావిలిరసంతోనూ, అల్లపురసంతోనూ చెయ్యకుపాలతోనూ మూడేసిది నాలు మర్దిలచేసి. ఈముద్ద పచ్చది తేనెగవ్వ కడుపులో వుంచి జల్లేకుపాలతో నూరి పొగించిన వెలిగారంతో అగవ్వ మూతిమూసి అది మూడుగళులో ఉంచి చీలయిచ్చి పుటపెట్టి చల్లారిన పిదప గవ్వతో కలిపి చూర్చించి, అమాల్లం యెంతో అంత రసనిఃసూయూ, రసభస్మంలో నాలుగో వంతు క్షౌత్రాంతభస్మమూ చేర్చి ముసగచెక్కరసంతో ఏడుమాట్లూ, చిత్రమాల కమయంతో రెండుమాట్లూ భావనచేసి వయోబలావస్థానుసారంగా వాడుకునేది.

ఇది సర్వవ్యాధులూ తగ్గించేస్తుంది. పక్షుండినాటు వాడితే జరామృత్యువులు పోగొడుతుంది. వాతమూ, విద్రధి, కూలా, పాండువూ, గ్రహణీ రక్తాతిసారమూ, మేహమూ, స్తీహవ్యాధులూ, జలోదరమూ, అశ్మరీ, తృష్ణ, ఉబ్బూ, హలీమకమూ, ఉదరవ్యాధులూ, మూత్రాధ్మానమూ, భగందరమూ, జ్వరాలూ, కష్టపులూ తగ్గించేస్తుంది.

౧౭ రాజిమృగాంకరసం

రసభస్మ త్రయో భాగాః భాగైకం హేమభస్మకమ్
 మృతతామ్రస్య భాగైకం శిలాతాళకగంధకమ్
 ప్రతిభాగద్వయం తత్ర ప్యేకీకృత్య నిధావయేత్

వశాత్తే పూయే త్రేన చాదాక్షి రేణ టంకణమ్
 విప్రస్థా తేన ముక్తం చాధ్వా పృష్ఠాంజేన నిధావయేత్
 శుక్లం గిజ్జితే పాచ్ఛ్యం చుట్టయే త్సంగశీతలమ్
 రసో రాజమృగాఢోయం చతుష్టయః క్షయోవహః
 దశవిల్వలికైః క్షాదైర్నర్మరిచై రూసనింతా
 నఘృతైర్దాపయే ద్వాంపిత్రశ్చేయోద్భవే త్తయే ।

రసభస్మం కి భాగాలు. స్వర్ణభస్మం ఒకభాగం. తామ్రభస్మం ఒకభాగం. మణిశిల
 రంజుభాగాలు. తాకితల రంజుభాగాలు. గంధకం రంజుభాగాలు. ఇకన్న కలిపి
 సూరి ఆమ్లాంతం శుద్ధిచేసిన తేనె గవ్వలతో ఎక్కించి, పొంగించిన వెలిగారం మేక
 పాలతో సూరి దాంతో గవ్వల రంధ్రం పూడ్చిది. తరువాత ఆగవ్వలు మూడుశ్చలో
 ఉంచి చీలమన్న పూసి గజంపుటం పెట్టిది. చల్లబడ్డ తరువాత ఆగవ్వలతో కూడా
 మందు నూతుని నాచుగుసరిగింజల ప్రమాణంగా వాడుకునేది. అందులో పిప్పళ్ళూ
 మిరియాలూ కలిపి చేసిన చూర్ణం కలిపి తేనెతోనూ శేత్రోనూ వాడేది.

ఇది క్షయమ మంచి ఔషధం. వాతశ్లేష్మకఫావల్ల వచ్చిన క్షయ దీంతో
 రిగిపోతుంది.

కొన్ని గ్రంథాలలో ఈయోగంలో తామ్రభస్మమ బదులుగా అభ్రకభస్మం చెప్పబడి
 వుంది. కాని తామ్రభస్మమే మంచిది.

గదా ర స మాణి క్యం

తాళకం వంశవత్రాఖ్యం కూమ్మాండనలిలే క్షిపేత్
 నప్తథా వా త్రిధా వాపి దధ్నా మ్నేన తదైవ చ
 శోధయిత్వ పున శుక్లం చూర్ణయే త్తండులకృతిమ్
 తతః శరావకే యంత్రే స్థాపయే త్కుశలో భిషక్
 బదరీపల్లవోత్థేన లేవనం కారయే త్తతః
 అరుణాభ మధఃపాత్రం తావ జ్వాలాం ప్రదాపయేత్
 సాంగశీతం సముద్భృత్య మాణిక్యాభో భవే ద్రసః
 స్ఫుతక్షాద్రేణ సమమర్చ్య భాదయే ద్రక్తికాద్వయమ్

సంపూజ్య దేవదేవేశం కుష్మరోగా ద్విముచ్చ్యతే
 స్ఫుటితం గలితం క్షుద్రం వాతరక్తం భగందరమ్
 నాడీవణం వ్రణం దప్తం ఉపదంశం విచర్చికామ్
 నాసాస్యసంఘవాన్ రోగాన్ క్షతాన్ హ్యాయ త్పువారుణాన్
 పుండరీకం చ చర్మాఖ్యం విస్ఫుటం మండలం తథా ॥

మంచిపత్రతాళకం శేషులుగా పడిదీసి మందు బూడిదగుమ్మడి కాయరసంతోనూ, తరవాత పుల్లని పెరుగుతోనూ ఏడేసి దివాల దోబుట్టాలి. చివరికి, మూడేసి దినాలైనా దోబుట్టాలి. తరవాత తీసి శుభ్రంగా కడిగి ఒడ్లగింజలంతేసి ముక్కలు చేసి మూకుడులో పోసి పైని మూకుడు బోర్లొచ్చేది. రెండుమూకుళ్ళూ సరిగా తాను కునేటట్టు చూసుకోవాలి. తరువాత ముచ్చటతో కాక, శేగుచిగుళ్ళు నూరి అముద్దతో చీలయివ్వాలి. అప్పుడు పాచ్యమైన సన్నమటతో ప్రారంభించి వండాలి. కొంది మూకుడు ఎర్రబడుతుండగా దింపుకునేది. సాధారణంగా మూకుగంటలువండితే చాలు. చల్లబడ్డతరవాత చీలతీసేసి చూస్తే మందు అంతా మామిడిచిగురురంగుతో మూకుడుకి అంటుకుపోయి వుంటుంది. అది కాణంతో మెల్లిగా తీసుకుంటే ముక్కలు ముక్కలుగా వస్తుంది. అముక్కలు మాచిక్యాలలాగే వుంటాయి. అయితే నూరితే మాత్రం బంతిపువ్వు రంగులో వుంటుంది. అది శేతోనూ, తేనెతోనూ మర్చించి పుచ్చుకునేది. ఎత్తుకత్తు సుగంధిమాన్దం చేర్చి మర్చించి మాత్రలు చేసుకోడం కూడా శృద్ధాచారం.

ఇది స్ఫుటితం, గలితం, మొదలైన అష్టాదశవృక్షాలు, వాతరక్తం, భగందరం, నారిమడుపులు, సవాయి, విచర్చిక తగ్గించేస్తుంది. నోటనూ, ముక్కుల్లోనూ, పుట్టే వ్యాధులు పోగొడుతుంది. నరుకులూ, పుళ్ళూ మాన్సుతుంది.

౧౯ అష్టావక్రరసం

రసరాజస్య భాగైకం ద్విభాగం గంధకస్య చ
 భాగ మేకం సువర్ణస్య భాగార్థం రజతస్య చ
 నాగం తామ్రం ఖర్పరం చ వంగం చైవ సమాంశకమ్
 ప్రత్యేకం రజతార్థంచ సర్వ మేకత్ర యర్దయేత్
 నటాంఠకురస్తై ర్యామం యామం కన్యూరస్తై స్సహ

కూపీమధ్యే చ సంస్థాప్య త్రిదివం పాచయే త్సుధీః
 దాడిమీకుసుమశ్రభ్యో జాయతే హ్యనికల్పతః
 వలీపలితవిద్భంజీ బలపుష్పికరో మహాన్
 ఆరోగ్యజననం మేధాశాంతికృచ్చుక్రవర్ధనమ్
 మహావధవరం చైత ద్ద్రష్టావక్రేణ కిర్తితమ్ ।

పాదరసం ఒకభాగం. గంధకం రెండుభాగాలు. స్వర్ణభస్మం ఒకభాగం. రజత
 భస్మం అర్థభాగం. నాగభస్మమూ, తామ్రభస్మమూ, ఖర్బురమూ, వంగభస్మమూ,
 ఒక్కొక్కటి పావుభాగాలు. మొదట మర్రిపూచల రసంతోనూ, తరువాత కలబంద
 రసంతోనూ బాగా మర్దిచి గాఢాకుప్పెనూ యాడుదినాలు క్రమాన్నిలమింప వండి
 సిద్ధంచేసుకునేది.

— ఇది బలమూ పుష్టి కలిగిస్తుంది. వలీపలితాలు పోగొడుతుంది. బుద్ధిబలమూ, దేహ
 శాంతి, శుక్రవృద్ధి కలిగింది చక్కని ఆరోగ్యం నిలుపుతుంది.

అం స్వ ర్థ ని ం దూ రం

వలం రసేంద్రస్య చ గంధః స్య
 హేమ్నా పి కర్షం పరిగృహ్య నమ్యక్
 వటప్రరోహస్య రసేన యామం
 యామం విమర్శ్యాథ కుమారి శాశిణా
 తత్కాచకుప్యం నిహితం ప్రయత్నాత్
 వచేత్ విధిజ్ఞః సికతాఖ్యయంత్రే
 తతో రజం చోర్ధ్వగతం సురమ్యం
 ప్రగృహ్య యత్నా దరుణప్రభం యత్
 త ద్యోజయే శ్చిర్వగ దేహు వీర్య
 ధాతుం బలం వహ్ని మథో వయ శ్చ
 రసాయనం వృష్యతరం చ బల్యం
 మేధాగ్ని శాంతివృద్ధవర్ధనం చ ।

పాదరసం ఒకపలం, గంధకం ఒకపలం, అపగంజలేపలు రెండుకుళాలు, ఇది ముద్రిపూడల రసంతోనూ, కలబందరసంతోనూ ముద్రించి గాజాపప్పెలో తేసి సికతాయంత్రంతో క్రమాగ్నులతో మూడునాలు వండి రించుకునేది. చల్లారిన తరువాత చూస్తే పాదరసం చక్కగా సింపించి కుప్పి పైభాగాన చేరివుంటుంది. అది మెల్లిగా తీసుకునేది. బంగారం అందుతో చేప్పుకూడదు.

వయోబలావస్థలు గుర్తించి ఇది సర్వస్థులకూ వాడవచ్చు. ముఖ్యంగా ఇది మంచి రసాయనం. వీర్యవృద్ధి కలిగిస్తుంది. ఒలమూ, బుద్ధిబలమూ, జరాగ్నీ, దేహకాంతి, కామోద్రేకమూ కలిగిస్తుంది.

అ స్వర్ణ వంగం

ఇదే

+ హేమసుందరరసం

వ్రక్షిపే ద్వాజినే వంగ మాయసే వాపి హృన్మయే
విద్రుతే హ్నితాపేన తస్మిన్ తన్మానం రసమ్
క్షిప్త్యా నగచూర్ణయే క్షిత నరసారం చ గంధఃమ్
తనువాసో మృదాలిప్త కాడకూప్యం నిశాయ చ
తత్సర్వం సికతాయంత్రే వచే ద్వాచచతుష్టయమ్
పాకా శ్సంజాయతే చిత్రం కీర్ణం హేమకన్తై రివ
రమణీయతరం స్వర్ణవంగం నామ రసాయనమ్
బాగ్యం మేహహరం కాంతిమేధావీర్యాగ్నివర్ధనమ్ ।

ఇనపమూకుడులోనైనా, మట్టిమూకుడులోనైనా శుద్ధిచేసిన వంగంవేసి కడిగింది అందులో వంగంయొత్తుకు శుద్ధిచేసిన పాదరసంపోసి గరిటితో కలిపేది. అది కల్యంతోవేసి నూరితే పాడుం అయిపోతుంది. అందులో వంగంయొత్తు నవాపారమూ గంధకమూ చేర్చి కలబందరసాన ముద్రించి గాజాపప్పెలోపోసి క్రమాగ్నులతో నాలుగుజామాలు వండి. అప్పుటి కది బంగారంవలె తయారవుతుంది. అది వయోబలావస్థానుసారంగా తగిన అనుపాసంతోనాడితే వింకరితమేహాలూ తగిస్తుంది. బలంచేస్తుంది. కాంతి, బుద్ధి, వీర్యం, జరాగ్నీ వృద్ధిచేస్తుంది.

ఇది మట్టిమామకల్పణా మండేపద్ధతిన్నీ వుండు. మూలశ్శతకంబే తెలుగుదేశంబా ఎక్కువగా వాడుకలో వుండి. ఈయోగం అపిధేతరదేశకాలలో దేది.

౨౨ వాతరాక్షసం

మృతం సూతం తథా గంధం కాంతం చాభక మేవ చ
తామ్రభస్మకృతం సమ్యక్ జ్వర్తియత్వా నాంశకమ్
పునర్నవా గుడూ చ్యగ్ని సుసా త్రూషణా తథా
ఏతేషాం స్వరసే నైవ భావయే త్త్రివిధం పృథక్
దత్వా లఘుపుటం సమ్యక్ కాంశీతం సుద్ధశేత్
వాతరాక్షసనామాయం వాతరోగే ప్రయోజయేత్
తత్తద్దోషానుసానేన ద్వగుజామూత్రసేదనాత్
ఊరుస్తంభం వాతరక్తం గాత్రభంగం తదైవ చ
ఆమవాతం ధమర్యాతం వేదనావాత మేవ చ
పక్షాఘాతం కంపవాతం సర్వసంధిగతం తథా
సుప్తివాతం చ శూలం చ ఉన్మాదం చ వినాశయేత్
తత్తద్దోగానుసానేన వాతాశీతివినిశకమ్ ।

సభస్మం, గంధకం, కాంతభస్మం, అభకభస్మం, తామ్రభస్మం — ఇవి సమ
గాకాలు. ఇవన్నీ కలిపి గలిజేయ, తిప్పతీగ, చిత్రిమాలం, కలసి, త్రికటుకాలు —
జీకషాయాలతోనూ, రసాలతోనూ మర్దించేది.

ఆముద్ద విశ్వలుగా చేసి నీవనారనిచ్చి మూలశ్శలో వుంచి చీలయిచ్చి గంధకం
మిన్నీ తులలో అన్ని పిచకలతో లఘుపుటంపెట్టి దల్లారిన తరవాత తినుతుని మల్లి
కుడటిలాగే అరసాలతోనూ కషాయాలతోనూ మర్దించి కట్టెలు కట్టుతుని
వాడుకునేది.

అనపానవిశేషాలతోయిది ఊరుస్తంభం, వాతరక్తం, పక్షవాతం, సర్వాంగవాతం,
మవాతం, ధమర్యాతం, కంపవాతం, సంధిగతవాతం, సుప్తివాతం, శూలం, ఉన్మాదం,
నగిడుతుండి. ముత్తానికి అశీతివాతాలూ తగ్గిస్తుంది.

౨౩ వ్యాధిహరణరసం

హింశతోధనం భాగం ద్వా భాగం రసకన్నురమ్
 రసతుల్యం ఎరి ద్వాభ్యుత్తేషు కష్టే
 దక్షాండే మృశ్మలం పంచ వాః గాయత్రీగం పచేత్
 దినైకం తు క్రమాగ్నాతు స్నానగీతం సమర్థతే
 పూజయే ద్దుగుప్రీతాపీన్ యథాగం ప్రకూజయేత్
 గుణాచతుష్టయం భావే న్నాగంబీరలై ద్యోమ్
 మందోపి భుజే పుస్తకం వాజీరణ ముత్తమమ్
 అపుత్రః పుత్ర మూర్ఖో జీవే చ్చ శరవా శతిమ్
 నరీపలితహృచ్చుల వాతశ్లేష్మోద్వేగమ్
 అయం వ్యాధిహర స్సూత్రః పూజ్యపాదేన స్మితః ।

ఇంగీకరసం 1 భాగం. రసకన్నురం 2 భాగాలు. గంధకం 3 భాగాలు. ఇవి మూడూ మేత్తగా కాలుకలగ మర్దింది తోడినట్ల దొల్లలతో ఎక్కింది గుడ్డను మట్టితూసి చీలయిచ్చి క్రమాగ్నలతో ఒకరినం కుడి చచ్చారిన తరవాత తమల పాముల రసాన మర్దింది మప్పెలు కట్టి వాడుకునేది.

ఇది వంశశ్శం పోనాటి పుస్తకం కృత్తీచేస్తుంది. వాజీకరావధం. దీర్ఘాయువు కలిగిస్తుంది. వరీపలితాలూ, మృగ మూలూ, వాతశ్లేష్మం తగ్గించేస్తుంది.

అనుభవంలో ఇది జీర్ణించిన సవాయివ్యాధి పోగొడుతోంది.

౨౪ బాలసూర్యోదయం

చతుష్పలం గంధకం చ చతుష్పలరసం తథా
 పల మేకం తాలకం చ పలాగం చ మనశ్శిలామ్
 శిలార్థం టంకణం వైవ నర్నై స్త్ర్యం తు హింశులమ్
 కాభావృక్షన్య పత్రై స్త్ర మద్దయే చ్చ గిరత్రయమ్
 కాచకూప్యత్ర రే ధ్విప్య వాలుకాయుత్ర కీ పచేత్

మందాగ్నినా చ త్రివిధం సాంక్షికోతల సూక్ష్మతేత్

బాలనూర్వేదమూ ఖగ్గే సర్వవ్యవహారాంతకః ।

గంధకం 4 పూలు. పాదరసం 4 పూలు. శాళకం 1 పలం. మణిశిల అరపలం. పొంగించిన తలిగారం పావుపలం. ఎన్నిటికీ సమానం ఇంగిలీకం. ఇంట్లో కలిపి శేషముక మాయతో మర్దనాచేసి గాజాపప్పిలోపుంచి క్రమాగ్నులతో మూడు దినాలు వండి చల్లబడ్డవనాన మళ్ళీ శేషముక మాయతో మర్దించి తప్పలు కట్టకుడి.

ఇది సర్వజ్వరానా తగ్గించేస్తుంది.

౨౫ తా మ్ర లో హ ర సా య నం

పారవం గంధకం శుద్ధం ద్వితీయం పరిశుభ్రతేత్

తామ్రభస్మశ్చ తామ్రభస్మ చైవ భాగః పృథక్ పృథక్
నిర్లు డ్బిహితీనాసాం వికర్షక చిత్రకైః

మరీచశ్చంగ బేగాభ్యా మద్దయే చ్చ పృథక్ పృథక్

కాచమాన్యంశరే క్షిప్త్యా వాః కా. మంత్ర కే పచేత్

తత ఉద్భ్రత్స తత్త్వం మద్దయే ల్లిగుచక్రవైః

గుళికాన్ ఛాయయా శుష్కా ననుసానవిశేషకః

కఫనోగే ప్రయోక్త్యై ద్విగుణాపరిమాణతః

తిమిరం వాతకూలే చ కాసం శ్వాసం హలే త్త్రిమ్

క్షయం శుద్ధం తథాజ్జగ శోఫం పాండ్యామయం హలేత్

ప్రసిద్ధం భువనే సీత్యం తామ్రలోహరసాయనమ్ ।

పాదరసం, గంధకం, రెండేసిభాగాలు. తామ్రభస్మం, లోహభస్మం ఒక్కొక్క భాగం. వానిలిరసం, వామకురసం అద్దసరంరసం, జిన్నేసుపాలు, చిత్రమూరసం, మిరియాల కమయం, అల్లపురసం — వీటితో వేరువేరుగా మర్దించి గాజాపప్పిలో ఉంచి మూడుదినాలు క్రమాగ్నులతో వండి చల్లారిన తరువాత నిమ్మకాయరసాన మర్దించి తప్పలు కట్టకుని వాడేది. మోతాదు రెండు గుణింజలయెత్తు.

ఇది కంచావ్యాధి అన్నీ తగ్గించేస్తుంది. తిమిరం, వాతశూళ, దగ్గు, వగవ్వు, త్వయ, కష్టం, అజీర్ణం, ఉబ్బు, హిమిపు వాగొడుతుంది.

సహస్రకిరణార్కరసం

శ్రీతూరం పంచలవణం తులకణం చైకభాగకమ్
 నాగపిమ్రుమకాంతాధిరజలానాం చ భిస్త్రికమ్
 పామాణపంచకం వక్త్రవాభమాక్షిమసక్తకమ్
 ద్వీభాగ మప్తభాగాభ్యం రసగంధః స యుక్తమే
 చతుర్భాగం లోహతామ్రతాళవైక్రాంధ్యకమ్
 ఏతత్సర్వం సై రేతైశ్చిన్ద్రుదత్రికపలుజైః
 త్రిఫలాకుండలిశ్యామూవృక్షిక్తక ఉమాపకైః
 వైదగ్ధికాచక్రవర్తి వాసుదై ర్వజ్జులైః
 సంమర్ద్య కుత్స్థ ప్రత్యేకం యామం యామం ప్రమక్షితః
 తత్కాచిక్షిప్త్యాం సక్తిప్య మృన్దపే సేత తాతరే
 యామవ్యయం పచే దగ్గుక్రిమివి ద్భయకత్తమః
 నాగశీతం నమిద్భృత్త్య మ్భ్యురూమూంబుమృతైః
 జుప్త్రవారావాశశశకిమిత్యేకైః గైదికైః
 మార్కటై ర్భల్లుకై రాజైః నిలకామతపితకైః
 ఏతై ర్గాఢం చాప్రమత్తః భావయే త్ప్రకటికృతః
 సహస్రకిరణాభ్యోమం రస శార్పరోగ్యవర్ధకః
 సన్నివాతు మహా ఘోరం బహూచ బోషజ్యరా నపి
 అశీతి వాతహాగాం శ్చ మిశితశ్చేష్టరోగకాన్
 సూతీకారోగకాన్ హింతి మహాతాపం ప్రజామతే ।

సర్జితూరం, యజ్జితూరం, పొంగించిన శలీగారం, సమస్త్రలవణం, సూతర్పలవణం, కాచలవణం, బిదాలవణం, సైంధవలవణం, మర్మి పొంగించిన శలీగారం — ఇవి ఒక్కొక్క భాగం. పుంపహామణాలు — అవగా 1 గ్రాంహామణం. తిమ్మి

పాపాణాం క్షయోపపాదానం క్షయోపపాదానం రివోద్ధిపాపాణాం, నాభి, శేష
మాక్షికభస్మం, మణిశిల — ఇవి రుద్రేనభాగాలు. పాదరసం, గంధకం — ఇవి
ఎరుదేసి భాగాలు. లోహభస్మం, తామ్రభస్మం, తాళకం, వైకాంతభస్మం —
ఇవి నామగేసి భాగాలు. ఇవన్ని కలిపి మునగ చక్కెరను, చిత్రిమూలరసం, మింగోసు
రసం, త్రిఫలకషాయం, ఉష్ణిరసం, నల్లతెగడకషాయం, తెల్లగలిజేయరసం, తిప్పనీగ
రసం, వాహురసం, నల్లకుంకుమరసం, ఉల్లమురసం, నల్లయరసం — పీటితో
ఒక్కొక్క చాము వర్తి. దీనిని నారసిద్ధి అది గాఢాపస్పృహ వుంది నీకతా
యంత్రంతో రెండుజాములు త్రిమాగ్నలతోబండేసి. చల్లబడ్డ తిరివారి అది గ్రహించి
చేప, నెయిలి, కోడి, లొట్టిపిట్ట, అడవిమరి, కుడియ, తాబేయ, లేకి, ఉడుయ,
కోతి, ఎలుగుబుడి, మేక, మెట్టతాబేయ — పీటి చేమకట్లతో భావనలు చేసి
అపస్తానుగుణంగా వాడుకునేది.

ఇది ఆరోగ్యవర్ధక మైన గొప్పసౌషధం. మహాఘోర మైన గన్ధిపాతజ్వరం,
రకరకాల దోషజ్వరాలూ, ఎనకై వాతాలు, వికళశ్లేష్మశోగాలు, మూతిశో
శోగాలు పోగొడుతుంది. దారుణ మైన తాపమున్నూ పుట్టవుంది.

౨౭ పూర్వ చంద్రోదయసిందూరం

తుల్యం తుల్యం రసం గంధం ఖల్వనుధ్యే విసిక్ష్మిషేత్
కపిత్థమూలసారేణ మర్దితం చ దిసత్రిమమ్
వటికాం ఛాయయా తుమ్కాం భాడిమధ్యే విసిక్ష్మిషేత్
కాచకప్యం విసిక్ష్మిష్య వాలుకాభిః ప్రహారియేత్
దీపాగ్నా చ ద్విషడ్భావం సాంగక్షేతం సముద్ధరేత్
కపిత్థమూలసారేణ త్రిదినం మర్దయే త్క్రమాత్
బిల్వమూలకషాయేణ మర్దయే త్రిదినం పునః
చాతుర్జాతకకర్పూరలవంగకసుమూస్వికమ్
సర్వం రసనమం చైవ మేళయిత్వాథ చూర్ణకమ్
లాజమూర్ణసితా మిశ్రం మధునా సహ సేవయేత్
వల్లద్వయమితం సూతం వమనస్తంభనం తథా
కాసాదివంచశర్దీనాం హ్యరుచే ర్నాశక స్తథా

హృద్రోగం స్వరథంగం చ మందాగ్నిం చ నివారయేత్
పూర్ణచంద్రోదయో నామ నిష్కృతశ్శూలపాణినా ।

పాచరిషమూ, గంధకమూ గమభాగానా గ్రహించి జలగజేళ్ళ కమయంతో
మూడుదనాలు మర్చించి నీవనెడిచి గాఢాంజ్వుతో పుండి నీకతాయంత్రంతో
పన్నెండుచాముని క్రమాన్వితతో వంకి చల్లబడ్డవారివారి తీసి, ముందుగా మళ్ళీ
జలగజేళ్ళ కమయంతో మూడుదినాలూ, అదిచాలి మారెమిజేళ్ళ కమయంతో
మూడుదినాలూ, మర్చించి పుప్పెను పలుకునేది. తరువాత దాల్చినచుక్క, పిల్లకులు,
అమృతకం, నాగకంబూ, ఎచ్చకమ్మగిరి, అమృగాలు సమభాగానా చూర్ణించి
అది ముందుతో సమభాగం కలిపి రుక్షబద్ధులయ్యెను చక్కర కలిపిన కేలపండితో
పుచ్చునంటి వాంతులు కట్టేస్తుంది.

మున్నె, యిది కాసలు, అయిది, హృద్రోగం, స్వరథంగం, అగ్నిమాంద్యం
పోగొడుతుంది.

మారసభూషతి

శుద్ధసూతం సమం గంధం మృతశ్శూల్బం తీయో స్పృశమ్
అశ్రలోవాకయో ధృన్య కాంతిన్య నువర్ణకమ్
రాజతం చ విషం నామ్యం వృధాస్పృశనం భవేత్
హంసపాదీనై ర్మర్మ్యం చన మేకం వచీకృతమ్
కాచకుప్యాం విసిక్ష్యేన్మృదా సుతేనయే ద్భరీః
శుష్కానా వాలుకాయుత్రే శనై ర్మృద్యగ్నినా వచేత్
చతుర్థంబామితం దేదు పిష్పల్యార్చనం వేదతు
క్షయం త్రిదోషజం హంతి సన్నిపాలం ప్రయోదక
అమవాతీయ ధనుర్వాతం శ్చింఖలావాత మేవ చ
అధ్యవాతం పుగువాతం కిఫవాతాగ్నిమాంద్యమత్
కటివాతం సర్వశూలం నాశయే న్నాత్ర సంశయః
గుల్మశూల ముదావర్తం గ్రహణీ మతిమన్తరామ్
ప్రమేహ ముదరం సర్వా మిశ్వరీం మూత్రవిఘ్నామ్

భగందరమ్ నర్వశుష్టం విక్రమి మహాతీ తథా
 త్వానం కాన మజీర్ణం చ జ్వర మప్తవిధం తథా
 కామలాం పాండురోగం చ శిరోరోగం చ నాశమేత్
 అనుపానవిశేషేణ నర్వరోగా నివృణాశమేత్
 యథా సూర్యోదయే సశ్యే త్రయ స్వస్వగతం తథా
 నర్వరోగవిరాళాయ సర్వేషాం స్వర్గహుతిః ।

పాదరసం, గంధకం ఒక్కొక్కభాగం. తామ్రధన్యం రెండు పౌణాలు. అభ్రకధన్యం, లోహధన్యం, కాంతిధన్యం, స్వస్థధన్యం, రజతిధన్యం, నాభి — ఇవి ఒక్కొక్క భాగం. ఇవిన్నీ కలిపి మంసవాద ఆవరణక ఒక్కడినం మర్చించి గాజుకుప్పిలో ఉంచి పీకతాచుండ్రింతో క్రమానుసారముగా ముడి చల్లబడ్డకరవాత మర్చి పిప్పళ్ళ కమచుంతోనూ, అల్లిపురసంతోనూ మర్చించి మప్పిలుకట్టును నేడి.

ఇది రగిన అనువానాంతోవాడి లే త్రివోమలగల్గి పుట్టిక త్తయ చూర్తిస్తుంది. త్రియోమలగల్గి పాతానూనూ పోగొడుతుంది. మిరియి, ఆపవాతం, ధనుర్వాతం, శృంఖలావాతం, ఆధ్వవాతం, పుగువాతం, కఫవాతం, అగ్నిమాంద్యం, కటివాతం, నర్మకూలలు, గుల్మకూల, శివావర్ణం, గ్రహణి, ప్రమీమా, శుకరవ్యాధులు, అశ్మశి, మలమూత్రబంధాలు, భగందరం, స్వోగచ్ఛుమా, విద్రగ్ధ, వర్ణులు, తగ్గు, అజీర్ణం, అప్తవిధజ్వరాలు, కామెర్లు, పాండురోగం, శిరోరోగం లిగ్గించేస్తుంది.

అనా పాతు పరాస్త్ర రసం

ద్విపామాణం ద్వితుత్థం చ నేహళు తాళకం విషమ్
 స్వతిల్యం శుద్ధసూతం అర్కక్షీరేణ మిర్దయేత్
 జొలాయుంతే పిచేద్యామం సముచ్ఛ్లేష్ట విమార్జయేత్
 భావితం ఫణిపిత్రేన గుఱజామూత్ర భిషగ్వరః
 శునవన్య చ తైరీన బ్రహ్మద్వారే విరీపయేత్
 తత్త నేన విహం త్యాశు నన్నిపాతాం త్రయోదశే
 రసః పాశుపత్యాస్త్రాయం శంకరేణ ప్రకల్భితః ।

ఉల్లిపాపాణం, గారీపాపాణం, మైలగుత్తం, పాలగుత్తం, మణిశం, తాళగం, శాఖి— ఇవి సమభాగాలు. వీటి కన్నులకి నలుగురినీ, ఇంట్లో కలిపి జల్లెడు పాలతో మంచి శోలాయంత్రాన ఒక్క జంబు కుడి పిమ్మట చూర్చించి గురిగించి యొస్తు వెల్లుల్లితెల్లతో బ్రహ్మక ప్రాస మిద్దకీ నవస్తనన్వ వాతాలూ తత్తందమే వలెందనాతాయి.

అం తో క నా థ ర నం

వరాటత్యుగుంమారం తనన్దం కీర్తనోనాకమ్
తత్పదాంశం మృగం సూతం చూకప్పిగుంభకమ్
ఖగ్గోదరే వివిక్తివ్య నుగ్గణం ద్విపతయమ్
వర్షాభూమూలసారేణ వజ్రాల్లిం శీన చ
వాసాసాతలకేనాపి చిత్రముం శీన వార్దయేత్
గోళకం చాతపీ శోవ్యం దినాంతం తు వివిక్తివేత్
శరావేణ చ న్దుర్వగ్నా గుక్కుటిగుటం ద్భవేత్
సూక్తచూర్ణం తతః కృత్యా తస్మిగుం మారిచం రజు
భావనానంతరం ప్రవ్వనాగవచ్చీరహ్దామ్
భృంగరాజం చ క్షుంపీ ముండీ శ్చిరరన స్తథా
త్రిఫలారసభావేన చాయాశుష్కం తు కారయేత్
సింహార్థం మధునా రేహ్యం యామీ గామీ చ భక్షయేత్
క్షయం క్షయకృతాన్ వ్యాధీన్ వాతపిత్తకఫోద్భవాన్
కాసశ్వాసప్రతిశ్వాయశోఫసంకుగ నాదికాన్
హలీమకం చాస్థిగతు వివిహంతి చ సక్లరిమ్
దీపనం వీర్యవృద్ధిం చ కారయేత్ పాశ్ర సంశయః
లోకనాథరసో నామ శంభునా పరికీర్తితః ।

గవ్యంభస్మం, మాంధూరభస్మం సమభాగాలు. లోహభస్మం అర్థభాగం. తపభస్మం శావుభాగం. గంధకం అర్థభాగం. ఇంట్లో కలిపి జూడుదినాం భాగం

మర్దించాలి. గలిజేనశత్రుసంతోనూ, శత్రువరసంతోనూ అర్ధవరసంతోనూ, సంబ
శేబురసంతోనూ, చీత్రబాలసంతోనూ మర్దించాలి. అగస్త్య ఎండలో ఎండించి
మాకుక్కతోపుంచి సుధిబాధనంచేసి కుక్కట్రుటించివేసి. తరవాత అసంకు
ప్రహించి దానికి సమానంగా మిడియాల చూడ్తు కలిపి తనులపాపలగుసంతోనూ,
అల్లపురసంతోనూ, గుంటకలగనసంతోనూ, వాకొంసునోనూ, బోవతనంరసంతోనూ,
మునగచెక్కరసంతోనూ, త్రిభువనమయంతోనూ భావనలుచేసి నీటిపెడించి అర్ధ
భిష్మం యెత్తున లేనతో పుచ్చుకునేది.

ఇది శ్రీయ, శ్రీయానంధవ్యాధులు, శ్వాసకాసలు, పడికం. ఉబ్బు, పొండుపు,
చాలీమకం పోగొడుతుంది. అది పుట్టిస్తుంది. వీర్యస్థి కలిగిస్తుంది.

౩౧ మే హ వం గ రా జీ యం

రస మేకం శ్రీయ వంగం వంగపాహ్యం తు గంధకమ్
మర్దమే ద్దిన మేకం తు గి యా శ్లో వ్యుత్తరే బింబః
సంధ్య గోళకం భా దే శో దయే శ్చిర్మభం ముఖమ్
పాచ మే ద్వాబుకాయులే దిన మేకం గృహాగ్నిగా
సాంగకీతల మూదాయ స పూజ్య స్విజ శీవతాః
పిప్పలీ మధునా యుక్తం సర్వమేహేషు యోజయేత్
క్షీరాన్నం యోజయే శ్చర్మం లగ్నాభవినోనమ్
మేహవంశేక్వరో నామ సర్వమేహనిష్కృతనః ।

పాదరసం ఒకభాగం. తగరం మూడుభాగాలు. గంధకమున్ను మూడుభాగాలు.
ముందు తగరం కలిపించి అందులోరసంచేసి కలిపి నూరితే అది బాడు మవుతుంది.
అప్పుడు గంధకం కలిపి మర్దించి కలబందరసంతో పెట్టి బాగా మర్దించి నీటిపెండాక
గాజుపుప్పెలో ఎక్కించి నీకతా ముంలలోఒక్కదినం వండి సాంగకీతం అయిన
తరవాత పీపి మట్టి కలబందరసాన మర్దించి కుప్పెలు కట్టకుని పిప్పళ్ళుమాడ్గం చేర్చి
లేనకలిపి పుచ్చుకునేది.

ఇది సకలమేహలూ పోగొడుతుంది. ఉప్పు పులనూ, తగలనకలగూడదు;
క్షీరాన్నం (అన్నంలోపాలు కలుపువన) పుచ్చుకోవాలి.

౩౨ రజతమేహవంగరాజీయం

రసజేతం రసమం నునం రససామ్యం తు సంధకమ్
 రజతం వైభవం చ శక్త్యమా తే విమన్దయేత్
 వాచకాయుధే తే చ ద్యం నివ మేకం విదక్షుః
 సాంగశీలం మధ్యత్వ వారి కేలాబాదుర్విశమ్
 వటకాక కారయిత్యాతు ద్విసుజుభక్షయే శ్చుకా
 స్వశేహాక హర శ్చేన శ్చుశ్చద్ధిం చ కాయేత్
 శుక్రదోషం చ హంతి బుద్ధీద్రిమాబలప్రదః
 నానారోగప్రశమః స్వశ్చమేహనికృతకః ।

పాదరసం ఒకభాగం. తరళం రెండుభాగాలు. సంధకం రెండుభాగాలు. రజతభస్మం ఒకభాగం. మేహవంగరాజీయంలోలాగే ముందు రసవంగాలు కలిపి తరవాత సంధకమూ, రజతభస్మమూ చేర్చి కలబందరసంతో మర్చించి నీవనెండించి. నీకతా యంత్రంలోఒక్క- రసం వండేది. తరవాత కొబ్బరి కాయశ్చర్మోనుని కయోబలాను సారంగా తగిన అనుపాసాలతో వాడుకునేది.

ఇది గకలమేహాలూ హరిస్తుంది. శుక్రవృద్ధి కలిగిస్తుంది. శుక్రదోషాలు తగ్గిస్తుంది. బుద్ధీద్రిమానికి చురుపు కలిగిస్తుంది, నానారోగాలూ పోగొడుతుంది.

౩౩ ప్రవాళపంచామృతరసం

ప్రవాళముక్షాఫలశంఖశుక్తికపర్వకానాం చ సమాంశభాగమ్
 ప్రవాళమాత్రుద్విగుణం ప్రయోజ్యం నర్త్యే సుమాంశం రవివగ్ధమేవ
 ఏకీకృతం తత్ఫల భాండమధ్యే క్షిప్వా ముఖే బంధన మత్ర యోజ్యమ్
 వుటం విదధ్యా ఒకీకీతలే చ హ్యుద్భృత్య తద్భస్మ క్షిపే త్కరంజే
 విత్వం ద్వివారం ప్రతిపాకయుక్తం వల్లప్రమాణం హి నరేణ నేష్యమ్
 అనాహుల్లోదరస్థిహాకానశ్వాసాగ్నిమాంద్యాన్కఫమాయతో లోన
 అజీర్ణ ముద్గార హృదాయయఘ్నం గ్రహణ్యతీసారవికారనాశిన్

మేహమయం మూత్రతోం మూత్రశృచ్చం తథాశ్శరీమ్
 నాశయే న్నాత్రి పంచేచా సృత్యం గురువచో తథా
 విధ్యాశితం భోజన మూదరేణ సమాచరే స్నిర్మలాచిత్రశ్శాస్త్ర
 ప్రవాళపటరామృతహమధేయో యోగోత్తమ స్వస్వగదాపహరీ ।

పగడాలు దిభాగాలు. మత్స్యము, శంఖం, మత్స్యపుచిప్పలు, గవ్యము — ఇవి ఒక్కొక్కభాగం. ఇవన్నీ మూతులలోఁగించి ఆరుభాగాలు జల్లేతుపాలు పోసి, పైని మూతును మూసి చీలియిచ్చి గజంపుటం వేసేది. చల్లబడ్డతరువాత తీసుకుని నీసాలోఁ గంచుకుని ఆపిస్తానునారంగా చెండుపూటలా పుచ్చుకునేది.

ఇది కడుపుబ్బరం, గల్గం, ఉదరవ్యాధులు, క్లిష్టవ్యాధులు, దగ్గు, తగర్పు, అగ్నిమాంధ్యం, అజీర్ణం, కేసుపులు, హృద్రోగం, గ్రహణి, అతిసారం, మేహము, మూత్రతోగాలు, మూత్రకృచ్ఛాలు, మూత్రాశ్మరి పోగొడుతుంది.

౩౪ శిలావంగేశ్వరరసం ✓

త్రపుకం దశభాగం చ తక్ష్మమం తు శిలాజతుమ్
 పాదం దశభాగం చ తత్సాంధ్యం గంధకం తథా
 శుణూర్వా శ్చ రసే నైవ మర్దయే దేశకాత్రకమ్
 వాలుకాయాం కాచకుంధే త్రిదినిం పాచయే త్తథా
 సాంక్షితం విమాణ్ణ్యాథ ద్వివల్లం సేవయే త్తథా
 తనుభిష్టిం వర్ధయే చ్చ శుక్రదోషం నిహంతి చ
 త్రిదినిం మూత్రకృచ్చం చ బహుమూత్రం చ నాశయేత్
 శిలావంగేశ్వరో నామ రసో యద్రేణ భాషితః ।

పంగళస్థం 10 భాగాలు. కర్పూరశిలాజస్త 10 భాగాలు. పాదరసం 10 భాగాలు. గంధకం 10 భాగాలు. ఇవన్నీ యథావిధిగా కలిపి కలబందరసంతో మర్దించి వాలుకాయంత్రాన మాడుకనాలు వండి చల్లబడ్డతరువాత తీసుకుని కయోపస్థానసారంగా వాడుకునేది.

ఇది దేహపుష్టి కలిగిస్తుంది. శుక్రదోషాలు, త్రివిధాలైన మూత్రకృచ్ఛాలు, బహుమూత్రం పోగొడుతుంది,

32 జ్ఞయకుతారం

శుద్ధసూతం విషం గంధం సుగ్రం తామ్రం పరాటకమ్
 ప్రవాళం తారకం చైవ లోహం మాంధూర్యం కణి
 మాక్షికం నాగవంగే చ తథా మాక్షికకాంతకే
 సమభాగం చ సంగ్రహ్యా ఖల్వమధ్యే వినిష్ఠిపేత్
 వర్షాభూమూలసారేణ ప్రక్షల్లిరసేన చ
 పీలూ చిత్రసాభ్యాం చ హానపాదీరసేన చ
 గుహాచ్యా భృంగరాజస్య నాగవల్క్యః స్తవైవ చ
 కుండల్యా శ్చ రసేనాపి వృథగ్యామం విమర్షయేత్
 శరావనఃపుటే చైవ కాంతు పుటకే పచేత్
 సాంగశీతల ముద్భ్యో ఖల్వమధ్యే వినిష్ఠిపేత్
 శిగ్రుమూలరసే నైవ దినైకిం మర్దయే ద్దృఢమ్
 గులికాన్ కారయిత్వాథ ఛాయాశుష్కం శ్చ కారయేత్
 తత్తద్రోగానుపాసేన దేజుం గుజావతుష్టమ్
 తువరీ ముద్గయాపా చ తంశులియక మేవ చ
 గోక్షీరం వాస్తుకం చైవ తథాలరకం శ్చ జావయః
 గోఘృతం మధు తక్రం చ సైంధవం లవణం భిషక్
 తథా పురాణకాలిం చ దీయతాం శత్రయత్నతః
 క్షయం క్షయకృతాన్ వ్యాధీన్ అస్థిగజ్వరకం తథా
 వాతం పిత్తం హరే చైవ పాంశుం గుల్మం కఫం హరేత్
 సద్యః క్షయకుతారోయం పూజ్యపాదేన నిర్మితః ।

పాదరసం, నాభి, గంధకం, అభ్రకభస్మం, తామ్రభస్మం, గవ్వలభస్మం, ప్రవాళ
 భస్మం, రజకభస్మం, లోహభస్మం, మాంధూరభస్మం, పొంగించిన వెలిగారం,
 హేమమాక్షికం, నాగభస్మం, వంగభస్మం, ముత్యాలభస్మం, కాంతభస్మం — ఇవి
 సమభాగాలు. ఇవన్నీ యథావిధిగా కలిపి, గలిజేరు, పల్లెరు, కరగోగు, చిల్లమూలం,

హంసపాది, తిప్పరీగ, గుంజరంగన. తమలపాశాలు, గొప్పి --- నీటి రుచి కల
ఒక్కొక్క చాము పద్ధిం నింపింపి చి చాము పద్ధిం నింపి చాము పద్ధిం నింపి
పుటించెనీ, చల్లనిచిరవాని లిపి, పుట్టి, మునిగి జల్లినచో నూరి చాముపద్ధిం
గుంజరా, చింతా పాశాలను వెలికి జునునానాతో చాముపద్ధిం కుంజరా, పెదర
కట్టు, దిరిసూ, చివునాం, చక్రివర్తిహార, కేవలహం, చిప్పరీగ, కేవల, పుట్టిగ,
నై భరించునా, పాదవి నల్లని --- ఇది ముద్దామృతము.

ఇది క్షయ, క్షయవల్లకచ్చే వ్యాధులు, బట్టితద్వరం, వాచస్త్రానా, వాచస్త్రా,
గుల్మం, కఫం హస్తం ది.

౩౬ పంగరాజీయం ✓

రస మేకం ద్వయం వంగం మంగసామృతం తు గంధః మే

కుమార్యా స్ఫురినే మద్ద్యం దిన మేకం విచక్షణః

పాచయే ద్వాణకాయుత్రే దిన మేకం నిమగ్నినా

తత ఉష్ణత్వ కీతం చ సేవ్యం తిలనుచః

విశతీం చ ప్రమేహానా నాశయే నా, త్ర సేవ్యః

మూత్రాతిసారం కృచ్ఛం చ గ్రహణీ నదదాహామ్

మూత్రాఘాతం ఘాత్యం చ హం తృప్త స విచక్షణః ।

పాదరసం ఒకభాగం, తగరం రెండుభాగాలు, గంధకం రెండుభాగాలు, తగరం
కరిగించి అందులో రసం పోసి కలిపి తరవాత గంధకం కలిపి కల్లశిచేసి కలబంద
రసాన పుర్తించి ఒక్కదినం వాలుకాయంత్రాన వుడి మట్టి కలబందరసాన మురి
కుప్పెలు కట్టుకుని చాచుకునేది.

ఇది విశతిప్రమేహం, మూత్రాతిసారం, మూత్రకృచ్ఛాలు, మూత్రాఘాతం,
గ్రహణీ, కాశ్యమంట, మూత్రాఘాతం, పోగొడుగు.

౩౭ రజతలోహరసాయనం

వీక్షకం నూతరాప్యే చ ద్విభాగం జీవతోహమ్

గంధకం తు చతుర్భాగం తథా ఖల్వే వివిక్షి రిత్

కన్యారసేవ విమలా భృంగరాజ కల్లశి

భారతీ వజ్రవల్లభ చ ప్రత్యేకం నుద్దేశం ద్విజం
అథాతో యోగకామ్యం జే మనే ద్వామచపద్మం మే
బాహు పూజనాదేవ ఆంబోహారాచామే
సంబాహు సం ప్రదాతవ్య మసేవాసపశీలతః
రాజానాద్యాదివినో రోగ వైశ్యుత్రాం నీతివీత
అత్యంతం తిమిరం శ్వానం క నం వైత తిమిరరస
వా మిం కోభం చ స్యాద్రోగం కామలాం కంభకాంబామే
పితృభూతాద్విరో హంతి పాతవ్యాధివిరూపమ్ ।

పాదరసం, రజతరసం ఒక్కొక్క భాగం. లోహపురణం రెండుభాగాలు. గంధకం నాలుగుభాగాలు. ఇవి యథావిధిగా ఖ్యూంబోకరికి కలపడన, గంజరేణు, గుంటకలగల, గిరిజేప, అల్లం, ఎల్లేల — ఓటింపాలతో ఒక్కొక్క దినం మర్చించి, నాలుగుజాములు నీకతాయంత్రాన ముదేది.

ఇది చిన్న పుటం పెట్టడం కూడా వుంది. మంటగాని పుటంగాని అయిన తరవాత మళ్ళీ పైరపాలతో నీ మర్చించి ముప్పైం కట్టుకువేది. దీనిమతాదు సాధారణంగా రెండుగురింజలయెత్తు.

ఇది రాజకుశ్య, అత్యంత, తిమిరం, శ్వానకామలు, సాంకుపు డబ్బు, హృద్రోగం, కామిర్లు, కంభకామల, పక్షవానం, అద్దితవాతి, పక్షలవాతానా, మలకఫవ్యాధులు లోగొడుతుంది.

కరా చూ డా మ ణి ర సం

ద్వినిమ్మం రససింహారం తదర్థం హేను జారికమ్
నిమ్మద్యమం గంధకం చ సుద్దేశం నిప్పితకద్రవైః
కుమారికారసై ర్యానం ఛాగీడ్డుగ్నే స్త్రియ మకమ్
ముక్తాపి కుమారానాం నిమ్మం నిమ్మం విమశ్రవేత్
గోలకం పూరయే ద్వాండే రుహ్య గజపుటే పచేత్
సాంగతీతం విమూర్త్యాథ భక్షయే ద్రక్తికాద్యయమ్

మధునా క్షయరోగఘ్నం వాతపిత్తసముష్ణవమ్

అపావయ్యానుజీవేత్ శర్మగామధునాయుతమ్ ।

రససింధూరం ఒక తులం. స్వర్ణభస్మం అరకులం. గంధకం ఒకతులం. ఇవి కలిపి ముందు చిత్రిమూల సంతోనూ, తరినాతి కలబందరసంతోనూ, ఒక్కొక్క జాము మద్దించేది. ఇ టోతో ముత్యాలభస్మమూ, పగడాల భస్మమూ, వంగభస్మమూ అంతులంబొప్పన చేర్చి కేకపాలతో మూడు జాములు మద్దించి, ముద్దచేసి, అది నీడనెండించి, మూకుళ్ళలో చీలమర్చు ఇచ్చి గజపుటం వేసేది. ఇది తేనెతో ఘృచ్చుకుని తేనెపెక్కిరా కలిపి పోపాలు తాగేది.

ఇది వాతపిత్తాలవల్ల పుట్టిన క్షయరోగం పోగొడుతుంది.

౩౯ రసరాట్ట

దరదం పాదరసం సూతసింధూరం రసకర్పూరమ్

వైకృతభాగం నాభ్యుష్ణ గంధకం శ్వప్తరాగిమ్

జీవలోహస్య చూర్ణం తు చక్షుగ్భాగం వినిశ్చివేత్

కుమారికార్ద్రై ర్భస్మం త్రివిధం శోషణే తత్తః

శరావనంపుట పాద్యం చూప ద్దంధం వినశ్యతి

పాంగకీతం సముష్ణత్య కన్యాభృంగపురః పైః

ఆర్ద్రైకై శ్చిత్రై ర్నజులీలీరై శ్చ మర్దయేత్

అనుపావవిశేషేణ మధునా చ విశేషతః

నకలాన్ కఫజాన్ రోగాన్ వాగజాం శ్చ వినాశయేత్

అమవాతఃపారే చ్చాపి శిశురోగసక్యతః

రసరా డితి విఖ్యాతం సిద్ధవాగేన నిర్మితః ।

ఇంగులీకం, పాదరసం, రససింధూరం, రసకర్పూరం — ఇవి ఒక్కొక్కభాగం. గంధకం రిభాగాలు. జీవలోహపాడి రిభాగాలు. ఇవి యథాశాస్త్రంగా కలిపి కలబందరసాన మూడు దినాలు మద్దించి నీడ నెండించి మూకుళ్ళలో ఉంచి లఘు ఘటంలో కాని, పొయ్యిమీద ఉంచి కాని గంధకం కరిగి హరించేదాకా వండేది.

చల్లబడ్డతరవార తీసుకుని మళ్ళీ కలబందరసంతోనూ, గుంటకలగర, తెల్లగడిజేను, అల్లం, చిత్రమాలం, నల్లదురసాలతోనూ మర్చించి అనుపాసపకేమలతో వాడుకునేది. విశేషించి దీనికి లేన మంచి అనుపాసం. ఇది సకలకళ్యాధులూ, వారకళ్యాధులూ, అనువారమూ హరిస్తుంది. చంటిపిల్లలకు చాలామంచిది.

కం న వ గ్ర హి

గారీకిలా హింగుల గంధకాంశ్య
రసం చ గోదంత మయూరతుత్థే
తాలం శిలాం ఖర్చగనంయ తాం చ
సామ్యేన కృత్వా నవ ఖల్యునధ్యే
సుకారవేల్లి నంబశోమై
ర్విమర్దయే త్సాధనినం చ సాధమ్
కాచమభేతతః క్షిప్త్యా వాలుకాయాం చ సాచయేత్
సర్వరోగేషు దాతన్య శ్చానువావిశేషితః ||

గారీపాషణం, ఇంగిరీకం. గంధకం, పాదరసం, తాళకం, మైలతుత్థం, పిండతాళకం, మడికిల, శుద్ధకఫరి — ఇవి తొమ్మిదిన్నీ సమభాగాలుగా గ్రహించి, కాకరాకురసంతోనూ, కేస చెక్కరసంతోనూ 12 బాదులు మర్చించి వాలుకాయంత్రాన వండి వాడుకునేది. అనుపాసపకేమలతో ఇది సకలకళ్యాధులూ హరిస్తుంది. కాచి చాలా జాగ్రత్తగా వాడాలి.

కం అ మో ఘ రా మ బాణ ర సం

తుత్థద్వయం టంకణతాళకం చ
సీలాంజనం సూతేవిషం బలిం చ
ద్వయం చ సామాణ రసాంజనం చ
శిలానమం జంభరసత్రిమర్దితం
సిగ్గుండికావత్రరసత్రిమర్దితం

పుటం తపో కుక్కుటశీర శుక్రం
 ఆహారాధారం విష్ణువరాహగణా
 వల్లభ్యం శత్రువ్యూహయా స్థాతే
 ఏకాహిక్షాప్రతివత్తుకం చ
 కీరజ్వరం తస్మిషమజ్వరం చ
 పక్ష్యం న్ను శాల్వోదన ముద్గయూచం
 దధిం చ తక్రం చ జల్వోదనం చ
 భుక్త్వా చ ఇక్షుః కిదలీఫలం చ
 ఖర్జూరకాన్తూఫల చూతం చ
 వానాసుగంధం కనుచం చ భోగం
 ప్రాధాన్యవాసంగమ మప్యర్చిశమ్ ।

మైలతుశ్శం, పాలతుశ్శం, పాంశించి పెలికారం, తాగకం, నీరాంజనం, కనం, నాళి,
 గంధకం, నారీపాషణం, ఉల్లిపాషణం, రసాంజనం, మణిశిల — ఇవి నమ
 భాగాలుగా గ్రహించి నిమ్మ కానురసాన మూడుమాట్లు వాపిలితకరసాన మూడు
 మాట్లు మర్చించి కుక్కుటపుటం చేసుచు చల్లబడ్డతరవాత నల్ల నిమ్మ కానురసాన
 మర్చించి కుప్పెలు కట్టునుని రెండుగుంజుయెత్తున చక్కరపాకలతోవాడేడి.
 పక్ష్యం — శాల్వోదనం, పెసరకట్టు, పెరుగు, పజ్జిగ, తరవాడి, చెరుకురసం,
 అరటిపండు, ఖర్జూరపుపండు, మామిడిపండు పుచ్చుకనేడి. వానాసుగంధపుష్పలూ
 ధరించేడి. ప్రాధాన్యవాసంగమమున్ను అగత్య మైతే చేసేడి.

ఇది ఏకాహిక, ద్వాపాహిక, త్రాపాహిక, చాతుర్థికజ్వరాలు, కీరజ్వరం, విషమ
 జ్వరాలు వారిస్తుంది.

ఆనవాలూ - అరిష్టాలూ

ఆనవారిష్టాలకల్పన

ద్రవేషుఁ యిరకాలన్ధం గ్రవ్యం యత్సంధితం భవేత్
ఆనవాఁష్ట్యథేదై స్తల్పచ్యతే భేషజోచితమ్
యదపక్వాషభాః పాఠ్యాః సిద్ధం మద్యం న ఆనవః
అరిష్టః క్వాథసాధ్య స్సాత్తయో ర్మానః పలోన్మితమ్
అనుక్తమానారిష్టేషు ప్రవద్రోణే తుభాం గుడమ్
క్షౌద్రం షీపే ద్గుడా దర్థం ప్రక్షేప్యం నశమాంశకమ్ ।

నీళ్ళు మొదలైన ద్రవపదార్థం కుండలో పోసి, అందులో, మెత్తగా దంచివుంచుకున్న ఔషధద్రవ్యం బాగా కలిపి, చీలకున్న పూసి చాలా దినాలుంచితే అది మంచి ఔషధం అవుతుంది. ఆనవమూ, అరిష్టమూ, అని అది రెండు విధాలు.

కుండలో పోసే ద్రవపదార్థం పచ్చినీళ్ళు మాత్రమే అయితే అందులో సిద్ధం అయ్యేది ఆనవం. అద్రవపదార్థం కషాయం అయితే, అందులో సిద్ధం అయ్యేది అరిష్టం.

ఆనవారిష్టాలలో, ప్రతివానికి, ఏవస్తువు ఎంత వెయ్యాలో తూకాలూ, కొలతలూ వివరంగా చెప్పబడివున్నాయి. ఎక్కడ అయినా అలా కాక స్థూలంగా మాత్రమే చెప్పబడివుంటే, అక్కడ, ద్రవద్రవ్యం ఒక ద్రోణం వేసుకోవాలి. దెల్లం నూరు పలాలు వేసుకోవాలి. తేనె అదెల్లంలో సగం వేసుకోవాలి. అద్రవపదార్థంలో కలిపే ఔషధద్రవ్యానికి ప్రక్షేప్యం అని పేరు. అది దెల్లంలో పదోవంతు వేసుకోవాలి.

విశేషనూచనలు—

పచ్చినీళ్ళతో చేసినవాటికి అరిష్టమేనీ, కషాయాలతోచేసిన వాటికి ఆనవాలనీ కూడా అక్కడక్కడ కొన్ని గ్రంథాలలో వాడుక కనపడుతోంది. అయితే, యీవాడుక చాలా అరుదుగా మాత్రమే వుంది.

ప్రక్షేప్యం మెత్తగా దంచాలి. వస్త్రుగాలితం మాత్రం చెయ్యవక్కరలేదు. అది యెంత మెత్తగా వుంటే దాని గుణం అద్రవపదార్థానికి అంతగా సంకమిస్తుంది.

దెల్లం చెప్పినచోట, అదెల్లం మెత్తగా తరగాలి, లేకపోతే చిరికగొట్టాలి. అది తుర్తిగా పుకరిగిపోయేదాకా ద్రవపదార్థంలో బాగా పిసికి కలపాలి. చక్కర

చేసినచోట, అందులో పలుకులుంటే అది మెత్తగాకొట్టి చక్కచూడా కలిగిపోయేటట్టు కలపాలి.

ప్రక్షేప్యమా, లేనే కూడా యిలాగ బాగా కలపాలి నాని క్షుద్రలో పోసేసి పూయకొనూడదు.

అసవారిష్టాలలో, కొందరు, కూరలలోనూ పుండులోనూ వేసుకునే కొత్తబెల్లం వాడుతున్నారు. అది తప్పు. అది అసవారిష్టాల పుండు గానూ కి కళంకం అవుతుంది. పాతగిల్లిన తాటిపాకబెల్లం మంచిది ఇదే పుటికొచ్చే బెల్లం అని ప్రసిద్ధి. ఇది దొరకనిచోట పాతబెల్లం వాడుకోవాలి. అది గట్టిగా వుండాలి, ఎంత గట్టిది అయితే, అంత మంచిది. ఇంకొకటి: ఈబెల్లం ఏప్రాంతానిదయినా చెరుకుబెల్లమే వాడుకోవాలి. తాటిబెల్లం పనికిరాదు.

కొన్ని అసవారిష్టాలలో ప్రక్షేప్యంలో ద్రాక్షపండుకూడా చేర్చుంటుంది. అది మెత్తగా ముద్ద అయ్యేటట్టు దంచివెయ్యాలి గాని ఉప్పుది ఉప్పుట్ట వెయ్యనూడదు. గింజులదివ్యకపోయినా బాధలేదు. అది కూడా ద్రవపదార్థంలో కలిసిపోయేటట్టు పిసకాలి గాని ముద్దలముద్దలుగా వెయ్యనూడదు. ఈద్రాక్షపండు ఎంత కొత్తది అయితే అంత మంచిది.

చీలయిచ్చేటప్పుడు, మండ మీద బోర్లించే మూతడు మండమానికి సరిగా అనుకూలంకాలి. మెత్తని చుట్టి యిరవగాచేసి అది గుడ్డిపీకకు పూసి అపీక కుండ మూత మూతకూ కలిసేచోట బాగా మట్టి వైసి గూడా బాగా మట్టి పుయ్యాలి. మండలోకి గాలి యెంతమాత్రమూ వెళ్ళనూడదు.

ఇలాగ, చీలమన్ను ఇచ్చిన మండ గాలి చొరని గదిలో వుంచాలి. యోగంలో చెప్పివుంటే తప్ప ఈమండ ఒక నెల తక్కువ కాకుండా విప్పనూడదు. నెలమీద ఒక్కవారం కంటే యెక్కువ కూడా వుంచనూడదు.

నెల పూర్తి అయినాక చీలమన్ను మెల్లిగా విప్పాలి. మూత పీసేటప్పుటికి, కొన్ని అసవారిష్టాలలో ప్రక్షేప్యం కొంత వైకి లేలి అట్టుకట్టివుంటుంది. మందు కలిగిపోకుండా అది మెల్లిగా పీసివెయ్యాలి. తరచాత లేచివున్నది చిక్కనిగుడ్డతో కడబోసుకుని బాడీలలోనో నీసాలలోనో బాగ్రతరపుమవుననె.

మదబోసుకునే గుడ్డ శుభ్రంగా వుండాలి, కడబోసుకునే పాత్రలు పింగళివి అయితే మంచిది. మట్టిపాత్రలూ, బంగారపుపాత్రలూ, పెండిపాత్రలూ కాన్త్రంలో చెప్పినవే; కాని రాగి యిరది మువలైన లోహపాత్రలు మాత్రం వాడనూడదు.

మండలో లేచివుండినది పోగా మిగిలివుండే మట్టి కూడా గుడ్డలో పసిపిసికలే

బురదలాగ కొంత ద్రవపదార్థం వస్తుంది. అది సీసాలలో పోసి ఒక్కవారం దినాలుంచితే మంచిది తేలుతుంది. అది బాగ్రతగా తీసుకుని మడ్డివారబోసేది.

గుడ్డితో వడబొచ్చును. చల్ల నీలవర్ణంచిన సీసాలలోనూ, జాడీలలోనూ కూడా కొన్నాళ్ళకి కొద్దిపాటి చుడ్డివడం వస్తుంది.

అప్పుడు కషాయం కాచేటప్పుడు మూలవస్తువు ఎరుగు అయితే పెత్తగా దంచిన తరవాత పరిమాణములతోనే ఒక్క దినం నానబెట్టితరువాత మంచిది. పచ్చిది అయితే ముద్దకాయబట్టి చివకొడ్డి అది స్వేచ్ఛలో కలిపి కాచాలి.

కషాయం కాచేటప్పుడు ఎక్కువ పెద్దమంట పెట్టగూడదు.

బొప్పిద్రవ్యం అనుగుణ చేసి యింజనీరింగునా మధ్యపాద్య కలుపుకూ వుండాలి. దానిమీద మూలపెట్టగూడదు.

కొన్ని యోగాలలో మాత్రం కషాయం కాచేటప్పుడు ఏడువంతులు నీరు ఇగిలే టట్టు కాచాలి. సాధారణంగా, చాలా యోగాలలో, మూడువంతులే యిగర కాచాలి. శేషం ఎక్కువ వంతో నాలుగోవంతో యోగంలో చెప్పినట్లు సరిగా వుండేటట్లు దించుకోవాలి. చాలా యెక్కువగా మిగిలినా బాగా తగ్గినోయినా బొప్పిద్రవ్యం చెడిపోతుంది. పని చెయ్యదు. అయితే, చేస్తూవుంటే, అనుభవమీద యీవరి మాటలు తెలిసిపోతుంది.

ఇలాగ, ఉజ్జాయింపుగా దిలవుతున్న చల్లగా చల్లానిన తరవాత అకషాయం వడబోసుకుని కుండలో వాయ్యాలి.

అసవారిష్టాలు చెయ్యడానికి వేలతోనూగిన కుండ మంచిది. కషాయం పచ్చి నీళ్ళో వాయ్యడానికి ముందు, కొన్ని యోగాలలో కుండకి కొన్నివస్తువులతోఘాటం చెయ్యవలసివుంటుంది.

అసవారి కయినా అరిష్టాని కయినా సానయోగ్య మైన నీరే వాడాలి.

ప్రక్షేప్యాలలో పచ్చివస్తువులు వాడగూడదు.

అసవారిష్టాలు అన్నిటిలోనూ నీళ్ళు రెట్టింపువేసుకోవాలి. అంటే, యోగంలో నాలుగు ద్రోణా అనివుంటే ఎనిమిది ద్రోణాలు వేసుకోవాలి. ఈనూత్రాన్నిబట్టి కషాయద్రవ్యాల పరిమాణం నిర్ణయించుకోవాలి.

కషాయద్రవ్యాలు పచ్చివస్తువుల అయితే గూడా కొన్ని ద్వీగుణంగా వేసుకోవాలి.

ఈనూత్రాల వనరుడించే ఈగ్రంథంలో అసవారిష్టాలకు టీక రాస్తున్నాను.

విశేషవిధి అంటే అవి వుండిన యోగంలో స్పష్టం చేస్తాను.

మొత్తానికి ఆంధ్రదేశంలో ఆసాదిష్టత కల్పన చాలా కొత్త. మూలగ్రంథాలలో ఇవి చాలా పున్నాయి; కాని ముంచేసే మన శూన్య లిపి చెయ్యలేదు. తక్కినవి మాత్రం అన్ని రసాలూ వాడుతున్నారు. ఈ కారణాన్ని కొత్తవా రెవరైనా అవకాశపాలు చెయ్యదలచుకుంటే ప్రారంభంలో ఆసాధనముల గలవాలు పుచ్చుకోవడం మంచిది, కొన్నాళ్ళకి వారికే అనుభవం యేర్పడుతుంది.

౧ ద్రాక్షరిష్టం

ద్రాక్షా తులార్థం ద్విద్రోణే జలస్య విపచే తృణే;
 పాదశేషే కషాయే చ పూతే శీతే విశ్క్లిషేత్
 గుడస్య ద్వితులాం తత్ర త్వగేలా పత్రకేసరమ్
 ప్రియంగు ర్మరిచం కృష్ణా విషంగం చటి యార్ణయేత్
 పృథక్పలోన్మితై ర్భాగై స్తతో భాండే సభాపయేత్
 సమంతతో ఘటయత్వా పిబే జ్ఞాతరసం పునః
 ఉరఃక్షతం క్షయం హంతి కానశ్వాసగళాదుయాన్
 ద్రాక్షారిష్టావ్యాయః ప్రాక్రో బలకృ స్థలకోఢనః ।

ద్రాక్షపండు 50 పలాలు రోటిలో వేసి ముద్దగా దంచి అది రెండుద్రోణాల నీటిలో చాగా కలిపి కాచాలి. చివరికి ఆర్థద్రోణం మాత్రమే మిగిలేటట్లు తక్కిన నీరంతా ఇగరకాచాలి. అప్పుడు దించి చల్లబడ్డతరవాత వడపోసి అకషాయం మంచితుండలో పోసిది. రెండువందల పలాలు బెల్లం మెత్తగా చిత్తగొట్టి ఒక్క పలకయినా మిగత ముండా అకషాయంలో కలిపాలి.

చాల్చినచక్క, వీలకులు, లఘుపత్రికం, నాగకేసరాలు, ప్రేంకణాలు, మిరియాలు, పీచుక్కు, నాయువిడంగాలు — ఇవి ఒక్కొక్కటి పలంతొప్పన చేర్చుకుని అన్నీ కలిపి మెత్తగా దంచివుంచుకోవాలి. ఇది ప్రత్యేకం. ఈ ప్రత్యేకం కూడా బెల్లం కలిపిన ద్రాక్షకషాయంలో కలిపేది.

తరవాత చీలయిచ్చి ఒక్కనెల గడిచాక తీసుకుని చాడేది. ఇది ఉరఃక్షతమూ, క్షయూ, దగ్ధూ, వగయా, కంఠరోగాలూ పోగొడతుంది. మరిన్నీ, ఇది బలం చేస్తుంది. విరచనకాది. జమ్బూవడలేచినకాది కిది కంటకే పుష్టి, సత్తుకా కలిగియుంది.

౨ అ మృతా రి ప్తం

అమృతాయాః పలశతం దశమూలీశతం తథా
చతుర్దశే జరే పక్ష్యా కుర్యాత్పదాపకేషితమ్
శీతే ఉస్మిన్ రసే పూతే గుడిస్య త్రైతులూః క్షిపేత్
అజాబ్యా జ్ఞోషశవలం పర్వటస్య పలద్యమమ్
సప్తపద్మం త్రికటుకం ముస్తకం నాగ కేసరమ్
కటుకాతిపిపే చేంద్రయమ చ పలసహితమ్
ఏకీకృత్య క్షిపేద్భాగే నిరభ్యా న్నాసనూత్రామ్
అమృతాద్వి ఇత్యేష సర్వజ్వరకులాంతకృత్ ।

తిప్పరీగ నూరుపలాలు. దశమూలాలు అన్నీ కలిపి నూరుపలాలు. (అంటే. మారెడు వల్లు 80కులాలు. దుండే 100 80కులాలు. గుమ్మడి 80కులాలు. కలిగొట్టు 80కులాలు. తక్కి 80కులాలు. ముయ్యవూసాన్న 80కులాలు. కొలిపాన్న 80కులాలు. వాకుడు 80కులాలు. పెద్దములక 80కులాలు. పల్లెడు 80కులాలు. మొత్తం నూరు పలాలు) ఇవన్నీ మెత్తగా దంచి ఎనిమిది ద్రోణాల సీస్యలో వేసి రెండు ద్రోణాలు మిగిలేట్టు కొచ్చేది. అది చల్లబడ్డనూత్ర వడబోసి, అది కుడలోపోసి, అందులో మూడువడల బలాల తెల్లం కలిపేది. తరవాత తీలకర్ర 16సలాలు. పర్వాటకం 2సలాలు. సప్తపద్మి, సొరటి, పిప్పళ్ళు, మిరియాలు, తుంగముస్తకం, నాగ కేసరాలు, కటుకరోహిణి, అరివస, కొడికపాలవిత్తులు — ఇవి ఒక్కొక్కపాటు. ఇవన్నీ మెత్తగా దంచి కషాయంలో కలిపేది. తరవాత చీలయిచ్చి నెల అయిన తరవాత తీసి వడబోసుకునేది.

ఇది సమస్తజ్వరాలూ హరిస్తుంది.

౩ లోహా స వం

లోహచూర్ణం త్రికటుకం త్రిఫలం చ యమానికా
విషంగం ముస్తకం చిత్రం చతుస్సంఖ్యాపలం క్షిపేత్
భాతకీకసుహూనాం తు ప్రక్షిపేత్పలవింశతిమ్
మూర్ధీకృత్య తతః క్షాద్రం చతుష్షష్టిపలం పృథక్

దద్యా ధ్నుడకులం తత్ర జలద్రోణస్వయం శృగా
 ఘృతభాజే వినిష్ఠివృషిదధ్యాత్మానమూక్రికమ్
 లోహానవ ముఖం ముర్త్యః పితే ద్యహ్నికరం పరమ్
 పాడుశ్వకుధుగుల్మాసి జతరాణ్యర్కసం రుజమ్
 స్త్రీహామయం జ్వరం జర్జరం కానం శ్వాసం భగందరమ్
 అనోచకం చ గ్రహణీం హృత్సోగం చ వినాశయేత్ ।

లోహభస్మం, సాటి, విష్పశ్శు, మిరియాలు, కరకవొలుపు, తాడికాయబెరడు, ఉసిరికపప్పు, వామ, వాయువిడుగాలు, తుంగమస్తలు, చిత్రమూలం, ఇవి ఒక్కొక్కటి నాలుగేసి పలాలు. ఆరేళపువ్వు ఇగజైపలాలు. ఇంన్నీ మెత్తగా చూర్చించి నాలుగుద్రోణాల స్థిలో వేసి కలిపేది. అందులో మారుపలాల బెల్లయా, అరజై నాలుగు పలాల తేనే మాడా కలిపి చీలమన్ను యిచ్చి నెల తరవాత తీసి వదిలొనుకునేది.

ఇందులో లోహమాడ్లు అంటే కొందరు లోహరజను వాడుతున్నారు. అది మంచి సంప్రదాయం కాదు. కరకటాలూ పడిన లోహభస్మమే వాడాలి. మున్నీ యింన్నీ పోసి చీలమన్ను యిచ్చే మంద శేరితో ముగిసినై వుండాలి. అధమః లోపలిభాగాన కొంచెం నెయ్యి అయినా వుయ్యాలి.

ఇది అకలివృద్ధిచేస్తుంది. పొండుపు, ఉబ్బు, గుల్మాలు, ఉదరకోగాలు, మా శుకలు, స్త్రీహామ్యాధులు, జ్వరం, దగ్గు, వగయ్య. భగందరం, అరుచి, గ్రహా హృద్రోగం — ఇవి తగ్గించేస్తుంది.

౪ రో హీ త కౌ రి ష్టం

రోహితకతులా మేకాం చతుర్దోణాశలే పచేత్
 సాదశేషే రసే పూతే శీతే పలకతద్వయమ్
 దద్యా ధ్నుడస్య, ధాతక్యః పలపోడశికా మతా
 వంచకోలం త్రిజాతం చ త్రిఫలం చ వినిష్ఠిపేత్
 చూర్ణయిత్వా పలాంశేన తతో భాంజే నిభావయేత్
 మాసా చూర్ణం చ పిబతాం నర్హోదగరహజాం జయేత్

స్త్రీహాగుల్లోదరాష్ట్రీలా గ్రహాణ్యర్థాని కామలామ్
కుష్మకోఫాయచిహారో రోహితారెప్తసంజ్ఞితః ।

ఇటుమొదగు పట్ట నూరుపలాలు మెత్తగా దంచి అది యెనిమిది ద్రోణాల నీటిలో
నీ రెండుద్రోణాలు మిగిలేటట్లు కాచి, చల్లబడ్డగదాన వడవోనీ ఒక కుండలో
గాయ్యాలి. అందులో రెండువలదల పలాల బెల్లం కలపాలి. ఆరెపువ్వ 10పలాలు,
పున్న, మోడి, చక్కం, చిత్రకూటం, సాంటి, దాబ్బినిక్క, ఏలంబు, అకపత్రికం,
రకవోలుపు, తాడికాయబెరడు. ఉనీరికపప్పు — ఇవి ఒక్కొక్క - పలం. ఇవన్నీ
మిత్తిగా దంచి అకమయంలోకలపాలి. చీలమన్న పూసి నెలగడిచాక తీసి
పిబోసుకునేది.

రోహితకం అంటే కొందరు మొదగుచెక్క వాడురున్నరు. అది తప్పు.
ఇటుమొదగు వాదాలి.

ఈరోహితకారెప్తం ఉదరవ్యాధు లన్నీ తగ్గిస్తుంది. ముఖ్యంగా స్త్రీహవృద్ధి, యక్ష్మ
వృద్ధి తగ్గిస్తుంది. కడుపులో బల్లలు పెరిగిన కిల్లలకు ఇది చాలా మంచిది. అట్టిలా,
గవాణీ, మూలశంకలూ, కామెర్లు, కష్టూ, ఉబ్బూ, అరుచీ కూడా
గోగుడుతుంది.

॥ అధయారిష్టం ॥

అధయాయా న్తులా మేకాం మృన్దీకార్థతులాం తథా
విడంగన్య దశపలం మధూకకసుశున్య చ
చతుర్దోణే జలే పక్వా ద్రోణ మేకం చ శేషయేత్
కీర్తిసూతే రనే తస్మిన్ పూతే గుడతులాం క్షిపేత్
శ్వదంష్ట్రాం త్రివృతాం ధాన్యం ధాతికీ మింద్రవాడణీమ్
చవ్యం మధురికాం శుంఠింద. తీం మోచరనం తథా
పలయుగ్మమితం సర్వం పాత్రే మహతి స్థాగ్మయే
క్షిప్త్యా సంరధ్య తత్పాత్రం మానమాత్రం నిధావయేత్
తతో జాతరనం జ్ఞాత్యా పరిశ్రావ్య రనం సయేత్
... బలం కోష్ఠం శుభ్రమహ్నిం చ వీర్య మూత్రాం ప్రక్షాళయేత్

అర్ఘాంసి వాశయే చ్చీఘ్రం తథాష్టాపునరాణి చ
వర్చ్యమాత్రవిబంధఘ్నా వహ్నినః దీపనః పరః ।

కరకవోలుపు నూడుకలాలు. త్రాక్షపండు యాభైకలాలు. వాయువిదంగాలు, ఇప్పుకపువ్వ పోడిపలాలు. ఇవి మెత్తగా కొట్టి పరిమిది ద్రోణాఽ నీటిలో వేసి రెండు ద్రోణాలు మిగిలేట్లు కాలి. పల్లాడ్డ తిరివాత వచబోసి, అకమాయం వొకమండలో పోసి, అందులో నూరుపలాల బెల్లం కలపాలి. పల్లెరు వాయులు, తెగడ, ఇనియాలు, ఆకపువ్వ, చేదుపుచ్చ, చవ్వగ, నుఘురిక, సొంటి. నేవాశపువ్వ, బూరుగుజిగురు — ఇవి రెండేసి పలాలు కలిపి మెత్తగా దంచి యిది మాదా అందులో కలపాలి. తరవాత చీలమన్ను పూసి నెలదివా లుంచి తీసుకోవాలి.

బలమూ, కొవ్వస్థితి, అకలి గుర్తించి మోతాదు నిర్ణయించుకోవాలి. ఇది మూల శంకలు పోగొడుతుంది. ఉదనవ్యాధులూ, మలమూత్రవిబంధమూ తగ్గిస్తుంది. అకలి పుట్టిస్తుంది.

ఇది విరేచనకారి కనక, జాగ్రత్తగా వాడాలి.

౬ పు న ర్న వా స వం

త్రికటుం త్రిఫలం దార్ద్రం శ్వదగష్టాం బృహతీర్వశుమ్
వానా మేరండమూలం చ కటుకీం గజపిప్పలీమ్
శోధఘ్నం పిచుమర్దం చ గుడూచీం శుష్కమూలకమ్
దురాలభాం పటోలం చ పలాంకేన విచూర్ణయేత్
ధాతకీం ఘోషకపలాం ద్రాక్షాయాః పలవంశతీమ్
తులూమానాం సితాం దత్వా మాక్షికాన్ధవలం తథా
జలద్రోణద్వయే క్షిప్త్వా మాసం భండే నిధాపయేత్
పునర్నవాసనో హ్యేష శోభోదరవినాశనః
స్త్రీహాస మష్టుపిత్తం చ యశ్చక్షుఃశ్చజ్వరాదికాన్
కృచ్ఛ్చిసాధ్యామయాన్ సర్వాన్ నాశయేన్నాత్ర సంశయః ।

సొంటి, పిప్పళ్ళు, మిరియాలు, కరకవోలుపు, తాడి కాయబెడడు, ఉసిరికపప్పు, మాను పసుపు, పల్లెరు, వాకుడు, నేలములక, అడ్డసరపువ్వు, అమడపుచెట్టు నేరు, కటుక

కోపిణి, గజపిచ్చి, తెల్లగరిజలు, వేపవేరుపట్టు, తిప్పతీగ, ఎండిన ముల్లంగిమంప, మాలగొండివేళ్ళు, చేపపొట్ట — ఇవి ఒక్కొక్కపరి. ఆరెపువ్వు 16 పలాలు. ఇది మెత్తగా దంచి వుంచుకునేది. ద్రాక్షపండు 20 పలాలు. ఇన్ని ముద్దగా చేసుకునేది. చక్కెర నూరుపలాలు. లేక రెండుపలాలు. నాలుగు ద్రోణాలు నీళ్ళలో ఇన్ని కలిపి, కుండలోగాని, చీలియిచ్చి నెల అయిన తరువాత తీసుకునేది.

ఇది ఉబ్బూ, ఉబ్బుజ్యాయలూ తగ్గిస్తుంది. క్షీరకావ్యాధులూ, అమ్మపిల్లమూ, గుల్మాలూ, యకృద్వా్యాధులూ, జ్వరాలూ బోగొడుగుంది.

౭ ఉ నీ రా స వం :

ఉనీరం వాంశం పద్మం కాశ్యపీం నీలం శత్రులమ్
ప్రియంగుం పద్మకం లోభం మంజిష్ఠా ధన్యుమానకమ్
తాం కిరాణీతి క్షం చ వ్య శోధోమంబరం శటీమ్
పన్నటం పు డరికం చ పటోలం కాంచనారకమ్
జంబూశాల్మలినిర్యాసం ప్రత్యేకం మనమ్మితమ్
నర్మం నుచూర్ణితం శృత్వా దాక్షాయాః పలవింశతిమ్
ధాతకీం ఘోడశపలాం జలద్రోణద్వయే క్షిపేత్
శర్కరాయా స్తులాం దత్వా క్షౌద్ర స్వాస్థతులాం తథా
మా నం సంస్థాపయే ద్భాజే మాంసీమరిచధూపితే
ఉనీరాసవ ఇత్యేష రక్తపిత్తవిनाశనః

పాండుకుష్ఠప్రమేహార్కృమిశోధహర స్తథా ।

వట్టివేళ్ళు, కురువేరు, తామరపువ్వు, పెగుమ్మడు, నల్లకలవ, ప్రేంకజాలు, పద్మకావం, లొద్దుగుచెక్క, మంజిష్ఠ, మాలగొండివేళ్ళు, పాక, శేలవేను, మర్రిపట్టు, మేడిపట్టు, కచ్చురాలు, రావిపట్టు, చెంగల్వకోస్తు, చేదుపొట్ట, చేపకాంచనపుపట్టు, వేరేడుపట్టు, బూరుగుజిగురు — ఇవి ఒక్కొక్కపరి. ఆరెపువ్వు 16 పలాలు. ఇవన్నీ మెత్తగా దంచి వుంచుకునేది. ఇరవై పలాల ద్రాక్షపండున్ను మెత్తగా దంచివుంచుకునేది. ఇవి, నూరుపలాల చక్కెర, యాభైపలాల లేక నాలుగు ద్రోణాలు నీళ్ళలో కలిపేది. తరవాత, ఇది జటామాంసీ, మిరియాలూ చితకకొట్టి దాంతో కుండలోపల ధూపం నేసి అకుండలోలోగాని, చీలియిచ్చి, నెల అయిన తరువాత తీసుకునేది.

ఇది రక్తపీఠం అగ్నిమందిరి. పాండునోగం. కష్టము, ప్రసవము, మూలకంకలు, కృమిలు, ఉబ్బు పోవలయును.

౮ వా సా రి ష్టం

వానశస్య తులే ద్యే ను నిర్జిజ్ఞాసేనా విచారయేత్
 (నోణార్థశేషం తత్కృత్యా పూతే శీతే ప్రదాపయేత్
 గుడ స్వైకణ్డలాం శత్ర ధాతక్యా స్తు పల్కాష్ఠకమ్
 క్షీ పే చూర్ణీకృతం శిస్సిన త్వగేనా సత్ర కేసరమ్
 కంఠోలవ్యోషతోయావి నిలికా న్యుపసృజయేత్
 సమ్యక్స్యం తతో జ్ఞాత్వా సత్తా దూర్ధ్వం పిబే దముమ్
 వానకాసవ ఇత్యేష సర్వశ్శయధునాశనః ॥

అడ్డసరంపట్ట పచ్చిది రెండుగుండలపలాలు ముద్దగా చితకకొట్టి నాలుగుద్రోణాలు నీళ్ళలో వేసి కలిపి ఒక ద్రోణం మిగిలేటట్టు కాచే. చల్లబడ్డ తిరినాక అది వడపోసి కుండలోపోసి. అందులో నూరుపలాలు బెల్లమూ, ఆరెపువ్వు గుండ ఎనిమిది పలాలు, చాల్చినచక్కా, వీలకులూ, అకుపత్రికమూ, నాగకేసరాలూ, తక్కులమూ, సొంట్రి, పిప్పళ్ళూ, మిరియాలూ, కురుకేరూ — ఇవి ఒక్కొక్కపలగ మెత్తగా చూర్చించి ఇది అకుండలోపోసి కలిపి చీలయిచ్చి 15 దినాలు గడిచాక తీసుకునేది.

ఇది అన్నివిధాల ఉబ్బులూ తగ్గిస్తుంది.

౯ క న కా స వం

సంక్షుద్ధ్య కనకం శాఖామూలవశ్రఫలై స్సహ
 తత శృతుష్పలం గ్రాహ్యం పృవజ్ఞాత్యచ నైఘా
 మధుకం మోగధీ వ్యాఘ్రీ) కేసరం విశ్వభేషజమ్
 భార్గీ తాలీసపత్రం చ సంఘా జ్యేషాం పలద్వయామ్
 సంగృహ్య ధాతకీప్రస్థం ద్రాక్షామూః పరిమిశతిమ్
 జాద్రోణద్వయం దత్వా శర్కరాయా స్తులాం తేఢా
 డ్కాద్రస్వార్థతులాం. చాపి సర్వం సంమిశ్ర్య యత్నతః

భాండే నిక్షిప్త చావృత్య నిదధ్యా న్నాననూత్రకమ్
నిహంతి నిఖిలాన్ శ్వాసాన్ కానః యత్కూట మేవ చ
క్షుశ్క్షీణం జ్వరం జర్జం రక్త పిత్త రిక్షిమ్ ||

నల్లపుష్పత్తచెట్టు సుఖాలం — అంటే కొమ్మలతోనూ అకులతోనూ వేళ్ళతోనూ పువ్వులతోనూ కాయలతోనూ పళ్ళతోనూ ఎండబెట్టి అది నాలుగుపలాలు. అడ్డసరపు వేరుపట్టు నాలుగుపలాలు. యష్టిమధుకయా, పిప్పిరూ, వాకురూ, నాగ కేసరాలూ, సాంటీ, గంబుభాంగీ, తాళీసపత్రి, ఇవి ఒక్కొక్కటి రెండేసి పలాలు. ఆరెపువ్వు ఒక ప్రస్థం. ద్రాక్షపండు 20 పలాలు. నీళ్ళు కాలగుద్రోచాలు. చక్కెర మూడుపలాలు. తేనె యాభైపలాలు. ఇవిన్నీ కుండలో కలిపి చీలయిచ్చి ఒక్కనెల గడిచాక తీసి వడబోసేది.

ఇది ఉబ్బసం తగ్గిస్తుంది. దగ్గు పోగొడుతుంది. క్షయలో మంచిమందు. జీర్ణ జ్వరమూ, క్షుతక్షీణతా, రక్తపిత్తమూ, ఉరికితనమూ కూడా పోగొడుతుంది.

గం పార్థా ద్య రి ప్తం

పార్థత్వచ స్తుః మేకా మద్వీగార్థతులాం తథా
భాగం గాధూకపుష్పస్య పలవింశతినమ్మితమ్
చతుర్ద్రోణేంభసః పక్త్వా ద్రోణ మే వావశేషయేత్
ధాతక్య విశంతిపలం గుడస్య చ తులాం క్షిపేత్
మాననూత్రం స్థితో భాండే భవే త్పార్థాద్యరిప్తకః
హృత్పుష్పసగదాన్ సగ్వాన్ హంత్యయం బలవీర్యకృత్ |

ఇందులో ప్రధానద్రవ్యం తెల్లమద్దిపట్ట. తెల్లమద్దికి అర్జునుని వేళ్ళన్నీ వర్తిస్తాయి. అంచేత కొందరు ఇది అర్జునారష్ట్రం అని కూడా వ్యవహరిస్తారు.

తెల్లమద్దిపట్ట మూడుపలాలు. ద్రాక్షపండు యాభైపలాలు. ఇప్పపువ్వు ఇరవై పలాలు. నీళ్ళు ఎనిమిది ద్రోచాలు. రెండు ద్రోచాలు మిగిలేటట్టు కాది చల్లారిని తరవాత వడగట్టి కుండలోపోసి అందులో ఆరెపువ్వు ఇరవైపలాలు — పాతబెల్లం మూడుపలాలు — కలిపేది. నెలగడిచాక తీసి వడబోసేది.

ఇది హృద్రోగాలూ పుష్పసగ్గధాలూ అన్నీ పోగొడుతుంది. బలగణేస్తుంది. నిర్భయమిస్తే కలిగిస్తుంది.

౧౧ ము స్త కా రి స్త్రం

ముస్తకస్య తులాక్ష్యంద్యం చతుర్ద్వోజేంబునః పచేత్
 పాదశేషే రసే తిస్మిన్ క్షిపే ద్గుడితులాశ్రియమ్
 ధాతకీం ఘోడిశలం యమాసీం విశ్వభేషజమ్
 ముచిచం దేవపుష్పం చ మేధీం వహ్నిం చ జీరకమ్
 పలయగ్మమితం క్షిప్త్యా రుద్ధభాండే సధాపయేత్
 సంస్థాప్య మాసముత్రః తు తతః సాగ్రావయే ిష్కషక్
 అజీర్ణ మగ్నిమా.ద్యం చ విషూచీ మపి గా.రణామ్
 గ్రహణీం వివిధాం హంతి నాత్ర కార్యా పిశారణా ।

తుంగముస్తలు రెండువంకల పలాలు. ఇది మెత్తగా కొట్టి ఎనిమిది ద్రోణాలనీళ్ళలో కలిపి రెండుద్రోణాలు మిగిలేటట్లు కాచేది. ఇల్లుపడకరివాత వడిబోసి కుండగా పోసి, ఎదులో పిండల పలాల బెల్లము, అరెళువు 10 పలాలూ, నూనూ, సొట్టి, మిరి పాలూ, అవంగలూ, మెంతలూ, చిత్రమూలము, జీలకర్రా — ఇవి ఒక్కొక్కటి ఒండేసిపలాలూ కలిపి చీలయిచ్చి నెలగడిచాక తీసి వడిబోసుకునేది.

ఇది అజీర్ణమా, అగ్నిమాంద్యమా, దారుణమైన విషూచీ (కలరా,) గ్రహణీ గిస్తుంది. ఏమీ సందేహం లేదు.

౧౨ క ర్పూ రా స వం

తులాం ప్రసన్నాం పరిశృహ్య శుద్ధామ్
 పలాప్తకం చోడుపతేః క్షిపే చ్చ
 ఏలా చ సూక్ష్మా ఘనశృంగబేరే
 యమానికా వేల్లజ ముత్ర సర్కమ్
 షలప్రమాణం పిహితే చ భాండే
 మాసం సిదధ్యా ిష్కష గత్ర యత్నాత్
 విషూచికాయాః పరమావధంత
 స్నిహంతి దాన్యాన్ వివిధాన్ బకారాన్ ।

పోతుతాటికల్లు నూరుపలాలు. హారతికర్పూరం ఎనిమిది పలాలు. వీరికలూ, తుంగ ముద్దలూ, సాంటీ, వామూ, మిరియాలూ — ఇవి ఒక్కొక్క పలం. ఇవిన్న కలిపి కుండలో పోసి చీలయిచ్చి ఒక్క సెల అయిన తరువాత తీసివేయవలెను.

విషాచిక (కలరా) కు ఇది ముఖ్యమైన ఔషధం. సకలవిధాల విరేచనాలూ కడుతుంది.

ప్రసన్న అంటే చాలామంది పోతుతాటికల్లు వాడుతున్నారు. ఇప్పుకల్లుకూడా కొందరు వాడుతున్నారు. ఆంధ్రంలో యిది రెండూ మంచిగానే కనపడతాయి. అయితే, మరికొందరు సారా వాడుతున్నట్టు తెలిసింది. అది మంచిది కాదనే నానమ్మకం. మామూలు కల్లుకూడా అతిపించిది కాదు.

ఇందులో చేర్చే ముద్దహారతికర్పూరం మెత్తగా పొడిచేసి కల్లులో తక్కిన వాటితో కలిపేసి బాగా పిచుకాలి. పకివాతే సరిగా జీర్ణం కాదు. అది జీర్ణం కాక పోతే యీ అసలం బాగా పనిచేయదు. ఈవిషయమై మిక్కిలి జాప్యచెయ్యాలి.

ఈకర్పూరాన్ని కొందరు పడినీళ్ళతో చేర్చున్నట్టు, దానికి కర్పూరాన్ని అని పేరుపెడుతున్నట్టు తెలిసింది. అయినా పనిమ ముఖ్యమైనవిగా యెక్కడా చూడలేదు.

౧౩ కుట జా రిష్టం ✓

తులాం కుటజమూలస్య మృద్వీకార్థతులాం శతా
మధూకపుష్పశ్శర్కరౌ ఝాగాన్ దశపలోన్మితాన్
చతుర్దోణేంభసః పక్వా ద్రోణం చైవావశేషయేత్
భాతక్యా వింశతిపలం గుడస్య చతురాం క్షిపేత్
మానమాత్రం స్థిరో భౌండే కుటజార్చిష్టసంజ్ఞితః
జ్వరాన్ ప్రశమయేత్సర్వాన్ కుర్వాత్తీక్షణం ధనంజయమ్
దుర్వారాం గ్రహణీం హంతి రక్తాతీసార ముబ్బణమ్ ।

కొడికచక్క నూరు పలాలు. బ్రాహ్మపండు 50 పలాలు. ఇప్పలూ, పెగుమ్మలూ ఒక్కొక్కటి పదిపలాలు, ఎనిమిది ద్రోణాల నీళ్ళలో కలిపి రెండు ద్రోణాల్ని మిగిలేట్టు కాచి చల్లారిన తరువాత వడగట్టి కుండలో పోసి అందులో 20 పలాలు భార్యలూ, నూరుపలాలు తల్లెలూ కలిపి చీలయిచ్చి ఒక సెల తరువాత తీసివేయవలెను.

ఇది అన్ని జ్వరాలూ తగ్గిస్తుంది. అగలి వృద్ధిచేస్తుంది.

ఇది కఠినారాలలో ప్రధాన మైనది. దక్షిణ రేచనాలూ, దారుణ మైన గ్రహణీ కట్టుతుంది.

కొడకచెక్క పచ్చిది తెచ్చి చితకకొట్టి పిటిలో వేసి కాచాలి. ఎందుది పనికి రాదు. ద్విగుణం వెయ్యగూడదు. నూనెపూలే వెయ్యాలి.

౧౪ అ హి షే నా స వం

తులం మధూకమన్యస్య శుభే భాండే పరిక్షి పేత్
 ఘణిఫేనస్య కుడవం ముస్తాం మౌనమ్మితమ్
 జాతీఫలం చేంద్రయవం తదైలాం తత్ర దావయేత్
 రుద్ధ్వా భౌండం మానచూత్రం యత్నతః పరిరక్షయేత్
 హంత్యతీసార మత్యైగం విమూచీ మపి దారుణమ్ ॥

ఇప్పుకల్లు నూనెపూలు కుండలో వోసి, ముందు గాల్లో ఒక కుడవం నల్లమందు బాగా పినికి కలవాలి. తిండాత జాతికాయా, కొడికనాలొత్తులూ, ఏలకులూ, తుంగ ముస్తలూ పిక్కిక్క పలం మెత్తిగా చూర్చించినది కలవాలి. చీలయిచ్చి నెల గడిచాక తీసి వడబోసుకునేది.

ఇది అతిదారుణ మైన అతిసారం కడుతుంది. ఏఫీతిలో వుండినా విమూచి(కలరా) కూడా కట్టేస్తుంది.

దీనిమోతాదు చాలా జాగ్రత్తగా నిర్ణయించుకోవాలి.

౧౫ బి మ్బు లా ద్య రి ప్తం

తులాద్వయం తు బబ్బుల్యా శ్చతుర్దోణే జలే పచేత్
 ద్రోణశేషే రసే శీతే గుడస్య త్రతులః క్షిపేత్
 ఛాతీకీం ఘోడశపలాం కృష్ణాం చ ద్విపలాంశికామ్
 జాతీఫలాని శక్కోలం త్వగేలా పత్ర కేసరమ్
 లవంగం మరిచం చైవపలికా న్యువంబుయేత్
 మానం భాండే ప్థిత స్త్వేష బబ్బులాదిష్టతో జయేత్

క్షయం కుష్ట మసారం ప్రమేహశ్యావకాసశ్చ
గ్రహణ్యాం యేవసాః పోషా స్తేతిసారే శుశూజితాః
హస్య స్పర్శ మతీసారం శివ స్వాజ్ఞావిశేషతః
స్నానాజ్యంగావగాహః శ్శ గురుస్నిగ్ధాతిభోజనమ్
స్వాయాను మస్మి సంతాప మతీసారీ వివర్జయేత్ !

కల్లకుమ్మపట్ట కేవలము పలక. ఎరియి ద్రోణాల నీటిలో క. కు. ద్రోణాలు మిగిలే
టట్టు కాచాలి. అది చల్లబడ్డ కరగాత వడకట్టి కుంపలో పోనీది. అందులో కేవలము
పలక బెల్లము, 16 పూ. కరెవుర్రా. 2 పూ. పిప్పమ్మ, ఒక్కొక్క పలక
జాజి కాయ, కంకోలము, దాల్చిన చెక్క, ఏలకులు. అపక్రమము, నాగకేస
రాలూ, అవంగాలూ, మిరియాలూ మెత్తగా గుండెకొట్టి అందులో కలిపి చీలయిచ్చి
శల అయిన తరువాత తీసి వడబోసుకునేది.

ఇది క్షయ, కష్ట, అతిసారము. ప్రమేహలూ, దగ్గు, కషాయ, గ్రహణీ
పోగొట్టుతుంది. అయితే, అతిసారరోగులు స్నానము, తలంటూ, నీటిలో దిగి
స్నానంచెయ్యడము విడిచిపెట్టాలి. గురుపదార్థాలూ, చమరుగల వస్తువులూ
తినరాదు. అతిగా భోజనమున్ను చెయ్యకూడదు. కసరత్తు మానాలి. నిష్పవేగక
దూరంగా వుండాలి.

ఇందులో చెప్పిన కల్లకుమ్మపట్ట వేరుదీ పచ్చిదీ వేసుకోవాలి. అది మెత్తగా చితక
గొట్టాలి. రెట్టింపున్న వేసుకోవాలి.

ఒక పెద్దమనిషికి చిరకాలంగా కులబాధ వుంది. దాని కాయన సోదాచప్పరించి
నీళ్ళు తాగేవారు. అయిదారు సంవత్సరాలుగా అలా జరుగుతోంది. అయినకు వేసి
అరిష్టం రెండుమాసాలు వాడారు. పదిహేను దినాలకు కుల తగ్గింది. రెండు
మాసాలకు పూర్తిగా పోయింది. జాగ్రత్తకోసం మరోరెండుమాసాలు కూడా
యిదినాడారు.

కడుపుకొప్పితో వుండే అతిసారము, గ్రహణీ కూడా దీంతో అడ్డుతంగా
తగ్గాయి.

౧౬ పి ప్ప ల్యా స వం

పిప్పలీ మరిచం చవ్యం మారిదా చిత్రకో ఘోః
విడంగం క్రముకో లోధ్రః పాతా ధాత్ర్యైలవాలకమ్

ఉత్తరం చ దశం కృష్ణం లుకం గం తగళం తథా
 మానీ శ్చైవేలా వతం చ సుకుంభం గ్నాగ కేసరమ్
 వసా మ్మహాన్ భాగాన్ సూక్ష్మమార్జీకృతాన్ శుభాన్
 జలద్రోణక్యయే క్షిప్త్యా దద్యా న్నుడశిలూతయమ్
 పలాం దశ భాతక్యా గ్రాతూ వప్తిసలా భవేత్
 ఏతా న్నేకైశ్చ సాయోజ్య మౌనో భాంజే విశ్చివేత్
 జ్ఞాత్వా రనగతం సర్వం సాయయే జగ్న్యవేక్షమా
 త్తయం గుహ్యోదరం కాన్యం గ్రహణీం పాండుతాం తథా
 అన్యాసి నాశయే చ్చీఘ్రం పిప్పల్యా ద్యానన స్త్యయమ్ ।

పిప్పళ్ళు, మిరియాలు, చక్కెర, పసుపు, చిత్రమాలం, కుంగముర్రలు, పచ్చికోక, (ఎంజినరి) లొద్దుగుచెక్క, సోప, ఉసిరికపప్పు, కూకురుబుడమ, జట్టివేరు చుడనం, చెంగలబొమ్మ, అవం చాం, పుండ్లకొంబం, ఒటూమలపిడి, చాక్లెట్ చెక్క, ఏలకులు, అనుపుకము, మేకెతాంబ, పిండ్లకొంబం -- ఇవి ఆరవలం చొప్పున మెత్తగా చూర్చించే. ఆచూర్ణం నాలుగువ్రోణాల సీళ్ళతో బాగా కలిపి, కిరందల పలాల బెల్లజూ, పది పలాల ఆరెపుర్రూ, 60 పలాల ద్రాక్షపండ్లూ కూడా అందులో కలిపి, చీల యిచ్చి నెల తరవాత దీని కడబోసుకునేది.

ఇది అగ్నిదీప్తి కనునగించి వాడాలి. ఇది తీయా, గుల్మాలూ, ఉదరాలూ, కార్యమూ (చిక్క-పోవడమూ) గ్రహణీ, పాండువూ, మూలకలకలూ తగ్గిస్తుంది.

శ్వాసకానలలో దీనిపని చాలా యెక్కువగా కనపడింది.

౧౭ ఖ ది రా రి ప్తం ✓

ఖదిరన్య తులార్థం తు దేవనాగు చ తత్సమమ్
 వాకుచీ ద్వాదశవలూ దార్ద్రీ స్యా త్పలవింశతిః
 త్రిఫలా వింశతివలూ న్యస్తద్రోణేంభనః పచేత్
 కషాయే ద్రోణశేషే చ పూతే శీతే విశ్చివేత్
 తులూద్యయం మాక్షికన్య తులై కా శర్కరా మతా
 భాతక్యా వింశతివలం శంతోతో నాగ కేసరమ్

జాతీఫలం బంధం గైలా త్వ కృతాణి వృథాశ్చృథక్
 పూన్నితాః శృణ్వాయా దద్యా త్వలచతుష్టయమ్
 మృశిభాండే విసిక్తిష్వ మాసా దూర్ధ్వం పితేత్తతః
 సుహృద్భాని హృద్రోగం హండురోగార్బుదం తథా
 గుల్మం గ్రంథి క్రియాన్ కానం తథా స్త్రీహోదరం జయేత్
 ఏష వై ఖనిరారిష్ట స్సర్వకుష్టనివారణః ।

చంద్రచేక 50పలాలు. చేపదారు 50పలాలు. చావంచాలు 12పలాలు. మానుపసుపు 20పలాలు. త్రిఫలాలు (మూడూ కలిపి) 20పలాలు. ఇవి మెత్తగా దంచి 16ద్రోహాల నీళ్ళలో వేసి 2ద్రోహాలు మిశ్రలేటట్టు కాచాలి. ఇది శల్లారిన తరవాత వడగట్టి కుండలో పోసి, అందులో 2వందల పలాల లేనే, నూరుపలాల చక్కెరా, 20పలాల బరెడువూ, కంకోలమూ, పాగకేసరాలూ, జాజికాయూ, లవంగాలూ, ఏలకులూ, దాన్నిచెక్కా, అకుషత్రికమూ, — ఇవి ఒక్కొక్క పలమూ, 4పలాల పిప్పళ్ళూ మెత్తగా దంచి అకమయంలో కలిపేది. చీలయిచ్చి నెల గడిచాక నీసి వడబోసుకునేది.

ఇది సమయం అష్టభాగావశేషం చెయ్యవలసిన ఆరిష్టం. ఇది వేసేకుండ నేతితో మూసివుండాలి. చంద్రచేక ఎంత ముదిరితే అంతమంచిది.

ఇది మహాకుష్టరోగాలు అన్నీ తగ్గించేస్తుంది. హృద్రోగాలూ, పాండురోగమూ, అర్బుదమూ, గుల్మాలూ, గ్రంథులూ, కృమిలూ, దగ్గులూ, స్త్రీహోదరమూ పోగొడుతుంది.

కుష్టువ్యాధులలో ఇది చాలా మంచి ఔషధం.

గ ర బ లా రి ష్టం ✓

బలాశ్వగంధయోగ్ధాహ్లాం వృథాశ్చృథతం శుభమ్
 చతుర్దోణే జతే పక్త్యా ద్రోణ సేవావశేషయేత్
 శీతే తస్మిన్ రసే పూతే క్షిపే ద్దుడతులాత్రయమ్
 ఛాతకీం షోడశపలా పయస్యాం ద్విపలాంశికామ్
 పంచాంగులపలద్వంద్వం రాన్నా మేలాం ప్రసారిణీమ్
 దేవపుష్ప ముశీరం చ శ్వదంష్ట్రాం చ పలాంశికామ్

మానం భాండే స్థిత స్తేష బలారిష్టో మహాఫలః
హంతుః గ్రాహ తజాన్ రోగాన్ బలపుష్ప్యగ్నివర్ధనః ।

బల నూరుపలాలు. పెన్నేరు నూరుపలాలు. ఇవిరెండూ పెత్తగా చితకగొట్టి ఎనిమిది ద్రోణాలలో కలిపి రెండుద్రోణాలు మిగిలేటట్లు కాచి చల్లబడ్డతరువాత వడగట్టి వండలో పోసి, అందులో, బెల్లం కివందలపలాలూ, ఆరెపువ్వు 16పలాలు, శీర కాకోలి 2పలాలు, అమడపుచ్చెట్టువేరు 2పలాలు, నన్నరాన్న, ఏలకులు, ప్రసారిణి, లవంగాలు, వట్టివేరు, పల్లెరువేరు — ఇవి ఒక్కొక్క పలమూ పెత్తగా చూర్చించి కలిపి చీలయిచ్చి నెలగడిచాక తీసి వడబోసుకూనేది.

బల అంటే బలాక్షయంబానికి చెందిన ఏబల ఆయినా వాడవచ్చు నాలుగు బలలూ సమంగా గాని, ఎచ్చుతక్కువగా కాని కలిపి ఆయినా వాడవచ్చును. వేళ్ళే వాడాలి. అది పచ్చిది అయితే రెట్టింపువేసుకోవాలి.

ప్రత్యేకంలో చెప్పిన అమడపువ్వులు ఎందుచే వాడాలి.

ఇది సమస్తవార్యధులనూ తగ్గిస్తుంది. బలమూ, పుష్టి, అగ్నిదీప్తి కలిగిస్తుంది.

అమతావ్యాధిలో మహారోగ రాజగుగ్గులుతో కలిపివాడగా ఇది చాలా ఎక్కువ పనిచేసింది. ఒక మనిషి మిక్కిలిబీదవాడు పక్షవాతం వచ్చి పడిపోతూడు. ఉచితంగా చికిత్సచెయ్యవలసివచ్చింది. వాతగజాంతుకంతో కలిపి ఇది వాడగా అమనిషిలేచి తిరుగగలిగాడు. క్రమంగా నాలుగుమాసాలకు జన్మించివచ్చింది. సుశక్తిగల వాడమన్నాడు గాని, కాలక్షేపం అయిపోతున్నందువల్లా, భార్య భీక్షాటనంచేసి జోషిస్తూ వుండడంచల్లా ఆ శబ్దవేళాడు. అలాగే తిగుతూ తరవాత అయిదారేళ్ళకు వయస్సుకూడా ఎక్కువ అయి వచ్చిపోయాడు.

మరికొందరికి వాడడంలో ఇది యింకా అనేకవార్యధులలోకూడా మంచి గుణం యిచ్చింది. నరాంతు సత్తుల కలిగించడంలో యిది చాలా అద్భుతమైన పని చేసింది.

౧౯ అ శ్వ గ ం ధా రి ష్టం

తులార్థం చాశ్వగంధాయూ మునల్యాః పలవింశతిః

మండిష్టాయూ హరీతక్యా రజనో ర్మధుకస్య చ

రాన్నావిదారీపార్థానాం ముస్తకత్రివృతో రపి

భాగాన్ దశవలన్ దద్యా దనంతాశ్యామయో న్తథా
 చందశద్విజీయస్యాసి వచాయా శ్చిత్రకస్య చ
 భాగా నప్తవలన్ త్సుణ్ణా నప్తద్రోణేభనః పచేత్
 ద్రోణశేషే కషాయేస్మిన్ పూతే శీతే ప్రదాపయేత్
 ధాతశ్యా ఘోడశవలం మూక్షికస్య తులాద్వయమ్
 వ్యోమస్య ద్విపలం చాపి త్రిజాతకచతుష్పలమ్
 చతుష్పలం ప్రియంగో శ్చ ద్విపలం నాగకేసరమ్
 మాసా దూర్ధ్వం పిబే దేనం పతార్థపరిమాణతః
 మూర్ఛా మపస్కృతిం శోషం ఉన్మాద మపి దారుణమ్
 కార్య ముర్వాసి మందత్వ మగ్నే ర్వాతభవా గదాన్
 అశ్వగంధా ద్యుష్టోమం పీతో హన్యా దనంశయమ్ ।

పెన్నేగు 50పలాలు. కేలకాడి 20పలాలు. మంజిష్ఠా, కరకవోలకూ, పసుపూ, మానుపసుపూ, యష్ఠిచుఘకమూ, వన్నరాసానా, నేలగుమ్మదూ, కెల్లమద్దిపట్టా, తుంగమ స్తలూ, తెగదా, — ఇవి ఒక్కొక్కటి పదిసిపలాలు. నుగంధి 16పలాలు. రిక్తచంపికమూ, చందనమూ, వసా, చిత్రమూలమూ — ఇవి ఒక్కొక్కటి ఎనిమిదేసి పలాలు. ఇవన్నీ మెత్తగా దంచి 16ద్రోణాల నీటిలో కలిపి 2ద్రోణాలు మిగిలేట్లట్టు కాచి చల్లబడ్డతరువాత వడగట్టి కుండలో పోనెడి. అందులో లేనె 2వందలపలాలు చేర్పాలి. ఆరెపువ్వు 16పలాలు, పొంటి రెండుపలాలు, పిప్పళ్ళు రెండుపలాలు, మిరియాలు రెండుపలాలు, దాల్చిన చెక్క ఏలకులు — ఆకుపత్రికం — ఇవి ఒక్కొక్కటి నాలుగేసిపాలూ, ప్రేంకకాలు 4పలాలు, నాగకేసరాలు రెండు పలాలు — ఇవన్నీ మెత్తగా దంచి అకషాయంలో కలిపి చీలయిచ్చి నెలగడిచాక తీసి వడబోసి జాగ్రత్త చేసుకునేది.

ఇది అష్టభాగావళేషం చెయ్యవలసిన అరిష్టం.

ఇది మూర్ఛలూ, అపస్కృరమూ, శోష, ఉన్మాదమూ, కార్యమూ (చిక్కిపోవడమూ), మూలశంకలూ, అగ్ని మాంద్యమూ, వాతవ్యాధులూ పోగొట్టుతుంది.

అనంత, క్యామ — ఇవి నుగంధిలో భేదాలు. కనక నుగంధి 16 పలాలు లేను శోషం వృద్ధశైద్యసంప్రదాయం.

౨౦ దే వ దా ర్వ రి ప్తం

దేవదారు తులార్థం చ వాసాయాః పరివిశిఖిః
 మంజిష్ఠేంద్రయవా దంతీ తగరం రజనీద్వయమ్
 రాన్నా కృమిఘ్నం ముస్తం చ శిరీషం ఖదిరాహ్లానా
 భాగాన్ దశవలాన్ దద్యాద్వ్యచూన్యా వత్సాస్య చ
 చందనస్య గుడూచ్ఛా శ్చ రోహిణ్యా శ్చిత్రకస్య చ
 భాగా నష్టపలా నేతా నష్టదోశ్యేభసః పంచేత్
 ద్రోణశేషే కషాయే చ పూతే శీతే ప్రహరదేత్
 ధాతక్యా ష్టాడశపలం మాక్షీకస్య తులూక్రియమ్
 వ్యోమస్య ద్విపలం దద్యాద్విజాతః చతుష్పలమ్
 చతుష్పలం ప్రియంగో శ్చ ద్విపలం వాగశేనరహ్
 సర్వా క్షేతాని సంచూర్ణ్య ఘృతభాజే నిధాపయేత్
 మాసా దూర్ఢ్యం పిబే దేనం ప్రమేహం హంతి దుస్తరమ్
 వాతరోగగ్రహణ్యగ్భీముక్తకృచ్ఛాణి నాశయేత్
 దేవదార్యాదికోరిష్టో దిద్రుకుష్మవినాశనః ।

దేవదారు 50పలాలు. అడ్డసరపు పట్ట (పచ్చిది) 20పలాలు, మంజిష్ఠ, కొడికపాల
 విత్తులూ, నేపాశ్వువేయూ, గ్రంధితగళమూ, పసుతూ, మానుపసుతూ, సన్ని రాన్నా,
 వాయువిడంగాలూ, తుంగముస్తలూ, 20నెనపట్టా, చంద్రచేవా, తెల్లమద్దిపట్టా —
 ఇవి ఒక్కొక్కటి పశేసిపలాలు. వామూ, కొడికచెక్కా, చందనమూ, తిప్పతీగే,
 కటుకరోహిణీ, చిత్రమాలమూ, — ఇవి ఒక్కొక్కటి ఎనిమిదేసిపలాలు. ఇవన్నీ
 మెత్తగా చితక గొట్టి పడమారు ద్రోణాల నీళ్ళలో కలిపి రెండు ద్రోణాలు మిగిలేటట్టు
 కాచి చల్లారిన తరువాత పడగట్టి కండలో పోసి, తేనె కిందల పలాలు చేర్చి,
 ఆరెళువ్వు 16పలాలు, సాంటి రెండుపలాలు, పిప్పళ్ళు రెండుపలాలు, మిరియూలు
 రెండుపలాలు, దాల్చిన చెక్క 4పలాలు, వీలకలు 4పలాలు, అకుపత్రికం 4పలాలు,
 ప్రేంకణాలు 4పలాలు, వాగశేనరాలు 2పలాలు — ఇవన్నీ మెత్తగా కొట్టి అందులో
 కలిపి చీలయిచ్చి ఒక్క నెల గడిచాక తీసి పడబోసుకునేది.

ఇది ప్రజేహం పోగొడుతుంది. వాతరోగాలూ, గ్రహణీ, మూలశంకలూ, మాత్రకృచ్చాలూ తగ్గిస్తుంది. దుద్దుర్లు కుష్టు పోగొడుతుంది.

అం చం ద నా స వం

(౨౯వ మోగమున్నూ చూసేది)

చందనం వాలకం ముస్తం గంభారీం నీలముత్పలమ్
 ప్రియంగుం వద్మకం లోధ్రం మంజిష్ఠాం రక్తచందనమ్
 చాతాం కిరాకిశిక్తం చ న్యగ్రోధం పిప్పలం శటీమ్
 ఎర్పట మధుకం రాస్నాం పటోలం కాంచనారకమ్
 అమృత్కంచం మోచరసం ప్రత్యేకం పలమాశ్రికమ్
 ఛాశీం ఘోడశవలం బ్రాహ్మయాః పలవింశతిమ్
 జలద్రోణవ్యయే క్షిప్త్యా శర్మరాయా స్తులూ తథా
 గుడన్యార్థతూలాం చాపి మాసం భాండే నిధాపయేత్
 చందనానవ ఇశ్యేష శ్శుక్రమేహవిశాశకృత్
 బలభిష్టికరో వ్యాధ్యో వహ్నినందీపనః పరః
 అభివ్యం ద్యుతితీక్ష్ణం చ పానాన్నం వహ్నిసూర్యయోః
 సంతాపం స్త్రీప్రసక్తిం చ వేగరోధం వ్రజాగరమ్
 క్రోధం శోకం దివావిద్రాం లంఘనం చాతిచింతనమ్
 అత్యాలస్య మనత్సంగం శుక్రమేహీ వివర్జయేత్
 సుపాచ్యం శుక్రకృచ్చాన్నం నత్సంసక్తి శ్చ సత్కథా
 శాంతిగ్రంథ స్సాధ్యయనం హితా న్యత్రేతచింతనమ్ ।

చందనం, కరువేరు, కుంగముస్తం, పెగుమ్మడు, నల్లకలువ, ప్రేంకజాలు, పద్మ
 కావ్యం, లొద్దుగుచెక్క, మంజిష్ఠ, రక్తచందనం, షాత, నేలవేము, ముత్రిపట్ట, రావి
 పట్ట, కచ్చురాల, పర్పాటకం, యష్టిమధుకం, సన్నరాస్న, చేదుపొట్ట, దేవకాంచన
 పట్ట, మామిడిపట్ట, బూరుగుజిగురు — ఇవి ఒక్కొక్క పలం. అరెభువ్య 16
 పలాలు బ్రాహ్మపంతు 20 పలాలు. ఇవిన్నీ మెత్తగా దంచి నాలుగుద్రోణాలనీళ్ళలో

బాగా కలపాలి. తరవాత, ఆంధ్రులలో గూడపలాల చక్కెర, 50పలాల బెల్లమూ కలపాలి. తరవాత, చీలయిచ్చి నెల గడిచాక తీసి వడపోసుకునేది.

ఇందులో మురిపట్టు, రానిపట్టు, మామడిపట్టు మొదలైనవి కూడా బాగా యెండి నవే వెయ్యాలి. పచ్చిని వెయ్యగూడదు. బెల్లమూ, చక్కెర బాగా కలిసిపోయే టట్టున్నా చెయ్యాలి.

ఇది శుక్రమేహం పోగొట్టుతుంది. ౨లమూ, పుష్టి కలిగిస్తుంది. హృదయానికి బలంచేస్తుంది. అగ్నిదీప్తిస్తే కలిగిస్తుంది.

ఆయితే, శుక్రమేహంలో బాధపడుతున్న మనిషి కఫం పెంచే వస్తువులూ, వేడి చేసే వస్తువులూ భుజించగూడదు. అలాంటి పానీయాలున్నూ శ్రుచ్యుకోగూడదు. నిప్పునెగా, ఎండవేడి తగలనిచ్చుకోరాదు. స్త్రీలలో విలాసంగా సంచరించగూడదు. మలమూత్రాదుల వేగాలు నిరోధించగూడదు. రాత్రి మేలకోరాదు. క్రోధమూ, శోకమూ ఇవి వర్జించాలి. పగలు నిద్రపోగూడదు. ఉపవాసం చెయ్యగూడదు. అతిగా అలోచిస్తూ కూచోరాదు. ఏపనిలోనూ ఆలస్యం పనికిరాదు. చెడ్డమనుష్యులతో సహవాసంచెయ్యరాదు. చక్కగా వుడికినదీ, శుక్రశుద్ధి చేసినదీ మాత్రమే ఆహారం శ్రుచ్యుకోవాలి. సజ్జనులతోనే సహవాసం చెయ్యాలి. స్కింధూ ఉడవాలి. కామాద్రేకం కలిగించేవి చదవగూడదు. తత్వగ్రంథాలే చూడాలి. ఈశ్వరవార్ధనమున్నూ చేసుకుంటూ వుండాలి.

ఈవ్యాధిలో లేకమూ ఉద్రేకం కలగగూడదు. అందుకోసమే యానియను సిషేధాలు. ఇవన్నీ తోగానికే కాని దైవధానికి కావు. ఉద్రేకం కలిగే ఆహారవిహారాదులు మానకపోతే దైవధాలు శ్రుచ్యుకున్న ప్రయోజనం వుండదు.

౨౨ శా రి బా ద్యా స వం

శారిబాం ముస్తకం లోద్రం న్యగ్రోధం పిప్పలం శటీమ్
అనంతాం వద్మకం వాలం పాతాం ధాత్రీం గుడూచికామ్
ఉశీరం చందనద్వంద్వం యమాసీం కటురోహిణీమ్
పత్ర మేలాద్వయం కుష్మం స్వర్ణపత్రీం హరీతకీమ్
ఏషాం చతుష్పలాన్ భాగాన్ సూక్ష్మచూర్ణీకృతాన్ శుభాన్
జలద్రోణద్వయే క్షిప్త్వా దద్యాద్ధుడతులాత్రయమ్
వలాని దశ ధాతశ్యా ద్రాక్షాం వష్టిపలాం తథా

మానం సంస్థాపయే ద్భాంజే సంస్పృతే మృణ్మయే శుభే
 శారిభాద్యానవ స్సాన్య పానా స్నేహం శ్చ వింశతిః
 శరావికాదయ స్సర్వా పిటకా స్తక్ష్మాణా శ్చ యాః
 ఔషధశిశిరోగా శ్చ వాతరక్తం భగందరమ్
 నర్వ ఏతే శమం యాంతి వ్యాధశ్చౌ నాశ్ర సశయః
 పాన మన్న మభివ్యంధి రూక్షం తీక్ష్ణం చ శుష్కమ్
 వేగరోధం వ్యవాయా శ్చ వ్యాధామం నిలి జాగరమ్
 సురాం సుతీక్ష్ణాం మత్స్యం చ వలాంకుం చ సహానకమ్
 త్యజే త్సుర్యాగ్ని సంతాపం ప్రసే హపిటకాశురః ॥

సుగంధి, తుంగముస్తలు, తాద్దుగుచెక్క, మర్రిపట్ట, గావిపట్ట, కమ్మూరాలు, సుగంధి, పద్మకావ్యం, కుశభేరు, పాత, ఉసిరికపప్పు, తిప్పతీగ, విట్టివీరు, చందనం, రక్త చందనం, వామ, కటుకరోహిణి, అకుపత్రికం, ఏలగుబ్బ, పెద్దయేలకులు, చెంగల్వ కొవ్వు, సునామభేరిక, కిరకవోలుపు — ఇవి ఒక్కొక్కటి నాలుగేసి పలాలు. ఇకన్నీ మెత్తగా చూర్చించి నాలుగుద్రోణాల నీళ్ళలోకలిపి కుండలోపోసేది. అందులో మూడువందల పలాల బెల్లము, పదిపలాల ఆరెపువ్వు, అరవైపలాల ద్రాక్షపండ్లూ మెత్తగా కొట్టి అందులో కలిపె మ్యూ, తరివాతి చీలుయిచ్చి నెలగడిచాక తీసి వడబోసుకునేది.

ఇందులో మర్రిపట్ట కన్నెర్రా లన్నీ ఎదువే వాడాలి తిప్పతీగ ఎదుదే తెయ్యాలి. సుగంధి రెండుచోట్ల చెప్పడం ద్విగుణకొసం.

ఇవి ఇరవైప్రమేహాలూ తగ్గిస్తుంది ఔషధగణి (సుఖ) గోగాలూ. వాతరక్తమూ, భగందరాలూ తగ్గిస్తుంది. ప్రమేహపిటకలు పోగొడుతుంక.

అనుభవంలో మధుశూత్రిరోగులకూ, సవామివ్యాధిగలవారికీ, కురుపులూ, చిదుమూ, గజ్జికలవారికీ, ఋతుక్రమం సరిగా లేని స్త్రీలకూ, కుసుమవ్యాధిగల స్త్రీలకూ వాడగా చాలా గొప్పపనిచేసింది. జరాయుదోషాలు తగ్గించింది. సూతికలలో చాలాపనిచేసింది. రక్త శుద్ధిచెయ్యడంలో చాలా అద్భుతంగా పనిచేసింది.

అయితే, ప్రమేహవ్యాధిగలవారూ, ప్రమేహపిటకలు గలవారూ, కఫంపెంచేవీ, త్వరగా జీర్ణం కానివీ, రూక్షమైనవీ, వడిచేసేవీ అహరహానాలు పుచ్చుకోగూడదు. మలమూత్రాదుల వేగం నిరోధించరాదు, రాత్రి జాగరణం చెయ్యగూడదు.

సంభోగమూ, కసరత్తూ పనికీరావు. తీర్థమైన బ్రాంఢీ, సారా మొదలైన వాద్యాలు ముట్టగూడదు. చేసలు తినగూడదు. కీగుల్లి, వెల్లుల్లి వాడగూడదు. నిప్పునె గా, ఎండ వేడిమి తగలనిచుక్కోరాదు.

ఈ పయలు చాలా శ్రద్ధగా ఆచరించాలి.

౨౩ అ శో కా రి ట్టం

అశోకస్య తాలా మేకాం చతుర్ద్రోణే జతే పచేత్
పాదశేషే రసే పూతే శీతే వలశతిద్వయమ్
దద్యా ద్గుడస్య, ధాతక్యాః పలష్టాడశికం మతమ్
అజాజీం ముస్తకం శుంఠీ, దార్వ్యత్పలఫలత్రికమ్
ఆమ్రాస్థి జీరకం నాసాం చందనం చ వినిష్ఠి చేత్
చూర్ణయిత్వా పలాంశేన తపోభాజీ నిధాపయేత్
మాసా దూర్ఘం చ పీత్వైన మస్మగ్దరరాజాం జయేత్
జ్వరం చ రక్తపిత్రారోగ్ని మందాగ్నిత్వ మరోచకమ్
మేహశోఢారుచిహర స్త్యశోకాఽప్యనంజ్ఞతః ॥

అశోక చెక్క నూరుపలాలు మెత్తిగా చిరికగొట్టి ఎనిమిదిద్రోణాల నీటిలో వేసి రెండు ద్రోణాలు మిగిలేటట్లు కాచి చల్లబడ్డ తరవాత వడగట్టి కుండలో పోసేది. అందులో 2వందలపలాల జెల్లమూ, 16వలాల ఆరెపువ్వు, జీలకర్రా, తుంగముస్తలూ, సొంఠీ, మానుపసుపు, నల్లకలపపువ్వు, కరకవొలుపు, తాడికాయబెండూ, ఉసిరికపప్పు, చూమిడి పెంకలోని జీడి, జీలకర్రా, అడ్డసరపుర్రా, చందనమూ — ఇవి ఒక్కొక్క పలమూ మెత్తిగా చూర్ణించి అందులో కలిపి చీలయిచ్చి నెలగడిచాక వడగట్టుకునేది.

ఇది క్రిమికు సంభవించే ఎర్రకుసుమా, తెల్లకుసుమా తగ్గించేస్తుంది. జ్వరమూ, రక్తపిత్రమూ, మూతకోశలూ, అగ్నిమాంద్యమూ, అరోచకమూ, ప్రమేహశోఢా పోగొడుతుంది.

నాఅనభవంలో మలబార అశోక చెక్క చాలామంచిది.

౨౪ జీ ర కా ద్య రి ప్టం

జీరకస్య తులాన్యంగ్వం చతుర్దోణశలే పచేత్
 ద్రోణశేషే క్షిపే త్రత్ర తులాత్రయమిశం గృహన్
 ధాతకీః షోడశపలాం శుంఠీం చ ద్విపలోన్మితామ్
 జాతీఫలం ముస్తకం చ చాతుర్జాతం యమాకామ్
 కర్కోం దేవఘృచ్చం చ పలమూసన నిక్షిపేత్
 మాసం సాష్ఠాపయే ద్బృహదే శ్చుత్తికాశ్రికే
 తతః కలాగ్న్ విఘ్నాత్ర్య పాయయే త. ర్షమాత్రయా
 అరిష్టో జీరకా ద్యోయం సహన్యా త్సూతికామయాన్
 గ్రహణీ మతిసారం చ తథా వహే శ్చ వై కృతిమ్ ॥

రెండువందల పలాల జీరకర మెత్తగా చూర్ణించి, అది యెనిమిది ద్రోణాల నీళ్ళలో కలిపి, రెండు ద్రోణాలు మిగిలేట్లు కాది, ఛల్లబద్ధకరనాత వడగట్టి కుండలో వూసేది. తరివారత, అందులో. తిరిందలపలాల బెల్లమూ, 16పలాల ఆరెపువ్వు, 2పలాల సాంఠీ, జాజికాయా, తుంగముస్తలూ, దాల్చిన చెక్క, ఏలకులూ, ఆకుపత్రికమూ, నాగకేసరాలూ, వామూ, కంకోలమూ, అవంగాలూ — ఇవి ఒక్కొక్క పలమూ మెత్తగా చూర్ణించి కలిపి చీలయిచ్చి నెలగడిరాక తీసి వడబోసుకునేది.

ఇది నూతికావ్యాధులలో గొప్పపనిచేస్తుంది. గ్రహణీ అతిసారమూ పుట్టనివ్వదు. ఆకలి వృద్ధిచేస్తుంది.

స్నానం అయిన తరవారత, బాలెంతలకు, ఇది భోజనానంతరం అరిష్టాన్ని వొప్పన యిస్తే బలమూ పుష్టి త్వరగా కలుగుతాయి. ఏజబ్బూ రాదు. వాళను భవంలో చాలా మంది ఇలాంటి ఫలితాలు కలిగాయి.

౨౫ శి రీ షా రి ప్టం

పచేత్ తులాన్యం ద్విద్రోణే శిరీషస్య జలే సుధీః
 పాదశేషే కషాయస్క్రిన్ క్షిపే ద్దుడతులాద్వయమ్
 కృష్ణా ప్రియంగు కుష్మేలా నీలిసీ నాగకేసరమ్

రజన్యో పలమూనేన దద్యా దత్ర చ నాగరమ్
 మానా దూర్ధ్వం జాతరసం యథానూతనం ప్రయోజయేత్
 శిరీషారిష్ట ఇత్యేష విషవ్యాపగ్నినాశనః ॥

దిరిసెన పట్ట 50 పలాలు మెత్తగా చితికికొట్టి నాలుగుద్రోణాల నీళ్ళలో కలిపి. ఒక ద్రోణం మిగిలేట్టుట కాచి చల్లారిన పిదప వడగట్టి కుండలో పోసేది. తరచాత, అందులో రెండుగుండల పలాల బెల్లనూ, పిప్పళ్ళూ, ప్రేంకణాలూ, చెంగల్యకోష్ఠూ, ఏలకులూ నీలివేళ్ళూ, నాగకేసరాలూ పసుపూ, మానుపమపూ, సొగటీ — ఇవి ఒక్కొక్కపలమూ మెత్తగా దంచి కలిపి చీలయిచ్చి నెల గడిచాక తీసి వశబోసు కునేది.

దిరిసెనచెక్క పచ్చిది వేయ్యడం మంచది. పచ్చిని అయితే రట్టింపువేసుకోవాలి.

ఇది సకలవిషలూ విరిచేస్తుంది. ఏవిషం తీర్లించినవారి కయినా ఇది అమృతం కంటే యెక్కువగా పనిచేస్తుంది.

సా ర స్వ తా రి ష్టం

సమూలవత్రశాఖాయా బ్రాహ్మ్య బ్రాహ్మముహూర్తకే
 గృహీత్వా వింశతిపలం పువ్యయోగే శతావరి
 విదారీకాథయోశీగా ణ్యోద్ధికం చ తథా మిశిః
 పంచ పంచ పలా న్యేహం జలద్రోణే పచే ద్భవక్
 సాదానశేషే విస్రావ్య రసం వస్త్రేణ గాలయేత్
 మాక్షికన్య దశపలం సితాయాః పంచవింశతిః
 ధాతకీ పంచపలికా కేనుకా త్రివృతా కణా
 దేవపుష్పం వచా కుష్టం వాజగంధా విభీతకీ
 అమృతైలా విడంగం త్వక్ప్రీత్యేకం కర్షనమ్ముతమ్
 శ్వాధే తస్మిన్ సమస్తాని సనూక్షివ్య ప్రయత్నితః
 న్వర్ణకుంభే నిదధ్యా ద్వా సవే మృద్యాజనేపి వా
 న్వర్ణప్రతిసుప్త్రం చ షీప్రాస్మిక్ కర్షనమ్ముతమ్

మాసా జ్ఞాతరసం దృష్ట్వా హేమపత్రే క్షయంగతే
 వాససా చ పరిశ్రావ్య స్థాపయే ధృతభాజనే
 సారస్వతాభిధోఽష్ట ఏహోమృతనమః పురా
 శిష్యాణా ముపకారార్థం ధన్వంతరి విహ్నితః
 ఆయర్షీర్యం ధృతిం మేధాం బలం కాంశం వివర్ధయేత్
 నాగ్విశుద్ధికరో హృద్యో రసాయనవర స్సృతః
 కాలకానాం చ యానాం చ సృష్టానాం చ హితస్సదా
 సంసారీహితో నీత్యం సరమోజస్కరో హతః
 వారయే త్స్వరకార్కస్యం తథా చాన్మష్టభాషణమ్
 న్యసం పరభృత స్యేవ జనయేత్ నేవనా తృదా
 రజోదోషేణ దుష్టానాం యోషితాం శుక్రవోషిణాం
 పుంసాం చాపి శుభకరః సర్వదోషహరో మతః
 అత్యధ్య మనగీతాదిక్షీణస్మృతిబలా నాః
 లభంతే చిత్తసంతోషం స్మృతిం చాస్య నిషేచణాత్
 పయసా నమా సాతవ్యోరిష్టోయం శాణమానతః
 మాసాభ్యాం రోగహృచ్చాయం శరదా సర్వసిద్ధిదః
 అకాలమృత్యో ర్హరణే యదీచ్ఛా
 నారీప్రియత్వం యది వాఽభితం స్యాత్
 వాక్చిద్ధిధైర్యస్మృతిలబ్ధి రిష్టా
 నిషేవ్యతాం తర్హ్యమృతం భవన్భిః ॥

ఈయోగంలో ప్రధానద్రవ్యం సరస్వతీతిగ. అది సమావరిగా వచ్చిది 40పలాలు. పిల్లితేగలూ, నేలగుమ్మదూ, కరకవొంపూ, పట్టివేళ్ళూ, అల్లమూ, జంటామాంసీ ఇవి ఒక్కొక్కటి అయిదేసి పలాలు. ఇవన్నీ మెత్తగా కొట్టి సరస్వతీతిగతో కలిపి రెండు ద్రోణాల నీళ్ళలోవేసి అరద్రోణం మిగిలేటట్లు కాచి చల్లాకిన తరవాత వడగట్టి కుండలో పోపేది. తరవాత అకషాయంలో పనిపలాలు తేనె, కలకండ 25 పలాలు, అయిదుపలాలు ఆరభ్రవ్యూ, రేణుకలూ, తెగడా, పిప్పళ్ళూ, అవంగాలూ,

వసా, చెంగల్యకోష్ఠా, పెన్నేయా, వాడి కాయ బెరమా, అప్పటిగే, ఏలగులూ, వాయు విడంగాలూ. దాల్చినచెక్కా — ఇది ఒక్కొక్క కర్షణు యొక్క మెత్తగా చూర్చించి కలిపి చీల యిచ్చేది.

ఈకషాయము, యావ్రక్షేప్యతూ బంగారపుసాత్రాలో పోసి చీలయివ్వాలి. అది సాధ్యం కాకపోతే మట్టికుండలోనే పోసి చీలయివ్వవచ్చు అయితే, మట్టి కుండలో పోసేపక్షంలో కర్షణ యొక్క మోమిమింగారం పల్చనిరేకు చేయించి అందులో వెయ్యాలి. ఒక్క నెలకి ఇది తయారవుతుంది. అప్పటికి ఆబంగారపు కేకు కరిగిపోతుంది. అప్పుడది గుడ్డతో వడబోసి నేతిలో ముగిన సాత్రలో శాగ్రత చేసుకునే.

సరస్వతీతీగ యొప్పుమా పచ్చిదే వేసుకోవాలి. పిల్లి తేగలుగ్నూ పచ్చినే వెయ్యాలి; కాని పిల్లి తేగలకు మాత్రం ద్విగుణం అక్కరలేదు. సరస్వతీతీగ మాత్రం యిరవై పలాలకూ మరో యిరవై పలాలు చేర్చి వేసుకోవాలి. నేను మేలిమిబంగారపు కేకు వేశాను ; గాని అది యొప్పుమా కరిగిపోలేదు. కరగకపోయినా బ్రష్‌ధానికి బంగారపు గుణం సక్రమిస్తుందనే నానమ్మకం. బంగారపుసాత్రాలో పోసి చీలయిస్తే బంగారపు కేకు వెయ్యవచ్చురలేదు. అసాత్ర కరగకపోయినా దానిగుణం అంటుతుందనే ధన్యంతరి నిశ్చయం అయివుంటుంది. పైగా, బంగారపు కేకు కరగకపోయినా యిది చాలా పని చెయ్యనేచేసింది.

నిజంగా, యాసారస్వతాదిష్టం అమృతం అనే చెప్పాలి. తన శిష్యులకు ఉపకారం చెయ్యదలిచి ఇది ధన్యంతరి కల్పించిన యోగం.

ఇది ఆయుర్దాయం వృద్ధిచేస్తుంది. బలసరాక్రమాలూ, ధైర్యమూ, మేధాశక్తి, కాలేతి, వర్షస్నాన వృద్ధిచేస్తుంది. ఇది గొప్ప రసాయనం. శాశ్వద్ధ కలిగిస్తుంది. బాలకులకూ, యువకులకూ, వృద్ధులకూ కూడా ఇది చాలా మేలుచేస్తుంది. స్త్రీలకూ పురుషులకూ కూడా ఇది సమానంగా ఓజోవృద్ధిచేస్తుంది. మరన్నీ యిది స్వూ.కి గల కర్మశివమూ, ముద్దమాటలూ పోగొడుతుంది. కోకిలస్వరంవంటి స్వరం కలిగిస్తుంది. స్త్రీల రజోదోషమూ, పురుషుల శుక్రజోషాలూ హరిస్తుంది. మిక్కిలి చదవవంతులూ, వాడడంవల్లా దీనించిన జ్ఞాపకశక్తి మళ్ళీ వృద్ధిచేస్తుంది. ఇది పాలతో కలిపి నేవించాలి. ఇది రండుమాసాలు పుచ్చుకుంటే సకలరోగాలూ తగ్గిపోతాయి. ఒక్కసంవత్సరం విడివకుండా పుచ్చుకుంటే సర్వనీధులూ కలుగుతాయి.

లకాలస్యగ్రావు పోవా లన్నా, స్త్రీల ప్రీతి సగపాదించుకోవా లన్నా, వాక్కుదీ, ధైర్యమూ, జ్ఞాపకశక్తి పొచ్చుకావా లన్నా అమృతమే అనర్థం యిది నేమిచే.

నేనిది చాలామందికి వాదాను. సాంతానికి పుచ్చుకున్నాను. కాని పాలకు బదులు నీళ్ళేవాదాను. బాగా పనిచేసింది. పాలతో మాత్రం వాడిచూడలేదు. పాలతో పుచ్చుకుంటే యింకా యిక్కువ పనిచేస్తు దనడానికి సందేహం లేదు. పాలు మంచివి మరకకపోతే మాత్రం మంచిసీళ్ళే మంచిది. ౬

౨౭ ద శ మూ లా రి స్త్రం

వన్యో బృహత్యో గోకంఠో బిగ్నోన్ననుంధనోరభః
 వాటణా కాశ్మరీ చేతి దశమూల మిహగోచ్యతే
 దశమూలాని కర్షిత భాగైః మంచపలైః పృథక్
 మంచపలశత్పలం కుర్యాచ్చుత్తికం పౌష్కరం తథా
 కుర్యాద్వింశత్పలం లోధ్రం గుడూచీ తత్సనూ భవేత్
 పలైః ప్లోడశభి ర్ధాత్రీ రవిసంస్థైర్దురాలభా
 కుదిరో బీజసారం చ పథ్యా చేతి పృథక్పలైః
 అష్టాభి ర్గుణితైః కన్యం మంజిష్ఠా దేవదారు చ
 విడంగం మధుకం భార్గీ కపిత్థోక్షః పునర్ణవా
 చవ్యం మాంసీ ప్రియంగు శ్చ శారిబా కృష్ణజీరం
 త్రివృతా రేమకం రాన్నా పిప్పలీ క్రిముక శ్శటీ
 హరిద్రా శతపుష్పా చ పక్కం నాగ కేసరమ్
 ముస్త మింద్రయవ శ్శృంగీ జీవకర్షభకా తథా
 మేదా చాన్యా మహామేదా కాకోల్యో ముద్గిష్ఠిద్ధికే
 కుర్యాత్పృథక్ ద్విపలికాన్ పచే దష్టసుణే జలే
 చతుర్థాంశశ్శృతం నీత్వా మృద్భాండే సన్నిధాపయేత్
 తతః ప్షష్టిపలాం గ్రాక్షాం పచేన్నీశే చతుర్గుణే
 త్రిపాదశేషం శీతం చ పూర్వ్యాధే శ్శృతం క్షీరేత్
 ద్వాత్రింశత్పలికం క్షాద్రం దద్యాద్ధుడచతుశ్శతమ్
 త్రింశత్పలాని ధాతక్యాః కకోలం జలచందనమ్

జాతీఫలం లవంగం చ త్వగేలా పత్రకేసరమ్
 పిప్పలీ చేతి సఃచూర్ణ్య భాగైర్ద్విపలికైః పృథక్
 శాణమాత్రాం చ కస్తూరీం నర్వ షేకశ్ర నిక్షిపేత్
 భూమా నిఖనయే ద్భాండం తతో జాతరసం పిబేత్
 కతకస్య ఫలం క్షిప్త్య రసం సర్శలతాం నయేత్
 గ్రహణీ మరుచిం శూలం శ్వాసకానభగందరాన్
 వాతవ్యాధిం క్షయం ఛర్దిం పాంశురోగం చ కామలామ్
 కుష్ఠా న్యర్కాసి మేహం శ్చ మందాగ్ని ముదరాణి చ
 శర్కరా మశ్మరీ మూత్రచ్ఛ్రీ ధాతుక్షయం జహేత్
 కృశానాం పుష్టిజనో వంధ్యానాం పుత్రదః పరమ్
 అరిష్టో దశమూలాఖ్య స్తేజశ్శక్రబలవ్రదః ।

కాలిపత్తి, పుష్పిపత్తి, వాకుడు, నేలములక, పల్లెరు, మారేడు, దుండిగం, పెగ్గమ్మడి, కలిగొట్టు, తక్కుల — ఇవి దశమూలాలు. వీటివేళ్ళు ఒక్కొక్కటి ఎనిమిదేసి పలాలు. చిత్రమాలమూ, పుష్కరమాలమూ ఒక్కొక్కటి 25 పలాలు. లాద్దగు చెక్క 20 పలాలు. తిప్పతీగ 20 పలాలు. ఉసిరిక వొలుపు 16 పలాలు. దూలగొండివేళ్ళు, 12 పలాలు. చంద్రచేన, వాయువిదంగాలు, కరకవొలుపు — ఇవి ఒక్కొక్కటి ఎనిమిదేసి పలాలు. చెంగలవొట్ట, మగజివ్వు, దేవదారు, వాయువిదంగాలు. యష్టి మధుకం, గంటుభారంగి, వెలగ, తాడికాయవొలుపు, కలిజేరు, చవ్వం, జటామాంసి, ప్రేంకిణాలు. సుగంధి, నల్లజీలకర్ర, తెగడ, రేణుకలు. సన్నరాన్ను, పిప్పళ్ళు, కచ్చి బొకచూరు, కచ్చితాలు, పసుపు, సదాప, పద్మకాష్ఠం, నాగకేసరాలు, ఊంగ ముస్తలు, కొడిశవాలవిత్తులు, కత్కాటకళ్ళంగి, బీవకం, ఋషభికం, మేద, మహామేద, కాకోలి, క్షీరకాకోలి, బుద్ధి, వృద్ధి — ఇవి ఒక్కొక్కటి రెండేసి పలాలు.

ఇవన్నీ మెత్తగా చితికిగొట్టి 16 డ్రాణాల నీళ్ళలో నాలుగోవంతు మిగిలేట్టు కాచి చల్లారిని తరవాత వడగట్టి ఒక కుండలో పోనీది.

60 పాల (దానవండు) మెత్తగా చితికిగొట్టి 240 పాల నీళ్ళలో కలిపి మూడు వంతులు మిగిలేట్టు కాచి చల్లారిని తరవాత వడగట్టి మైకము మధలో కలుపుకునీది, అందులో 32 పాలల తేనె, 4 వందల పలాల బెల్లమూ, కలిపాలి. 30 పలాల ఇరె పువ్వు, కలకొలమూ, కరుకేయూ, చందనమూ, జాడికాయూ, లవంగయూ, దాల్చిన

చెక్కా, ఏలకులూ, అకుపత్రికమూ, నాగేశ్వరాలూ, పిప్పళ్ళూ — ఇవి ఒక్కొక్కటి రెండేసిపలాలు మెత్తగా చూర్చించి యీమార్గమున్ను అకషాయంతోకలపాలి. అర్థతులం కిస్తూరికూడా కలిపి చీలయిచ్చి భూమిలోపాతిపెట్టి నెలగడిచాక తీసి వడబోసి ఇంకా పుకాయల జీగురు కలిపి కూడా వడగట్టి జాగ్రత్తచేసుకునేది.

ఇది గ్రహణీ. అరుచి, కూలూ, వగర్నూ, దగ్గనూ, భగందరాలూ. వాతవ్యాధులూ, క్షయూ, ఛర్ది, పాండురోగమూ, కామెర్నూ, కుష్టురోగమూ, మూలశంకలూ, ప్రమేహాలూ, అగ్నిమాంద్యమూ, ఉదరవ్యాధులూ, మూత్రకర్మరూ, మూత్రాశ్మరీ, మూత్రకృచ్ఛ్రమూ, ధాతుక్షయమూ, హోగొట్టుతుంది. కృశించిపోయినవారికి పుష్టి కలిగిస్తుంది. వంద్యులకు సంతానం కలిగిస్తుంది. పురుషులకు తేజస్సూ, శుక్రమూ, బలమూ వృద్ధిచేస్తుంది.

ఇందులో పడే అష్టకవర్గం దొంకడం కష్టం. అంగశృంగో కొన్నిచోట్ల వున్న దంటారు గాని యెంతవరకూ అది సరి అయినదో ప్రతివారూ నిర్ధారణచేసుకోడం కష్టం. కనక, ఇవిహకు జరుగుతున్న పై వాటికి బదులు ప్రతినిధిమూలలు వాడుకోడం ముతతీదా అని అంటున్నాను.

జీవకానికి ప్రతినిధిద్రవ్యం తిప్పతిగ. ఋషభకానికి నేలగుమ్మడు, మేదకు పెన్నేరు, మహామేదకు నుగి, ధి, ఋద్ధికి బలి. వృద్ధికి మహాబలి. కాకోళీ, క్షీరకాకోళీ మాత్రం అంగశృలో దొరుకుతాయి.

౨౦ మృగమదానవం ।

మృశనఃజీవనీ గ్రాహ్య పంచాశశ్వలసర్పితా
తడర్థం మధు సంగ్రాహ్యం శోణం మధుసనుం తథా
కస్తూరీ కుడవం తత్ర మరిచం దేవపుష్పః ప్
జాతీఫలం పిప్పలీ త్య గ్భాగాన్ ద్విపలికాన్ క్షిపేన్
ఖండే సంస్థాప్య రుధ్యా చ నిదధ్యాన్ భాసయాత్రికమ్
విషూనికానాం హి క్కాయాం త్రిదోషప్రథవే జ్యరే
వీక్ష్య కోష్ఠం బలం చైన భిష జ్ఞాత్రాం ప్రయోజయేత్ ॥

మృతసంజీవనీసుగ 50పలాలు. తేనె 25పలాలు. మంచినీళ్ళు 25పలాలు. కస్తూరికి కుడవం అంటే 32తులాలూ. మిరియాలూ, అవంగాలూ, జాజికాయా, పిప్పళ్ళూ,

దాల్చినిచెక్కా — ఇవి ఒక్కొక్కటి రెండేళ్ల పాటు, ఇకన్నీ కలిసి వుండటా
పోసి, చీలయిచ్చి ఒక నెల గడిచాక తీసి వడబోసుకునేది.

కోవ్వనీటి, శరీరబలమా చాగా గుర్తించి వైద్యుడు దీనికి బాగ్రత్తిగా మోతాదు
నిర్ణయించాలి.

ఇది విషాచి (కలరా) శక్తించేస్తుంది. ఎక్కిళ్ళు కడుతుంది. సన్ని పాతిజ్జుగాలు
పోగొడుతుంది.

మృతసంజీవనీసుగ అనేది అనేకమాలికలతో తయారవుతుంది. అది చెయ్యడం
కొంచెం కష్టం. అది బంగాళాదేశంలో పెద్దపెద్ద వైద్యులు కొందరు చేసి బాహు
బంగా విక్రయిస్తున్నారు.

౨౯ చందనాసవం

చందనే సుఖం దేవివారు దారునిజానితా

త్రివృచ్చిత్రక్షమాలుం చాగురు ధాత్రీ సురప్రియమ్
శతమూర్ఖశ్శబ్దాన్ నానాత్వచ శ్చ శారీరబాద్యయమ్

లక్ష్మణాయా నైథా మూలం వాఃరీవరుణత్వచా
ప్రత్యేకం పవిత్రం జ్ఞేయం బ్రాహ్మణ్యాః పలవింశకమ్

ధాత్రీ ఘోషశపలాం తులూమానాం సితాం శిథా

మాక్షికార్ధఫలం సర్వం జ్యోతిర్నయే త్రిపేత

మాస మేకం భాండమధ్యే సపిథానీ విధావయేత్

చందనాసవ ఇత్యేష రోగానీకనికృంతనః

శుక్రదోషం రకోదోషం మూత్రదోషం సుదూరణమ్

నిహంతి వివిధాన్ మేహన్ శృచ్చి సుప్తవిధం శిథా

చతశ్ర శ్చాశ్శరీ నైద్య స్మృతాఘాతాం శ్రుయోదశ

అంత్రవృద్ధిం చాండురోగం శామలాం చ హలీమకమ్

కాసం శ్వాసం తథా కుష్ఠ మగ్నిమాంద్య మరోచకమ్

ఔషసర్గికమేహం శ్చ నాశయే దవికల్పతః

భాషిత శ్చీరుషేన లోకానాం హితకారిణా ॥

చందనం, రక్తచందనం, సరళదేవదారు, మానుపసుపు, పసుపు, తెగడ చిత్రమాలం, అగురుచెక్క, ఉసిరికపప్పు, ఫిరంగిచెక్క, పిల్లితేగలు, కొండపిండివేళ్ళు, అడ్డపరచు చెక్క, తెల్లనుగంధి, నల్లనుగంధి, అక్షుజమాలం, నల్లతుమ్మచెక్క, ఉలిమిడి చెక్క— ఇవి ఒక్కొక్కపలం. ఆరెపువ్వు 16పలాలు. ఇవన్నీ మెత్తగా దంచేది. ద్రాక్షపండు 20పలాలున్నా మెత్తగా కొట్టేది. ఇవన్నీ నాలుగుద్రోణాల నీళ్ళలో కలిపి, కుండలో పోసి, అందు చక్కెర నూరుపలాలూ, తేనె 50 పలాలూ కూడా కలిపి చీలయిచ్చి నెల గడిచాక తిని వడపోసుకునేది.

ఇది అనేకరోగాలు పోగొడుతుంది. శుక్రదోషాలూ, రజోదోషాలూ, పుత్రదోషాలూ తగ్గిస్తుంది. మేహాన్ని తగ్గిస్తుంది. మూత్రాఘాతాలూ, మూత్రాశ్మగులూ, మూత్రకృచ్ఛాలూ, అంత్రవృద్ధి, పాండురోగమూ, కామెర్లు, హలీమకమూ, దగ్గు, జగర్లు, కుష్ఠా, అగ్నిమాంద్యమూ, అశోచకమూ, జౌషణ్ణికి మేహమూ (పెగ) తగ్గించేస్తుంది.

ఇది మహేశ్వరుడు కల్పించిన యోగం.

గమనిక— ఈ విషయములలో (21) మరొకచందనాననం చూపించివున్నాను. అది చిరకాలంగా నేను చేస్తున్నది. ఆ మేము ప్రసిద్ధవైద్యులున్నా వాడుతున్నది అదే. సంప్రదాయం అనుసరించే నేను చేస్తున్నాను. కాని, ఈయోగం వస్తుసంపుటినిబట్టి అంతకంటే గణనాది అని తోస్తుంది. నేను చేసి చూస్తాను. నాసోదరవైద్యులున్నా చేసి వాడి చూడగోరినాను.

౩౦ అ ర వి ం దా స వం

అరవింద ముఖేరం చ కాశ్మరీం సీమత్పలమ్
మంజి మైలా బలా మాంసీ రజుదం శారణాం శ్రీవామ్
విభీతకవచాధాత్రీ శృటిం శ్యామాం సనీలినిమ్
వటోలం పర్పటం పార్థం మధూకం మధుకిం మురామ్
పలమానేన సంగృహ్య ద్రాక్షాయాః పలవింశతిమ్
ధాత్రీం పోడశపలాం జలద్రోణద్వయే క్షిపేత్
శర్కరాయాస్తులాం తత్ర తులార్థం మూక్షికస్య చ
మానం సంస్థాపయే ద్భృంజే మృత్తికాపరినిర్మితే

బాలానాం సర్వరోగఘ్నో బలపుష్కగ్ని సర్ధనః

అరపిందానమః ప్రోక్త ఆయుష్యో గ్రహదోషహృత్ ।

తామరపువ్వు (ఎండుగ) పట్టివేయ, పెగ్గుమ్మడు, నల్లకలవనుంప, మంజిష్ఠ, ఏలకలు, బల, జటామాంసి, తుగ్గముత్తలు, సుగంధి, కరకవొంపు. తాడికాయలెగుడు, వసు ఉసిరికపప్పు, కచ్చురాలు, సుగంధి, పాలసుగంధి, చేరుపాట్ల, రావిపట్ట, తిల్లకుళ్ళి పట్ట, ఇప్పపట్ట, యష్టిసుధుకం, మురామాంసి — ఇవి ౨-కొక్కపలం చొప్పున గ్రహించి పెత్తగా చూర్ణించి క్షుద్రలో నాలుగు ద్రోణాల నీళ్ళలో కలిపి, అలయగా ద్రాక్షపండు 20పలాలూ, అరెపువ్వు 16పలాలూ, చక్కెర 100పలాలూ, నీ : 50పలాలూ కూడా కలిపి చీలయిచ్చి ఒక్క కలకు తిసి వడబోసుకునేది.

ఇది పిల్లలకు వచ్చే సకలవ్యాధులూ పోగొడుతుంది. బలమా, పుష్టి, అకలి కలిగిస్తుంది. అయుర్దాయం వృద్ధిచేస్తుంది. గ్రహబాధలు పోగొడుతుంది.

సంపూర్ణం.

